

26—29 april

Debatter m. m.

Tisdagen den 26 april

Sid.

Svar på interpellationer av:

herr Börjesson i Falköping ang. begränsning av vissa möjligheter att undgå påföljd enligt skattestrafflagen.....	5
herr Rimmerfors ang. tobaksreklamen, m. m.	6
herr Börjesson i Falköping ang. kommunernas aktuella investeringsproblem, m. m.	8
herr Gustafsson i Borås ang. den svenska textilindustriens konkurrensmöjligheter.....	10
Meddelande om enkel fråga av herr Nordgren ang. eventuellt samband mellan rationaliseringsåtgärder och olycksfrekvens inom statens järnvägar.....	24

Onsdagen den 27 april fm.

Granskning av statsrådsprotokollen:

Ingressen.....	25
Höjningen av bilaccisen.....	28
Vissa expropriationsärenden.....	36
Förläggningen av skola i Gagnefs kommun.....	42
Tillstånd till lotteri.....	48
Domstolsjurister i riksdagstjänst.....	55
Ändringar i instruktioner.....	62
Förordnande för domare att fullgöra administrativa uppgifter.....	69
Landshövdingarnas bisysslor.....	74
Utvecklingskredit till Sudan.....	76
Reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter och av sockernäringen, m. m.	86
Vissa preskriptionsbestämmelser i vattenlagen.....	96
Traktorsläpvagns utrustande med varningsskylt.....	97
Ökat samhälleligt stöd till motorsport bland ungdom.....	98

	Sid.
Kungörande av röstlängd.....	99
Vissa riktlinjer för en författningsreform.....	100
Anslag till bidrag till politiska partier.....	102

Onsdagen den 27 april em.

Förbud mot retroaktiv lagstiftning.....	103
Utbildning i automatisk databehandling samt anslag till pedagogiskt utvecklingsarbete.....	104
Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet.....	110
Statsanslag till Jägarnas riksförbund.....	129
Motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter..	140

Torsdagen den 28 april

Svar på frågor av:

herr Sjöholm ang. besvarandet av enkla frågor.....	151
herr Nihlfors ang. användningen av viss inkomst av allmän varu- skatt.....	156
herr Hermansson ang. viss krigsmaterielexport.....	158
herr Nilsson i Lönsboda ang. ledamotskapet i domkapitel.....	160
herr Larsson i Norderön ang. rätt för kommun att tillskapa semes- terbyar och liknande anläggningar.....	161
fru Torbrink ang. kontrollen av industriellt tillverkade beredningar av grönsaker.....	163
fru Renström-Ingenäs ang. signaler för vägunderhållsfordon.....	164

Meddelande om enkla frågor av:

herr Nordstrandh ang. utbildningskompletteringen för klassiker....	166
fru Heurlin ang. granskning av skolradions kurslitteratur.....	166

Fredagen den 29 april

Viss ytterligare ersättning till förre värnpliktige löjtnanten A. F. Abrahamsson.....	168
Inrättande av ett arbetsmedicinskt institut m. m.	169
Beskattningen av utomlands verksamma svenska forskare.....	175
Särskilda bokföringsregler i beskattningshänseende för vissa yrkes- grupper, m. m.	177
Interpellation av herr Vigelsbo ang. lantbruksnämndernas fullgörande av viss inlösensskyldighet enligt jordförvärvslagen.....	182
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Tobé ang. oljeskyddsrådets ställning.....	184
herr Nilsson i Bästekille ang. visst avdrag vid beskattningen av in- komst av kapital.....	184
herr Andersson i Örebro ang. utredningen om en bro över Hjälmare kanal.....	184

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 27 april fm.

Sid.

<i>Konstitutionsutskottets</i> memorial nr 33, ang. granskning av de i statsrådet förda protokollen	25
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 10, ang. reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter och av sockernäringen, m. m.	86
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 31, om ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser om förmyndaransvar	96
— nr 32, ang. vissa preskriptionsbestämmelser i vattenlagen	96
— nr 33, ang. de hygieniska bestämmelserna för import av vilt	97
— nr 34, om traktorsläpvnags utrustande med varningsskylt	97
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 28, om ökat samhälleligt stöd till motorsport bland ungdom	98
— nr 29, ang. flygutbildningen m. m.	99
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 3, om förklaring enligt artikel 46 i Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna	99
— nr 4, ang. provisorisk tillämpning av bestämmelser om privilegier och immunitet för organisationen för europeisk rymdforskning . . .	99
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 28, ang. ändring i lagen om val till riksdagen m. m.	99
— nr 29, om kungörande av röstlängd	99
— nr 30, om vissa riktlinjer för en författningsreform	100
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 53, ang. anslag till bidrag till politiska partier	102
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 31, om beaktande av den enskildes intressen vid utarbetande av en ny grundlag	103

Onsdagen den 27 april em.

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 32, om förbud mot retroaktiv lagstiftning	103
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 52, ang. utbildning i automatisk databehandling samt anslag till pedagogiskt utvecklingsarbete	104
— memorial nr 54, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor: Avlöningar	109
— nr 55, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Universiteten och vissa högskolor: Omkostnader	109
— nr 56, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar	109
— nr 57, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om krediter för bostadsförbättringar	109
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 31, ang. åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet	110
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 8, om statsanslag till Jägarnas riksförbund	129

	Sid.
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 30, ang. utbyggnaden av Södertälje kanal.....	140
— nr 31, om motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter.....	140

Fredagen den 29 april

<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 5, ang. godkännande av överenskom- melse med polska regeringen om reglering av vissa ekonomiska in- tressen avseende svensk fast egendom i Polen.....	167
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 58, ang. fortsatt disposition av visst äldre anslag (socialdepartementet).....	167
— nr 59, ang. allmän beredskapsstat (allmänna frågor och bemyndi- gande för Kungl. Maj:t att besluta om arbeten inom viss kostnads- ram).....	167
— nr 60, ang. allmän beredskapsstat (justitiedepartementet).....	167
— nr 61, ang. allmän beredskapsstat (försvarsdepartementet).....	167
— nr 62, ang. allmän beredskapsstat (socialdepartementet).....	167
— nr 63, ang. allmän beredskapsstat (kommunikationsdepartementet)	167
— nr 64, ang. allmän beredskapsstat (finansdepartementet).....	167
— nr 65, ang. allmän beredskapsstat (ecklesiastikdepartementet)....	167
— nr 66, ang. allmän beredskapsstat (handelsdepartementet).....	167
— nr 67, ang. allmän beredskapsstat (inrikesdepartementet).....	167
— nr 68, om anslag till informationsverksamhet om Sverige i utlandet	167
— nr 69, ang. anslag till utförande av beskickningsanläggningar i Moskva och Stockholm.....	167
— nr 70, ang. anslag till statskontoret.....	167
— nr 71, om anslag till främjande av nordiskt-kulturellt samarbete och till bidrag till den nordiska kulturfonden.....	167
— nr 72, om viss ytterligare ersättning till förre värnpliktige löjtnan- ten A. F. Abrahamsson.....	168
— nr 74, ang. inrättande av ett arbetsmedicinskt institut m. m.	169
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 32, ang. beskattningen av utom- lands verksamma svenska forskare.....	175
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 73, ang. beskattningen av utomlands verk- samma forskare.....	177
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 34, ang. särskilda bokföringsregler i beskattningshänseende för vissa yrkesgrupper, m. m.	177
— nr 39, om ändrad lydelse av 4 § kommunalskattelagen.....	182
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 26, ang. lagligt skydd för kommunala vapen.....	182
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 35, om kontroll över rulettspelsverk- samhet.....	182
— nr 36, om viss ändring i lotteriförordningen.....	182
— nr 37, om ändring i lagen om åtgärder mot vattenförorening från fartyg.....	182
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 32, ang. glesbygdernas kommunikationsproblem och om behovet av allmänna kommu- nikationsmedel samt ang. taxitrafikens villkor och förutsättningar	182

Tisdagen den 26 april

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 19 och den 20 innevarande april.

§ 2

Herr talmannen meddelade, att herr Persson i Skänninge enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven från och med den 26 innevarande april tills vidare.

Herr Persson i Skänninge beviljades ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare.

§ 3

Svar på interpellation ang. begränsning av vissa möjligheter att undgå påföljd enligt skattestrafflagen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! I en interpellation har herr Börjesson i Falköping frågat justitieministern, om han har för avsikt att vidta sådana åtgärder att de nu gällande bestämmelserna för preskription av brott kan ändras eller på annat sätt begränsa de nuvarande möjligheterna att genom avvikande undgå påföljd för brott mot skattelagstiftningen. Eftersom frågan närmast berör finansdepartementets lagstiftningsområde, ankommer det på mig att besvara interpellationen.

Jag vill först erinra om att preskriptionstiden för brott enligt skattestrafflagen utsträcktes till fem år även för vårdslös deklaration genom beslut av 1961 års riksdag. I december 1965 tillsattes en utredning för översyn av skattestrafflagen m. m. I direktiven för den

na utredning framhöll jag som exempel på frågor som utredningen var oförhindrad att ta upp till behandling bl. a. speciella regler för preskription. Utredningen torde därför komma att överväga den fråga som interpellanten avser.

Vidare anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Av svaret, vilket jag tolkar som positivt, framgår att den i december 1965 tillsatta utredningen angående en översyn av skattestrafflagen m. m. torde komma att överväga frågan om en ändring av gällande bestämmelser för preskription av brott eller på annat sätt begränsa de nuvarande möjligheterna att genom avvikande undgå påföljd för brott mot skattelagstiftningen.

En översyn av brottsbalkens bestämmelser i vad avser preskriptionstidens längd synes vara välmotiverad. I de fall då misstanke om brott väckts ganska lång tid efter brottets begående och det på grund av fallets komplicerade natur dessutom fordras en tidskrävande utredning har ofta en mycket stor del av preskriptionstiden förflutit. Den för brott misstänkte kan i sådana fall finna det lönande att hålla sig undan, så att delgivning av stämning inte kan äga rum. Det gäller i synnerhet de brott för vilka höga böter kan utdömas, t. ex. falskdeklaration.

Herr talman! Vad som gav mig anledning till interpellationen var ett mycket uppmärksammat skattefall, då en person undgick böter för falskdeklara-

Svar på interpellation ang. tobaksreklamen, m. m.

tion på grund av preskriptionstidens utgång. Vederbörande misstänktes för falskdeklaration men lyckades hålla sig undan lagens arm tills preskriptionstiden — i detta fall fem år — utgått. Han kunde enligt pressuppgifter inte efterlysas av polis, eftersom häktning inte kunde tillgripas. Då han höll sig borta — han vistades under väntetiden bl. a. i utlandet — kunde han inte delges stämning innan preskriptionstiden utgick, trots att han jagades av polis från plats till plats i Sverige och i utlandet under tre månaders tid.

I ett sådant fall som det relaterade borde en förlängning av preskriptionstiden ha skett, t. ex. genom att domstol hade fått pröva skäligheten av en sådan förlängning, utan att därmed den enskildes rättssäkerhet behövt åsidosättas. En sådan möjlighet borde stå till buds, men skall den komma till stånd blir det givetvis fråga om en ändring av brottsbalkens bestämmelser. Det nyss åberopade fallet är ett exempel som visar att det finns möjligheter att undgå laga påföljd genom att hålla sig utanför vårt lands gränser. En tidning — jag tror det var Ny Tid — skrev på följande sätt: »De ekonomiska brottslingarna som nästan alltid begår sina brott med berätt mod bör inte gynnas av deklara-tionsgranskningens långsamhet och preskriptionslagstiftningens särskilda generositet.»

Ja, nog verkar det stötande för rättskänslan att en skattefuskare som medvetet deklarerat felaktigt till sin egen fördel, när felet avslöjas och misstanke om brott väcks, kan hålla sig undan till exempel genom att resa utomlands och komma hem sedan preskriptionstiden utgått. Han har då levt på pengar som rätteligen tillhör staten, d. v. s. andra människors pengar. Något bör göras för att begränsa sådana möjligheter.

Det är därför med tillfredsställelse jag konstaterar att den tillsatta utredningen för översyn av skattestrafflagen, såsom jag tolkar det svar jag i dag er-

hållit av finansministern, även kommer att behandla frågan om bestämmelser för preskription av brott.

Jag är nöjd med svaret, men jag vill ändå uttala en önskan om att utredningen måtte bedrivas med all möjlig skyndsamhet. Jag hoppas också att positiva resultat måtte uppnås som leder till att smitning från påföljd för brott mot skattelagstiftningen effektivt förhindras. Dylik skattesmitning är stötande för rättskänslan och måste med all kraft bekämpas, dock utan att rättssäkerheten åsidosättes.

Jag tackar än en gång för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4**Svar på interpellation ang. tobaksreklamen, m. m.**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**, som yttrade:

Herr talman! Herr Rimmerfors har frågat om socialministern avser att vidta några åtgärder för att komma till rätta med den som herr Rimmerfors säger ymniga och ofta direkt utmanande tobaksreklamen samt om socialministern skulle vilja medverka till införandet av sådan varudeklaration på förpackningar med tobaksvaror som upplyser om den med rökningen för-enade hälsofaran.

Då frågorna hör under finansdepartementet, har interpellationen överlämnats till mig för besvarande.

I fråga om handeln med tobaksvaror är konkurrensen numera helt fri här i landet, inte bara olika försäljare emellan utan även mellan Svenska tobaks aktiebolaget och utländska företag. Tobaksbolaget har träffat överenskommelser med de utländska företag som säljer cigaretter i Sverige om vissa regler för cigarettreklam här i landet. Sålunda får exempelvis reklam för cigaret-

Svar på interpellation ang. tobaksreklamen, m. m.

ter inte förekomma i veckotidningar och andra publikationer som huvudsakligen riktar sig till och läses av ungdom under 21 år. Inte heller får sådan reklam förekomma på biografier eller vid idrotts- eller sporttävlingar.

Beträffande ett angivande på cigarrrettapaketen av den med rökningen förknäpade hälsofaran kan det ifrågasättas om en sådan åtgärd skulle få någon konsumtionshämmande effekt. Där systemet prövat har någon konsumtionsnedgång ej kunnat iakttagas. Större betydelse i det sammanhanget torde däremot böra tillmätas de undersökningar av tjär- och nikotinhalt i cigarrätter av olika märken, som under medverkan av tobaksbolaget regelbundet äger rum. Resultatet av dessa undersökningar publiceras i pressen.

Vidare anförde

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för finansdepartementet för svaret på min interpellation om tobaksreklamen. Svaret är mer positivt än jag hade vågat hoppas. Man är nämligen inte direkt bortskämd med något mer påfallande tillmötesgående när det gäller tobaksmonopolets förvaltningsområde; man behöver bara höra direktör Söderströms krampaktiga för svar nu och då i radio och TV för hela tobakshanteringen inklusive tobaksreklamen. Där är det bokstavlingen talat fråga om rökridåer. Det värsta är att sådana uttalanden uppfattas som myndigheternas officiella inställning, och därvidlag väntar man en något djupare ansvarskänsla än den som kommer till uttryck i sådana inlägg.

Det är mot den bakgrunden, herr talman, som jag hälsar finansministerns sätt att behandla frågan med så mycket större tillfredsställelse. Svaret visar under alla omständigheter att finansministern tar frågan på allvar.

Den fria konkurrensen som finans-

ministern nämner kan innebära ökade risker för en, som jag tidigare uttryckt det, »ymnig och utmanande» tobaksreklam.

Det var därför tacknämligt att få höra av finansministern, att Svenska tobaks aktiebolaget träffat överenskommelse med de utländska företag, som hädanefter kommer att sälja cigarrätter i Sverige, om vissa regler för cigarrrettreklamen här i landet. Denna överenskommelse innebär bl. a., som framgår av svaret, att reklam för cigarrätter inte får förekomma i veckotidningar och andra publikationer som huvudsakligen riktar sig till och läses av ungdom under 21 år. Inte heller får sådan reklam förekomma på biografier eller vid idrotts- eller sporttävlingar.

Jag vågar inte tro att tobaksbolaget ställt upp dessa villkor enbart av ideella skäl. Det är väl troligt att man velat skydda sig själv och de svenska intressena genom att hålla den utländska reklamen kort. Men oavsett vilka motiven kan ha varit är åtgärden riktig, och den bör hälsas med tillfredsställelse. Härigenom är dock något vunnet. Inte minst med tanke på exempelvis den amerikanska cigarrrettreklamens elegans och uppfinningsrikedom kan man vara glad över de begränsningar som angivits i svaret.

Men det är en sak som i detta stycke inger mig betänkligheter, och jag skulle gärna vilja fråga finansministern hur han ser på saken. Tror finansministern att tobaksbolaget kommer att ålägga sig självt samma regler som man ålägger de utländska bolagen? I så fall skulle man, såvitt jag förstår, uppnå ett betydande framsteg i riktning mot sanering av de förrädiska träskmarker som speciellt cigarrrettreklamen utgör för barn och ungdom.

Som jag nyss nämnde kommer man att kräva av de utländska företagen att de inte reklamerar i veckotidningar och andra publikationer, som huvudsakligen riktar sig till ungdom under 21 år, och

Svar på interpellation ang. kommunernas aktuella investeringsproblem, m. m.

inte heller på biografer eller vid idrotts- eller sporttävlingar. Om det svenska tobaksbolaget avser att självt leva upp till dessa ideal, då är det gott och väl, och vi har kommit ett bra stycke på väg. Eller kan det möjligen vara så att man begär något annat av konkurrenterna än vad man ålägger sig själv? Skulle det senare vara fallet, har visserligen *en* sektor av området sanerats men då kvarstår ändå det väsentliga. I så fall kan man, som jag sade, befara en fortsatt och i konkurrensens namn vidgad reklam för produkter som bevisligen är skadliga, i första hand för barn och ungdom. Jag hoppas att det är uteslutet att man har för avsikt att genomföra ett sådant hyckleri, i stil med uttrycket »när jag super är det rätt». Jag utgår ifrån att finansministern kan dämpa eller kanske helt avlägsna mina farhågor på den punkten. Skulle så vara fallet kan ett betydande framsteg noteras.

Finansministern trodde inte på värdet av den metod som jag tillät mig antyda, nämligen att man skulle förse cigarrettförpackningarna med en varudeklaration som kunde innebära en varning för hälsofaran. Jag vidhåller min mening i sak men har för dagen ingen möjlighet att bestrida finansministerns argumentering att man på de platser och i de länder där detta system har praktiserats inte har kunnat konstatera någon konsumtionsminskning.

Däremot är det bra, herr talman, att forskningen om tobakens skadeverkningar fortsätter och att resultaten redovisas. Statsrådet nämnde tobaksbolagets medverkan. Personligen tror jag att medicinalstyrelsens upplysningsverksamhet när det gäller tobakens skadeverkningar och hela den hälsoupplysning som utgör ramen kring den har ännu större betydelse. Men kostnaderna bör givetvis bestridas med de skattemedel som nikotinets offer tvingas betala. Syftet är att minska skadeverkningarna främst bland barn och ung-

dom — därom torde alla ansvariga samhällsmedborgare vara ense — och på den vägen vill vi vandra vidare.

Jag tackar ännu en gång för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. kommunernas aktuella investeringsproblem, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har i en interpellation frågat mig om jag har för avsikt att söka träffa överenskommelse med kommunerna om en ur samhällsekonomisk synpunkt nödvändig lösning av kommunernas nu aktuella investeringsproblem. Vidare har herr Börjesson frågat mig om jag avser att ta initiativ till en förbättrad långtidsplanering av reformverksamheten, innefattande även de uppgifter som påförs kommunerna. Slutligen frågar herr Börjesson om regeringen är beredd att medverka till en service- och rådgivningsverksamhet, som kan hjälpa kommunerna till en effektivare och billigare byggnation.

Om herr Börjesson med sin första fråga åsyftar att regeringen skulle söka träffa formella överenskommelser med kommunerna om de kommunala investeringsplanerna är svaret nej. Sådana överenskommelser skulle förutsätta säkert långa och komplicerade förhandlingar om investeringsramar, kanske projekt för projekt eller i varje fall kommun för kommun. Jag tror inte att detta skulle vara ett praktiskt sätt att lösa de samhällsekonomiska problemen. Jag vill emellertid i sammanhanget erinra om att regeringen flera gånger under senare år har haft överläggningar med kommunerna och kommunförbunden om bl. a. de kommunala investeringarna. Dessa överläggningar har

Svar på interpellation ang. kommunernas aktuella investeringsproblem, m. m.

da gått ut på att åstadkomma vissa allmänna begränsningar och rekommendationer av begränsningar när så har varit erforderligt. Överläggningar av detta slag kommer att hållas även i fortsättningen.

Beträffande den andra frågan kan jag inskränka mig till att svara att långsiktplaneringen av reformverksamheten behandlas i den reviderade finansplan som inom kort föreläggs riksdagen. I samband därmed kommer det att bli tillfälle till diskussion av dessa frågor.

Vad slutligen beträffar service- och rådgivningsverksamhet åt kommunerna i byggnadsfrågor vill jag erinra om att de insatser som gjorts och förutskickats i syfte att allmänt rationalisera byggandet, naturligtvis i hög grad kommer även kommunerna till godo.

Vidare anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min interpellation.

Såsom finansministern har framhållit i finansplanen måste den kommunala investeringsökningen stanna vid 7—8 procent i år mot 10—11 procent tidigare. Detta är, såsom jag framhöll i interpellationen, ett svårt läge för kommunerna med de stora investeringsbehov som dessa har. Den kommunala expansionen är till mycket stor del en följd av att kommunerna har ålagts uppgifter genom beslut av statsmakterna. Kommunerna kan med all rätt säga, att de inte har den största skulden för situationen.

På min första fråga har finansministern svarat, att han på sedvanligt sätt tänker sig överläggningar med kommunerna och kommunförbunden beträffande deras länesituation. Jag är helt nöjd med detta svar. Jag har inte tänkt mig att finansministern skulle träffa formella överenskommelser med varje

enstaka kommun, men vid en överläggning med kommunförbunden bör gemensamma linjer kunna utarbetas. Jag hoppas att svaret i denna del också innesluter, att finansministern inte avser att tillgripa nya regleringar gentemot kommunerna.

Min andra fråga gällde en förbättrad långsiktplanering av reformverksamheten, innefattande även de uppgifter som påföres kommunerna. Svaret på denna fråga skall jag tydligen få i den s. k. kompletteringspropositionen, som inom kort skall föreläggas riksdagen. Jag får väl tills vidare försöka vara nöjd också med detta, men jag vill i sammanhanget framhålla, att åtskilligt torde vara att vinna genom förbättrad långsiktplanering, tidsplanering och över huvud taget samordning. Det finns exempel på att nya sjukhusavdelningar inte kunnat tas i bruk därför att man inte haft personal eller bostäder till personalen. Detta är som jag ser saken ett exempel på investeringar i otakt och det kan knappast vara ändamålsenligt. Jag är övertygad om att det går att organisera reformarbetet väsentligt effektivare — jag tror det i varje fall. Jag hoppas att finansministern har kunnat koppla in ett positivt grepp på denna fråga i den proposition som kommer om några dagar. En förbättrad planering skulle kunna vara av stor betydelse för kommunernas verksamhet.

I min tredje fråga sporde jag om regeringens vill medverka till en service- och rådgivningsverksamhet, som kan hjälpa kommunerna till en effektivare och billigare byggnation. Jag såg för en tid sedan i en tidning att finansministern hade blivit intervjuad, varvid han yttrade: »När jag på måndagarna går igenom siffrorna förvånas jag över att en kommun kan bygga en vårdenhet i ett ålderdomshem för 38 000 kronor och en annan kommun en likadan vårdenhet för 58 000 kronor.»

Den tidning som har citerat detta uttalande har också lämnat en del sif-

Svar på interpellation ang. den svenska textilindustriens konkurrensmöjligheter

feruppgifter vilka kommit från en säker källa. Tidningen nämner några exempel. För Nordingrå i Ångermanland lyckades man 1963 komma upp till 51 729 kronor per vårdenhets för ålderdomshemmen, medan Veinge kommun i Halland byggde för 26 135 kronor. Det nämns flera exempel. Jag tror att det kan vara värdefullt att ta fram dem även här i debatten. 1962 byggde man ett ålderdomshem i Sundborn för 44 000 kronor per vårdenhets, medan Hällestad i Älvsborgs län kunde klara samma sak för 24 000 kronor. Styrso i Göteborgs och Bohus län byggde 1961 ett ålderdomshem för 57 000 kronor per vårdenhets. I Vislanda i Småland klarade man sig med 21 000 kronor.

Vad är orsaken till dessa stora kostnadsskillnader? En byråchef sade att det är felaktig planering. Oavsett orsakerna finns det emellertid anledning till eftertanke när man ser dessa kostnadsskillnader. Det är inte rimligt att det i det ena fallet skall vara så mycket dyrare än i det andra. Man kan naturligtvis inte helt lägga skulden på våra kommunalmän — absolut inte. Orsakerna till kostnadsskillnaderna kan givetvis vara många, t. ex. kvalitet, kostnader vid projektering etc.

Det finns anledning att ta sig en allvarlig funderare på just dessa problem. Det är angeläget att få så många vårdplatser som möjligt. Det är givet att våra gamla på ålderdomshemmen skall ha det bekvämt och bra och ha tillgång till en god och hygglig standard, men det gäller att få fram så många vårdplatser som möjligt, och vi vet att behoven ökar. Därför är det angeläget att försöka hålla kostnaderna nere.

Jag tror att det kan vara möjligt att förbilliga byggandet av t. ex. våra skolor, ålderdomshem och sjukvårdsanläggningar. Det borde kunna ske genom att kommunerna tillhandahållas standardtyper. Det är sannolikt också möjligt att effektivisera byggnadsplanering och projektering. Naturligtvis är detta

ett fält för interkommunal samverkan och därmed en uppgift för kommunförbunden, men också staten skulle här kunna ha en stimulerande uppgift.

Finansministern har svarat att de insatser, som gjorts och förutskickats i syfte att allmänt rationalisera byggandet, i hög grad även kommer kommunerna till godo. Detta är naturligtvis riktigt, men jag tror att även detta är en fråga som med fördel kunde diskuteras vid överläggningar mellan regeringen och kommunförbunden. Huvuddelen av samhällsuppgifterna ligger numera på kommunerna. Till mycket stor del är det uppgifter som ålagts dem av statsmakterna. Då kan det vara riktigt att staten bidrar till en serviceverksamhet i den mån kommunerna behöver en sådan hjälp och vill ha den.

Herr talman! Jag ber än en gång att få tacka finansministern för svaret på min interpellation.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6**Svar på interpellation ang. den svenska textilindustriens konkurrensmöjligheter**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustafsson i Borås har frågat mig hur jag bedömer den svenska textilindustriens möjligheter att på längre sikt kunna hävda sig gentemot utländska konkurrenter på hemmamarknaden och på exportmarknaden samt huruvida jag överväger åtgärder för att underlätta för den svenska textilindustrien att klara sig över nuvarande akuta svårigheter.

Jag vill svara följande.

Den utveckling som vår textil- och konfektionsindustri genomgått efter kriget är ett belysande exempel på vad som sker när en industrigren övergår från att ha arbetat inom en relativt slu-

Svar på interpellation ang. den svenska textilindustriens konkurrensmöjligheter

ten och begränsad marknad till att verka på en större och mera öppen marknad. Avspärrningen under kriget ledde till att textil- och konfektionsindustrin fick en relativt sett större omfattning än vad som skulle blivit fallet under normala betingelser.

Sveriges traditionella frihandelspolitik tvingade efter kriget den svenska industrien att anpassa sig till den ökande internationella konkurrensen. I likhet med förädlingsindustrin i övrigt inriktade sig textilindustrin på en högkvalitativ produktion. En fortlöpande rationalisering blev ett medel att hävda sig i konkurrensen. Resultatet blev att den svenska textilindustrin utvecklades från en typisk hemmamarknadsindustri till en industri med en avsevärd export. Textil- och konfektionsindustriens totala exportvärde uppgår som interpellanten påpekat till ca 500 milj. kr.

Såsom jag framhöll i ett interpellationssvar till herr Magnusson från herr Gustafssons hemstad Borås har en fri och så långt möjligt lika konkurrens såväl inom landet som i relationerna till utlandet inneburit att det svenska näringslivet sedan länge fått vänja sig vid hård konkurrens. Detta förhållande har emellertid bidragit till att öka de svenska företagens konkurrensförmåga på exportmarknaderna. Det gäller inte minst textilindustrin.

Även om våra textiltullar internationellt sett är låga, är de likväl högre än de tullar vi har på de flesta andra områden. I det förslag som tulltaxekommittén lade fram i mitten av 1950-talet hade just för textilvarorna undantag gjorts från den principiella riktpunkten att ge samma skydd åt olika näringsgrenar, därför att man ansåg högre tullar vara befogade för dessa produkter. Den nya tulltaxa som senare infördes kom att innebära att textilindustrin fick ett större skydd mot konkurrens utifrån än flertalet övriga industrier.

Det är som interpellanten påpekar an-

geläget att ge den svenska textilindustrin möjligheter att konkurrera med utländsk industri på lika villkor. Sedan gammalt inriktas vår allmänna näringspolitik på att skapa förutsättningar här för genom den grundläggande målsättningen fri konkurrens inom landet och ökad frihet för den internationella handeln. Inte minst i olika internationella organisationer och i vårt umgänge med andra länder är dessa principer vägledande för vårt handlande.

Det är tillfredsställande att interpellanten ser den svenska textilindustriens perspektiv på längre sikt mot bakgrunden av en allmänt frihandelsvänlig politik och en fortgående intensifierad rationalisering inom industrien. En protektionistisk politik är inte någon lösning på textilindustriens problem. Utrymmet för en sådan politik är f. ö. med hänsyn till våra internationella åtaganden högst begränsat även på kort sikt. Våra textiltullar är i stor utsträckning bundna i GATT. Kvantitativa restriktioner får vi som bekant enligt GATT-avtalet tillgripa endast vid betalningsbalanssvårigheter. Vi har emellertid vissa möjligheter att skydda oss mot marknadsstörningar, bl. a. sådana som orsakas av import från länder gentemot vilka vi ännu upprätthåller en kvantitativ reglering av importen. Under exceptionella omständigheter kan vidare för enstaka produkter GATT:s speciella regler exempelvis avseende dumping, som vållar skada, åberopas. Erfarenheterna från det fall på textilområdet där vi själva tillämpat dessa regler visar dock knappast till efterförd i första taget. Vi ansåg oss i detta fall ha klar bevisning om sådan dumping. Den underkändes emellertid vid internationell granskning.

Våra förhoppningar måste stå till en vidare frigörelse av utrikeshandeln. Textil- och konfektionsindustriens goda exportutveckling får ses främst som ett resultat av handelsn frigörelse mellan EFTA-länderna och i synnerhet mellan

Svar på interpellation ang. den svenska textilindustriens konkurrensmöjligheter

de nordiska länderna. Den nordiska marknaden, som haft en stark förespråkare i textilindustrin, håller på att förverkligas. Avvecklingen av handelshindren inom EFTA är ej slutförd och bör ge ytterligare möjligheter för expansion av den svenska textilexporten. Skulle här till kunna läggas en vidare europeisk marknad — även om denna inte är omedelbart förestående — och åtminstone någon framgång för Kennedy-förhandlingarna så borde den svenska textilindustrin få bättre möjligheter att på längre sikt hävda sig mot sina utländska konkurrenter.

En del av den svenska textil- och konfektionsindustrin befinner sig i dag i en besvärlig situation. Läget förefaller emellertid inte vara enhetligt. Det finns högt rationaliserade storföretag som kan uppvisa god orderingång och god lönsamhet. Exportsiffrorna visar också en stigande trend, även om ökningen ej är lika stark som tidigare. Det finns emellertid all anledning att uppmärksamt följa utvecklingen. Inom handelsdepartementet och berörda myndigheter sker detta i nära samråd med branschens organisationer.

För att komma till rätta med de svårigheter som kan uppstå för enskilda företag står olika näringspolitiska medel och metoder till förfogande. Genom en aktiv arbetsmarknadspolitik och lokaliseringsspolitiska medel bör den nödvändiga anpassningsprocessen kunna genomföras relativt smidigt även om svårigheter i åtskilliga fall kommer att uppstå. I detta sammanhang kan också hänvisas till den arbetsgrupp som arbetsmarknadsstyrelsen tillsatt på initiativ av Textilarbetsförbundet och som skall följa utvecklingen och föreslå de åtgärder som kan finnas påkallade.

Vidare anförde:

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för handelsdepar-

tementet för svaret på min interpellation. Det är välvilligt, och man kan säga att det inger rätt stora förhoppningar.

Att den fråga det här gäller är i högsta grad aktuell för vår landsända är väl helt naturligt, och om jag tar en del av kammarens tid i anspråk här i eftermiddag må det väl också vara försvarligt. Vi står ju i vårt land, och då inte minst i vår bygd, inför avsevärda driftstörningar inom både textil- och konfektionsindustrin. Länsarbetsnämnden i Älvsborgs län räknar i sin prognos för länets arbetsmarknad under andra och tredje kvartalen i år med stora struktur- och driftförändringar inom textil- och konfektionsindustrierna. Redan har i år inom dessa branscher 700 personer helt friställts eller berörts av permitteringar för viss tid. Under 1965 redovisar man driftinskränkningar och nedläggning av företag som berörde 1 500 personer. Nu kan man givetvis diskutera i det oändliga vad som är kris och vad som inte är det, vad som är konkurrens eller hot mot själva tillvaron. Nakna fakta är i alla fall att trycket på textilindustrin ökar. Orderingången, säger man, blir mindre och importen stiger, under det att företagen har en viss ledig kapacitet. Flera företag har slagit igen eller skurit ned produktionen. Dit hör, för att ta ett mer uppmärksammat exempel, Mab och Mya i Malmö som lagt ned 50 procent av sin tillverkning och Almédahl-Dalsjöfors AB som lägger ner bomullsspinneriet i Alafors. Åtgärder av detta slag har inte företagits på grund av att dessa industrier befinner sig i någon ekonomisk nödsituation, såvitt jag vet, utan får väl ses som en rationaliseringsprocess som väl kommer att fortsätta. Men det är den pessimistiska bedömningen av framtidsutsikterna som i många fall framtvingar en produktionsminskning och nedläggning av fabriker. Det är klart att denna industri i hög grad är intresserad av att höra hur landets handelsminister ser på textilindustriens framtida möjligheter i

Svar på interpellation ang. den svenska textilindustriens konkurrensmöjligheter

vårt land inför trycket från en i flera avseenden abnorm internationell konkurrens. Det är i hög grad denna omständighet som ligger till grund för min interpellation.

Mab och Mya hävdar att den främsta orsaken till den bristande lönsamheten är den ökade importen och frånvaron av skydd åt landets egen textilindustri plus de ökade kostnaderna. Den svenska textilindustrin har, säger man, så gott som inget tullskydd inom EFTA och i övrigt ett lågt skydd mot import. Framför allt har större länders kvotering av importen från låglönestater gjort att trycket på den svenska marknaden blivit artificiellt skärpt. Chefen för Mab och Mya hävdar att det från en del länder förekommer prisdumping. Han säger: »Vi tillämpar alltså en ytterst liberal politik men möter själva betydande hinder i form av tullar och importavgifter i utlandet. Under det senaste året har importen av s. k. yttertrikåer ökat med 27 procent, som bjuds ut till priser långt under dem vi kan hålla. Sydkorea, som är ett utpräglat låglöneland, har brutit sig in på svensk marknad. Flera av våra partners i EFTA skyddar sina textilindustrier på olika sätt. Englands tioprocentiga importavgifter har kommit att drabba oss mycket hårt, medan den många gånger större engelska exporten till Sverige favoriseras med vissa exportsubventioner genom restitution på oms.»

Herr talman! Det får väl anses rimligt att Sverige som ett i många avseenden gynnat land tar emot minst den varumängd som i förhållande till folkmängden bör belöpa på oss. Men är det inte att gå litet för långt, om Sverige skall ta emot även sådan export som med oss jämförbara stater vägrar ta emot? Man borde väl även inom ramen för en liberal handelspolitik kunna få kontroll över en klar dumpingexport. Jag tror att statsrådet och jag på denna punkt inte har några som helst skiljaktiga meningar.

Jag känner inte till att man från något ansvarigt textilhåll har gjort framställningar om permanenta höjningar av tullarna. Den vägen tror vi inte på. I pressen har jag några gånger sett att det talats om oinfriade statsmaktslöften om importkvoteringar av samma omfattning som i andra länder. Man menar att just denna väg skulle återställa en synnerligen angelägen handelsjämvikt mellan inhemskt och importerat och detta till den enskildes bästa och för tryggad sysselsättning. Själv känner jag inte närmare till vad som ligger bakom, utan har bara sett detta resonemang i tidningarna.

Vi är alltså i princip överens om att vår handelspolitik skall vara liberal, men frågan om exporten hit till artificiella priser, vilka sammanhänger med kvoteringsregleringar i England och USA, tror jag måste ställas.

Det är ett faktum att speciellt handelen med vissa asiatiska länder har blivit ett svårt problem för oss. Vi har fått en relativt större del av importen av textilfabrikat från just dessa länder, medan en rad andra industristater, som bekant, begränsar importen av sådana varor. Jag hyser den förhoppningen att handelsminister Lange håller med mig om att dessa utländska importrestriktioner på textilvaror är en allvarlig sak. När t. ex. våra partners i EFTA skyddar sina textilindustrier med extraordinära åtgärder medför dessa restriktioner att trycket på Sverige ökas mer än vad som skulle vara fallet vid normal handel med rådande tullsystem. Det är väl inte i längden acceptabelt att just den svenska textilindustrin skall få känna ett tryck, som skärps av andra staters importrestriktioner. Jag antar att denna fråga både kan och bör tas upp på internationell basis. Handelsministern har i något sammanhang sagt att frågor av denna art, t. ex. engelsmännens tioprocentiga extratull, skall tas upp i ett enda stort sammanhang. Han syftade väl då på det EFTA-möte som skall hållas i

Svar på interpellation ang. den svenska textilindustriens konkurrensmöjligheter

Bergen nu i maj. Här finns ett problem, och jag tror det är angeläget att man på internationell basis tar upp frågan om textilvarornas ställning inom den internationella handeln. Vi tror att statsrådet kan göra en hel del i det sammanhanget.

Man har ibland sagt, att om en industri inte kan klara sig, så får den läggas ned. Men det är ett resonemang som driver hela frågan till en sådan förenklingens sublimes höjd att tillbörligt ansvar förflyktigas. Frågan berör i vår bygd i hög grad inte minst den kvinnliga arbetskraften, som ofta har svårt att finna sysselsättning av annan art. Den är ofta också av äktenskap förhindrad att flytta till andra trakter. Omskolning kan givetvis ske av en del människor i yngre åldrar — och det sker också — men den äldre delen av arbetarstammen omskolar man inte så lätt till andra yrken. Arbetstagarna inom textilindustrien är mycket ofta i sådan ålder att de ligger över den gräns då man normalt kan räkna med omskolning.

Den svenska textilindustrien sysselsätter över 40 000 personer vid drygt 200 företag. Bara 1 procent av företagen har över 500 arbetare, medan 75 procent har mellan 10 och 500. För cirka 15 år sedan var 60 000 människor sysselsatta inom denna industri. Förra året skedde en minskning med 1 000. Men trots alla svårigheter som textilbranschen har att kämpa med har likväl exporten fördubblats på mindre än fem år. Den uppgick 1965 till 387 miljoner kronor. Men samma år uppgick importen av textilprodukter till 1 870 miljoner kronor — konfektionen inte medräknad — vilket innebar en ökning med 89 miljoner från året före, om de siffror är riktiga som jag har fått från sakkunniga.

Under den senaste femårsperioden har textilimporten ökat med 10 procent varje år, och det är där som knuten till textilindustriens problem ligger. Impor-

ten svarar för nästan hela konsumtionsökningen. Det finns inte utrymme för de svenska företagens expansion på hemmamarknaden, och på exportmarknaden möts man av höga tullar och kvantitativa regleringar.

Vad är då att göra? Svaret blir — och det är väl riktigt så långt det räcker — att vi måste rationalisera och öka effektiviteten. Men samtidigt säger man inom branschen att den svenska textilindustrien är den högst rationaliserade i världen. Jag hoppas att detta inte är ett affekterat uttryck, utan att man kan stå för påståendet; jag tror att man kan göra det. Yttersta gränsen för rationalisering når man väl aldrig, eftersom en utveckling alltid pågår. Men den som ständigt håller sig i främsta ledet när det gäller rationalisering har ringa distans att ta igen.

Textilrådets verkställande direktör har förhoppningsfullt sagt att det vore egendomligt om den mest moderna textilindustrien i världen skulle få stryka på foten på grund av orsaker som inte ligger på det företagsekonomiska planet. Det gäller dock att satsa hårt på riktiga investeringar och att söka rationalisera ytterligare.

Man förstår att det här inte är fråga om småsaker, när man hör att maskinuppsättningen för vissa arbetare i dag inom spinnerier, väverier och viss del av triksåindustrien kostar mellan 750 000 och 1 000 000 kronor. Automationen inom industrien fordrar inte minst rymliga och ändamålsenliga lokaler.

Låt mig rikta följande fråga till herr statsrådet: Borde inte textilindustriens nuvarande läge föranleda särskilda åtgärder även beträffande t.ex. användandet av investeringsfonder? Företagen har tidigare i stor utsträckning självfinansierat sina investeringar med utnyttjande av sina reserver. I den mån möjlighet till sparande inom företagen minskat till följd av bl. a. en hård konkurrens nödgas företagen i ökad utsträckning söka skaffa medel utifrån

Svar på interpellation ang. den svenska textilindustriens konkurrensmöjligheter

för önskvärda rationaliseringar. Jag är säker på att statsrådet Lange redan vet att jag syftar på ett särskilt stort företag i Borås, för vilket det är ytterst angeläget att få tillstånd att använda medel ur sin investeringsfond för ett nytt spinneri.

Målmedveten investering och rationalisering är en livsfråga, och här räcker det inte med att »hänga med». För att prismässigt kunna hävda sig på hemmamarknaden och nå ut över gränserna måste vi ligga ett stycke före andra. Det gör vi också. Det är märkligt att 96 procent av vävstolarna inom vår bomullsindustri är helautomatiska. I Västtyskland är det 73 procent, i Frankrike 66 procent, i Finland 87 procent, i England bara 34 procent. Danmark kommer som tvåa med 94 procent. Och det som gäller för bomullsindustrien gäller väl praktiskt taget för hela branschen.

Det är den höga mekaniseringsgraden som förklarar varför den svenska textilindustrien kan konkurrera trots att i branschen arbetslönerna i vårt land är 33 procent högre än i England, 42 procent högre än i Tyskland, 65 procent högre än i Holland och 400 procent högre än i Portugal, om de uppgifter jag har fått är korrekta.

Ett bevis för att svensk textilindustri inte resignerar är satsningen på exporten, som 1959 uppgick till totalt 170 miljoner men som i fjol uppgick till 187 miljoner, som jag sade tidigare. Efter vad handelsministern sade skulle det kunna tänkas bli ännu mer, och det är ju så mycket bättre. Man satsar på annorlunda, ofta designade kvalitetsprodukter. Exportframgångarna har i första hand nåtts på EFTA-länderna. Hoppet står dock till att en ytterligare frigörelse av utrikeshandeln skall kunna ge ökade möjligheter, att liberaliseringen inom EFTA skall ge textil- och konfektionsindustrien gynnsammare exportmöjligheter. Jag är livligt övertygad om att handelsministern kommer att prestera sitt allra yttersta för att

göra sitt inflytande gällande härvidlag. Detta gäller inte minst de nordiska länderna. Regeringens pågående undersökning beträffande omständigheterna kring den kraftigt ökade importen av färdiga textilvaror från Hongkong och Korea motses också med stort intresse.

Den svenska konfektionsindustriens situation företer en hel del likheter med textilindustriens.

Mellan 1955 och 1959 steg importen av konfektionsvaror från 75 till 91 miljoner. Fram till 1965 steg den till 261 miljoner. Den årliga importökningen har alltså de senare åren legat något över 20 procent. Under samma period visar importen från de s. k. lågprisländerna — vissa öststater samt Jugoslavien, Asien, Spanien och Portugal — en ökning med 162 procent.

Verkningarna av denna lågprisimport har blivit ytterst kännbara för en del varor inom branschen, t. ex. skjortor, blusar, jackor, byxor, bysthållare o. s. v. Ingen form av rationalisering i världen lär förslå att möta konkurrens av detta slag.

Herr talman! Jag hoppas innerligt att den i princip mycket välvilliga inställning, som statsrådet har givit uttryck för i svaret på min interpellation och som jag framför min tacksamhet över, också tar sig uttryck i åtgärder som ligger inom räckhåll och som kan anses rimliga — något annat har man inte rätt att begära — och att detta sker så, att textilindustrien och dess folk kan med större tillförsikt se framtiden an.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Såvitt jag kunnat finna är det inte mycket — om ens något — som skiljer herr Gustafssons i Borås uppfattning från min egen. Jag måste säga att jag är mycket tillfredsställd över det lugna och sansade sätt på vilket herr Gustafsson bedömer ett läge, som vi är överens om är bekymmersamt. Och jag tror, att i stor utsträck-

Svar på interpellation ang. den svenska textilindustriens konkurrensmöjligheter

ning kan jag även följa herr Gustafsson i de slutsatser han drar beträffande vad som är att göra.

Jag för min del underskattar sannerningen inte svårigheterna. Jag är medveten om att man är mer utsatt i Sjuhäradsbygden och att situationen där är mer allvarlig än i exempelvis Malmöhus län, helt enkelt därför att det ändå måste vara lättare att finna alternativa sysselsättningar i det senare området än i vissa delar av Älvsborgs län.

Jag har i mitt interpellationssvar hänvisat till en intensifiering av de arbetsmarknadspolitiska medlen. Riksdagen har ju nyligen fått ett förslag om ytterligare aktivering och modernisering av arbetsmarknadspolitiken, som skall möjliggöra ännu snabbare ingripanden för att föra över den arbetskraft som kan komma att friställas i näringsgrenar och inom företag, som dras ned i omfattning medan andra områden av industrien expanderar.

Jag erkänner också gärna, herr Gustafsson, att trots allt vad vår arbetsmarknadspolitik rymmer och kommer att rymma, trots alla de lokaliseringspolitiska medel som kan komplettera en aktiv arbetsmarknadspolitik — i vissa fall kanske ersätta den — så är det inte alltid säkert att arbetsmarknadspolitiken löser svårigheterna i det enskilda fallet. Jag är medveten om att arbetskraften inte är obegränsat rörlig. Herr Gustafsson talade om den äldre kvinnliga arbetskraften. Och en kvinna i låt mig säga 55-årsåldern kan ha ytterligt svårt att i en trakt med ensidig inriktning av näringslivet finna annan sysselsättning. Kanske har både hon och hennes make arbetat. Det kan leda till personliga svårigheter, inkomstminskning o. s. v. för familjen, när samhället inte kan tillgodogöra sig denna kvinnas arbetskraft någon annanstans. Jag ser sannerligen konsekvenserna av en del sådana fall alldeles konkret framför mig, och jag vill ingalunda förringa betydelsen härav. Trots att det allmänna

undan för undan får mer effektiva medel i sin hand, kan ej någon verklig hjälp ges.

Herr Gustafsson var inne på frågan om dumping. Ja, vi är väl överens om att det är svårt att finna kriterier på vad som är dumping. Därvidlag kan det förekomma vissa svårigheter men, såsom jag betonat i mitt nyss lämnade svar, föreligger det ändå vissa möjligheter att skydda oss här hemma, ehuru dessa möjligheter inte skall överskattas.

Det är också givet att vi vill ha konkurrens på lika villkor. Med detta menar dock i varje fall jag — och jag tror att kanske även herr Gustafsson kan ansluta sig till denna uppfattning — att om en konkurrent med konstlade medel, t. ex. exportstöd, försätter sig själv i ett fördelaktigare läge så har vi skäl att undersöka hur vi skall skydda vår egen marknad. Då är det inte längre fråga om konkurrens på lika villkor.

Däremot är jag inte övertygad om att vi i längden bör skydda oss för import från låglöneländer, även om dessas arbetskostnader är väsentligt lägre än vad som är fallet inom vår motsvarande industri. Jag vet att vi härvidlag står inför ett dilemma. Vi vill underlätta bl. a. för utvecklingsländerna att finna vidgade marknader i industriländerna. Om det skall vara något allvar bakom detta tal, får vi vara beredda att ta konsekvenserna och inte inrikta oss på att skydda oss själva mot konkurrens från dessa länder, som i varje fall tills vidare har ett väsentligt mycket lägre löne-, inkomst- och kostnadsläge än vi själva.

Jag vill understryka detta. Därmed har jag inte uttalat att man hastigt och på eu gång skulle vidtaga några mera omfattande förändringar. Man måste låta den inhemska industrien få ett visst andrum och en viss möjlighet att anpassa sig till nya lägen. Men jag vill betona att principen att det skall vara en konkurrens på lika villkor — jag säger detta inte alls i polemik mot herr Gustafsson, ty jag tror att han princi-

Svar på interpellation ang. den svenska textilindustriens konkurrensmöjligheter

piellt kan dela min uppfattning även på denna punkt — inte får innebära att vi inte tar emot import från ett visst land därför att detta har mycket lägre arbetslöner än vi har i Sverige.

Vägen ur detta dilemma är, såsom herr Gustafsson själv påpekat, en fortsatt modernisering och rationalisering, och därvidlag är möjligheterna ännu inte helt uttömda. Men naturligtvis vill vi gärna undvika att bli en avstjälpningsplats — herr Gustafsson använder inte detta uttryck, men det torde ligga i linje med vad han menade — för sådana länder som omgärdar sig själva med omfattande skyddsmurar för hemmamarknaden, eller för export från länder som inte kan finna en marknad i länder vilka i helt annan utsträckning än vi vidtar importhindrande åtgärder. Även på denna punkt är jag överens med herr Gustafsson.

Det är därför som de handelspolitiska frågorna måste angripas på vidast möjliga basis i internationella organisationer parallellt med att vi själva i våra bilaterala avtal försöker nå en ytterligare frigörelse. Ensamt — det är jag helt överens med herr Gustafsson om — kan inte ett enskilt land frigöra sin handel i en protektionistisk värld. Det fordras gemensam vilja och samfällida ansträngningar och insatser för en sådan uppgift.

Herr Gustafsson ställde slutligen en fråga till mig om det inte vore rimligt att de företag, som nu måste se om sitt hus för att kunna hävda sig bättre i konkurrensen och är tvungna att skaffa kapital för mer eller mindre omfattande rationaliseringar, borde få ta i anspråk sina investeringsfonder, vilka de samlat ihop under gångna och gynnssammare år. Ja, är de i trakter som ligger inom lokaliseringsområdena benägna att göra det, får de ju det. Det har heller inte utslutits att investeringsfonder under vissa omständigheter även på andra håll skall kunna tas i anspråk. Dessa möjligheter — ehuru det inte är

mitt primära ansvar jag talar om — är dock ytterligt begränsade. Investeringsfonderna är framför allt till för att underlätta en konjunkturanpassning och skall inte i första hand begagnas för att möjliggöra strukturella förändringar. Därför tror jag inte att man skall hänge sig åt någon illusion. Dessa möjligheter — det vill jag ärligt säga — är visserligen inte obefintliga men ganska små.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar statsrådet Lange för hans senaste ord, som i många avseenden var intressanta.

Det förekommer ett uttryck i statsrådets svar som jag glömde att kommentera förra gången jag hade ordet. Han talar om en god orderingång och lönsamhet för vissa företag. Det vore av stort intresse att få veta om han grundar detta omdöme på redovisningarna t. ex. vid årsskiftet eller på dagsituationen. Läget under första och andra kvartalen detta år är nog inte så ljus att man kan tala om en god orderingång. Enligt min mening bedömer man inte situationen rätt, om man stannar vid boksluten.

Tror handelsminister Lange att det, om våra EFTA-partners länge fortsätter att sända över oss sina produkter till priser som vi inte har minsta chans att möta, då är möjligt att upprätthålla textilindustrien? Om vi hade samma konkurrensförhållanden — eller bara något så när liknande — som andra EFTA-länder, skulle nog situationen te sig annorlunda. En liberaliserad handelspolitik kan väl inte bli vad man önskar, om den inte omfattas av alla som hör hemma inom denna intressesfär. Kanske verkar detta lekmanmässigt resonerat, men så förefaller det för en betraktare. Åtgärderna måste väl vara ömsesidiga, inte ensidiga.

Jag tror att både textil- och konfektionsindustrien i dagens läge måste

Svar på interpellation ang. den svenska textilindustriens konkurrensmöjligheter

fråga: Finns det någon möjlighet att efter de nya löneavtalen höja priserna på produktionen och ändå sälja? Går inte detta med hänsyn till vårt läge, blir frågan: Hur ter sig framtiden?

Vi är överens om att man bör sträva efter en liberal handelspolitik. Vad bänder då, om andra anser detta begrepp vara förenligt med bestämmelser, som för oss är ödesdigra? Det skulle vara intressant att höra ytterligare något om hur landets handelsminister tycker att man skall lösa de problem som uppstår och som faktiskt är en mycket bister verklighet. Om den situation som nu råder för textilindustrien skall fortsätta till årets slut, över nästa år och längre, hur tror handelsministern att denna industri egentligen ser ut om några år?

I den mån textilindustrien krymper måste lokaliseringsproblemet bli högaktuellt i vår trakt, om inte denna industribygd skall utarmas. Statsrådet menar att man får tänka på den saken, och jag hoppas verkligen att lokaliseringsfrågan tas upp. Det behöver vi emellertid inte diskutera i dag.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Jag skall inte avsevärt förlänga denna debatt. Jag hade ju för kort tid sedan en näraliggande debatt med handelsministern, och då konstaterade vi väl att vi i princip var överens om att man på detta område så långt som det över huvud taget är möjligt borde försöka åstadkomma konkurrens på lika villkor mellan den svenska industrien och den utländska. Handelsministern har i svaret till herr Gustafsson i Borås pekat på en del punkter härvidlag.

Jag begärde egentligen ordet därför att handelsministern i sitt svar i dag även har berört ett par ganska intressanta spörsmål, som jag tror att vi också kan vara överens om. Till att börja med framhöll han några olika möjligheter att åstadkomma förbättring i konkurrensläget. Dessutom näm-

de han något om den framtida situationen för här ifrågavarande näringar. Han kom då i viss mån också in på frågan om en mer utvidgad europeisk marknad och sade att det finns utsikter till att man skall kunna åstadkomma en del förbättringar därvidlag. Det är möjligt att så är fallet, men det är ju så, att vi har att räkna med en viss övergångstid, och vi vet alla att det kommer att dröja relativt länge, innan man kan få en sådan marknad som handelsministern talar om. Efter nämnda övergångstid, under vilken EEC-länderna skall harmonisera sina tullar, kommer man att ha högre importtullar för textilvaror i Tyskland och England — de länder som vi i dag speciellt exporterar till — medan motsvarande tullar i Frankrike och Italien blir något lägre, men till dessa länder har vi egentligen inte någon export av textilvaror. Detta gör att problemet i praktiken blir än svårare att lösa.

Beräffande handeln på EFTA-området har vi fortfarande den nackdelen, att man särskilt i Norge och Finland släpar efter i avtrappningen. Det som verkar särskilt hindrande inom området är emellertid den importavgift på tio procent som Storbritannien tar ut. Även handelsministern är ju på det klara med att denna avgift är synnerligen betungande för ifrågavarande industrier. Det står sålunda klart att det skulle vara till ganska stor lättnad om England kunde förmås att slopa denna importavgift.

Vidare är en avlyftning av den indirekta beskattningen vid gränsen i hög grad önskvärd, eftersom den också är till stor nackdel för textilindustrierna, så snäva som marginalerna nu är.

Man måste också ha klart för sig att det som är mest besvärande naturligtvis är de ständigt stigande kostnaderna inom landet. Textilindustrierna, speciellt beklädnadsindustrien, använder ju i stor utsträckning manuell arbetskraft. Därför betyder det oerhört mycket när

Svar på interpellation ang. den svenska textilindustriens konkurrensmöjligheter

lönerna stiger, i synnerhet när de stiger så kraftigt som de gjort. Konkurrenssituationen blir ju inte lättare efter det att vi nu återigen fått en höjning av lönerna på detta område. Det är detta som gör att man måste försöka att till varje pris tillvarata alla andra möjligheter för att åstadkomma en utjämning i de olika konkurrensförhållanden som här föreligger.

Handelsministern nämner vidare något om att en eventuell framgång i Kennedyförhandlingarna borde kunna bidra till förbättringar för den svenska textilindustriens del sett på längre sikt. Detta är också ett oerhört intressant problem. Jag vill emellertid minnas att både Amerika och de andra stora länderna i allmänhet har begärt att textilvarorna skall placeras på undantagslistor, med andra ord att den lineära sänkningen av tullarna inte skulle tillämpas för dessa varor. Det är någonting som vi måste tänka på i fortsättningen och som jag skulle vilja be handelsministern lägga särskilt på hjärtat. Ett litet land som Sverige kan i det fallet inte vara föregångare, utan det är i första hand de stora länderna som måste visa sin beredvillighet och därvid ta särskild hänsyn till vårt lilla land, om konkurrensen skall kunna upprätthållas i fortsättningen och de nu aktuella näringarna leva vidare.

Herr SJÖNELL (cp):

Herr talman! Jag har begärt ordet i denna debatt för att anföra några synpunkter på detta problem och även för att ställa en fråga till handelsministern.

Med mina utgångspunkter och med de erfarenheter jag dagligen gör vill jag understryka att läget, såsom det utmålats av herr Gustafsson i Borås, är utomordentligt bekymmersamt för textil- och konfektionsindustrien, kanske framför allt i Sjuhäradsbygden. Det har ju handelsministern också själv erkänt. Tyvärr finns det en hel del folk som säger, att producenterna inom dessa näringar

alltför många gånger ropat på vargen, och när de nu börjar ropa på vargen igen är det därför ingen som tror att det ligger någon realitet bakom dessa rop. Det är därför dubbelt glädjande att av handelsministern — i detta fall den ansvarige ledamoten av regeringen — i dag få höra, att han är helt på det klara med hur bekymmersamt läget är och att han med sina begränsade möjligheter vill göra vad han kan för att det skall bli bättre villkor i fortsättningen.

Det har gång på gång understrukits i debatten — kanske fämst av herr handelsministern — att vi skall slå vakt om principen konkurrens på lika villkor. Jag har ingen som helst anledning att göra någon invändning mot de kriterier på begreppet lika villkor som handelsministern uppställt. Jag vill gärna instämma i vad han därvidlag sade. Men man kan ifrågasätta om det för närvarande över huvud taget förekommer en konkurrens på lika villkor. Om jag inte minns alldeles fel, har importen från exempelvis Sydkorea på två år stigit från 150 000 kronor till nära 25 miljoner kronor. En så våldsam stegring på bara två år tyder på att någonting i själva konkurrenssituationen är skevt; det förekommer inte längre någon konkurrens på lika villkor.

Handelsministern säger att det är utomordentligt svårt att konstatera om det förekommer dumping — det är alldeles uppenbart att så är förhållandet — men att om man kan konstatera att det i konkurrensen begagnas konstlade medel, exempelvis exportsubventioner, så kanske man möjligen kan komma till rätta med dumpingproblemet. När det gäller denna import från Sydkorea är väl frågan ändå, om det inte används konstlade medel. Man kan i detta sammanhang helt bortse från arbetskostnader, eftersom man finner att de färdiga produkterna förs ut på marknaden till priser som vida understiger den materialkostnad som svenska

Svar på interpellation ang. den svenska textilindustriens konkurrensmöjligheter

fabrikanter har. Detta måste väl ändå innebära att konstlade medel används i konkurrensen.

Det finns ytterligare en allvarlig faktor i detta sammanhang. Jag tänker på det dilemma som handelsministern sade uppstår när man försöker tackla detta problem och u-landshjälpen kommer in i bilden. På grund av en del utsagor jag fått är jag inte hundraprocentigt övertygad om att de firmor som säljer från Sydkorea — för att återigen ta det exemplet — verkligen är koreanska firmor och att de pengar de får in genom en ren dumpingexport kommer det koreanska folket till godo. Det kanske snarare är så som det har påståtts från en del håll, att det är västerländska och industrialiserade länders representanter som utnyttjar de nödlidandes situation och begagnar sig av den billiga arbetskraften i Korea för att få till stånd denna export. Jag vill fråga handelsministern om man inom departementet eller i något annat organ — kanske inom kommerskollegium — har gjort eller ämnar göra någon undersökning av hur det förhåller sig på denna punkt.

Det som för närvarande är mest överhängande att utreda, det som skapat det aktuella katastrofläget, är såvitt jag kan förstå den våldsamma importökningen, kanske främst från just de länder som här nämnts. Kunde man klarlägga vad den beror på, så skulle redan därmed mycket vara vunnet. Den normala konkurrensen tror jag att textilindustrin klarar även om den konkurrensen är mycket hård. Textilindustrin har ju under årens lopp visat sig vara ovanligt stryktålig, den har fått många hårda törnar och den har rationaliserat och överlevt. Men den klarar inte en extrem dumpingkonkurrens — det kan man inte begära av någon näringsgren.

Skulle dessa åtgärder misslyckas måste man sätta in lokaliseringsmedel för att rädda denna bygd, Sjuhäradsbygden, som i många avseenden är mycket sär-

egen. Det är i stor utsträckning en glesbygd, arbetskraften är bunden i egna hem, den är överårig, och det blir därför inte lätt att omskola den. Därför måste åtgärder sättas in från samhällets sida. Det skulle vara intressant att höra vad statsrådet har att säga om detta, även om frågan om sådant lokaliseringsstöd har varit uppe tidigare. Det är alldeles givet att det vore bättre om andra effektiva åtgärder kunde vidtas, så att lokaliseringsmedel inte behövdes i anspråk. Men till sist kanske vi hamnar i den situationen att vi måste tillgripa lokaliseringsstöd; vi kan ju inte gärna lägga en hel bygd öde och tom.

Fru HÖRNLUND (s):

Herr talman! Jag skall inte ge mig in i denna handelspolitiska debatt; min uppfattning på den punkten stämmer ganska väl överens med den som statsrådet givit till känna i sitt interpellationssvar. Jag skall inte heller ta tiden i anspråk alltför mycket genom att gå in på textilproblemen och problemen i Sjuhäradsbygden, eftersom vi haft möjlighet till en ordentlig genomgång av hela den problematiken i årets remissdebatt och sedan haft möjlighet att motionsledes fästa uppmärksamheten på det bekymmersamma läge som otvivelaktigt råder. Jag vill bara understryka vad herr Gustafsson i Borås sade beträffande den friställda arbetskraften, och jag vill också hänvisa till de nyligen publicerade uppgifterna från konjunkturinstitutet om fortsatt väntad nedgång i ordertillgången för textilindustrin.

Det är med viss tillfredsställelse jag konstaterar att handelsministern i interpellationssvaret har pekat på att en aktiv arbetsmarknadspolitik och lokaliseringspolitiska åtgärder kan göra det möjligt att klara en nödvändig anpassningsprocess. Jag förutsätter att Kungl. Maj:t också sätter in resurser för att vi skall kunna klara den besvärliga si-

Svar på interpellation ang. den svenska textilindustriens konkurrensmöjligheter

tuation som råder i dag i de bygder där huvudparten av textil- och konfektionsindustrien är belägen.

Jag tyckte handelsministern handskades litet lättsinnigt med begreppet arbetsmarknadspolitik då han talade om möjligheterna att överflytta arbetskraften till mera expansiva områden. Detta är tvärt emot vad vi egentligen finner önskvärt. Det är inte så lätt att flytta 10 000-tals människor från en region med ett centrum med 70 000 invånare och tänka sig att hux-flux kunna finna både omskolningsmöjligheter och flyttningsmöjligheter för en så pass stor del av befolkningen som det här verkligen gäller. Jag vill påminna om att inte mindre än 76,6 procent av den arbetande delen av ifrågavarande befolkning befinner sig just inom textilindustrien. Det är dock fråga om landets fjärde A-region, som befolkningsmässigt kommer närmast efter stockholms-, göteborgs- och malmöområdena. Jag tror att man skall hålla detta i minnet när man tänker vidta arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Jag vågar nog påstå, att man i första hand får tänka sig lokaliseringspolitiska åtgärder, när man skall diskutera Sjuhäradsbygdens problem.

Handelsministerns uttalande om investeringsfondernas användning var också mycket intressant. Det är naturligtvis riktigt att ta till dessa när det sker en konjunkturavmattning, men alla som följt utvecklingen kan konstatera att så inte alltid varit fallet. Investeringsfonderna har också inom det norra stödområdet använts i lokaliseringspolitiskt syfte. Med hänvisning till detta kan man säga, att det inte finns något skäl som talar för att de inte skulle kunna användas när en högrationaliserad industri, som har en ordentlig export, också vill ta dessa medel i anspråk.

Det var närmast med anledning av detta som jag gick upp i talarstolen. Jag vill understryka vad jag sade i remissdebatten, nämligen att frågan om

tilldelning ur investeringsfonderna bör förutsättningslöst prövas från fall till fall även när det gäller textilindustrien i likhet med vad som gäller för annan industri i detta land.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag vill bara säga några ord för att ytterligare klargöra vad jag menar med uttrycket konkurrens på lika villkor. Jag menar inte att man skall göra någon hårdtagning av begreppet, utan man skall ha en konkurrens med den övriga fria världen på — jag kan ändra mig därhän — någorlunda lika villkor. Någon kompensation för vårt höga kostnadsläge i förhållande till andra länder står helt enkelt inte att få.

Sedan några ord beträffande användningen av investeringsfonderna. När läget på arbetsmarknaden så har krävt har det i alla fall hänt, att investeringsfonderna har fått användas. Det finns alltså möjlighet att gå på den linjen. Extraordinära förhållanden kan ibland kräva extraordinära åtgärder. Det exempel jag framförde och som statsrådet Lange mycket väl känner till är just ett sådant, som mycket väl kan stå som exempel i detta sammanhang.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Det har i de senaste anförandena ställts vissa frågor till mig. Herr Gustafsson i Borås frågade mig vad jag stödde min uppgift på när det gäller att vissa företag i textilbranschen hade en förhållandevis god ordertillgång och visade en någorlunda tillfredsställande lönsamhet. Jo, helt enkelt på uppgifter från branschen. Där kan givetvis bedömningen ändras, men jag konstaterar att ett par företag har bedömt läget för dagen som förhållandevis tillfredsställande. Vad jag sade i detta sammanhang var att läget inte är enhetligt utan skiljer sig i viss mån från företag till företag.

Svar på interpellation ang. den svenska textilindustriens konkurrensmöjligheter

Både herr Gustafsson i Borås och herr Magnusson i Borås har framhållit att det är ytterligt besvärande att man på vissa marknader i Europa omgärdar sig med helt andra skyddsanordningar för den egna produktionen och marknaden än vad vi har. Jag delar den uppfattningen. Den engelska importavgiften har givetvis utgjort ett besvärande hinder för en fortsatt expansion och för våra möjligheter att finna avsättning för vår textil- och beklädnadsexport till England. Jag behöver kanske inte gå tillbaka till den diskussionen, men så sent som i utrikesdebatten underströk jag själv att det är för oss alla en utomordentligt angelägen uppgift att försöka verka för att den engelska importavgiften försvinner snarast möjligt. Och jag kan igen upprepa att våra brittiska partners i EFTA är på det klara med att vi anser det omöjligt att avgiften bibehålles när EFTA den 1 januari 1967 träder ut som ett frihandelsområde. Jag har inte mer att tillägga härvidlag.

Sedan har självfallet tillkommit en faktor, vilken också kan vara bekymmersam för textilbranschen, nämligen resultatet av löneförhandlingarna. Men här måste vi ändå inta den ståndpunkten att om ett företag inte kan betala en löneuppgörelse återstår bara för företaget att antingen slå igen eller att försöka kompensera sig genom att åstadkomma en ökad effektivitet och en höjd produktivitet. Något tredje alternativ finns inte. Man skall ha klart för sig att i vårt land sker många strukturförändringar utanför textilindustriens område och att textil- och beklädnadsindustrien kan komma att krympas ytterligare.

Jag vågar alltså inte göra utfästelser i detta sammanhang. Jag är ledsen om det skulle uppkomma sådana svårigheter som berördes av fru Hörnlund i debatten nyss och om detta också skulle medföra en ökad utflyttning från vissa trakter i vårt land. Jag skall emellertid inte nu närmare gå in på detta.

Jag vill försäkra herr Magnusson om

att när vi så generöst givit vår principiella anslutning till tanken på en 50-procentig lineär tullsänkning i Kennedy-rundan har det skett med det uttryckliga förbehållet att andra länder handlar på samma sätt. Endast under dessa förutsättningar kan vi låta vårt förbehållslösa erbjudande gälla. Vi har underrättat vederbörande om att i annat fall kommer vi själva att tala om — och det har vi delvis redan gjort — vilka varuområden vi undantar eller var vi inte kan ta steget fullt ut.

Även utvecklingen på detta område bevakas alltså noggrant. Såsom herr Sjönell sade har importen från Korea ökat kraftigt. Det rör sig främst om trikåvaror. År 1965 hade vi en import av trikåvaror från Korea — jag tar med färdiga varor lika väl som vävnader — som uppgick till, jag vill minnas 21 å 22 miljoner kronor. Detta utgör emellertid inte en tiondel av den totala importen. Vi följer utvecklingen med uppmärksamhet, men jag har knappast ansett det nödvändigt att i dagens läge föranstalta om några speciella utredningar om just denna import.

Jag är heller inte säker på att man kan säga att enbart den omständigheten att importökningen gått så snabbt är tecken på dumping. Ett faktum är att Korea erbjuder ett exempel på ett land som med hjälp västerifrån i någon mån har lyckats bygga ut sin industriella kapacitet och textilindustrien representerar en industrigren där förutsättningarna inom utvecklingsländerna kanske är större än på många andra områden. Detta tar sig då uttryck i att dessa länder även söker avsättning på andra håll för sin växande produktion inom denna industri.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Endast några ord — jag hoppas att handelsministern inte fördenskull blir irriterad.

Om den svenska textilindustrien, vil-

Svar på interpellation ang. den svenska textilindustriens konkurrensmöjligheter

ket jag försökt visa, står på toppen av effektivitet och med stor noggrannhet följer varje utvecklingsfas för att kunna öka effektiviteten — man har inte så stor distans att röra sig på, men man har utnyttjat så gott som alla tänkbara möjligheter — är den vägen inte lätt att ytterligare söka sig fram på. Härtill kommer att priserna inte går att höja, utan man får försöka hålla dem på något så när samma nivå. Då aktualiseras alltmer spørsmålet om lika konkurrens på samma möjligheter som alla andra, och här är det dock, herr talman, som skon klämmer hårdast enligt vad industriens folk säger. Det stora problemet är dock till sist konkurrensen på lika villkor samt importproblemen.

Jag tror inte att Sveriges handelsminister är någon trollkonstnär som kan trollda bort alla svårigheter, men förhoppningen står i mycket hög grad till honom att han gör allt sitt inflytande gällande där detta är tänkbart.

Detta är inte alls någon anmärkning utan endast ytterligare en vädjan till handelsministern.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Naturligtvis tar jag inte på något sätt illa upp att herr Gustafsson i Borås riktar ännu en vädjan till mig som ligger helt i linje med vad han sade redan i sitt första anförande i dag. Jag vill endast framhålla att det inte är så klart vad som är lika konkurrensvillkor — detta är just vad jag har velat framhålla i denna debatt. Vi kan inte räkna med att gardera oss mot import från länder där man har lägre löner än hos oss, och det har inte heller herr Gustafsson gjort gällande. Den konkurrensen får vi vara beredda att möta.

Jag delar gärna uppfattningen att textilindustrin i stort är väl moderniserad och rationaliserad. Men tekniken och utvecklingen går snabbt och jag vill därför inte förutsätta att alla möj-

ligheter i den riktningen redan har uttömts.

Det fordras emellertid enligt min uppfattning också ett något mera nyanserat omdöme, om man inte bara håller sig till textilindustrin utan även i resonemanget inrymmer konfektionsindustrin. Jag har den uppfattningen, herr Gustafsson, att det är åtskilligt att göra i detta avseende på konfektionsindustriens område. Det finns där många moderna, välutrustade större företag, men också företag som inte kan räknas till den effektiva gruppen i vårt land. Huruvida de skall orka med en modernisering eller icke vet jag ingenting om. Men de har antingen den utvägen eller att sluta med sin verksamhet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtanden nr 3 och 4, konstitutionsutskottets utlåtanden och memorial nr 28—33, statsutskottets utlåtande och memorial nr 52—57, bevillningsutskottets betänkande nr 31, jordbruksutskottets utlåtanden nr 8 och 10 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 30 och 31.

§ 8

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Lindkvist*, till hans excellens herr statsministern angående prisutvecklingen och prisövervakningen, samt

herr *Karlsson* i Huddinge, till hans excellens herr statsministern angående åtgärder för att söka hejda prisstegringarna.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 9

Herr **TALMANNEN** yttrade:

Jag hemställer, att bland två gånger

bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista dels konstitutionsutskottets memorial nr 33 och jordbruksutskottets utlåtande nr 10 i nu nämnd ordning uppföres främst, dels statsutskottets utlåtande nr 53 uppföres närmast efter konstitutionsutskottets utlåtande nr 30.

Denna hemställan bifölles.

§ 10

Anmälades och godkändes allmänna beredningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 142, i anledning av väckta motioner om åtgärder mot förgiftningsolyckor bland barn;

nr 143, i anledning av väckta motioner om förläggande av idrottsinstruktörsutbildning till Kiruna; och

nr 144, i anledning av väckta motioner om ökad social informationsverksamhet m. m. samt om effektivisering av den statliga pressinformationen.

§ 11

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95, angående vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden, motionerna:

nr 892, av fru *Gärde Widemar*,

nr 893, av fru *Gärde Widemar m. fl.*,

nr 894, av herrar *Holmberg* och *Hector*, samt

nr 895, av herr *Kellgren m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100, med förslag till lag om föreläggande av ordningsbot m. m., motionerna:

nr 896, av herr *Nihlfors m. fl.*, och

nr 897, av herr *Svensson* i Vä *m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 106, med förslag rörande de värnpliktigas utbildning m. m., motionerna:

nr 898, av herr *Hedin m. fl.*,

nr 899, av herr *Nihlfors m. fl.*, och
nr 900, av herr *Oskarson m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 107, med förslag till lag om vapenfri tjänst m. m., motionerna:

nr 901, av herr *Keijer m. fl.*,

nr 902, av herrar *Oskarson* och *Werner*, samt

nr 903, av herr *Werbros m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 111, angående förordning om rätt för resande m. fl. att införa varor tull- och skattefritt, m. m., motionerna:

nr 904, av herr *Björkman m. fl.*, och

nr 905, av herrar *Börjesson* i Falköping och *Persson* i Heden;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 113, med förslag om förbättrad sjukpenningförsäkring, motionerna:

nr 906, av fröken *Bergegren*,

nr 907, av herr *Börjesson* i Falköping,

nr 908, av herr *Gustavsson* i Alvesta *m. fl.*,

nr 909, av fru *Kristensson m. fl.*,

nr 910, av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, och

nr 911, av fru *Thunvall m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 114, med förslag till lag om kontinentalsockeln m. m., motionerna:

nr 912, av herr *Bengtson* i Solna *m. fl.*, och

nr 913, av herr *Nyberg m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 118, med förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan den 30 december 1959 (nr 612), motionen nr 914, av herr *Lorentzon m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 12

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Nordgren* till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående eventuellt samband mellan rationaliseringsåtgärder och olycksfrekvens inom statens järnvägar.

§ 13

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.42.In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 27 april

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 21 in-
nevarande april.

§ 2

Föredrogs var för sig följande å bor-
det vilande motioner; och hänvisades
därvid

till statsutskottet motionerna nr 892—
895;

till lagutskott motionerna nr 896—
903;

till bevillningsutskottet motionerna nr
904 och 905; samt

till lagutskott motionerna nr 906—
914.

§ 3

Granskning av statsrådsprotokollen

Föredrogs konstitutionsutskottets me-
morial nr 33, angående granskning av
de i statsrådet förda protokollen.

Sedan vad utskottet i *ingressen* anfört
föredragits yttrade:

Herr förste vice talmannen von
FRIESEN (fp):

Herr talman! På grund av en längre
utlandsresa som jag företagit på inter-
parlamentariska gruppens uppdrag har
det inte varit möjligt för mig att i sam-
ma utsträckning som tidigare deltaga i
behandlingen av dechargeärendena.

Jag vill emellertid upplysa om att jag
hade för avsikt att i början av denna

riksdag hos mitt partis förtroenderåd
anhålla om befrielse från uppdraget att
vara ledamot av konstitutionsutskottet.
Men så hände det sig att det just i den
vevan kom en skrivelse från några arga
unga män inom folkpartiets ungdoms-
förbund, vilka krävde att jag skulle
avgå — och då kunde jag naturligtvis
inte göra det. De har sålunda tvingat
mig att stanna kvar i utskottet ytterli-
gare ett år.

Jag tycker det är mycket bra med de
arga unga männen. De behövs i vårt
samhälle. Jag skulle tro att de finns
inom alla partier. Under den senaste
tiden har ju också representanter för
arten kommit in i Kungl. Maj:ts rege-
ring. Det är ingenting att säga om. Det
är fullt i sin ordning att den politiska
debatten intensifieras genom aktivitet
från det hållet. Men må det tillåtas mig
att i sammanhanget citera några ord
som jag tror en gång uttalades av Wins-
ton Churchill, nämligen att så länge det
finns liv i de gamla hundarna, kan det
ju hända att också de kan bitas.

Jag har tillåtit mig att begära ordet i
detta sammanhang för att som så många
gångar förut göra några kommentarer
till årets dechargememorial. Typogra-
fiskt och redaktionellt är det ett utmärkt
aktstycke. Det är mycket överskådligt
uppställt. Förtjänsten härav tillkommer
självfallet utskottets sekretariat. Men
med detta konstaterande är det slut
med de positiva omdömena om memo-
rialet. Jag måste säga att jag sällan har
sett ett så bedrägligt aktstycke som det

Granskning av statsrådsprotokollen

som nu föreligger för kammarens prövning, och jag skall här motivera varför jag anser det.

När jag kom in i konstitutionsutskottet för omkring 25 år sedan, hade vi som vägledning gamla grundlagsbud, uttryckta i regeringsformens §§ 105, 106 och 107. De har i det väsentliga undergått relativt små ändringar under åren och har varit ganska svårhanterliga att tillämpa. Den viktigaste har ju varit § 107, som några gånger under min tid i utskottet har tillämpats. Under samlingsregeringen skedde det vid ett par tillfällen. Under 1950-talet gjordes en majoritetsanmärkning mot dåvarande ecklesiastikministern, och så hade vi anmärkningarna i fallet Wennerström.

Men jag medger gärna att § 107 ter sig ganska ohanterlig på grund av sin formulering. I praktiken har man ju velat förfara så, att om ett statsråd handlar på ett sätt som man anser vara olämpligt, så skall man tillämpa § 107. Men då svaras från regeringssidan att det är omöjligt: »Inte kan väl ni påstå att vederbörande inte har iakttagit rikets sannskyldiga nytta.» Det är ett ord som vi ofta har fått emot oss.

Det var därför klart inom utskottet att man borde söka sig nya vägar för dechargegranskningen. Under ledning av utskottets dåvarande, numera avlidne ordförande, Bengt Elmgren, började man tillämpa en praxis som i allt väsentligt överensstämde med den som författningsutredningen hade föreslagit. Man ville undvika att »pricka» statsråden, som det hette. I stället ville man försöka angripa en som man ansåg felaktig administrativ praxis. Jag tycker att det är en riktig tankegång och att författningsutredningens förslag i detta avseende var riktiga. Några år framåt visade det sig också att vi kunde prestera enhälliga tillkännagivanden, där vi — utan att direkt beröra vederbörande statsråd — pekade på administrativa förfaranden som vi ansåg vara oriktiga.

Det var en praxis som man trodde skulle kunna tillämpas också i fortsättningen. Men denna lovande utveckling har nu avbrutits. Om vi studerar årets dechargememorial, finner vi att utskottet inte i något avseende har kunnat enas, trots att man från oppositionens sida har gjort mycket allvarliga försök att få en skrivning som skulle kunna tilltala utskottets samtliga ledamöter. Jag kommer senare under överläggningen att ta upp en principiellt mycket intressant fråga om ägodelningsdomarna och fastighetsärendena i städer, mitt huvudsakliga anmärkningsärende, där jag försökte få till stånd en mycket moderat skrivning, som emellertid inte godtog av regeringspartiets representanter.

Herr talman! För ungefär hundra år sedan deklarerade Vatikankonciliet att påven skulle vara ofelbar i trosfrågor. Som god tvåa kommer tydligen den kungliga svenska socialdemokratiska regeringen i fråga om anspråk på ofelbarhet. På något annat sätt kan man ju inte tolka regeringspartiets och dess »kardinalers» uttalanden och inställning vid utskottets behandling av dessa frågor.

En sådan ofelbarhetsattityd är emellertid alldeles orimlig. Vem av oss är ofelbar? Vem av oss har inte begått dumheter någon gång, i stridens hetta sagt någonting eller gjort någonting som vi sedermera kommit att ångra? Det är väl alldeles självklart och det tillhör det mänskliga beteendets art att detta hänt oss alla. Detsamma måste naturligtvis gälla en regering, som årligen kanske har omkring 60 000 konseljärenden att expediera. Det är väl alldeles klart att behandlingen av dessa ärenden någon gång kan bli föremål för en berättigad, objektiv kritik.

Något som man från socialdemokratiskt håll initierat har också varit ett system att votera om dessa frågor. Det tillämpades väl första gången i nyare tid när det gällde Wennerströmaffären, och det tillämpades också förra året när

det gällde ett majoritetsförslag om en viss — låt vara mycket svag — kritik av justitieministerns abolitionsbeslut.

Enligt min mening är det orimligt att votera i rättsfrågor. Man beslutar inte med en enkel majoritet vad som är rätt eller orätt — det kan man över huvud taget inte göra. Jag medger emellertid att en viss praxis på detta område tidigare etablerats: man har med gillande eller ogillande lagt av konstitutionsutskottet framställda anmärkningar till handlingarna.

Nu har jag i dag på morgonen hört ett rykte som förefaller mig alldeles orimligt, nämligen att man på någon punkt skulle begära votering om tillkännagivanden. Dessa tillkännagivanden har ju inneburit en kritik av administrativ praxis — de har inte haft någon udd mot vederbörande statsråd. Men vi ser i memorialet hur utskottet även i fråga om beskedliga tillkännagivanden har delat upp sig.

Jag hoppas verkligen att ryktet om votering inte talar sant. Skulle omröstning begäras kommer jag för min del inte att delta. — Det visar absurditeten i det nuvarande tillståndet, att man över huvud taget tycks ha umgåtts med tankar av detta slag.

Herr talman! Jag vill sluta denna mera principiella granskning av memorialet med uttalande av en förhoppning, att den nu tillsatta nya författningsutredningen skall kunna knäcka dessa problem och att man skall kunna finna en form för riksdagens utkrävande av regeringens ansvar. Det är en av parlamentets huvudfunktioner, oavsett vilken regering som sitter, att parlamentet skall kunna ställa ett statsråd eller en regering till ansvar. Jag trodde att den tidigare författningsutredningens förslag härvidlag kunde anses fullt acceptabelt och var beredd att tillstyrka det, liksom så mycket annat i förslaget, som nu tydligen delvis har underkänts. Men då vi nu har försökt att på detta sätt tillämpa tankegångarna hos författ-

Granskning av statsrådsprotokollen

ningsutredningen, så förefaller också denna väg i fortsättningen att vara stängd. Vad skall vi då göra? Ja, det blir en fråga som får besvaras av den — som jag hoppas snabbt arbetande — nya författningsutredningen.

Med dessa ord har jag, herr talman, velat rent principiellt — som så många gånger tidigare — kommentera konstitutionsutskottets dechargememorial.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Jag vill redan från början ge till känna att jag helt och fullt delar herr von Friesens förhoppning om att författningsutredningen skall lyckas komma fram till ett förslag om ett granskningsförfarande som löser den kris och begreppsförvirring, i vilken även jag anser att konstitutionsutskottet råkat in under åren.

I fjol förde vi en debatt där herr von Friesen enligt min mening gjorde ganska klara distinktioner mellan vad som menas med tillkännagivande och de andra former av anmärkningar som utskottet har såsom arbetsinstrument. Det är riktigt, herr von Friesen, att vi vid det tillfället var överens om att ett tillkännagivande inte borde göras med mindre än att utskottet i ganska stor utsträckning kunde samla sig kring detta. Men det förutsätter att uppfattningen i de ärenden, vilka tas upp till granskning och på vilka detta krav ställs, kan delas även på vårt håll.

Jag vill utan reservation hålla med herr von Friesen om att det föreliggande memorialet från rent materiell synpunkt är ett bedrövligt aktstycke. Det är det epitet som det även i ganska stor utsträckning fått i pressen, inte minst i borgerlig press, där man tycker att det är bagatellartade ting som utskottet genom en med lottens hjälp tillkommen majoritet för fram i form av tillkännagivanden.

Herr talman! Jag vill med hänsyn till att vi hade en lång debatt i fjol om dessa frågor inskränka mig till dessa myc-

Höjningen av bilaccisen

ket korta kommentarer och peka på att det i intet av de ärenden, som föreligger, har varit möjligt att från vårt håll finna någon felaktig administrativ praxis, vilken det funnits anledning för riksdagen att på något sätt brännmärka.

Detta arbete i konstitutionsutskottet kan, herr talman, på vissa sätt jämföras med revisorernas uppgifter i föreningsliv, i bolagsstyrelse o. s. v. Det ligger väl ändå, herr von Friesen, också i dessa sammanhang till på samma sätt. Även om det mycket sällan förekommer att det inte i revisionsberättelserna med nära nog samma fras är från år tillstyrkes »full och tacksam ansvarsfrihet», har man vare sig i föreningsstyrelser eller i bolagsstyrelser förfarit helt utan fel. Att revisorerna utformar sin berättelse på detta sätt torde bero på det förhållandet, att man funnit att eventuella missgrepp som gjorts icke varit av den omfattningen att föreningsstämman eller bolagsstämman skulle ha anledning att göra erinringar mot den förda förvaltningen.

Jag vill framhålla detta, herr talman, eftersom inte heller jag lever i den föreställningen att det inte i alla de många ärenden, som regeringen har att handlägga, kan ha begåtts någon felaktighet och att det inte funnits ärenden vilkas behandling kanhända på ett eller annat sätt borde kunna rättas till. Men vi har inte i vår granskning funnit något ärendes handläggning vara av den karaktär, att det funnits anledning att påtala det i årets memorial.

Till slut, herr talman, vill jag framhålla att jag inte känner till varifrån herr von Friesen fått sina rykten. Jag kan i varje fall från vår sida klart dementera talet om att något sådant yrkande som han nämnde skulle komma att ställas.

Herr förste vice talmannen von FRIESEN (fp):

Herr talman! Jag gläder mig åt det sista konstaterandet. Det är väl att ryk-

tena i detta hus inte alltid talar sanning.

Herr Adamssons mycket koncilianta kommentar till mitt anförande föranleder egentligen inte någon replik, men jag skulle bara vilja göra ett tillägg. Det finns en möjlighet att modernisera dechargeförfarandet, som skulle uppstå vid ett regimskifte i vårt land, varvid socialdemokraterna skulle komma i opposition. Då kanhända ni upptäcker att det finns möjligheter att granska regeringens fögderi. Detta är en av de vägar som man har att välja — en väg som naturligtvis för mig som oppositionsman inte i något avseende ter sig osympatisk. Men det skulle vara mycket intressant att uppleva den dag i riksdagen, när de socialdemokratiska ledamöterna sitter i opposition i konstitutionsutskottet och framför kritik mot den sittande regeringen.

Efter härmed slutad överläggning lades vad utskottet i ingressen anfört till handlingarna.

Utskottets i *avdelning A* gjorda anmälan, att utskottet icke funnit anledning att tillämpa § 106 regeringsformen, lades till handlingarna.

Härefter föredrogs utskottets i *avdelning B* gjorda anmälan, att utskottet icke funnit anledning att framställa någon anmärkning jämlikt § 107 regeringsformen men att i ett ärende inom utskottet framstälts ett anmärkningsyrkande som avslagits; och yttrade därvid:

Punkten 1**Höjningen av bilaccisen**

Herr MAGNUSSON i Tumhult (h):

Herr talman! I avseende på tillämpningen av § 107 regeringsformen har inom konstitutionsutskottet framställts ett anmärkningsyrkande, som dock har avslagits av utskottets majoritet. Mot detta beslut har jag tillsammans med mina partikamrater i utskottet anfört

Höjningen av bilaccisen

reservation. Vi har inte kunnat dela majoritetens mening utan ansett att utskottet bort framställa anmärkning enligt nämnda grundlagsbestämmelse.

Ärendet grundar sig som bekant på de skrivelser som avlämnades i kamrarna den 12 sistlidne januari om anledning till anmärkning mot statsrådet och chefen för finansdepartementet. Efter remiss till konstitutionsutskottet jämlikt § 57 riksdagsordningen har ärendet sedan varit föremål för granskning inom utskottet. Såsom framgår av utskottsmemorialet gällde framställningen finansministerns meddelande om höjning av omsättningsskatten på motorfordon fr. o. m. den 1 januari detta år. Finansministern ansågs därigenom ha gjort intrång på grundlagens bestämmelser om riksdagens beskattningsrätt.

I pressmeddelande den 1 respektive 3 januari meddelades från finansdepartementet bl. a., att regeringen ämnade föreslå en höjning av den s. k. bilaccisen från och med årsskiftet och att proposition senare skulle avlämnas till riksdagen. På grund av detta meddelande vill jag fråga: Vilken lagbestämmelse stödde sig finansministern på då han utfärdade skrivelsen? Enligt min mening är detta en synnerligen viktig fråga i sammanhanget, och det vore tacknämligt att få den besvarad.

I pressmeddelandet den 1 januari hette det sålunda: »Avsikten är att den högre bilaccisen skall tas ut redan från och med årsskiftet 1965/66.» Om man granskar detta meddelande närmare, kan man inte gärna tolka det på annat sätt än som ett påbud; vad skulle finansministern annars ha för mening med uttalandet, som saknade varje reservation? Det innehöll sålunda icke något förbehåll om att den högre bilaccisen skulle tas ut endast under förutsättning att riksdagen antog förslaget. Så var emellertid inte fallet.

Om däremot ett sådant förbehåll gjorts, hade skrivelsen genast fått en

annan innebörd, och ingen hade då kunnat göra gällande att finansministern inkräktat på riksdagens beskattningsrätt. Med den ordalydelse meddelandet fått, kan jag dock inte finna annat än att statsrådet och chefen för finansdepartementet åsidosatt den beskattningsrätt, som enligt § 57 regeringsformen utövas av riksdagen allena.

Går man sedan till det andra meddelandet, av den 3 januari, så heter det däri: »I finansdepartementets pressmeddelande den 1 januari 1966 om höjning av den s. k. bilaccisen angavs, att den högre bilaccisen skulle tas ut redan från och med årsskiftet 1965/66.»

Detta var alltså endast en bekräftelse på det verkliga förhållandet, nämligen att höjningen skulle tas ut redan fr. o. m. nyåret — och märk väl: riksdagen hade då inte haft möjlighet att fatta beslut i ärendet! Jag kan därför inte finna annat än att finansministern genom detta förfaringsätt handlat felaktigt och överträtt grundlagsbestämmelserna inte bara i 57 § regeringsformen om riksdagens beskattningsrätt utan jämväl i §§ 60 och 73 i samma lag. I § 60 föreskrives förbud att höja skatt utan riksdagens medgivande, och i § 73 heter det bl. a. att inga nya pålagor må utan riksdagens fria vilja och samtycke påbjudas, uppbäras eller fordras.

Det är också tydligt att de skattskyldiga, trots att det reella meddelandet kom först den 2 februari, uppfattat finansministerns tillkännagivande såsom ett påbud och även inrättat sig därefter. Detta föregripande av riksdagens beskattningsrätt måste också betraktas såsom enastående, eftersom ingen finansminister tidigare kungjort att en skatt skall tas ut, innan riksdagen fattat beslut.

Man kan sedan fråga efter konsekvenserna. Vad skulle exempelvis ha hänt, om riksdagen avslagit propositionen? Nu är det tydligt att finansministern förlitade sig på majoriteten och

Höjningen av bilaccisen

tog denna risk med ro, men i sak är ett dylikt handlingssätt inte tilltalande. Vad skulle för övrigt ha hänt, därest någon, som uppburit merbeloppet, kommit på obestånd och inte kunnat återbetala detta merbelopp? Vem skulle under sådana förhållanden ha betalat det skadestånd som hade blivit aktuellt? Detta är frågor som man inte kan underlåta att ställa för att få ärendet fullständigt belyst.

Till sist vill jag, herr talman, säga att jag av de nu anförda skälen anser, att utskottet bort framställa anmärkning jämlikt § 107 regeringsformen mot statsrådet och chefen för finansdepartementet.

Herr NILSSON i Östersund (s):

Herr talman! Högerreservanterna vill under denna punkt, som herr Magnusson i Tumhult närmare utvecklat, göra gällande att finansministern genom utfärdade pressmeddelanden den 1 och 3 januari om kommande förslag till höjning av bilaccisen har gjort intrång på riksdagens beskattningsrätt och alltså brutit mot det grundlagsbud i regeringsformen som talar om svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta.

Detta anmärkningsärende överlämnades under ritualmässiga former i förseglat konvolut vid båda kamrarnas sammanträden den 12 januari. När nu förseglingen är bruten och ärendet har diskuterats i konstitutionsutskottet, är det endast högerledamöterna som har velat underteckna reservationen. Inte ens herr von Friesen var med bland undertecknarna. Centern och folkpartiet, som vid ärendets realbehandling i början av februari förenade sig med högern i en reservation mot den retroaktiva bilaccisen, har tydligen kommit på bättre tankar eftersom de inte velat vara med om att rikta någon konstitutionell anmärkning mot finansministern.

Om jag sedan går in på reservanternas skrivning vill jag först fästa kam-

marens uppmärksamhet på en punkt som herr Magnusson i Tumhult uppehöll sig vid. Han sade att det i det pressmeddelande som skickades ut från finansdepartementet inte fanns något förbehåll. Detta påstående är uppenbart oriktigt. Pressmeddelandet finns återgivet i bilaga 1 till memorialet på s. 31. Redan i ingressen till detta pressmeddelande står följande: »Regeringen har för avsikt att föreslå en höjning av den s. k. bilaccisen.» I sista stycket av meddelandet kan vi vidare läsa följande: »Proposition i frågan beräknas bli avlämnad till årets riksdag den 11 januari i anslutning till statsverkspropositionen.» Och så skedde ju också.

Till detta kan ytterligare anföras, att de tabeller i pressmeddelandet, där den tilltänkta skattehöjningen presenterades i kronor och ören, har rubrikerna »Föreslagen skatt» och »Nuvarande skatt».

Det framstår alltså som helt klart, att det pressmeddelande, som departementet utfärdade den 1 januari och som av lättförståeliga skäl fick en så omfattande spridning, endast handlade om ett förslag från finansministerns sida och att riksdagen var helt suverän att antingen förkasta eller anta det förslaget. Jag är också övertygad om att meddelandet uppfattades på det sättet både av dem som hade att ta ut skatten och av den bilköpande allmänheten. Att bilfabrikanter och importfirmor preliminärt tog ut den högre accisen betraktar jag som en praktisk åtgärd som man frivilligt tillgrip för att slippa utkräva skatten i efterskott, om riksdagen senare skulle besluta i enlighet med propositionen. Något tvång från statsmakternas sida att bilfabrikanterna och importfirmorna skulle ta ut den högre accisen före riksdagsbeslutet var det alltså inte fråga om. Att sedan bilhandeln ville gardera sig mot en eventuell skattehöjning må stå för dess egen räkning. Det var ju för övrigt en klok åtgärd att man på detta sätt garderade sig.

Höjningen av bilaccisen

Det finns alltså enligt utskottets mening ingen som helst grund för påståendet, att finansminister Sträng skulle ha åsidosatt riksdagens beskattningsrätt i denna fråga. Det kan väl ändå inte vara på det sättet, att högerreservanterna vill förvägra en finansminister att framlägga förslag för riksdagen i olika beskattningsfrågor; på den punkten måste han ju ha full frihet. Eller är det möjligen i stället på det sättet, att högerledamöterna i konstitutionsutskottet ansett sig förpliktade att följa upp det anmärkningsyrkande som i början av vårriksdagen ställdes av två mycket prominenta högerledamöter?

Men denna fråga har även andra intressanta aspekter. Det är ingenting ovanligt — och så skedde även i fråga om bilaccisen — att skattelagar ges retroaktiv verkan. Vi har här i riksdagen vid upprepade tillfällen varit med om att fatta beslut i den riktningen, och vi kommer förmodligen också i fortsättningen att få göra det. Så länge det finns en viss grupp av människor, som har gott om pengar och som vet att sätta in pengar vid ur deras egen egoistiska synpunkt strategiskt lämpliga tillfällen, så länge är det nödvändigt att ge lagar av detta slag retroaktiv verkan. Om den högre bilaccisen inte skulle ha trätt i kraft förrän i början av februari, hade hamstrarna haft drygt en månad på sig att operera. Detta skulle med största sannolikhet ha fått till resultat att bilförsäljningen skjutit i höjden ytterligare, med ytterligare påfrestningar på vår ansträngda handelsbalans som följd. Det hade blivit de köpstarka grupperna som gynnats på samhällsnyttans bekostnad.

Om man ser saken ur denna synpunkt tycker jag för min personliga del, att finansministern är värd en eloge för att han iakttagit ett annat grundlagsbud, nämligen det som talar om rikets sannskyldiga nytta. Detta bör också markeras i denna debatt.

Herr talman! Utskottsmajoriteten har

inte funnit några bärande skäl för de anmärkningar som framförs av reservanterna, vilket framgår av de motiveringar som lämnas av utskottet under punkt B 1 i utskottets memorial.

Herr **MAGNUSSON** i Tumhult (h) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ärade talesman försökte försvara utskottsmajoritetens ställningstagande genom att hänvisa till att det i pressmeddelandet tillkännagivits, att regeringen hade för avsikt att föreslå en höjning av bilaccisen från och med det senaste årsskiftet. Han framhöll vidare att importörerna och bilfabrikanterna genom meddelandet skulle beredas tillfälle att utan tvång vid försäljning ta ut ett merbelopp motsvarande den föreslagna skattehöjningen.

Detta ger mig anledning att ännu en gång påpeka, att innehållet i det första pressmeddelandet kort och gott var, att den högre bilaccisen skulle tas ut från årsskiftet. Det innehöll, som jag också nämnde i mitt första anförande, heller inga förbehåll på den punkten. Mot bakgrund av statsrådets ställning kunde meddelandet, som förmedlades av press, radio och TV, med den ordalydelsen endast uppfattas som ett påbud. Kvar står sedan frågan: På vilken lagbestämelse stödde sig finansministern, när han utfärdade skrivelsen? Jag kan endast konstatera att den frågan fortfarande är obesvarad.

Herr **BOHMAN** (h):

Herr talman! Jag skall be att i korthet få komplettera de synpunkter som herr Magnusson i Tumhult framfört på denna fråga och i viss mån replikera herr Nilsson i Östersund.

Jag tar upp frågan desto hellre som det var jag som i denna kammare framförde anmärkningen mot statsrådet Sträng. Jag vidhåller gentemot konstitutionsutskottets majoritet, att finansministern genom sina kommunikéer de

Höjningen av bilaccisen

facto åsidosatt riksdagens beskattningsrätt.

Till stöd för sin mening åberopar nu konstitutionsutskottet ett utförligt material om retroaktiv lagstiftning, ett material som i och för sig är intressant och som det säkert också är nyttigt för Sveriges riksdag att ta del av; man kan därav konstatera hur måna andra länder är att slå vakt om rättsskyddsintresset och att förhindra retroaktiv lagstiftning, inte bara på det straffrättsliga området utan ofta också på andra rättsområden, genom bl. a. grundlagsförbud mot retroaktivitet. Men nu gäller inte vår anmärkning retroaktiviteten i och för sig. Det är naturligtvis ett intressant problem, och personligen anser jag precis som den borgerliga hälften av denna kammare att det inte bara var onödigt utan också felaktigt att ge bilaccisen tillbakaverkande kraft, men som sagt, det är inte just det som vår anmärkning gäller. Vad den gäller är finansministerns åtgärd att genom de två pressmeddelandena, den 1 och 3 januari, göra klart för svenska folket att det skulle räkna med en högre bilskatt fr. o. m. den 1 januari, trots att riksdagen inte förrän långt senare skulle behandla den frågan.

Hans båda pressmeddelanden syftade just till det resultatet, d. v. s. att förmå bilhandeln och bilköparna att reagera på samma sätt som de skulle ha gjort, om skattehöjningen redan hade trätt i kraft. Det är alltså sambandet mellan finansministerns åtgärd och retroaktiviteten som gör hans handlande så förkastligt, att vi ansett oss böra rikta en anmärkning mot detsamma. Det är alltså inte pressmeddelandena i och för sig, det är inte retroaktiviteten i och för sig, utan det är den omständigheten att finansministern försökte att få — det kan väl inte bestridas att detta just var själva kvintessensen bakom de två kommunikeerna — svenska folket att uppträda på precis samma sätt som det hade varit tvunget att göra, om riksdagen

redan då skulle ha fattat sitt beslut. Finansministern syftade med andra ord till att skattebetalarna skulle förekomma ett riksdagsbeslut. Självfallet har vi inte på något sätt förmenat finansministern rätten att lägga fram de propositioner han anser lämpliga, herr Nilsson i Östersund, men det är kopplingen av meddelandena och retroaktiviteten — propositionen hade ännu inte kommit — som lett till den situation vi här kritiserat.

Vad hade skattebetalarna och handeln för valmöjligheter i den situation som förelåg efter den 1 januari? Vad slags frivillighet var det fråga om i det läget? Jag tycker att det är cyniskt av konstitutionsutskottet att här tala om frivillighet. Det förelåg icke något tvång, säger herr Nilsson i Östersund. Det skulle väl bara fattas annat! Vad slags tvång skulle herr Nilsson i Östersund kunna tänka sig att finansministern skulle ha kunnat utöva i denna situation? Men frivillighet är det inte fråga om, ty vad hade en frivillig avhållsamhet i det här sammanhanget kostat? Jo, 500 kronor för varje bil som hade sålts utan att skatten hade räknats in! Är inte dessa 500 kronor en rätt kännbar påföljd för dem som skulle ha berörts därav? I själva verket är denna påföljd så kännbar, att ingen skatteskyldig inom bilbranschen kunde ha vågat chansa på att riksdagen så småningom skulle avvisa herr Strängs proposition. Hur okunnig man än må vara om politiska problem i detta rike har väl de flesta i alla fall klart för sig, att det finns en socialdemokratisk och kommunistisk majoritet i denna kammare, som är beredd att svälja de skattehöjningar regeringen lägger fram.

Finansministern begrep naturligtvis detta mycket väl, och just därför att han begrep det vidtog han den åtgärd vi nu kritiserar. Just för att åstadkomma den här effekten utfärdade han de båda pressmeddelandena. Formuleringen i dessa lämnar verkligen inte stort ut-

Höjningen av bilaccisen

rymme åt något tvivel beträffande själva avsikten. Avsikten med pressmeddelandet den 1 januari sades vara, som herr Magnusson i Tumhult erinrade om, »att den högre bilaccisen skulle tas ut redan från och med årsskiftet 1965/66» och i meddelandet den 3 januari sades det »att i finansdepartementets pressmeddelande den 1 januari om höjning av den s. k. bilaccisen angavs att den högre bilaccisen skulle tas ut redan från och med årsskiftet 1965/66». Att finansministern i presskommunikén samtidigt talar om att han skall lägga fram proposition i ämnet inför riksdagen, förändrar inte på något sätt bilden av den situation som förelåg. Syftet med det hela var ju avgörande: att åstadkomma den effekt man ville ha. I det hänseendet blev finansministern verkligen bönhörd — samtliga skattebetalare utgick ifrån att de hade att räkna med en skattehöjning fr. o. m. den 1 januari.

Herr talman! Jag vill sedan framföra en annan synpunkt som är väsentlig. Jag tycker att dessa åtgärder är ägnade att rubba de enskilda medborgarnas respekt för lagstiftning och myndigheter. Fram till den 2 februari förelåg vissa bestämmelser om accisens storlek enligt då gällande förordning. De skattskyldiga hade alltså fram till den 2 februari laglig skyldighet att följa de bestämmelser som tidigare gällde. Det kan inte herr Nilsson i Östersund bestrida. Det förelåg laglig skyldighet att följa de bestämmelser som gällde fram till den dagen. Men i och med finansministerns kommuniqueer den 1 och 3 januari fick de klart för sig, om man skall använda ett försiktigt uttryck, att de inte skulle tillämpa gällande skatteregler utan räkna med en med 500 kronor höjd skatt.

En av riksdagen i vederbörlig ordning beslutad skatt ställdes alltså mot en av finansministern rekommenderad skatt, och den konfliktsituationen förelåg under en hel månad. Inte skapar väl sådana konfliktsituationer respekt för vare sig lagstiftningen eller myndighe-

terna. Jag skall gärna erkänna att denna rättsligt moraliska aspekt på sätt och vis ligger utanför ramen för den formella anmärkning jag har riktat mot finansministern, men den omständigheten gör sannerligen inte kritiken mot förfarandet mindre befogad.

I Malmgrens grundlagskommentar, som är återgiven på sidan 34 i utlåtandet, anföres: »Ett påbud om nya avgifter eller likartade prestationer, vilket icke grundar sig på ett riksdagens beslut, är sålunda icke förbindande för medborgarna, och myndigheterna äga förty icke lämna sin medverkan till att desamma 'uppbäras eller fordras'.»

Jag har inte påstått att finansministerns pressmeddelande formellt är att betrakta som ett påbud, ett påbud i ordets egentliga bemärkelse, men jag har gjort gällande, och det vidhåller jag, att finansministerns syfte med dessa kommuniqueer var att de skulle av skattebetalarna uppfattas som ett påbud. Syftet var alltså att åstadkomma precis samma reaktion som om det hade varit fråga om förpliktande verkan. Herr talman! Är inte detta i realiteten ett åsidosättande av riksdagens beskattningsrätt?

Till sist, herr talman, vill jag anföra att jag har helt underlåtit att granska motiven till finansministerns handlande. Han har själv här i kammaren tidigare utförligt åberopat olika argument för dessa åtgärder. Personligen tycker jag inte att de argumenten var bärande, men, herr talman, även om man skulle kunna sträcka sig så långt att man kan erkänna att vissa skäl naturligtvis kan tala för, att man gör övergången till nya beskattningsregler på ett sådant sätt att hamstringsåtgärder försväras, kan jag inte, när det gäller viktiga principfrågor, acceptera att ändamålet helt får helga medlen.

Herr NILSSON i Östersund (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bohman säger att

Höjningen av bilaccisen

det är själva syftet med pressmeddelandena som han riktar anmärkning mot. Vad finansministern ville genom dessa båda pressmeddelanden var att bekantgöra att han hade för avsikt att föreslå en höjning av bilaccisen. Alternativet var att man skulle tillåta en okontrollerad hamstring under tiden mellan pressmeddelandena och riksdagsbeslutet.

Sedan frågar herr Magnusson i Tumlult vilken lagbestämmelse finansministern stödde sig på när han utfärdade dessa meddelanden. Det var väl på det sättet att departementet och finansministern ville avisera den skattehöjning som man skulle föreslå senare. Det är väl ändå obestriddligt att en finansminister har rätt att föreslå riksdagen olika skatteåtgärder.

Vidare säger man att detta meddelande måste hos allmänheten uppfattas som ett ovillkorligt påbud. Jag har talat med representanter för en stor importfirma av bilar och en stor firma som tillverkar svenska bilar för att efterhöra hur man uppfattade detta meddelande och hur man förfor gentemot den bilköpande allmänheten. Från importfirman svarades att när man sålde bilar, för vilka senare skulle kunna tänkas inträda skatteplikt, infördes i köpeavtalet en passus enligt vilken köparen, om skattehöjningen inte bleve beslutad i riksdagen, skulle ha rätt att återfå ett motsvarande belopp. Det är alldeles uppenbart att de, som i praktiken tog befattning med denna skatt inte uppfattade meddelandet som ett ovillkorligt påbud, utan betraktade det som ett förslag från finansdepartementet och garderade sig emot att riksdagen eventuellt skulle kunna fatta ett beslut i annan riktning.

Jag skall inte trötta kammaren med att upprepa vad som stod i det första pressmeddelandet, men jag tycker att det är fullständigt klarlagt att det rörde sig om ett förslag från finansministerns sida, och det är det väsentliga i denna debatt.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att korrigera den synnerligen missvisande skildring som herr Nilsson i Östersund gav av bevillningsutskottets behandling av frågan om bilaccisens höjning.

Herr Nilsson sade, att folkpartiet ju hade anslutit sig till en högerreservation mot retroaktiviteten vid frågans behandling i bevillningsutskottet men sedan tydligen kommit på andra tankar, eftersom man inte anslutit sig till anmärkningsyrkandet. Detta påstående är felaktigt i två hänseenden.

För det första finns det inte någon *reservation* i fråga om retroaktiviteten i bevillningsutskottets betänkande nr 1 i år. Var och en som läser det kan konstatera att utskottets majoritet, bestående av samtliga representanter för högerpartiet, folkpartiet och centerpartiet, yrkade att bilaccisens höjning skulle träda i kraft den 5 februari och alltså inte vara retroaktiv. I syfte att tillgodose behovet av en effektiv beskattning samtidigt som man undveke retroaktivitet föreslog majoriteten att man skulle använda samma metod som när bilaccisen infördes första gången 1956, nämligen ett effektivt ikraftträdande från den 5 februari. Som herr Nilsson i Östersund vet kunde man på grund av den tekniska utformning, som finansministerns förslag hade, sälja bilar både i januari och februari utan tillämpning av den höjda bilaccisen.

För det andra är det en väsentlig skillnad mellan att å ena sidan anse att en lagstiftning skall träda i kraft vid viss tidpunkt och å andra sidan rikta ett anmärkningsyrkande mot ett statsråd.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Jag vill gärna upprepa att det avgörande för bedömningen av frågan ändå är att finansministern vidtog sina åtgärder i ett bestämt syfte, nämligen att åstadkomma precis sam-

Höjningen av bilaccisen

ma effekt som om det hade varit fråga om ett påbud. Hans avsikt var att i realiteten föregripa riksdagens beslut, och det var också vad man åstadkom. Genom utformningen av pressmeddelandet, genom dess presentation i tidningar, TV och radio lyckades finansministern engagera hela sin prestige. Han lade hela sin politiska vikt — och den är som bekant icke obetydlig — i vågskålen och han uppnådde den effekt som han eftersträvade. Det framgår ju också, i varje fall indirekt, när man studerar konstitutionsutskottsmajoritetens uttalande. Utskottsmajoriteten säger att det var angeläget att de skattskyldiga bilhandlarna preliminärt tog ut ett merbelopp redan fr. o. m. den 1 januari. »Att så också i verkligheten kom att ske var säkerligen erforderligt för att den sedermera av riksdagen beslutade retroaktiva skatten skulle kunna av statsverket uppbäras utan besvärande ingripanden mot de enskilda medborgarna.»

Om detta uttalande skall få prejudicerande konsekvenser för framtiden, är det verkligen utomordentligt allvarligt för riksdagens beskattningsmakt. Skall vi således i fortsättningen ha att räkna med att finansministern — vem han än må vara — skall komma med presskommunikéer långt innan en skatteproposition framlagts för riksdagen, långt innan riksdagen har behandlat en fråga, där man talar om för de skattskyldiga att de fr. o. m. dagen för presskommunikéen skall räkna med att vara skattskyldiga för något av de belopp som framgår av kommunikéen. Är det verkligen en ny praxis som konstitutionsutskottet vill skriva under, då vill jag uttala mitt utomordentligt stora beklagande över det.

Sedan sägs i utskottsmemorialet: »Det är vidare att märka, att nämnda förfarande kom till stånd enbart genom frivilliga åtgärder från de skattskyldigas sida; något tvång därtill har varken antytts i pressmeddelandena eller utövats av någon myndighet.» Jag frågar för

andra gången herr Nilsson i Östersund: Vad för slags tvång åsyftar herr Nilsson? Hur skulle det tvånget se ut, ett tvång som skulle ha uttalats från finansministerns sida i en presskommuniké? Är en sådan situation verkligen tänkbar, herr Nilsson i Östersund? Om den inte är tänkbar frågar jag: Varför tar man över huvud taget upp det i detta sammanhang?

Vidare heter det i utskottsmemorialet: »Påståendet att statsrådet åsidosatt riksdagens beskattningsmakt är därför, såvitt påståendet må avse att merbeloppen erlagts av köparna 'i förtid', enligt utskottets mening utan grund.» Men det är ju alla på det klara med att dessa skattebelopp har erlagts *i förtid*. Hur hänger detta ihop? Det skulle vara intressant att få en förklaring på dessa tre uttalanden från utskottets sida.

Jag vill också framhålla, att även om det som skett är allvarligt därför att det undergräver riksdagens auktoritet — det är ett intrång i riksdagens uteslutande beskattningsrätt — är det ännu allvarligare därför att den ensamrätt som riksdagen har ju är betingad av hänsynen till de enskilda skattebetalarnas intressen. Det är för att skapa garanti för de enskilda skattebetalarna som riksdagen har fått denna ensamrätt. Det är alltså både riksdagen och de enskilda skattebetalarna som man har »trampat på tårna», för att använda ett enkelt uttryck, i detta sammanhang.

Herr NILSSON i Östersund (s):

Herr talman! Herr Bohman citerar en passus i utskottets skrivning där det står att något tvång har inte åsyftats o. s. v., och han frågar vilket tvång som man här talar om från majoritetens sida. Jag vill bara på denna punkt säga att den passus som herr Bohman åberopade ju är ett besvarande av högerreservanternas påståenden.

När det sedan gäller herr Gustafson i Göteborg som försökte göra gällande, att när man realbehandlade denna frå-

Vissa expropriationsärenden

ga i bevillningsutskottet gick inte oppositionen mot retroaktiviteten, vill jag bara svara med att citera vad en partivän till herr Gustafson i Göteborg, nämligen herr Stefanson sade i riksdagsdebatten i början av februari. Han sade följande: »Oppositionspartierna vänder sig bestämt emot att de nya bestämmelser som föreslås i propositionen skall träda i kraft med retroaktiv verkan från den 31 december 1965.» Det var detta som jag syftade på i mitt inledningsanförande, nämligen att då var en enig opposition samlad mot retroaktiviteten, i dag är man splittrad.

Med anledning av herr Bohmans påstående, att finansministern skulle ha inkräktat på riksdagens beskattningsrätt och att riksdagsledamöterna följaktligen skulle ha känt sig bundna av pressmeddelandena vid kamrarnas diskussion av denna fråga i början av februari, vill jag citera vad en partivän till herr Bohman, herr Magnusson i Borås, sade under andrakammardebatten. Han yttrade: »Som bekant lät även finansministern meddela på nyårsaftonen, att han skulle föreslå en förhöjd bilaccis från och med denna dag. Nu är det emellertid riksdagen som beslutar om beskattningen, och därför är riksdagen i dag suverän att bestämma dagen för ikraftträdandet.» Det var alltså fullständigt klart, åtminstone för herr Magnusson i Borås, att finansministern icke hade gjort något intrång på riksdagens suveränitet när det gällde att besluta i denna fråga.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Nilsson i Östersund refererar inte bara bevillningsutskottets betänkande felaktigt utan nu också sitt första anförande. Vi behöver inte strida om detta eftersom bevillningsutskottets betänkande nr 1 finns tillgängligt för alla och envar.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! När jag bad om besked

av herr Nilsson i Östersund om vad som menas med passusen om tvång i konstitutionsutskottets memorial svara- de herr Nilsson, att det är ett svar på högerledamöternas reservation. Är det vanligt i konstitutionsutskottet att majoritetsutlåtandena skrivs först efter det att man läst reservationen? Det är det i varje fall inte i de andra riksdagsutskott som jag känner till. Nu blir ju saken ännu mer ohållbar för herr Nilsson, eftersom det i högerreservationen inte talas om något tvång. Jag är därför fortfarande intresserad av att få veta vad som egentligen menas med denna egenartade passus i konstitutionsutskottets uttalande.

Efter härmed slutad överläggning lades avdelning B till handlingarna.

Föredrogs utskottets i *avdelning C* gjorda anmälan, att utskottet vid behandlingen av fyra ärenden (punkterna 2—5) funnit anledning till uttalanden utan återopande av § 107 regeringsformen och att vid behandlingen av fyra ärenden (punkterna 6—9) framställts yrkanden om uttalanden utan återopande av § 107 regeringsformen som avslagits; och yttrade därvid:

Punkten 2

Vissa expropriationsärenden

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Jag vill först helt instämma i herr von Friesens yttrande om innehållet i detta utskottsmemorial. Man måste erkänna att det är magert i överkant. Herr talman! Jag vill emellertid också framhålla att uttalandet, utan återopande av § 107, beträffande vissa expropriationsärenden är i hög grad anmärkningsvärt. Det framgår med all önskvärd tydlighet för den som tar del av lagstiftningen i dessa ärenden om kommunernas rätt till förvärv. Jag vill här återropa vad som anförs i bilaga nr 2 i PM angående expropriation

Vissa expropriationsärenden

för tätbebyggelse. På mitten av sidan kan man läsa följande:

»Ovannämnda regler om tvångsförvärv genom expropriation för tätbebyggelse har införts i expropriationslagen genom lag den 21 december 1949, — — — som trätt i kraft den 1 april 1950. — — — Beträffande kommuns frivilliga förvärv av mark för motsvarande ändamål — — — må nämnas att de ej omfattats av gällande jordförvärvslagar. När ovannämnda regler infördes var sådana förvärv helt fria — — —. I 1955 års jordförvärvslag var de till en början genom undantagsstadgande och därefter, liksom enligt nu gällande 1965 års jordförvärvslag, genom ett stadgande gällande kommuns samtliga förvärv fritagna från lagens bestämmelser.»

Detta tillkännagivande blir ännu mera anmärkningsvärt, om man undersöker varifrån dessa frågor kommer. Då visar det sig nämligen att de kommunala besluten i såväl Skövde som Halmstad och Jonstorp har fattats enhälligt. Och i vissa kommuner har socialdemokraterna visst inte något dominerande inflytande. Besluten är alltså inte resultatet av något socialdemokratiskt maktspråk, som man så ofta och så gärna talar om. Expropriationsärendena har beslutats fullt frivilligt och i samförstånd mellan alla partier.

Jag kan inte underlåta att säga att det förefaller mig något underligt när en av ledamöterna i utskottet, som varit den störste befrämjaren av tillkomsten av detta tillkännagivande, själv har en så framskjuten plats som andre vice ordförande i en stadsfullmäktigegrupp, som varit med om att besluta i ett av dessa expropriationsärenden, då inte anmält någon avvikande mening. Jag tycker det är egendomligt att man kan ha en uppfattning i hemkommunen och föra en annan till torgs här i riksdagen.

Det torde stå klart för var och en att kommunerna har rätt att förvärva mark på olika vägar utan hörande av lantbruksnämnden. Detta är alldeles klart

utsagt i gällande lag. Därför finns det inte någon befogad anledning för tillkännagivande i denna fråga.

Herr von Friesen fann det också anmärkningsvärt att vi voterar i så många ärenden. Ja, jag tycker att det sätt på vilket tillkännagivandena tillkommer är lika anmärkningsvärt. I utskottet ställes ibland ett yrkande som klart tillbakavisas, och sedan ingår man inte på någon diskussion av frågorna utan begär bara votering. Och har man då tur, så vinner man med lottens hjälp. Det förfaringsättet finner jag vara i hög grad anmärkningsvärt.

Herr WERBRO (fp):

Herr talman! Med anledning av det som herr Henningsson anförde om expropriationslagen och kommunernas rätt att expropriera mark kanske jag här något skall beröra lagens innehåll.

I de fall vi här diskuterar innebär expropriationslagen som bekant att man tvångsvis överför äganderätten till en fastighet från den enskilde till kommunen. Lagen tillämpas i de fall då frivillig överenskommelse inte har kunnat träffas. Därefter är det domstolen som skall besluta om vilken ersättning som skall utgå till den som har fått avträda äganderätten.

Alltsedan den första expropriationslagsbestämmelsen tillkom i vårt land — det var i byggningsbalken av 1734 — har det varit Kungl. Maj:t som haft att medge tillstånd till expropriation. Orsaken till att Kungl. Maj:t förbehölls denna tillståndsgivningsrätt var, som man sade, att man ville vinna garantier för att den enskildes rätt inte bleve i okränkadt mål uppoffrad. Något skäl till ändring i detta fall har inte förelegat sedan dess.

I den första bestämmelsen fastslog man klart att det skulle finnas en fastställd plan för det ändamål expropriationen avsåg. Enligt 1734 års lag skulle man angiva vilken mark som erfordrades för sträckning av landsväg. I den

Vissa expropriationsärenden

nu gällande expropriationslagen har man inte frångått kravet på en plan för det ändamål vilket expropriationen skall omfatta. Skälet är att Kungl. Maj:t skall få möjlighet att avgöra vilka gränser som skall gälla för det exproprierade området. Därför är grundmotivet i hela lagstiftningen att det skall finnas generalplan, stadsplan, byggnadsplan eller en regionplanering som utvisar vilka områden som skall utnyttjas för tätbebyggelse och vilka som skall användas för jordbruksändamål.

Då en sådan planläggning sker skall de myndigheter, som har att tillvarata samhällets intressen, yttra sig över den och inkomma med erinringar mot dess omfattning. Därvid är det givetvis lantbruksnämndens skyldighet att enligt sin instruktion tillse att jordbrukets intressen blir tillgodosedda. Man har ju ansett att lantbruksnämnden skall ha hand om hela planeringen av jordbruket inom länet och att detta är av stor betydelse för jordbrukets rationalisering.

Som herr Henningsson nyss nämnde ändrades expropriationslagen 1949 i sådan riktning att kommun erhöll möjlighet att exproprierar mark utan att det fanns någon plan upprättad, under förutsättning att kommunen kunde styrka att marken erfordrades för tätbebyggelse. Flera remissinstanser hade under förarbetena till propositionen om ändring av lagen 1949 ansett att de myndigheter, som hade att yttra sig i samband med planläggningen av sådana markområden, också borde yttra sig i expropriationsärenden. Särskilt framhölls att man skulle låta lantbruksnämnderna yttra sig med hänsyn till att det vid Kungl. Maj:ts behandling skulle kunna avgöras vilka områden som skulle bibehållas för jordbruksändamål och vilka som skulle svara för tätbebyggelse.

Som framgår av utskottets memorial har departementschefen i ett särskilt yttrande i detta fall sagt: »Skulle frågan om expropriation undantagsvis uppkomma redan innan denna uppdelning»

— i områden som avses för tätbebyggelse respektive jordbruksändamål — »avgjorts vid general- eller regionplanering, måste den emellertid beaktas i expropriationsärendet, och lantbruksnämnden bör då höras varjämte gemensam beredning med jordbruksdepartementet bör äga rum.» Departementschefen gick något längre än vad t. o. m. remissinstanserna gjorde. Han anförde även att man skulle ta hänsyn till industriernas markbehov i vissa fall. Riksdagen beslöt i enlighet med detta yttrande.

I de fall av expropriationstillstånd, som upptagits i memorialet, visar det sig att det saknats en plan som fastställer markens användning samt att ägaren till ifrågavarande jordbruksfastigheter motiverat att marken erfordras för rationell jordbruksdrift och ansett att marken vid en framtida regionplanering vore att hänföra till jordbruksmark och inte till mark för tätbebyggelse. I ett av fallen — från Skövde — finns en år 1948 fastställd generalplan, utvisande att vissa områden, för vilka Kungl. Maj:t givit expropriationstillstånd, angivits vara avsedda att bibehållas för jordbruksändamål. Detta har departementschefen icke beaktat vid sin beredning.

Det torde vid det tillfälle, då riksdagen år 1949 antog förslaget om ändring av expropriationslagen, ha stått klart att departementschefen just tänkt på sådana fall som vi tagit upp i memorialet.

Reservanterna hänvisar till att lantbruksnämnden fått yttra sig i ett fall och att det inte ställts ovillkorliga krav på att lantbruksnämnden skall höras. Till detta vill jag bara anføra, att det i det åberopade fallet från Gävleborgs län finns ett förslag till plan och att ägaren icke har motiverat jordbruksändamål utan endast motiverat för lågt tomtpris. Det hade inte varit nödvändigt att remittera ärendet till lantbruksnämnden.

Då det sägs att lantbruksnämnden icke ovillkorligen skall höras vill jag ställa frågan: När skall lantbruksnäm-

Vissa expropriationsärenden

den höras om inte i de fall då det är klara motsättningar mellan jordbruks- och tätbebyggelseintressen? I vissa fall skjuter man skulden på länsstyrelsen och menar att denna borde bereda lantbruksnämnden tillfälle att yttra sig. Jag vill då hänvisa till att det i Kungl. Maj:ts remisser står att sakägares yttrande skall infordras — det står ingenting om annan beredning. I länsstyrelsens instruktion heter det att länsstyrelsen skall verkställa de remisser som Kungl. Maj:t överlämnar.

Det är utan tvivel departementschefens skyldighet att tillse att ärendena blir beredda i vederbörlig ordning och i den omfattning som gällande lagstiftning anger. I det fall som här särskilt angivits borde lantbruksnämnden ha fått möjlighet att yttra sig.

I departementsinstruktionens 2 § heter det att departementschefen har till uppgift att bereda ärenden som skall avgöras av Kungl. Maj:t i statsrådet. Ingen annan myndighet är skyldig att tillse att beredning sker i vederbörlig ordning.

Jag vill också hänvisa till konstitutionsutskottets memorial nr 27 föregående år, där utskottet i anledning av dechargegranskningen underströk vikten av att regeringsärenden noga bereds.

Herr Henningsson tog upp frågan om rätten för kommunerna att förvärva mark enligt gällande jordförvärvslag. Ja, det är stor skillnad mellan att förvärva mark genom tvångsvis överförande av äganderätten från den enskilde till det allmänna och att förvärva mark genom frivillig överenskommelse. I jordförvärvslagen behandlas köp, gåva eller byte av mark, medan expropriationslagen avser tvångsvis överförande av äganderätten från den enskilde till det allmänna.

Herr Henningsson nämnde också att kommunerna enhälligt har beslutat att låta expropriera marken. Jag anser att detta icke på något sätt frångår stats-

rådet hans skyldighet att objektivt bedöma dessa ärenden. Även det förhållandet att jag personligen vid berörda tillfälle satt som andre vice ordförande i stadsfullmäktige befriar icke statsrådet från skyldigheten att verkställa en objektiv beredning av ärendena.

Att man vidare i detta sammanhang anför fall, när det inte är socialdemokratisk majoritet i kommunen som begärt expropriation, är icke heller något motiv för att avstå från den objektiva beredning som skall ske av de ärenden, vilka Kungl. Maj:t har att avgöra.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Såsom redan tidigare framhållits i denna debatt brukar kommunernas behov av mark för bebyggelse m. m. i allmänhet kunna tillgodoses genom frivilliga överenskommelser mellan kommunerna och säljaren. I de fall kommunerna inte lyckas nå fram till frivilliga uppgörelser kan förutsättningar finnas för att marken kan tas i anspråk genom expropriation. Bestämmelser härom finns i expropriationslagen. Tillståndsbeviljande myndighet på detta område är Kungl. Maj:t och det är även Kungl. Maj:t som bestämmer vilket område expropriationen må omfatta.

Expropriationen är ett mycket djupgående ingrepp i den enskildes ägande och förfoganderätt till egendom, och sådana tvångsåtgärder måste därför föregås av en mycket noggrann utredning och prövning innan tillstånd lämnas. Alldeles särskilt gäller detta expropriation av område som ligger utanför stadsplan eller byggnadsplan. I förarbetena till den gällande lagstiftningen hävdades från olika remissmyndigheter — i vissa fall också från länsstyrelser — att stadsplan eller byggnadsplan skulle krävas för att expropriation över huvud taget skulle kunna medgivas. I andra yttranden framhölls att man åtminstone borde kräva att det föreligger generalplan över det aktuella området.

Det framgår av departementschefens

Vissa expropriationsärenden

yttrande i propositionen med förslag till den nuvarande expropriationslagen, att denne delade denna uppfattning. Det uttalas nämligen i propositionen: »Skulle frågan om expropriation undantagsvis uppkomma redan innan denna uppdelning avgjorts vid general- eller regionplanering, måste den emellertid beaktas i expropriationsärendet, och lantbruksnämnden bör då höras varjämte gemensam beredning med jordbruksdepartementet bör äga rum. På liknande sätt kan för övrigt kommunens expropriationsintresse få vägas även mot andra särintressen exempelvis när marken i fråga tillhör ett industriföretag som inköpt den för att säkra sitt behov av utrymme för väntad framtida utvidgning av företaget.»

Det underströks alltså ganska starkt att man, om det var fråga om icke planlagd mark, speciellt noggrant skulle väga olika synpunkter mot varandra. Detta uttalande godkändes av riksdagen vid lagens antagande. Vid sin granskning har konstitutionsutskottet uppmärksammat att lantbruksnämnderna inte har hörts i flera fall där jordbruksynpunkter uppenbarligen funnits i bilden.

Man får väl i allmänhet utgå från att kommunernas ansökningar är välgrundade, men det kan naturligtvis förekomma att en kommun har felbedömt sina möjligheter att expandera och alltså begärt att få expropiera ett större område än som inom rimlig tid kan komma att behövas.

Kungl. Maj:ts prövning skall innebära en avvägning mellan olika intressen. Givetvis är det angeläget att olika synpunkter kommer till tals vid beredningen av dessa ärenden. Lantbruksnämnderna är ju statliga organ på länsplanet och representerar en betydande sakkunskap och erfarenhet vid bedömningen av såväl jordbruksfrågor som markfrågor i övrigt. Man kan alltså förvänta att deras hörande skulle tillföra utredningen värdefulla synpunkter. Som

jag tidigare nämnt förutsattes också detta vid expropriationslagens tillkomst. Vid flera tillfällen har så inte skett. Utskottet har den uppfattningen att detta inte står i god överensstämmelse med lagstiftningen, vilket förhållande utskottet har velat för riksdagen tillkännagiva.

Herr Adamsson anförde i ingressdebatten i dag några synpunkter på tillkännagivandeformen. Såvitt jag förstätt honom rätt fann han dessa tillkännagivanden berättigade, om konstitutionsutskottet i ganska stor utsträckning kunde samla sig omkring dem. I detta ärende borde det ha varit möjligt att ett enigt utskott hade givit till känna sin uppfattning att intentionerna vid expropriationslagens tillkomst borde fullföljas vid ärendenas behandling i Kungl. Maj:ts kansli.

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Jag finner det mycket svårt att följa med i herr Werbro's resonemang, eftersom det går runt om frågorna. Om herr Werbro ville använda litet mer »hästvedaprosa» i sin framställning, skulle det vara mycket lättare att diskutera med honom. Nu är det i hög grad oklart vart han vill hän.

Det är fullständigt klarlagt att stadsplanerna i såväl Skövde som Halmstad och Jonstorp är så utformade att det är nödvändigt att tillföra dem denna jordbruksmark, just därför att den ligger intill och ibland inne i den bebyggelse som redan finns. För övrigt är det väl mycket svårt att i någon stads omkrets finna mark som inte tidigare i någon stadsplan betecknats som jordbruksmark. Det är väl ett alldeles naturligt förhållande att den mark som ligger närmast bebyggelsen förut har betecknats som jordbruksmark, men den får vika för bebyggelsens krav.

Det är inte mycket mer att säga om saken. Herr Werbro anser emellertid att, även om han deltagit i beslutet i Halmstad, kan det inte fränta statsrådet

Vissa expropriationsärenden

skyldigheten att objektivt granska detta. Nej, jag är övertygad om att hade statsrådet vetat om det, hade han varit mycket noggrann. Men vad herr Werbro sitter i Halmstads stadsfullmäktige och beslutar, fråntar heller inte honom möjligheten att vara objektiv när han får tillbaka samma ärende i riksdagen. Det är väl också klart att man inte får uppträda med två ansikten på detta sätt.

Författningen säger klart ifrån att kommun har rätt att förvärva mark. Vi vet ju att man i många fall först kräver expropriation och, sedan denna beviljats, har möjlighet att få en frivillig uppgörelse. Det kan inte finnas någon anledning att därför rikta speciell uppmärksamhet mot detta förhållande, när därtill kommer, ärade kammarledamöter, att samtliga myndigheter — både länsarkitekter, byggnadsnämnder och andra — som har hörts i dessa ärenden har tillstyrkt. Att Kungl. Maj:t då behåller göra detsamma finns det enligt min mening inte anledning att göra ett särskilt tillkännagivande om.

Herr **WERBRO** (fp):

Herr talman! Jag vill först bemöta herr Henningssons uttalande om ställningstagandet i stadsfullmäktige som jag får ta ett ansvar för. Vi begär ett expropriationstillstånd. Därefter får markägaren anföra besvär mot detta tillstånd. Det är då avvägningen kommer att göras mellan vad staden har begärt och vad den enskilde markägaren har att anföra. Det är när motsättningar föreligger mellan markägarens motiv, att man tar mark som han anser behövs för jordbruksändamål, och stadens intresse av tätbebyggelse som jag anser att frågan skall avgöras på ett annat plan än det lokala.

Här talades om att jag skulle använda mer »Hästveda-prosa», och det kanske jag kan göra. Om marken i fråga ligger intill tidigare tätbebyggelse, är det givet att företrädarna för tätorten anser att den bör användas för tätbebyggelse.

Men man får väl vid ärendets behandling låta även den myndighet, som har att vaka över jordbruksintressena, yttra sig för att i viss utsträckning tillfredsställa markägarens önskemål.

I fråga om tillstyrkan från länsarkitekt, byggnadsnämnd, överlantmätare m. fl. vill jag framhålla att överlantmätaren endast har att yttra sig över huruvida gränserna för det område expropriationen avser är riktiga och att länsarkitekten skall yttra sig över huruvida plan finns för området. Att byggnadsnämnden yttrat sig positivt tycker jag är givet, när den företrädde kommunens intressen.

Herr **HENNINGSSON** (s):

Herr talman! Nu klarnar det i viss mån. Herr Werbro säger sig vara rädd om förhållandena mellan säljaren och kommunen och menar att man särskilt skall slå vakt om denna del. Men, herr Werbro, det är ju därför expropriationsdomstolen fungerar. Det är inte kungen som bestämmer vare sig pris eller andra saker i detta sammanhang, utan det gör expropriationsdomstolen. Mot detta har enligt vad jag vet inte riktats någon anmärkning. Det är det andra vi talar om. Det hade varit skönt om vi kunnat hålla oss till det.

Herr **LARSSON** i Luttra (cp):

Herr talman! Av herr Henningssons yttrande får man väl närmast det intrycket att han anser att lantbruksnämnderna knappast borde höras i ärenden som dessa. Såsom här påpekas, representerar de olika länsmyndigheterna, när de hörs i ärendet, var sina synpunkter. Om lantbruksnämnden inte hörs, innebär det att dess synpunkter, d. v. s. jordbrukssynpunkterna, inte kommer till uttryck.

Herr **WERBRO** (fp):

Herr talman! Herr Henningsson sade att det är expropriationsdomstolen som avgör ifrågavarande ärenden. Enligt

Förläggningen av skola i Gagnefs kommun

vad jag läst beträffande expropriationsdomstolar är det deras uppgift att fastställa den ersättning vederbörande skall erhålla men att det beträffande områdets omfattning är Kungl. Maj:t som medgiver tillstånd till vad som får exproprieras. Detta avgörs aldrig av en expropriationsdomstol. I det fallet kanske vi kan vara överens.

Punkten 3**Förläggningen av skola i Gagnefs kommun**

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Denna punkt avser förläggandet av högstadieskolan i Gagnef-Floda kommunblock. Även på denna punkt har de borgerliga ledamöterna av konstitutionsutskottet blivit eniga och dessutom vunnit lottningen.

Det gäller här både en rättsfråga och en lämplighetsfråga. Rättsfrågan är huruvida regeringen hade rätt att som svar på ett besvärssak anseende göra ett uttalande om högstadieskolans förläggning. Besvarar man denna fråga med ja, kommer man fram till lämplighetsfrågan, nämligen huruvida Kungl. Maj:t anvisat lämplig plats för högstadieskolan.

Att denna fråga har kommit under regeringens prövning beror på att länskolnämndens beslut om behovsprövning av centralskolan i Djurås överklagats. Som svar på dessa besvär anförde Kungl. Maj:t:

»Med hänsyn till föreliggande särskilda omständigheter förklarar Kungl. Maj:t att vederbörande myndigheter vid planeringen av grundskolans organisation i Gagnefs landskommun skola utgå från att högstadiet skall förläggas till Mockfjärd.»

Det är fullt avsiktligt som jag citerar detta utslag ordagrant, ty i den tidigare diskussionen har Kungl. Maj:ts utslag vantolkats.

Frågan är nu om Kungl. Maj:t hade rätt att göra ett sådant uttalande. Låt mig då först få erinra om att regeringen

inte ingripit i detta ärende oombedd, utan ärendet har dragits inför regeringen därför att det föreligger ett administrativt besvär.

Det finns på detta område ett administrativt besvärsinstitut. Såvitt jag förstår måste regeringen tillämpa det. Om majoriteten inom konstitutionsutskottet anser att det inte bör finnas ett besvärsinstitut på detta område, får den naturligtvis verka härför. Men den kan inte begära att regeringen skall underlåta att tillämpa detta besvärsinstitut och därmed sätta det ur kraft. Snarare skulle man väl ha kunnat anmärka på regeringen, i detta fall ecklesiastikministern, om man hade uraktlåtit att ta ställning till det besvärssak anseende som anhängiggjorts. Såvitt jag förstår var ecklesiastikministern enligt gällande lagstiftning tvungen att ta upp ärendet. I och med att det blev ett besvärssak anseende har de befogenheter som tillkommer länskolnämnden flyttats över på besvärssanstansen, d. v. s. regeringen. På den punkten råder stor samstämmighet i den juridiska diskussionen, och förvaltningsdoktrinen anger klart att dessa befogenheter flyttas över. Låt mig som ett enda uttryck härför få citera vad besvärssakkunniga anför i sitt betänkande av år 1964:

»Förvaltningsbesvärsinstitutets devolutiva karaktär medför att samma valmöjligheter med avseende på det materiella innehållet i avgörande av en sak stå besvärsmyndighet till buds som tillkommit myndighet i första instans.»

I detta fall betyder denna förvaltningsrättsliga doktrin att regeringen tagit över den rätt som tillkommer länskolnämnden att vara den planerande skolmyndigheten inom länet. Denna länskolnämndens befogenhet kommer framför allt till uttryck i skolstadgan 2: 28 andra stycket, som lyder:

»Avskrift av organisationsplan insändes till länskolnämnden. Utan hinder av vad som genom fastställande av sådan plan eller eljest härutinnan beslutits

Förläggningen av skola i Gagnefs kommun

äger nämnden, om särskilda skäl äro därtill, förordna att skolenhet av grundskolan skall anordnas eller indragas från och med nästkommande läsår.»

Vad som här skett är att regeringen har tillämpat denna bestämmelse. Tillägget »från och med nästkommande läsår» innebär endast att man inte får vidta sådana åtgärder under pågående läsår, vilket är helt naturligt. Det finns sålunda en klar rättslig grund för regeringens ståndpunktstagande i detta fall.

Från utskottets sida hävdar man nu att detta innebär en inskränkning av den kommunala självstyrelsen. Till detta vill jag anföra två saker.

För det första har man inte tidigare hävdat att administrativa besvär innebär ett intrång i den kommunala självstyrelsen, utan de har tidigare allmänt accepterats. Låt mig få fråga: Innebär konstitutionsutskottets ståndpunktstagande i detta fall att man anser att det administrativa besvärsinstitutet bör försvinna i den kommunala självstyrelsens namn?

Herr förste vice talmannen påpekade i sitt anförande för några timmar sedan att uttalandena från konstitutionsutskottet skulle vara vägledande och skapa ny praxis. Skulle detta ställningstagande av konstitutionsutskottet vara vägledande, så skulle det få tolkas så att lottmajoriteten inom konstitutionsutskottet önskar att det administrativa besvärsinstitutet skall försvinna. Är detta en riktig tolkning?

För det andra vill jag hänvisa till att det är två kommuner som är berörda. Problemet gällde förläggning av en skola inom Gagnef-Floda kommunblock. När man här talar om ett intrång i den kommunala självstyrelsen utgår man helt ifrån förhållandena i Gagnef, där en majoritet gjort ett uttalande om förläggningen av högstadieskolan. Man låtsas inte om att det även finns kommunal självstyrelse i den andra blockkommunen, Floda. Den kommunala självstyrelse som man begär för Gagnef bör

man väl rimligen även ge Floda rätt att utöva.

Jag vill också i detta sammanhang peka på det ställningstagande som planeringsrådet i Kopparbergs län gjort. Det finns så mycket större anledning för mig att göra det som denna fråga tagits upp från centerpartihåll och som man på det hållet så starkt understrukit betydelsen av planeringsrådets ställningstagande. När vi hade att behandla frågan om inrättande av planeringsråden förelåg till och med en motion från en centerpartist om att planeringsråden skulle ha beslutanderätten i lokaliseringsfrågor. I en partimotion framhölls det att man skulle ta stor hänsyn till de ställningstaganden planeringsråden gjorde i lokaliseringsfrågor. Detta gällde då industrilokalisering, men är det någon större skillnad mellan skollokalisering och industrilokalisering? Om man tillmäter planeringsrådets ställningstagande mycket stor betydelse i det ena fallet, bör man väl göra det även i det andra.

Sedan planeringsråden inrättades har man från centerpartihåll vid flera tillfällen från denna talarstol understrukit betydelsen av planeringsrådets ställningstagande.

Nu har planeringsrådet i Kopparbergs län med alla röster mot en uttalat sig i detta ärende, och regeringen har följt planeringsrådets uttalanden. Är det i detta fall felaktigt att man har lyssnat till planeringsrådet? I detta planeringsråd ingår flera framstående ledamöter, personer som jag uppfattat ha en auktoritativ ställning inom länet, och bland dem befinner sig även partivänner till dem som nu gjort tillkännagivandet.

Såvitt jag förstår finns det ingen anledning att tala om att regeringen förgripit sig på den kommunala självstyrelsen — självklart vill vi alla slå vakt om den, men regeringen har inte i detta fall åsidosatt den kommunala självstyrelsen.

Äterstår då frågan huruvida rege-

Förläggningen av skola i Gagnefs kommun

ringen har valt lämplig ort för högsta-
diets förläggning. Jag skall inte ge mig
in på någon detaljdiskussion av detta,
eftersom det inte finns någon anled-
ning därtill. Skulle utskottets talesman
här ge sig ut på utflykter i dalabyg-
derna, skall jag med hjälp av de akt-
stycken jag läst in försöka att följa
med honom på dessa vandringar.

Låt mig få erinra om att länsskol-
nämnden förklarar följande: »I föreva-
rande fall har länsskolnämnden med
hänsynstagande till alla i ärendet före-
liggande fakta och efter egen utredning
funnit väl att skäl kan finnas för sko-
lans förläggande till Mockfjärd men att
dessa skäl icke är av sådan art att
nämnden skulle kunna motsätta sig att
pröva lokalbehovet för en skola i Djur-
ås. Förty vill länsskolnämnden hem-
ställa om att besväran lämnas utan bi-
fall.»

Om man går in i sak, visar det sig
att Mockfjärd ligger mera centralt;
skolskjutsarna blir kortare, man får
över huvud taget en centralare place-
ring med hänsyn till kommunblocket,
som i detta fall sammanfaller med hög-
stadiområdet. Här gäller det alltså inte
endast eleverna från Gagnef utan ock-
så eleverna från Floda. Även om jag
räknar med att eleverna från Lövsjön
får gå i annat högstadiområde, ter sig
ändå Mockfjärd som den centralare or-
ten. Av handlingarna framgår att för-
valtningsutskottet i Kopparbergs län,
som beretts tillfälle att yttra sig i ären-
det, tillstyrkt förläggning till Mock-
fjärd. Detta förvaltningsutskott rymmer
mycket framskjutna män, även leda-
möter av denna kammare.

Till detta kommer ytterligare en om-
ständighet, nämligen att Mockfjärd har
pekats ut som centralort. Med hänsyn
till de diskussioner vi haft i utskottet
på denna punkt ber jag här att helt en-
kelt få återge beslutet, nämligen att
Kungl. Maj:t enligt länsstyrelsens för-
slag förklarat att Gagnef och Floda skall
bilda ett block med Mockfjärd som cen-

tralort. Om man har en enda högsta-
dieskola finns det en allmän tendens
att då förlägga denna till en central-
ort. Detta utgör ytterligare ett skäl för
Mockfjärd.

Utan att ytterligare fördjupa mig i
denna intressanta lokaleringsfråga vill
jag här konstatera, att på grund av
de administrativa besvären föreligger
i detta fall den situation som har för-
utsetts i skolstadgan och som där ut-
tryckes med orden »om särskilda skäl
äro därtill». Normalt bör man alltså
utgå ifrån att kommunen beslutar om
placeringen, men det kan uppstå sär-
skilda skäl, som gör det nödvändigt
att regeringen utpekar en ort för pla-
cering av en högstadieskola, nämligen
när såsom i detta fall administrativa
besvär föreligger. Därför måste jag kon-
statera att regeringen handlat rätt och
att det följaktligen inte finns någon
grund för det tillkännagivande som har
angivits.

Kanhända tolkar herr förste vice tal-
mannen detta på det sättet, att jag här
har hemfallit åt någon ofelbarhets-
dogm. Men jag kan inte gå herr förste
vice talmannen till mötes på något sätt
i denna fråga. Har jag den uppfattning-
en att regeringen handlat rätt, bör jag
väl inte för att inte bli beskylld för att
bedriva någon ofelbarhetsdogm gå på
en annan linje, som strider mot den
sakliga granskning som jag har gjort.
Om man här skulle vilja ange en ny
praxis, måste jag säga att jag inte hel-
ler kan acceptera att man inte skall be-
svara besvärsmål.

Herr talman! Jag kommer sålunda
fram till att det tillkännagivande som
här har avgivits av lottmajoriteten in-
om utskottet saknar grund.

Herr BOO (cp):

Herr talman! Jag kan försäkra herr
Johansson i Trollhättan att jag i anslut-
ning till förevarande ärende inte tän-
ker ge mig ut på någon vandring i dala-
bygderna. Jag måste ändå säga att han

Förläggningen av skola i Gagnefs kommun

gjorde ganska stora turer i sista delen av anförandet.

Från början vill jag konstatera att det materiella innehållet bör vara en angelägenhet för kommunerna att bestämma. Däremot inbjuder jag gärna herr Johansson i Trollhättan att komma till vårt vackra län och göra verkliga turer i den fagra naturen.

Den kommunala självstyrelsen har mycket gamla anor i vårt land, och dess värde har betonats med styrka i olika sammanhang. Här må särskilt erinras om uttalandena från såväl Kungl. Maj:t som riksdagen i anslutning till 1962 års kommunblocksreform. Förutsättningarna för dess genomförande var ju att reformen — av hänsyn till den kommunala självbestämmanderätten — skulle bygga på frivilligheten. Diskussionen rörde sig den gången om klartexten för kommunernas suveränitet beträffande eventuell sammanläggning och även om tidpunkten härför. Hur det sedan förfarits i den frågan från administrativa myndigheters sida kan naturligtvis diskuteras, men det får tas upp till prövning i annat sammanhang.

Den kommunala självstyrelsens betydelse för vårt samhällsskick framgår också därav att den avses att inskrivas i den kommande grundlagen. Detta betyder enligt min mening på ett alldeles särskilt sätt det värde man tillerkänner den kommunala självstyrelsen i vår demokrati.

Det råder emellertid inget tvivel om att den kommunala självstyrelsen drabbas av inskränkningar på olika sätt, det vill jag i detta sammanhang klart erkänna och ge uttryck för. Framför allt utgör villkorsbestämmelserna vid statsbidragsgivningen en väsentlig begränsning av kommunernas beslutanderätt. Vidare kan observeras att den effektivitetstillsyn som utövas av länsmyndigheter också är en sådan inskränkning.

Dessa problem har aktualiserats i årets riksdag bl. a. i en motion från

centerpartiet. Vi menar att det krävs en översyn för att om möjligt få bort denna begränsning av den kommunala självbestämmanderätten. Gemensamt för sådana fall är att ingreppen i kommunernas beslutanderätt företages med riksdagens medverkan på ett eller annat sätt. Trots att statsbidragsförfattningarna endast är kungliga förordningar eller kungörelser har dessa utfärdats sedan riksdagen hörts i ärendena. På samma sätt har också riksdagen fått säga sin mening i fråga om inskränkningar av den kommunala självbestämmanderätten som företagits inom den specialreglerade, kommunala förvaltningen. Även på skolväsendets område drabbas den kommunala självbestämmanderätten av inskränkningar. I den mån dessa inskränkningar grundar sig på uttryckliga bestämmelser i skollagen kan självfallet inga invändningar göras ur statsrättslig synpunkt. Däremot synes det mycket tveksamt om Kungl. Maj:t äger rätt att göra liknande inskränkningar med stöd av skolstadgan, när riksdagen icke medverkat vid dess utfärdande.

I det aktuella fallet gäller det förläggning av en skola inom en kommun. Äger Kungl. Maj:t rätt att upphäva ett i laga ordning fattat kommunalt beslut om förläggning av skola inom kommunen och anvisa annan plats? Det är frågeställningen. Från mina utgångspunkter måste jag svara nej. Den gällande lagstiftningen vilar klart på den uppfattningen att kommunerna själva skall fatta det slutgiltiga beslutet i ärenden av denna art. Detta har gällt sedan åtskillig tid tillbaka, vilket framgår av regeringsrättens årsbok, varur man kan hämta en mångfald exempel på att kommuners beslut har överklagats till regeringsrätten genom kommunbesvär och prövats därstädes. Därmed är det fastställt att kommunerna själva formellt fattar det slutliga beslutet i dessa ärenden.

En annan fråga är däremot om kom-

Förläggningen av skola i Gagnefs kommun

munerna även äger rätt att bestämma beslutens innehåll, i detta fall förläggningsplats för den aktuella skolan. Därmed är vi inne på det resonemang som herr Johansson i Trollhättan aktualiserade i början av sitt anförande. Skolagen och skolstadgan innehåller vissa bestämmelser enligt vilka länsmyndigheterna och Kungl. Maj:t äger utöva ett visst inflytande. Så är t. ex. fallet med bestämmelserna om elevområden och om länskolnämndens möjligheter att framtvinga ett samgående mellan flera kommuner i ett gemensamt kommunalförbund för att förvalta en skola. Sistnämnda befogenhet skulle, trots att den slutgiltiga bestämmanderätten tillkommer kommunerna, enligt klara motivuttalanden dock endast utnyttjas som en sista utväg just med hänsyn till den kommunala bestämmanderätten. I detta fall kan man fråga varför inte länskolnämnden utnyttjade denna möjlighet. Därmed har jag inte gjort något uttalande vare sig för eller emot kommunalförbund, men det är den väg som nämnden hade haft att gå i detta fall.

Med hänsyn till den gällande lagstiftningen måste det sägas att Kungl. Maj:t inte haft befogenheter att innehållsmässigt besluta i detta fall. Om den rätten inte tillkommer länskolnämnden kan den inte heller tillkomma prövningsinstansen. Principerna är klara och om dem är vi ense, herr Johansson och jag. Jag förutsätter således att länskolnämnderna inte har rätt att ge direktiv om placering av en skola. Därmed har Kungl. Maj:t inte heller möjlighet att i ett utslag ge direktiv i det avseendet.

Jag vill med detta, herr talman, endast konstatera att Kungl. Maj:t i detta fall otvivelaktigt har gått utanför gällande bestämmelser, varför anledning föreligger att göra det tillkännagivande som utskottet under ifrågasvarande punkt har gjort.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Låt mig först få tacka

herr Boo för inviten att komma till Dalarna. Det är naturligtvis en stor ära som därmed vederfares en västgöte.

Men får jag sedan gå något in på sakfrågan. Herr Boo talade mycket om den kommunala suveräniteten. Om vi i full utsträckning skulle försöka genomföra principen om kommunal suveränitet, skulle vi, herr Boo, få göra om hela vår kommunala lagstiftning. I den finns nämligen ett besvärsinstitut, och så länge det finns måste det tillämpas. Därvidlag måste man skilja mellan å ena sidan kommunalbesvär och å andra sidan administrativa besvär. I detta fall har man anført besvär över länskolnämndens i Kopparbergs län beslut i ärendet. Vem skall pröva detta?

Det är frestande att ställa en fråga till herr Boo: Vad skulle herr Boo ha gjort, om herr Boo hade varit ecklesiastikminister och fått ta ställning till ett administrativt besvärsmål av denna art? Skulle herr Boo då ha konstaterat: Jag kan ingenting göra åt detta utan jag får låta det ligga i en skrivbordslåda år efter år, och sedan får konstitutionsutskottet anmärka på att jag inte har klarat ut denna sak? Eller skulle herr Boo ha sagt att eftersom en majoritet i Gagnefs kommun har beslutat om förläggningen till Djurås måste det gälla och man skall inte pröva ärendet i sak? Hade herr Boo gått den vägen, hade det inneburit, såvitt jag förstår, att herr Boo hade åsidosatt sin skyldighet, nämligen att pröva ett administrativt besvärsmål. Så länge vi har denna administrativa besvärsrätt, måste man också utgå ifrån att den skall tillämpas, och då har Kungl. Maj:t att pröva sakfrågan.

I mitt föregående inlägg, då jag begav mig upp en bit i dalabygden, gjorde jag en prövning av detta och kom till samma resultat som ecklesiastikministern har gjort.

Då återstår frågan: Finns någon rättslig grund för regeringens ställnings-

Förläggningen av skola i Gagnefs kommun

tagande? Herr Boo har inte kunnat förneka förekomsten av 2 kap. 28 § andra stycket skolstadgan. Där förekommer uttrycket »om särskilda skäl äro därtill». Båda är vi överens om att den där omtalade prövningsrätten flyttas upp till regeringen i och med besvär. Då finns det en rättslig grund för regeringens ställningstagande.

Anser herr Boo att denna skolstadga inte har giltighet, därför att den inte har antagits av riksdagen, så är han ute på en mycket bräcklig is, därför att Kungl. Maj:t har enligt gällande grundlag rätt att utfärda stadgar av olika slag. Det gäller även på skolans område. Denna stadga står inte i uttrycklig strid med gällande skollag. Om så varit fallet, hade konstitutionsutskottet, när stadgan hade utfärdats, kunnat anmärka på att Kungl. Maj:t hade utfärdat en stadga som inte överensstämde med riksdagens beslut i fråga om skollagen. Någon sådan anmärkning har inte framställts från konstitutionsutskottets sida. Det hade säkerligen inte varit möjligt att göra det. Någon sådan bristande överensstämmelse mellan skolstadga och skollag som man här gör gällande föreligger nämligen inte, utan skolstadgan vilar på skollagen och följaktligen är det ett i rättslig ordning tillkommet beslut.

Herr BOO (cp):

Herr talman! På herr Johanssons i Trollhättan direkta fråga, om inte Kungl. Maj:t skulle ha prövat de administrativa besvär som inkommit i frågan, vill jag svara, att det är självklart att besvären skulle ha tagits upp, men faller inte besvären och yrkandena inom ramen för gällande lagstiftning kan Kungl. Maj:t självfallet inte bifalla desamma. Jag har också framhållit, att det inte finns någon möjlighet för Kungl. Maj:t att besluta då det gäller förläggning av skolan. Den paragraf i skolstadgan som herr Johansson i Troll-

hättan hänvisade till reglerar indragning av skola o. s. v., men i stadgan är det inte på något sätt klart utsagt, att det också gäller beslut om plats för skola. Jag förmodar att länskolnämnden i sin prövning av ärendet har beaktat detta. Länskolnämnden har ju också gjort sin lokalbehovsprövning på grundval av framställningen från den kommun i vilken skolan skulle byggas.

Jag skulle vilja ställa en följdfråga till herr Johansson i Trollhättan. Om nu detta Kungl. Maj:ts beslut föranleder länskolnämnden, vilket är självklart, att lämna Gagnefs kommun direktiv i det aktuella fallet om var skolan skall placeras, kommer en annan fråga in i bilden. När de ekonomiska resurserna skall anslås av kommunen för uppförandet av denna skola och fullmäktige med samma majoritet som tidigare beträffande placering av skolan beslutar, att icke ställa medel till förfogande, undrar jag hur herr Johansson i Trollhättan önskar att det skall förfaras med utgångspunkt från hans egna premisser. Detta är en mycket intressant fråga i det här sammanhanget.

Herr Johansson i Trollhättan, även om beslutanderätt för placering av en skola skulle finnas enligt skolstadgan, kan det väl ifrågasättas om ett så radikalt ingrepp i kommunernas självbestämmanderätt ändock skulle vara motiverat.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Eftersom herr Boo ställde en direkt fråga till mig vill jag på nytt ta till orda.

Både herr Boo och jag bör nog vara ytterst försiktiga med att svara på den här frågan. Det kan ju tänkas att vi som ledamöter i konstitutionsutskottet får granska i efterhand, och då är det väl felaktigt om vi genom uttalanden i dag — det gäller oss båda — skulle binda oss genom något ställningstagande. Då bleve det ingen förutsättningslös gransk-

Tillstånd till lotteri

ning, utan vi hade då givit en anvisning om hur frågan enligt vår mening skulle lösas.

Beträffande frågeställningen i övrigt fäste jag mig vid att herr Boo talade om att man skulle kunna tillämpa befogenheten att inrätta kommunförbund. Visst skulle man kunna göra detta, men när så inte har skett måste frågan ändå lösas på något sätt, och här gäller det två kommuner. Man får hela tiden ha klart för sig, att det gäller placeringen av en högstadieskola i ett kommunblock som omfattar inte bara Gagnef utan även Floda.

Herr BOO (cp):

Herr talman! Jag förutsätter, herr Johansson i Trollhättan, att man skall gå de vägar som tillåts enligt gällande lag på området, och det var därför jag hänvisade till kommunförbundsmöjligheten.

Punkten 4

Tillstånd till lotteri

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! När meningarna är delade i utskotten, händer det ju ibland att lotten får avgöra vad som skall gälla som utskottsmajoritetens utlåtande, och vid årets dechargearbete inom konstitutionsutskottet har detta blivit fallet ovanligt ofta, hur det nu kan komma sig. Det kanske därför är symboliskt att det blev lottdragning även beträffande ett eventuellt tillkännagivande i anledning av Kungl. Maj:ts bifall till en ansökan om lotteri, och fru Fortuna gynnade då den borgerliga samling som uppstod vid voteringen.

Det ärende som föranlett de borgerliga ledamöternas tillkännagivande gällde en ansökan från Sveriges socialdemokratiska arbetareparti och Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund att få anordna ett varulotteri, vilket bevil-

jades av Kungl. Maj:t genom beslut den 3 december 1965. För lotteriet angavs i ansökan en plan enligt vilken lottförsäljningen skulle pågå under tiden 1 mars—31 augusti 1966 och ske i serier om 9 000 lotter under envar månad mars—augusti. Priset för varje lott hade bestämts till 45 kronor. I det beloppet innefattades också stämpelskatt. Vinsterna skulle utgöras av svenska statens premieobligationer, dock att de tre högsta vinsterna kunde utbytas mot varuföremål. Vinsternas sammanlagda värde, lotteriskatt inberäknad, skulle uppgå till minst 200 500 kronor för varje dragning. Högsta vinstvärdet beräknades till 100 000 kronor och det lägsta till 50 kronor. Lotteriets överskott avsågs enligt den uppgjorda planen att i första hand användas till ifrågavarande organisationers ledarutbildning och studieverksamhet.

Lotteritillstånd kan erhållas till förmån för bl. a. välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål eller partipolitisk verksamhet. Det sistnämnda blev möjligt genom ändring i lotteriförordningen år 1960.

Vad utskottsmajoriteten — alltså i detta fall de borgerliga ledamöterna — nu vänt sig emot kan alltså inte vara lotteriets syfte i och för sig, utan det gäller väl fastmer det förhållandet att lotteriet i fråga inte håller sig till de mera traditionellt utformade, där variationerna mellan lottpriserna eller vinstsummorna inte är så stora vid de olika lotterierna. Efter vad jag förstår av skrivningen anser man att det höga lottpriset, 45 kronor, och de höga vinsterna skall verka så lockande att detta politiska lotteri utan tvekan kommer att inkräkta på möjligheterna att tillgodose andra och mera traditionella ändamål genom lotterier.

Man anser vidare att Kungl. Maj:ts tillståndsgivning i detta fall måste bli prejudicerande, och detta förstärker beslutets ogynnsamma konsekvenser. Av dessa skäl borde Kungl. Maj:t inte ha

Tillstånd till lotteri

bifallit framställningen, skriver utskotts-majoriteten.

Men om det är de borgerliga ledamöternas absoluta och ärliga uppfattning att detta lotteri kommer att inverka menligt på försäljningen för sådana lotterier som anordnas till förmån för välgörande, kulturella och allmännyttiga ändamål, finner jag det högst egendomligt att såväl högerpartiet som centerpartiet har skyndat sig att begära tillstånd för likadana lotterier, vilket jag fått veta att de gjort. Om denna uppgift är riktig, anser jag att man inom dessa partier nu helt har tagit avstånd från sin här redovisade uppfattning om skälen till att Kungl. Maj:t inte borde ha bifallit den först gjorda framställningen.

Om de sex gånger 9 000 lotter som det här gäller skulle ha den ogynnsamma inverkan som man här talar om, kan väl inte situationen för de övriga lotterierna bli bättre, om man själv begär att få utöka de som man anser konkurrerande och mer lockande lotteriernas antal. Det vore i varje fall för mig en underlig logik. Jag kan inte föreställa mig att avsikten varit att Kungl. Maj:t i de båda senare fallen skulle avslå framställningarna med hänvisning till dessa partiens principiella inställning till denna typ av lotterier.

Herr talman! Inom utskottet har en utredning verkställts rörande denna fråga, och därvid har det framgått att Kungl. Maj:ts tillståndsgivning för politiska partiens lotterier till förmån för sina verksamhetsområden skulle »handhas så att de politiska partierna inte inkräktar på möjligheterna att tillgodose andra och mera traditionella ändamål genom lotter» — som också departementschefen framhöll i propositionen 43/1960 vid förslaget till ändring i lotteriförordningen.

Den principiella uppfattningen delas även av oss reservanter. Vi anser emellertid att det aktuella lotteriet ej är av sådan omfattning och karaktär att det inkräktar på de traditionella lotteriän-

damålen. De erfarenheter som man hunnit få sedan lottförsäljningen påbörjades bestyrker också denna uppfattning. Själv har jag roat mig med att gå förbi en del av penninglotteriets försäljningsställen — i diskussionen har uttalats farhågor för penninglotteriets möjligheter att konkurrera med detta nya lotteri. Jag fann då att på samtliga dessa ställen var lottsedlarna för april månad redan slutsålda.

Herr talman! Av här redovisade skäl anser vi, som av fru Fortuna vid utskottets behandling av denna fråga försetts i minoritet, att det inte har funnits anledning till erinran mot handläggningen av ifrågavarande ärende. Efter det som har inträffat på senaste tid bör den uppfattningen nu delas av den övervägande majoriteten inom utskottet, och tillkännagivandet får således betraktas som alldeles ogrundat.

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Den punkt som här har berörts av fru Thunvall, har obestriddligen sitt intresse ur flera synpunkter och gäller en både principiellt och praktiskt mycket viktig fråga.

Sakläget är alltså det, som redan påpekats, att här finns ett stadgande, enligt vilket Kungl. Maj:ts tillståndsgivning i dylika fall skall »handhas så att de politiska lotterierna inte inkräktar på möjligheterna att tillgodose andra och mera traditionella ändamål». Vad som här avses, är uppenbarligen ändamål och syften som uttryckligen preciserats i lotteriförordningen. Främst avses naturligtvis sådana områden som täcks av begreppet »välgörande, kulturella och allmännyttiga ändamål».

Det är mot den bakgrunden man skall se detta ärende. När det meddelades att Kungl. Maj:t i julmånaden förra året bifallit en ansökan från Sveriges socialdemokratiska arbetareparti och Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund om att få anordna ett varulotteri,

Tillstånd till lotteri

väckte detta mycket stor förvåning, därför att det här gällde ett lotteriföretag av så anmärkningsvärt stora dimensioner.

Den föregående talaren har nyss redogjort för lotteriets omfattning, uppbyggnad och konstruktion. Det finns ingen anledning för mig att repetera de siffror hon anförde. Låt mig bara ytterligare stryka under att det är fråga om ett lotteri som skall få en total omslutning på inte mindre än 2 430 000 kronor. Lotteriet skulle bli det största hittills med premieobligationer som vinst, och det skulle dessutom bli det enda lotteri, där samtliga vinster skulle kunna uttas i värdepapper, premieobligationer, med en högsta vinst på 100 000 kronor. Det är med andra ord verkligen inte några småsaker det här rör sig om.

Utskottets s. k. lottmajoritet menar alltså, att Kungl. Maj:t aldrig hade bort bifalla denna propå om ett nytt stort lotteri, och anser att vi för den ståndpunkten kan åberopa minst två skäl. För det första lär det inte kunna bortresoneras att ett lotteri med de dimensioner det här är fråga om, kan komma att högst menligt inverka på försäljningen för sådana lotterier som traditionellt anordnas till förmån för välgörande och kulturella ändamål — det må gälla de handikappade eller något annat lika behjärtansvärt ändamål som jag inte nu behöver specificera.

För det andra måste Kungl. Maj:ts beslut uppenbarligen bli prejudicerande i förhållande till andra politiska partier, något som sannerligen inte gör saken bättre. Och man måste fråga, hur situationen blir på detta område, om andra partier undantagslöst framför motsvarande propåer. Är det helt enkelt möjligt att bemästra den situationen?

Det råder väl inget tvivel om att handelsministern enbart av dessa skäl hade bort förhålla sig kallsinnig till de vittgående anspråk som rests, och det är

alltså denna uppfattning utskottet velat bringa till riksdagens kännedom.

Jag vill tillägga att man inte kan bortse från att handelsministerns beslut kan komma att resultera i ett visst inkomstbortfall för statskassan, genom att Penninglotteriets försäljning påverkas negativt.

Vidare måste man — om jag nu för egen del får framföra en synpunkt utöver dem som direkt kommer till uttryck i utskottsutlåtandet — högeligen förvåna sig över att en sådan här framtöt över huvud taget ansetts påkallad, sedan partierna på andra vägar så nyss tillförsäkrat sig betydande penningmedel direkt via anslag över statskassan. Jag tänker i någon mån på det stöd som numera utgår till riksdagskanslierna, men naturligtvis främst på det i höstas beslutade allmänna partistödet, som ju ställt hela frågan om partiverksamhetens finansiering i en ny belysning. Att så kort efter dessa uppmärksammade händelser framföra nya omfattande krav — visserligen i annan form — tyder onekligen på en aptit hos det maktägande partiet av alldeles ovanligt slag. Principiellt kan det under alla omständigheter inte accepteras att denna aptit skall stillas med de metoder det här är fråga om. Det får, menar jag, inte ske i en sådan ordning att väsentliga humanitära och kulturella intressen kan råka i kläm. Detta är en synpunkt som jag finner anledning att eftertryckligt stryka under.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Jag har under herr Hamrins i Jönköping anförande kunnat stryka i mitt manuskript. Herr Hamrin har sagt mycket av det jag tänkte säga och sagt det på ett vida bättre sätt än vad jag kunde ha gjort. Jag vill understryka vad herr Hamrin anfört och endast ytt-

Tillstånd till lotteri

ra mig med anledning av fru Thunvalls anförande.

Jag tycker det vore angeläget att fru Thunvall belyste de förhållanden som uppstår om samtliga i riksdagen företrädde politiska partier ansöker om att få anordna lotterier av denna storleksordning. Fru Thunvall måste väl ändå medge att detta kommer att påverka lotterier som är av annan karaktär — möjligheterna att tillgodose andra och mera traditionella ändamål genom lotterier blir mindre. Det är väl främst detta som gjort att man är mycket tveksam härvidlag.

Det aktuella lotteriet har en omslutning på närmare 2,5 miljoner kronor. Om samtliga partier anordnar sådana här lotterier kommer vi upp i 10—12 miljoner kronor. Detta måste väl ändå inkräkta dels på penninglotteriets, dels på de övriga lotteriernas försäljning.

Det är framför allt detta som gör att jag anser att Kungl. Maj:t inte borde ha bifallit den berörda ansökningen.

Fru THUNVALL (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wennerfors ställde en direkt fråga till mig om hur konsekvenserna kommer att bli på detta område. Eftersom den aptit som herr Hamrin efterlyste från övriga partier redan har visat sig genom att högern och centerpartiet begärt ett lotteri av samma slag som det här är fråga om, får vi väl, om konsekvenserna blir sådana som herr Wennerfors tror, inom en snar framtid ta ställning därtill.

Hittills har jag inte kunnat förmärka några verkningar av det lotteri som vi i dag haft att behandla. Jag har, såsom jag nämnde, besökt sådana ställen där penninglotteriets lotter försäljs och har funnit att det denna månad liksom tidigare månader tillkännagivits att lottsedlarna redan är slutsålda trots att det är långt kvar till dragningen den 16 maj.

Herr WENNERFORS (h) kort genmäle:

Herr talman! Denna uppgift om att Penninglotteriets lottsedlar skulle vara slutsålda är något tvivelaktig, eftersom försäljningen tillgår på det sättet att lotterna börjar saluföras fr. o. m. den 15 och ett visst antal dagar framåt i tiden, varefter de överblivna lotterna skickas tillbaka till Penninglotteriet. Sedan sker slutförsäljningen omkring månadsskiftena.

Vad jag framför allt velat framhålla är att fru Thunvall väl inte kan ha något emot att man, om ett partis begäran att få anordna ett lotteri av denna storleksordning tillmötesgås, också skall tillåta övriga politiska partier att starta liknande lotterier. Det hör till spelreglerna inom den politiska verksamheten att vi skall ha lika rätt i sådana här avseenden.

Dessutom framgick det av fru Thunvalls anförande att även fru Thunvall ställer sig något tveksam inför de framtida konsekvenserna för den händelse att det skulle bli fem sådana stora varulotterier med en omsättning på 10 à 12 miljoner kronor. Fru Thunvall framhöll uttryckligen att vi får ta ställning till detta när saken blir aktuell. Jag noterar med tillfredsställelse detta sista i fru Thunvalls anförande.

Herr HAMRIN i Jönköping (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill helt stillsamt göra den kommentaren, att jag nog tycker att fru Thunvalls privata sonderingar beträffande läget på detta område är en något bräcklig grund för ett ställningstagande. Jag tror att jag står på betydligt säkrare mark, då jag fäster uppmärksamheten på att överståthållarämbetet alldeles nyligen *avstyrkt* en framställning om anordnande av ett politiskt lotteri — fru Thunvall torde väl känna till vad det rör sig om — just på den grunden att ämbetet i fråga anser

Tillstånd till lotteri

att det börjar bli för trångt på lotteri-marknaden.

Fru THUNVALL (s) kort genmäle:

Herr talman! Om min egen undersökning inte tillmätts någon betydelse, vill jag upplysa om att lotteriförsäljningen inte hittills har minskat enligt vad som konstaterats på mera offentligt håll än vad jag kan anses representera.

Anledningen till att jag ansåg det märkligt att de övriga partierna ansökt om liknande lotterier innan frågan ens behandlats här i riksdagen är just att konstitutionsutskottets majoritet så klart har uttalat såsom sin principiella ståndpunkt, att lotterier av detta slag kommer att inverka och inkräkta på övriga lotterier till förmån för kulturella och ideella ändamål. Har man den uppfattningen, finner jag det underligt att man så snart är ivrig att själv begagna denna möjlighet. Det är emellertid ingenting nytt; så gjorde man också i höstas, trots att man yrkade avslag på det förslag om partistöd som då diskuterades.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag tar till orda för att i anslutning till behandlingen av denna punkt i dechargeutlåtandet lämna ett par upplysningar och göra några korta kommentarer, som kanske kan ha sitt intresse.

Jag vill först konstatera att utskottsmajoriteten inte gjort gällande att något brott mot eller åsidosättande av gällande bestämmelser skulle ha skett när tillstånd beviljades för det ifrågavarande lotteriet till det socialdemokratiska partiet och ungdomsförbundet. Däremot har majoriteten som sin mening hävdat att framställningen bort avslås med hänsyn dels till de konsekvenser lotteriet skulle kunna få för möjligheterna att tillgodose andra ändamål som stöds genom lotterier, dels till riskerna för Penninglotteriet.

Jag vill genast erkänna att det ligger

åtskilligt i vad som framhållits i majoritetsutlåtandet; det hade jag klart för mig när jag skulle ta ställning till den nu aktuella ansökningen. Risken för dylika skadeverkningar är naturligtvis större ju mer omfattande lotteriet är; det behöver icke närmare förklaras. Omfattningen av det socialdemokratiska lotteriet, herr Hamrin, överstiger emellertid inte vad som medgivits vid ett par tidigare tillfällen för politiska traditionella lotterier. Vi har i och för sig haft större lotterier av det slaget.

När jag upprepar att lotterier med den delvis nya utformning som det här är fråga om kan komma att inkräkta på möjligheten för andra lotterier är det inte i första hand tombolalotterierna eller ens de vanliga varulotterierna som jag har i åtanke, knappast heller Penninglotteriet, trots de betänkligheter ledningen för detta företag har uttalat. Det rör sig ändå om ett lotteri av begränsad omfattning. Jag var emellertid bekymrad för att det nya lotteriet skulle komma att störa det stora, en gång om året i Penninglotteriets regi anordnade teaterlotteriet. Faran för att lottförsäljningen skulle gå tillbaka och att ett lotteri av denna typ skulle minska förutsättningarna för och försämra resultatet av teaterlotteriet var uppenbar för mig. Därför kunde jag absolut inte tänka mig att detta lotteri — om man skulle ge tillstånd — skulle kunna anordnas under samma tid som teaterlotteriet. Därmed frilades åtminstone två av årets månader, nämligen januari och februari, för lotterier av detta slag. Det är ett krav som enligt min mening måste upprätthållas också framgent, ifall spörsmålet om tillstånd för denna typ av lotterier aktualiseras.

Följden av ett sådant ställningstagande blir att det i varje fall tills vidare endast finns utrymme för ett enda sexmånaderslotteri om året av den art som utskottsmajoriteten uttalat betänkligheter mot. På en gång kan knappast — det menar jag också — mer än ett lotteri

Tillstånd till lotteri

få löpa, eftersom man eljest allvarligt kan befara att andra intressenter på lotterimarknaden skulle komma till skada.

Att jag under dessa omständigheter likväl gav tillståndet berodde på att jag menade att det kunde vara av värde om vi kunde få konkreta erfarenheter av denna lotterityp. Detta kanske skulle kunna öppna litet vidare möjligheter att stödja de ändamål, för vilket lotteritillstånd lämnas, alltså såväl verksamheten hos politiska partier som hos andra välgörenhets- och kulturella organisationer.

Ännu är det för tidigt att uttala sig om tillstånd för lotterier av det aktuella slaget även fortsättningsvis skall beviljas. Jag kommer för egen del att nogra följa utvecklingen och studera följderna för att få ett bättre underlag då det gäller att pröva huruvida liknande lotterier skall kunna anordnas i framtiden eller icke. Något prejudikat — det vill jag också säga till herr Hamrin i Jönköping — har jag härmed inte skapat, och jag avsåg det heller inte.

Herr von Friesen framhöll i början av dagens debatt, att den anmärkningsform som konstitutionsutskottets majoritet här använt syftar till att angripa en såsom man funnit felaktig administrativ praxis, om jag förstod herr förste vice talmannen rätt. Skulle jag rätta mig efter konstitutionsutskottets lottmajoritet borde jag således avslå inneliggande ansökningar om liknande lotterier — man kan knappast komma till någon annan slutsats. Det nuvarande lotteriet skulle i så fall ha varit en engångsföreteelse. Men jag är, som sagt, inte beredd att ta någon definitiv ställning i dag, utan jag vill avvakta utfallet och konsekvenserna av det nu pågående lotteriet.

Jag vill i anledning av en passus i herr Hamrins uttalande bara säga att riksdagens beslut om partistödet givetvis inte innebar någon ändring eller inskränkning i de politiska partiernas möjligheter att även via lotterier få ett

stöd för sin verksamhet. Den omständigheten att folkpartiet, såvitt jag har mig bekant, inte ansökt om något lotteri beror kanske på att folkpartiet inte förfogar över så stor apparat att det föreligger något sådant behov eller att partiet har andra medel till sitt förfogande som gör ett sådant stöd överflödigt.

Herr HAMRIN i Jönköping (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var mycket intressant att lyssna till handelsministerns argumentation. Jag vill bara i korthet notera att statsrådets framträdande här i talarstolen ger mig anledning dra den slutsatsen — det framgick också av vad statsrådet hade att säga i sak — att detta ärende över huvud taget anses väsentligt mer besvärande än vad reservanterna i utskottet velat göra gällande.

Inte utan tillfredsställelse konstaterar jag därutöver att departementschefen för sin del var i hög grad osäker beträffande konsekvenserna av detta ärende och beträffande dess vidare utveckling. Jag tycker att denna dissonans mellan å ena sidan den socialdemokratiska utskottshalvans agerande och å andra sidan departementschefens argumentation här i dag skapar en mycket pikant situation. Över huvud taget har jag ett intryck av att statsrådet lyckats trassla till hela denna sak och att man har anledning ställa sig i hög grad undrande inför den vidare utvecklingen.

Jag tror mig emellertid å folkpartiets vägnar bestämt kunna försäkra att vi inte har något intresse av några lotterier av här ifrågavarande storleksordning.

Herr WENNERFORS (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill för det första notera — och det gör jag med stor tillfredsställelse — att herr statsrådet ändå tycks ha varit mycket tveksam vid behandlingen av detta aktuella lotteri-

Tillstånd till lotteri

ärendet. Jag tycker att det är viktigt att notera det när vi behandlar denna fråga.

För det andra vill jag konstatera, att med det uttalande som handelsministern gjort i dag har de två politiska partier vilka inlämnat ansökningar om att få anordna liknande varulotterier redan fått svar från handelsministern.

Vi kommer med stort intresse att följa behandlingen i framtiden av ansökningar om sådana här varulotterier. Efter vad jag förstår blir det inget svar i år. Men det är såvitt jag begriper lika tveksamt hur det kommer att gå för det socialdemokratiska partiet när det eventuellt lämnar in en ansökan om att få anordna ett lotteri år 1967.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag vill försäkra kammarens ledamöter att jag sannerligen inte kände mig besvrad av att utskottsmajoriteten — visserligen har de borgerliga kommit i majoritet med lottens hjälp, men det är likväl en majoritet — velat fästa uppmärksamheten på en praxis som ingåve betänkligheter. Jag kan inte inse att någonting i mitt förra anförande står i strid med vad reservanterna i utskottet anför, när de betonat att vad som förevarit inte är så anmärkningsvärt. Jag började anförandet med att framhålla, att utskottsmajoriteten valt formen av ett tillkännagivande för att — såsom jag i slutet påpekade att herr von Friesen hade sagt — uttrycka den uppfattningen att det kanske borde bli en ändrad administrativ praxis, men att jag närmast begärt ordet därför att jag trodde att det kunde vara av ett visst värde att jag fick göra ett par klarlägganden och lämna några upplysningar, så mycket mer som det i debatten smugit sig in ett par uppgifter som inte var riktiga. Detta var alltså anledningen till att jag ansåg mig böra ta till orda.

Till herr Wennerfors vill jag säga att om han läser protokollet skall han finna

att jag i mitt anförande icke har uteslutit att liknande lotterier i framtiden skall kunna få anordnas av politiska partier. Jag har i dag inte tagit ställning till den frågan — och det har jag uttryckligen sagt — utan jag vill avvakta och se vilka resultat och följder det nu pågående lotteriet kan få.

Herr WENNERFORS (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag avsåg år 1966, medan herr statsrådet talade om framtiden, vilket kan omfatta ett avsevärt antal år.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag vill fästa herr Wennerfors uppmärksamhet på att man kan bevilja ett lotteri vid en viss tidpunkt för igångsättning vid en betydligt senare tidpunkt. Det var ställningstagandet i princip till föreliggande ansökningar som jag uttalade mig om.

Jag vill betona att det satts upp två krav, och dessa har uppfyllts av det lotteri som nu pågår. Det ena kravet är att lotterier av detta slag inte får störa det stora teaterlotteriet, och det andra kravet är att det inte samtidigt bör löpa flera lotterier av samma art.

Herr CARLSSON i Tyresö (s):

Herr talman! Efter den debatt som förts kan jag fatta mig mycket kort. Det är bara ett par synpunkter som jag känner behov av att framföra.

Utskottet har gjort sitt tillkännagivande därför att det enligt utskottets mening måste »stå utom tvekan, att ett lotteri som det förevarande kan inverka menligt på försäljningen för sådana lotterier, som anordnas till förmån för välgörande, kulturella och allmännyttiga ändamål». Även om man inte delar denna uppfattning, kan man naturligtvis respektera den som en åsikt. Men efter detta har det märkliga hänt att två av de

Domstolsjurister i riksdagstjänst

partier, vilkas ledamöter i utskottet bildar utskottsmajoriteten, d. v. s. högern och centerpartiet, ansökt om att få anordna sådana lotterier som deras representanter i utskottet har kritiserat. Centerpartiets ungdomsförbund har ansökt om ett lotteri av en större omfattning än det socialdemokratiska lotteriet.

Är det bara socialdemokratiska lotter som kan vara skadliga? Har man den principiella uppfattningen som man givit uttryck för i utskottsutlåtandet, borde konsekvensen ha varit att man icke insänt någon ansökan om ett eget lotteri.

Än märkligare blir det hela, när de tre partierna först gör ett tillkännagivande med anledning av att statsrådet har bifallit en ansökan och anser att det därvid har begåtts ett fel, och sedan två av partierna begär att statsrådet skall upprepa sitt fel. Jag tycker att det är ett ytterligt sällsamt inslag i konstitutionsutskottets dechargeutlåtande denna gång.

Eftersom det i vissa inlägg från talarstolen i dag funnits en underton av att man tycker att socialdemokraterna gynnas, så vill jag rent allmänt påpeka att det var från vår sida som initiativet till de stora rikslotterierna togs, vilka nu en rad organisationer utnyttjar för att få ett värdefullt tillskott till sin verksamhet. Sedan framfördes från vår sida idén om de s. k. kvicklotterierna. Också där följde hela floran av lotteriarrangörer efter, utnyttjade denna idé och skaffade sig något större inkomster genom den. Den lotteriform som här diskuteras har presenterats under betydande risktagande och med stora introduktionskostnader. Vi har emellertid redan sett hur andra organisationer också denna gång är intresserade av att följa efter i kölvattnet och utnyttja de fördelar som det innebär att inte behöva vara först på plan utan kunna vänta och se hur det går och sedan komma med sina ansökningar. Då tycker jag också att man skall hålla inne med varje

insinuation om att de socialdemokratiska lotterierna gynnas.

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Det är nödvändigt för mig att replikera.

Vi inom högern har samma uppfattning på denna punkt som i partistödsfrågan. Vi anser — och jag tror faktiskt att herr Carlsson i Tyresö har samma uppfattning, även om han inte vill instämma i den i denna kammare — att möjligheterna för de politiska partierna bör vara så lika som möjligt. Det bör finnas balans när det gäller de politiska partiernas möjligheter — vilket parti det än gäller — att agera i det politiska spelet.

Om man ser saken ur denna synpunkt kanske man kan ha förståelse för att centerpartiet och högerpartiet lämnat in ansökningar om att få anordna liknande varulotterier.

Herr CARLSSON i Tyresö (s):

Herr talman! Herr Wennerfors ville göra en jämförelse mellan partistödet och utskottsmajoritetens påpekande i fråga om beviljat tillstånd till ett lotteri. Jag kan inte finna att denna jämförelse har någon relevans. Om man har riktat kritik mot statsrådet för att denne enligt utskottsmajoritetens uppfattning felaktigt har godkänt ett lotteri, är det orimligt att begära att han skall — som herr Wennerfors menar — göra om detta misstag, även om det då rör sig om det egna partiet.

Punkten 5

Domstolsjurister i riksdagstjänst

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Med lottens hjälp har i utskottets memorial anmälts ett tillkännagivande, som gäller frågan om domstolsjurister i riksdagstjänst.

Anledningen till detta tillkännagivande är en skrivelse, som statsrådet Kling

Domstolsjurister i riksdagstjänst

låtiet gå ut till statsrådets ledamöter och som för kännedom även utsänts till en del av utskottsordförandena. Skrivelsen är inte tillställd utskotten och har heller inte lämnats ordförandena annat än som ett underhandsmeddelande. Vi kan därför inte finna att denna skrivelse på något sätt har påverkat utskottens möjligheter att erhålla kanslipersonal eller att den i övrigt inkräktat på utskottens möjligheter att skaffa sig kvalificerad personal.

Jag vill klart understryka det uttalande som statsutskottet gjorde år 1926 och där det sägs att tjänst i utskotten är minst lika viktig som övrig statstjänst. I den händelse att man mera praktiskt skulle kunna påvisa att risk föreligger för att utskotten inte skulle kunna erhålla personal, är givetvis även vi beredda att reagera. Då någon sådan risk inte har förelegat, hade det ur utskottets synpunkt varit bäst att något tillkännagivande inte hade gjorts i den föreliggande situationen.

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Kammarens ärade ledamöter noterade säkert, alldeles som jag själv gjorde, att herr Adamsson å reservanternas vägnar bemödade sig om att neddimensionera betydelsen av denna fråga. Han gjorde detta enligt min mening på ett sätt som inte är korrekt.

Låt mig allra först få fastslå, att en viktig princip, klart fastslagen i officiella handlingar, i en rad utlåtanden som avgivits av utskott här i riksdagen, är att ingenting får vidtagas, som kan vara ägnat att försvåra rekryteringen av kvalificerad arbetskraft till riksdagen och dess olika organ, eftersom tjänstgöring hos riksdagen ur det allmännas synpunkt måste anses fullt ut lika viktig som annan statstjänst. Jag åberopar härvidlag ett uttalande som återkommer i en rad utskottsutlåtanden. Jag vill också erinra om att det inte minst i den författningspolitiska debatten kraftigt understrukits, hur viktigt

det är att riksdagen och dess utskott verkligen kan tillföras de tjänstemän och befattningshavare som riksdagen själv anser sig vara i behov av.

Man har i det sammanhanget särskilt understrukit vikten av att kunna tillförsäkra riksdagen en personal som åt alla håll är oberoende och självständig, en ytterst viktig princip.

Utskottet har under sitt granskningsarbete kommit att uppmärksamma en ur dessa synpunkter ganska märklig skrivelse, ställd till statsrådets ledamöter och undertecknad av chefen för justitiedepartementet. Det hör också till bilden att avskrift av skrivelsen har, såsom det heter, *för kännedom* tillställts några av riksdagens utskott. Detta är onekligen ett i och för sig ganska märkligt sätt att kommunicera med riksdagen från kanslihusets sida, i synnerhet som det där bakom kan misstänkas ligga en avsikt att påverka riksdagen i ett speciellt hänseende. Justitieministern tar nämligen upp frågan om domstolsjuristerna och deras tjänstgöring i departement och utredningar och redovisar statistiskt att antalet domstolsjurister som i dag tjänstgör i »departement, utredningar, riksdagsutskott och riksdagens övriga organ närmar sig 150».

Man måste, herr talman, finna redan det förhållandet mycket märkligt att justitieministern på detta sätt presenterar siffran 150 och i denna siffra även innesluter de domstolsjurister som har sin verksamhet i något riksdagsutskott eller annat riksdagens organ, utan att upplysa om att det i det senare fallet rör sig om en ytterst ringa del, omkring ett tiotal, med placering innanför riksdagens väggar. Det är departementen och utredningarna som lägger beslag på den ojämförligt största delen av dessa domstolsjurister.

Detta framgår emellertid, som sagt, ingalunda av justitieministerns skrivelse, som framför allt är betänkligen ur den synpunkten att riksdagen knappast har

Domstolsjurister i riksdagstjänst

anledning att ta emot några pekpinningar från kanslihuset beträffande en fråga som i så eminent grad har med riksdagens egna, inre arbetsförhållanden att göra och där riksdagen rimligtvis endast kan ha ett intresse, nämligen intresset av att förvärva de bästa och mest kvalificerade befattningshavarna. Där måste väl ändå riksdagen känna sig ha fria händer.

Ingen bestrider naturligtvis att den ökande arbetsbördan vid våra domstolar — brottsligheten tilltar ju i skrämmande grad — är ett problem och att det där kan vara svårt nog med personalrekryteringen. Men, herr Adamsson, skulle verkligen riksdagen ha anledning att utan att på minsta sätt reagera ta emot »direktiv», låt vara på indirekt väg via en skrivelse »för kännedom» från kanslihuset, angående riksdagens sätt att lösa sina egna personalproblem? Jag kan inte se saken på det viset.

Utskottets lottmajoritet har alltså funnit justitieministerns tillvägagångssätt anmärkningsvärt och har utan åberopande av § 107 regeringsformen velat bringa denna sin uppfattning till riksdagens kännedom.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Herr Hamrin säger att jag inte har korrekt återgivit vad frågan gäller. Men, herr Hamrin, skrivelsen har tillställts statsrådets ledamöter, icke utskotten. Under hand har den överlämnats till vissa utskott för kännedom om vilken ordning och praxis som justitieministern avser att använda inom regeringen och hur ifrågasvarande ärenden där handlägges. Jag tror att det har varit bra för dem att få dessa upplysningar, men jag kan inte finna att i någon personalfråga inom utskotten detta har tillämpats som något slags direktiv.

Anledningen till att jag anser det olyckligt att just nu föra fram denna fråga är, vilket herr Hamrin är väl medveten om, att riksdagens organisationskommitté skall framlägga förslag till

personalorganisation. Därvid får vi anledning att diskutera dessa frågor.

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Vad jag noterade i mitt inlägg nyss, var helt enkelt att herr Adamsson visade en klar tendens att vilja framställa hela detta ärende i så oskyldig dager som möjligt. Jag tycker inte att ärendet är fullt så oskyldigt. Det var detta jag ville slå fast.

Tycker herr Adamsson verkligen att det skall betraktas som en för ett departement normal arbetsmetod, ett helt oantastligt sätt att kommunicera med riksdagen, att via en i kanslihuset utsatt delgivningslista skicka över viktiga och till sin innebörd högst tvivelaktiga skrivelser till riksdagen för kännedom?

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag skulle inte ha tagit kammarens dyrbara tid i anspråk för en ren struntfråga som denna, om det inte varit för att konstitutionsutskottets borgerliga ledamöter på denna punkt liksom på åtskilliga andra har lagt rena vantolkningar och oriktiga uppgifter till grund för sitt felsökeri vid granskningen av statsrådets ämbetsgöromål.

Det skadar kanske inte att jag, innan jag går in på själva skrivelsen, ger en bakgrund till vad som har föranlett att skrivelsen över huvud taget upprättades. Bakgrunden är helt enkelt arbetsläget vid de allmänna underrätterna. Det har de senaste åren varit ansträngt, vilket gäller både inskrivningsavdelningar och målavdelningar. De föreskrivna expeditionstiderna för lagfarter och inteckningsärenden har inte kunnat hållas vid alla domstolar. Anledningen härtill är huvudsakligen att antalet inskrivningsärenden har ökat mycket starkt. Denna ökning, som i sin tur beror på den livliga byggnadsverksamheten, fortsätter i oförminskad takt. Det är uppenbart att stora olägenheter uppkommer för allmänheten och för kredit-

Domstolsjurister i riksdagstjänst

väsendet över huvud taget, om de föreskrivna expeditionstiderna inte kan hållas. För att förbättra arbetssituationen har underrätterna tillförts personalförstärkningar och åtgärder har vidtagits för att se till att de ordinarie domarna i högre grad än tidigare ägnar sig åt inskrivningsväsendet.

Som bekant saknas en central styrelse för domstolsväsendet. Administrationen av de allmänna underrätterna är fördelad på de sex hovrätterna. I det läget måste justitiedepartementet ta på sig ett större ansvar för arbetssituationen vid domstolarna än vad som är fallet inom andra verksamhetsgrenar där det finns en central förvaltningsmyndighet.

Justitiedepartementets strävan är att se till att domstolsväsendet fungerar inom *hela* landet. Varje hovrätt disponerar för egen del en reservkader av hovrättsassessorer och hovrättsfiskaler. Om arbetsbalans skulle uppstå i en viss av hovrätternas underrätter skickar hovrätten dit någon tillgänglig assessor eller fiskal. Men uppstår det särskild arbetsbalans i en hel landsända måste arbetskraft ibland dirigeras från ett hovrättsområde till ett annat. Här får justitiedepartementet fullgöra den uppgift som eljest ankommer på central förvaltningsmyndighet. Bland annat av den anledningen måste jag kontinuerligt följa arbetssituationen inom domstolsväsendet.

Vi tar till vara alla möjligheter att ingripa mot arbetsbalanser i domstolarna. Situationen har de senaste åren varit att riksdagen har ställt anslag till förfogande i sådan utsträckning att medel för avlöning av personal aldrig har saknats. Däremot har stora svårigheter rått att få tag på tillräckligt antal utbildade domare för domstolsarbetet.

Men det är inte bara den ökade arbetsbördan vid domstolarna som har orsakat brist på domararbetskraft. Som jag har framhållit i årets statsverksproposition har antalet domstolsjurister, som tjänstgör i departement, utredning-

ar, riksdagsutskott och riksdagens övriga organ ökat kraftigt de senaste åren. Denna ökning är inte minst föranledd av initiativ från riksdagen. Ännu för sex å sju år sedan ansågs att det antal domare som var tjänstlediga för dessa uppgifter inte fick överstiga 80 å 90. I dag uppgår antalet till omkring 150. Då har jag ändå inte räknat med de domare som kommer att gå åt för nyligen beslutade utredningar, exempelvis den nya författningsutredningen. Jag får också säga, att vi gör de allra största ansträngningar för att för utredningsuppdrag, som kräver domarutbildning, anlita pensionerade domare och vetenskapsmän, som har tjänstgjort som domare.

Hösten 1965 kom till justitiedepartementets kännedom att arbetssituationen vid underrätterna i stockholmsområdet var oroande på grund av inträffad målökning. Vid Stockholms rådhusrätt var situationen synnerligen ansträngd. Inom Svea hovrätt hade vidtagits alla möjliga åtgärder för att med hovrättens egen personal förstärka domstolarna inom stockholmsområdet. Fiskalspersonal från andra underrätter inom hovrättens område hade dirigerats till Stockholm. Pensionerade domare hade förmåtts åta sig vissa uppgifter. Men hovrättens arbetskraft räckte inte till. I detta läge fick justitiedepartementet ingripa för att försöka få viss domarpersonal till Stockholms rådhusrätt från andra hovrätter. Vidare eftersträvade vi att den domarpersonal, som behövdes för offentliga uppdrag, inte togs från Svea hovrätt utan från andra hovrätter, där arbetssituationen var bättre.

Av vad jag nu har sagt framgår att domarpersonalens tjänstledighet för offentliga uppdrag kan vara besvärande för domstolsväsendet. Vidare framgår hur starkt behovet är av samordning och planering för att kraven på att få utnyttja domarpersonal i lagstiftningsarbetet och för andra offentliga uppdrag skall kunna tillgodoses. Jag ansåg det

Domstolsjurister i riksdagstjänst

nödvändigt att underrätta mina kolleger i regeringen därom. Jag lät också översända en avskrift av skrivelsen till de befattningshavare i departement och domstolar, som har intresse av innehållet. Detta är helt i överensstämmelse med vad som av praktiska skäl allmänt tillämpas inom den offentliga förvaltningen.

Bland dem som också fick en avskrift av skrivelsen var ordförandena i konstitutionsutskottet, lagutskotten och allmänna beredningsutskottet. Med hänsyn till det goda samarbete som sedan länge förekommer i personalfrågor mellan å ena sidan lagutskotten och å andra sidan justitiedepartementet och domstolarna var det min övertygelse att ordförandena i dessa utskott närmast hade blivit förvånade, om de hade ställts utanför den krets till vilken avskrifter av skrivelsen översändes. Jag betraktade det som en serviceåtgärd från min sida att låta översända dessa avskrifter. Av den reservation som är fogad till memorialet på denna punkt framgår att konstitutionsutskottets ordförande har funnit förfarandet lämpligt.

Det är därför med stor förvåning för att inte säga häpnad som jag tar del av den kritik mot mitt förfaringsätt som har framförts av utskottets lottmajoritet. Vad är det då kritiken går ut på? För det första sägs att skrivelsen ger intryck av att avse även riksdagsarbete. Det är alldeles givet att den redogörelse som i skrivelsens *första* stycke lämnas för rådande förhållanden måste innefatta domstolsjuristernas tjänstgöring hos riksdagen och dess olika organ, eftersom ett inte oväsentligt antal domstolsjurister tas i anspråk av riksdagen och dess organ. Det varierar något från tid till tid, men rör sig i allmänhet om femton till tjugo domstolsjurister. Bilden av det rådande läget hade annars blivit ofullständig. Däremot är det givetvis helt främmande för mig att försöka diktera några riktlinjer för dessa juristers riksdagstjänstgöring. Skrivelsen

som är ställd till mina regeringskolleger kan rimligtvis inte avse tjänstgöring för andra ändamål än sådana som ligger inom deras kompetens. Inte ens med den knappologiska läsmetod som lottmajoriteten har hemfallit åt kan man komma till annat resultat, eftersom uttrycket »tjänstledig för ifrågavarande ändamål» i *fjärde* stycket av skrivelsen givetvis syftar på uttrycket »anställning i departement» i det närmast föregående stycket och inte på den uppräknings av olika tjänstgöringsformer som förekommer i *första* stycket. Här kan man inte ens med den välvilligaste tolkning av utskottsmajoritetens skrivsätt komma till annat resultat än att man uppsåtligt har vantolkat skrivelsens innehåll.

Vidare sägs att skrivelsen har »officiellt delgetts» bl. a. ordförandena i riksdagsutskott. Vad är detta för ett befängt påstående? Vill utskottsmajoriteten försöka inbilla det svenska folket, att jag har skickat stämningsmän på halssen på dessa utskottsordförande, eller vad menar man eljest med officiell delgivning? Nej, bakom utskottsmajoritetens ödesmättade formulering döljer sig det enkla och praktiska förfarandet inom den offentliga förvaltningen, att man skickar en avskrift av en handling till dem som man tror har intresse av handlingen i sin verksamhet.

Förfarandet säges vidare vara anmärkningsvärt. Varför har man då inte använt anmärkningsformen i stället för tillkännagivandets form? Det heter vidare: »formell kommunikation mellan regering och riksdag bör otvivelaktigt inte förekomma i dylika former.» Av vad jag redan sagt har framgått, att det här inte varit fråga om någon officiell kommunikation mellan regering och riksdag, utan det har bara rört sig om en form av kommunikation mellan justitiedepartementet och utskottsordförandena i en praktisk fråga av gemensamt intresse.

I riksdagsarbetet måste kontakt mellan departementen och riksdagens or-

Domstolsjurister i riksdagstjänst

gan i praktiska frågor kunna upprätthållas på det sätt som är vanligt inom den offentliga förvaltningen. Vanliga kommunikationsmedel måste kunna användas. Det är ingenting annat som har skett i detta fall.

Mot bakgrunden av vad jag sagt framstår utskottsmemoriet, särskilt på denna punkt, som ett märkligt aktstycke. Härvidlag håller jag helt och hållet med herr förste vice talmannen i hans anförande i morse. Jag anser mig inte behöva belysa saken ytterligare, men för att undvika varje som helst form av missförstånd vill jag slutligen framhålla, att jag i fortsättningen liksom hittills kommer att, om så begäres, på alla sätt medverka till att riksdagens utskott och övriga organ tillföres kvalificerad personal från domstolarna. Vad som förevarit i detta ärende har stärkt mig i denna föresats.

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Det är med en viss tillfredsställelse jag konstaterar, att justitieministern ändå ansett sig ha anledning att framträda i denna debatt och utveckla sina synpunkter. Jag noterade för övrigt att justitieministern betecknade detta ärende som en struntfråga, jag tror att det var detta ord han använde, vilket dock motsäges av statsrådets agerande här i dag. Saken är tydligen inte så obetydlig i alla fall.

Nog är det allvarligt och betänkligt att från regeringsbänken få höra att konstitutionsutskottets i konstitutionell ordning verkställda granskning av de i statsrådet förda protokollen betecknas som *felsökeri*. Får jag fråga statsrådet: Är det verkligen så man från regeringens och det maktägande partiets sida bedömer och betraktar konstitutionsutskottets granskningsarbete? I så fall är det utomordentligt allvarsamt.

Jag vill också tillägga att jag självfallet inte har något att erinra mot statsrådets argumentation beträffande domstolarna och det svåra rekryterings-

problem som där föreligger. Det sade jag redan i mitt första inlägg. Vad jag vände mig emot, och vad vi i utskottsmajoriteten har vänt oss emot, är att statsrådet försöker påverka riksdagen. Jag vidhåller att det måste vara avsikten. I justitieministerns skrivelse av den 19 november 1965 står i första stycket: »Situationen i dag är den att antalet domstolsjurister, som tjänstgör i departement, utredningar, riksdagsutskott och riksdagens övriga organ närmar sig 150.» Sedan följer omedelbart efteråt i nästa stycke: »Det är uppenbart att en sådan utveckling med hänsyn till den alltmer ökande arbetsbördan för domstolarna inte kan få fortsätta.»

Riksdagen kan alltså inte få fortsätta att engagera kvalificerade domstolsjurister i sina utskott. Det är uppenbarligen ändå det som statsrådet vill ha sagt. Annars vore det helt meningslöst att överbringa en skrivelse av detta slag för kännedom just till de utskott i riksdagen som beröres av denna fråga.

Jag upprepar också att av de 150 jurister som det här gäller, är det bara ett tiotal som har sin verksamhet förlagd innanför riksdagens väggar.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Herr Hamrin i Jönköping fann det litet egendomligt att jag tog till orda i denna struntfråga, men jag har motiverat varför jag gjort det, och jag kan gärna upprepa det. Jag ansåg att det här förelåg vantolkningar och att det gjorts oriktiga påståenden, som inte borde få stå oemotsagda. Om det gäller en struntfråga eller inte spelar ingen roll. Oriktiga påståenden från utskottets majoritet bör inte få stå oemotsagda.

Herr Hamrin tyckte inte heller om att jag använde ordet *felsökeri* om viss del av konstitutionsutskottets granskningsarbete. Men kan man komma till någon annan slutsats, när man ser vad det är för frågor som huvudsakligen har tagits

Domstolsjurister i riksdagstjänst

upp och av vilka den vi nu diskuterar är ett mycket talande exempel?

När herr Hamrin citerade vad som står i första stycket av ifrågavarande skrivelse, finner han tydligen min argumentering övertygande, och han läste med en alldeles särskild betoning: »Situationen är i dag den att antalet domstolsjurister, som tjänstgör i departement, utredningar, riksdagsutskott och riksdagens övriga organ — — —» Där- efter fortsatte han med nästa mening: »Det är uppenbart att en sådan utveckling med hänsyn till den alltmer ökande arbetsbördan för domstolarna *inte kan få fortsätta*.» Han använde ungefär det tonfall som jag här illustrerat. Men låt mig läsa upp det skrivna på detta sätt i stället: »Det är uppenbart att en sådan *utveckling* — — — inte kan få fortsätta.»

Det är alltså antalet som inte kan få fortsätta att öka i samma takt som förut, då vi på ett par år ökat antalet jurister från 80 till 150. Det skulle betyda att vi om tre—fyra år är uppe i över 200 domstolsjurister, och det finns ingen möjlighet att domstolarna kan tillhandahålla så många.

Jag har inte alls uttalat mig om riksdagens behov av arbetskraft i fortsättningen. Riksdagen har i dag inte ett mindre antal domstolsjurister än den hade förra våren. Men den har heller inte begärt flera.

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Jag är angelägen om att understryka, herr statsråd, att jag inte »hittat på» någonting. Jag har bara ordagrant återgivit vad som står i skrivelsen från justitiedepartementet. Och innebörden i den skrivelsen måste uppenbarligen vara, att riksdagen inte kan få fortsätta att som hittills engagera domstolsjurister. De behövs på andra håll. Hade statsrådet ansett och velat säga något annat, borde det ha skrivits på ett annat sätt. Jag har utgått från vad som står i skrivelsen.

Till sist vill jag ställa en fråga — inte till regeringsbänken och justitieministern utan till mina riksdagskolleger: Kan vi här i riksdagen anse det riktigt och rimligt från kanslihusets sida att kommunicera i form av delgivningslistor till några riksdagsutskott?

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Herr Hamrin i Jönköping har tydligen svårt att förstå ordet »utveckling». Utveckling betyder att det inte skall vara ett stillastående utan att det är någonting som förändras. En sådan utveckling innebär ju vad som står i föregående stycke om ökning från 80 å 90 till 150 på några få år.

Jag ser att de båda ifrågavarande utskottsordförande som tillhör denna kammare är inne här. Låt oss fråga dem om de tyckte att mitt tilltag att skicka över en avskrift var otillständigt eller, som utskottet uttrycker det, anmärkningsvärt.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Som en av de ordförande, som fick denna skrivelse, kan jag säga, att jag inte uppfattade den som någon sensation. Jag tittade på den ganska flyktigt. Den hade lagts in på mitt bord, och det skedde inte något särskilt överlämnande. Det var inte heller ett besked, som var nytt för mig. Jag höll just på att söka en utskottssekreterare från någon av hovrätterna och var väl informerad från de hovrätter, jag hade talat med, om att situationen var ytterst brydsam, att man hade mycket svårt att avstå hovrättsjurister, varifrån de än begärdes. Jag fick alltså genom skrivelsen bekräftelse på vad jag redan visste, nämligen att det gällde att hushålla med juristerna.

Jag kan försäkra, att beskedet inte uppfattades som ett hinder för oss att söka en sådan jurist. Med mycket väl-

villigt bistånd från både hovrätter och annat håll, som vi vände oss till, lyckades vi också få en utomordentligt väl kvalificerad jurist för det aktuella uppdraget. Jag kan inte förstå att ärendet skulle ha en sådan karaktär att det skulle vara värt en anmärkning — det är helt främmande för mig. Jag tror inte, att någon av dem som fick skrivelserna uppfattade förfarandet som anmärkningsvärt.

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Justitieministern ställde här en fråga till ett par ledamöter av kammaren, och jag förstår att han hade behov av att göra det. Jag skall bara helt kort säga, att statsrådet förvisso visste till vem han ställde frågan för att få det rätta svaret.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Jag vill så här på slutet av denna debatt bara läsa upp vad reservanterna, som i detta fall är lika många som utskottets majoritet efter som majoriteten tillkommit med lottens hjälp, säger i fråga om skrivelsen. Citatet får samtidigt utgöra ett svar till herr Hamrin i Jönköping på den fråga som han nu så envist har ställt. Vi reservanter säger: »Skrivelsen är ställd till statsrådets ledamöter och har endast för kännedom delgetts ordförandena i fyra av riksdagens utskott, vilka med fog kunnat antagas ha intresse för de berörda personalfrågorna. Utskottet har inte kunnat tolka skrivelsen så, att den skulle ådagalägga någon avsikt att handla i strid med de riksdagsuttalanden, som ovan återgetts.» Det känsliga i sammanhanget är ju, herr Hamrin, huruvida detta står i strid med riksdagens tidigare uttalande. Att statsrådet skulle ha haft för avsikt att vidtaga åtgärder i den riktningen har ju herr Hamrin inte heller på något sätt lyckats påvisa under debatten.

Punkten 6

Ändringar i instruktioner

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Under denna punkt har en fråga tagits upp — stor eller liten, det beror alldeles på hur man ser saken, men i alla fall en fråga, om vilken det kan sägas att den inte har någon som helst partipolitisk anstrykning. Detta vill jag för undvikande av allt missförstånd säga redan nu.

Den springande punkten är alltså, hur man i Kungl. Maj:ts kansli kan ha funnit det rimligt och riktigt att avdela kvalificerad arbetskraft — det är ju ändå ett statsråd som härvidlag bär huvudansvaret — för en verksamhet som, för att tala i klartext, har en förvillande likhet med vad pedagogerna brukar kalla för kriorättande. Jag vill naturligtvis här ha sagt att jag i och för sig hyser den allra största respekt också för en sådan sysselsättning, nota bene när den bevisligen bedrivs just i pedagogiskt syfte och av magistrar med särskild utbildning för den verksamheten. Med andra ord: kriorättandet är någonting som bör i stort sett få hållas inom skolans väggar och vara en ren katederuppgift.

Men här är det alltså fråga om något helt annat — en verksamhet som utövas i statsrådsberedningen, på regeringsnivå. Det är detta som framstår som så ytterst betänkligt.

Sammanhanget är, kort uttryckt, det att utskottet verkställt en stickprovsundersökning — statistiskt och innehållsmässigt — av de ändringar i de s. k. verksinstruktionerna som gjorts under granskningsåret, och då kunnat göra en del iakttagelser som ändå bör, tycker jag, komma till riksdagens kännedom. Det visar sig nämligen att dessa ändringar både har en osedvanligt hög frekvens och från andra synpunkter sett framstår som anmärkningsvärda.

Det är självklart — så självklart att det egentligen inte behövde sägas — att det funnits och finns sakliga motiv för ett omredigeringsarbete av detta slag,

Ändringar i instruktioner

och det är inte alls den aspekten som det i detta sammanhang är fråga om. Vi har, som bekant, fått en departementsreform med nya bestämmelser och vi har fått en statstjänstemannareform som innebär en del nyheter, vilka självfallet måste slå igenom i författningstexterna. Det rör sig om högst substantiella ändringar — ändringar som varit ofrånkomliga, ändringar i sak som det över huvud taget inte finns minsta anledning att för dagen ingå på eller syssla med.

Vad vi reservanter fäst oss vid, är alltså något helt annat — nämligen just den, som jag nyss sade, påfallande höga frekvensen av rent språkliga korrigeringar, vilka — väl att märka — drabbat även ett stort antal fall, där instruktionerna utfärdats så sent som 1962, 1963, 1964 och 1965. Också i sådana fall har vederbörande statsråd tagit fram rödkritan och företagit justeringar — om till det bättre eller till det sämre, kan vi kanske för ögonblicket lämna därhän.

Herr talman! Det har i memorialet anförts några smakprov på frukterna av denna ministeriella lingvistiska verksamhet. Jag skulle kanske i stort sett kunna nöja mig med att hänvisa till den lilla exempelsamling, som getts, men jag gör det i så fall under starkt framhållande av att det bara, som sagt, är fråga om ett litet axplock — skörden skulle kunna mångfaldigas.

Att ordet »suppleanter» stöps om till »supplenater» kan — vågar jag förut-sätta — ingen finna särskilt meningsfullt, givetvis inte heller statsrådet. Sådana utslag av tryckfelsnissens krumsprång kan — om det vill sig illa — vem som helst råka ut för och de har i detta sammanhang ingen som helst betydelse. Men jag tillåter mig, för att dock ge ytterligare en liten exemplifiering, ifrågasätta, om vad som i övrigt anförts av prov på vederbörande statsråds språkvårdande verksamhet, framstår som särskilt övertygande. Detta säger jag med all förståelse för att vår beryk-

tade s. k. kanslisvenska ibland väl kan behöva fräschas upp, förnyas och för-enklas. Men då skall det naturligtvis också vara fråga om förenklingar, för-bättringar och moderniseringar, som kan anses vara odiskutabelt angelägna och alldeles klara och som således inte gäller ting, vilka mera har likhet med något som man skulle vilja stämpla som — förlåt — rena trakasserier mot författningstexten.

Låt mig fråga så här rakt ut i luften — jag vet inte om statsrådet befinner sig på lyssnarpost eller ej — vad den stackars författningstexten gjort statsrådet för ont för att på detta sätt behöva riskera att ständigt år från år bli trakasserad?

En ändring i en instruktion från statens avtalsverk, utfärdad 1965, av en paragraf, som gäller styrelsernas samman-sättning, från den ursprungliga lydelsen »sju andra, av Kungl. Maj:t särskilt ut-sedda ledamöter» till »sju andra leda-möter, som Kungl. Maj:t utser särskilt» kan faktiskt tjäna som ett ganska gott exempel bland många på en — som jag vill beteckna det — klåfingrighet, vilken knappast kan försvaras.

Instruktionen för statens biografbyrå har av någon anledning i detta avseen-de råkat särskilt illa ut. Det har plott-rats och fingrats i var och varannan paragraf med ordföljd och ordkombi-nationer på ett sätt, som många gånger verkar direkt förbryllande. Om det skall vara en modernisering statsrådet är ute efter, har den i varje fall inte kommit att omfatta pluralisformen, som alltså bibehålles i dessa verksinstruktioner.

Att en film »förevisas» anses tydli-gen inte höra till god prosa — »visas» skall det heta. Att chef för statens bio-grafbyrå är en direktör »tillika filmcen-sor» duger av någon anledning heller inte som författningstext. Det korrekta är, enligt vad som framgår av statsrå-dets rättelse, att chef för statens bio-grafbyrå är en direktör, »som även är filmcensor».

Ändringar i instruktioner

I en annan paragraf i samma instruktion justeras orden »därest kopian överensstämmer med provkopian» till — jag hoppas att jag återger orden rätt — »som är lika med provkopian».

Är det någon som på rak arm vill påstå att detta är en så klar och angelägen förbättring, att ett statsråds särskilda ingripande härvidlag varit absolut nödvändigt?

Jag skall endast påminna om ytterligare en punkt för att åskådliggöra vad jag avser. På sin tid utfärdades en instruktion, i vilken bl. a. förekom ordet »expeditionstiden». Senare ändrades denna instruktion, varvid »expeditionstiden» ersattes med »tiden för öppet hållande».

Jag vill fästa uppmärksamheten på att det inte bara är fråga om ändringar i en verksinstruktion. De får i sin tur återverkningar i tiotusentals fall, ty här måste det bli fråga om ändringar i en lång kedjereaktion.

Vad skall det tjäna till att nedlägga all denna möda på en verksamhet — jag betonar än en gång att här bara avses de språkliga ändringarna — som framstår som så litet angelägen, men som bevisligen — och detta är det betänkliga — skapar ett oerhört merarbete både i fackdepartementen och i efterhand ute bland verk och myndigheter?

Det skall kanske också understrykas, att det ingalunda rör sig om en starkt föråldrad författningstext med ett arkaiserande språk, vilket vore en helt annan sak — det är inte någon fornsvenska som här skall fräschas upp och förnyas — utan om instruktioner som i vissa fall utfärdats under de allra senaste åren och följaktligen rimligtvis måste anses *redan* ha en i och för sig hygglig avfattning. Men ändras skall de tydligen av någon anledning.

Det är, herr talman, kort och gott dessa förhållanden som jag önskat fästa uppmärksamheten på och som vi reservanter velat bringa till riksdagens kännedom.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr ANDERSSON i Storfors (s):

Herr talman! Efter herr Hamrins i Jönköping anförande är det kanske nödvändigt att redan från början försöka att få herr Hamrin att förstå vad frågan gäller. Han vill tydligen göra något annat av saken än vad den är.

Under år 1965 beslöt riksdagen två reformer av central betydelse för statsförvaltningen, nämligen för det första departementsreformen och för det andra statstjänstemannareformen. Departementsreformen syftade till att ge departementen en sådan organisation, att arbetet där kunde koncentreras på planering och vidareutbildning av samhällsverksamheten. För att nå detta syfte var det nödvändigt att så snart som möjligt befria departementen från sådana löpande ärenden som kunde övertas av underlydande myndigheter. Statstjänstemannareformen innebar att grundläggande regler om förhållandet mellan myndigheterna och deras tjänstemän ändrades. Många frågor, som tidigare reglerats ensidigt av staten genom författningar eller beslut av myndigheterna, avgörs nu genom avtal. I andra frågor måste handläggningen ändras eller andra ändringar ske.

I fråga om statstjänstemannareformen antogs den grundläggande lagen av riksdagen, men arbetet med all den följdlagstiftning som behövdes för att föra reformen i hamn vid årsskiftet 1965/66 vilade på Kungl. Maj:ts kansli. Också för att genomföra departementsreformen behövdes en mängd författningsarbete, vilket helt och hållet ankom på kanslihuset.

De borgerliga reservanterna har försökt göra gällande att det författningsarbete i kanslihuset, som var nödvändigt för att genomföra dessa båda reformer, har fått större omfattning än vad som var motiverat. Särskilt har man enligt reservanternas resonemang lagt ned

Ändringar i instruktioner

för mycket arbete på formella ändringar.

Denna ståndpunkt måste efter vad vi kan förstå bero på att reservanterna har använt en i grunden felaktig metod att bedöma resultatet av författningsarbetet. Därigenom har man också skapat sig en felaktig bild av hela arbetsmetoden. Reservanternas metod innebär i korthet att man rycker ut en del enskilda bestämmelser ur de upphävda instruktionerna och jämför dem med motsvarande regler i de nya instruktionerna. Sedan konstaterar man att ändringarna är av rent formell karaktär och att de därför, som man säger, är av ytterst ringa angelägenhetsgrad samt att man därför inte bör spilla tid på dem. Den metoden innebär att reservanterna har förlorat sig i småtterier som närmast kastar ett löjets skimmer över deras eget arbete, att man helt förlorat perspektivet på ett arbete som man försöker bedöma och att man aldrig får det riktiga underlaget för sin bedömning.

Om man i kanslihuset hade använt den arbetsmetod som reservanterna själva använder, skulle det kanske ha funnits anledning till kritik mot författningsarbetet, men nu har man i kanslihuset arbetat efter bredare linjer än dem reservanterna följt. Därför skjuter reservanternas kritik vid sidan av målet.

Den redogörelse för författningsarbetets uppläggning och genomförande, som lämnats inför utskottet, borde annars ha övertygat även de borgerliga ledamöterna om att arbetet varit upplagt på ett rationellt och arbetsbesparande sätt och lett till att ett tidigare svåröverskådligt författningsmaterial fått en klar, enkel, enhetlig och ändamålsenlig utformning.

Reservanterna har för övrigt inte kunnat ge något belägg för att en ändring varit oklar till sin innebörd. De flesta ändringarna beror helt enkelt på en direkt anpassning till den modellinstruk-

tion som finns eller till den nya allmänna verksstadgan.

Reservanternas petighet har tagit sig de mest underliga uttryck, då man till och med — som herr Hamrin i Jönköping gjorde för en stund sedan — tar upp ett tryckfel i den anmärkning det här är fråga om. Men detta är bara ett exempel på de intentioner reservanterna haft med sin kritik och för den anda som de har arbetat i. För sådant kan väl ingen annan beteckning användas än den som eu av oppositionstidningarna för någon tid sedan givit uttryck för. Låt mig på den punkten helt kort citera Expressen: »Det har kommit till Expressens kännedom att en bidragande orsak till de borgerligas ställningstagande var att det inte fanns så mycket att anmärka på vid dechargegranskningen om man inte också tog upp statsrådet Nilssons 'Hästvedaprosa'. Det bekräftar ytterligare hela aktionens larvighet.»

Reservanterna tar vidare upp språkändringarna och vill göra gällande att Kungl. Maj:ts kansli offrat alldeles för mycket tid på detta arbete, vilket herr Hamrin för en stund sedan också hävdade här i talarstolen. Men här skall göras klart att, liksom alla andra förändringar, även den språkliga utvecklingen helt naturligt kräver en hel del arbete. Men på grund av den uppläggning som instruktionsarbetet fått kan emellertid den språkliga moderniseringen i detta fall inte sägas ha medfört något nämnvärt merarbete. I andra fall kan det naturligtvis vara annorlunda, men så långt som det är möjligt bör författningsspråket fortlöpande anpassas till språkutvecklingen. Utskottet har också funnit det riktigt att de givna tillfällena utnyttjas för att ge författnings-texten en enkel, klar och modern avfattning.

Reservanternas negativistiska inställning i denna fråga måste te sig mycket anmärkningsvärd även med tanke på de önskemål om modernisering av det offi-

Ändringar i instruktioner

ciella språket som så många gånger tidigare framförts från olika håll. Betecknande är kanske också vad man kunnat läsa i en tidning, där en av de borgerliga reservanterna någon gång ibland lär föra pennan. För ett par månader sedan fanns i den tidningen en notis under rubriken »Fram för en statlig klartext». I notisen hette det, att man på regeringshåll är beredd att undanröja de många och befogade anmärkningarna mot den s. k. kanslisvenskan. Meningen var att utlåtanden och skrivelser, som kommer från de statliga verken och som bl. a. berör allmänheten, verkligen skulle kunna förstås av gemene man och inte bara av juristerna. Inom parentes upplyste notisförfattaren, att till mannen att hålla yxan hade regeringen utsett statsrådet Sven-Eric Nilsson. Runtom ute i de statliga verken, hette det vidare i tidningen, hade man fått påminnelser om och stimulans till att arbeta i klarskrift och att använda ett för alla och envar förståeligt skrivsätt. Notisen slutade något resignerat med förmodan, att man kanske inte borde dra förhastade slutsatser om att den kungliga tågordningen skulle arbeta alltför snabbt. Men den goda viljan fanns det enligt notisen anledning att respektera.

För några dagar sedan kunde man i samma tidning återigen läsa om denna sak, nu i en ledare. Av någon anledning har denna tidning till skillnad från andra tidningar av samma partifärg slutit upp på reservanternas sida och förfasat sig över alla onödiga ändringar i den språkliga utformningen av myndigheternas instruktioner. Särskilt utrymme har man i tidningen, precis som herr Hamrin i Jönköping gjorde, ägnat det tryckfel reservanterna lyckats hitta. Vad man än kan säga om ett sådant förfarande så inte innebär det någon stimulans att arbeta för ett för alla och envar förståeligt skrivsätt, något som samma tidning talade för några månader tidigare. Förklaringen till skillna-

den mellan den tidigare notisen och ledaren för några dagar sedan är helt enkelt den, att notisen gav uttryck åt journalisten-yrkesmannens naturligt välkomnande inställning, medan ledaren gav uttryck för den negativa politikerns felsökeri. Det förefaller mig därför rätt naturligt att reservationen framkallade en ovanligt negativ reaktion i andra borgerliga tidningar.

Herr Hamrin i Jönköping har plockat fram några exempel, och om herr Hamrin vill hänga med skall vi titta på dem en gång till — det kanske inte skadar.

På sid. 18 i konstitutionsutskottets memorial har herr Hamrin försökt göra gällande, att statsrådet varit alltför pettig. Men jag tycker att det är riktigt att man gör på detta sätt och hjälper herr Hamrin till rätta.

Låt oss börja med § 7 i instruktionen för statens avtalsverk. Denna ändring är en direkt följd av den modellinstruktion som skapats. När det gäller § 2 i instruktionen för statens biografbyrå är det en språklig ändring som vidtagits, och denna språkliga ändring har skett efter förslag som upprättats hos nämnden för svensk språkvård, om det kan göra herr Hamrin något gladare.

Dessutom vill jag gärna ha sagt att om man gör anmärkningar så skall man ta med hela texten och inte utesluta någonting. Reservanterna har i denna paragraf inte återgivit hela den gamla texten utan bara tagit med en liten del av den och därmed fått fram ett litet underligare intryck.

För att sedan fortsätta med § 3 så vill jag säga att herr Hamrin ju även i dag gjorde en stor sak av ett tryckfel. Jag skulle föreställa mig att herr Hamrin och jag, om vi går ut i lärummet och tittar i hans egen tidning, kan hitta många tryckfel. Om två bokstäver blivit omkastade, så behöver man väl inte på det sätt som man här har gjort ta upp det till en anmärkning i form av ett tillkännagivande mot ett statsråd.

Ändringar i instruktioner

När det gäller ändringen av § 4 så är det också en ändring i enlighet med modellinstruktionen, och herr Hamrin borde känna till det.

I § 18 är det fråga om en uppföljning av den allmänna verksstadgan, och det samma gäller § 21, som herr Hamrin var inne på förut. Jag skulle kunna fortsätta med de övriga paragraferna, men dem kan ju herr Hamrin och jag titta på i kväll då vi bor på samma hotell.

Låt mig till sist bara säga att det för vårt vidkommande är med mycket stor tillfredsställelse vi har konstaterat att statsrådet Nilsson plockar bort alla kruksiduller från kanslihusprosan. Det är absolut nödvändigt att så sker. Texter till lagar och förordningar bör skrivas på ett sådant sätt att alla människor förstår vad som avses med dem. Man skall icke behöva anlita jurister för att tolka en text. Statsrådet Nilsson har all heder av de förändringar som kommit till stånd, och vi hoppas innerligt att statsrådet fortsätter att skriva lagtext på ett språk som hör tiden till. Det arbete, som har utförts, har utförts på ett sådant sätt att det ej ger anledning till erinran.

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Statsrådet Sven-Eric Nilsson har inte följt det goda exempel som hans kolleger handelsministern och justitieministern givit genom att vara närvarande och ta del i debatten. Men jag föreställer mig att statsrådet Nilsson ändå kan vara alldeles nöjd med det anförande som här nyss hållits av herr Andersson i Storfors. Jag höll på att säga att det ju var statsrådets egen röst man tyckte sig förnimma.

Jag skall gärna gå med på att den företeelse vi här diskuterar, ur vissa synpunkter naturligtvis kan sägas vara mera roande än oroande och att den kanske inte lämnar något material just för någon Haupt- und Staatsaktion — det kan jag nog hålla med om. Men jag väg-

rar alldeles bestämt gå med på att det här är fråga om någonting alldeles betydelselöst och likgiltigt. Här har kretsen av regeringsledamöter undan för undan vidgats och man har fått ett intryck av att arbetskraften i departementen är klart otillräcklig. Men till en sådan här verksamhet har man alltså tid!

Då jag först fick höra talas om att det var ett konsultativt statsråd som höll på med detta kriorättande, vägrade jag att tro det. Men uppenbarligen är det så. Det är ett statsråd, en ledamot av regeringen, som är från år håller på med detta arbete. Får jag fråga herr Andersson i Storfors: Har herr Andersson ett intryck av att Kungl. Maj:ts kansli rent arbetsmässigt har så o begränsade resurser till sitt förfogande, att man utan vidare har tid att lägga ned all denna möda på ett sådant här pedanteri? Det är faktiskt en kardinalfråga i sammanhanget. Från riksdagens horisont har vi väl ändå fått det bestämda intrycket, att det råder mycket stor knapphet på arbetskraft, åtminstone om man skall döma av t. ex. det ofta mycket försenade propositionsavlämnandet. En fråga man gör sig, är faktiskt, om en av orsakerna till att propositionerna låter vänta på sig kan vara en motsvarande ändringsmani också beträffande dem. Jag ställer frågan, därför att man får sina misstankar.

Man kan naturligtvis alltid diskutera detaljer. Den ene kan ha en mening om en sak, den andre en annan, när det gäller en företagen ändring. Låt mig då få ställa en fråga till herr Andersson i Storfors. När det i SIDA-instruktionen den 29 juni i fjol hette: »Generaldirektören är styrelsens chef», tyckte man att detta var ganska klart och entydigt uttryckt. Men den 21 december samma år kom en ändrad instruktion ut, i vilken det hette: »Generaldirektören är chef för styrelsen». Vad var det för fel med det första uttrycket? Är det verkligen en uppgift för ett statsråd att syssla

Ändringar i instruktioner

med sådana ändringar? Och är det för övrigt en ändring till det bättre?

Jag måste säga att det är betänkligt, när man förfar på detta sätt. Väl att märka har detta kriorättande återverkningar i departementen, ute i verken och bland myndigheterna. Det betyder att tryckerier och korrekturläsare får en massa arbete. Till vilken nytta, kan man fråga sig.

Jag skall inte utbreda mig mycket mer i denna fråga, men låt mig till sist, herr Andersson i Storfors, säga, att jag som tidningsman har en bestämd erfarenhet av att man skall vara mycket försiktig med att ändra i korrektur i onödan. Erfarenheten visar att nya fel då lätt kan uppstå. Tryckfels-Nisse är verkligen en högst besvärande person och jag tror att statsrådet Nilsson också bör betänka denna sak.

Herr ANDERSSON i Storfors (s):

Herr talman! När det gäller språkmodernisering m. m. i departement är en hel rad olika organ utanför departementens område inkopplade i detta arbete. Det känner nog herr Hamrin i Jönköping till, men kanske det ändå kan vara skäl att nämna saken. Eftersom man redan 1853 började att försöka ändra på språket utan att ha lyckats på något märkbart sätt, är det bara bra att detta nu kommer i gång, sedan man äntligen fått ett statsråd som vågar hålla i yxan.

Den PM som uppgjordes 1963 omarbetades 1965, då det var fråga om att göra texten mera lättläst och förstälilig för gemene man. Detta var ett steg i rätt riktning. När vi sedan kopplade in de övriga organ som skulle hjälpa till att få fram vettiga texter, bl. a. nämnden för svensk språkvård och chefen för institutet för svensk språkvård, docenten Molde, tycker man ändå att herr Hamrin i Jönköping borde förstå att det inte enbart är departementet som sysslar med dessa arbeten utan att det har många andra krafter till hjälp. Med hjälp av

docent Molde har man lyckats få fram en hel del verk som varit till gagn. Härvid kan man närmast nämna den nya jordabalken och kungörelsen om vägmärken. Här var det fråga om att få fram texter, som allmänheten kunde förstå på ett riktigt sätt utan att behöva begära hjälp för en tolkning.

Man skulle naturligtvis kunna fortsätta hur länge som helst och redogöra för olika ändringar som vidtagits, men jag är helt på det klara med att ändringarna är riktiga. De har ändå gått i den riktningen att man skulle kunna få författningarna lättförståeliga för gemene man, och det är väl detta vi är ute efter. Det är väl inte så, herr Hamrin, att man vill ha kvar sådana texter att vi alla måste fråga jurister vad det gäller, utan man skall kunna tolka dem själv.

Tillåt mig till sist citera en av herr Hamrins brödratidningar, som säger, att just ordet »hästveda», som man så ofta försökt lansera, låter väldigt gediget, och vidare säger: »Får vi be om litet mer 'hästveda'!

Oppositionens ledamöter i konstitutionsutskottet har dock anmält sitt missnöje med 'kriorättningen'. De gör oss besvikna.» Eskilstuna-Kuriren tillägger: »Man kan förstå att en och annan högerman känner vanda, när gamla kära formuleringar bryts upp. Men mittpartierna har ju lovat att vara framstegs- vänliga och progressiva.»

Herr Hamrin befinner sig i det sistnämnda gänget.

Låt mig också till slut använda herr von Friesens ord från i morse att reservanternas behandling av frågan är ett mycket bedrövtligt aktstycke.

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Jag måste under alla förhållanden konstatera en motsägelse. Utskottsmajoriteten förklarar uttryckligen att man över huvud taget inte ägnat sig åt att företa någon detaljgranskning av statsrådets verksamhet på detta område. Man har inte ansett det mödan

Förordnande för domare att fullgöra administrativa uppgifter

värt. Det var någonting som man inte skulle syssla med. Nu säger herr Andersson i Storfors att vad statsrådet gjort, är genomgående, på alla punkter, utan några reservationer, helt i sin ordning och alldeles korrekt. Hur är det? Har man gått igenom detta material eller har man inte gjort det?

Som en slutsummering av denna debatt vill jag säga att det väsentliga är nog ändå att statsråden i första hand ägnar sig åt att exempelvis få fram propositionerna till riksdagen i tid. Jag vill än en gång understryka att jag tror att vi har mycket, mycket mera glädje och gagn av detta än av att man plotttrar bort tiden på sådana småtterier och ett sådant pedanteri som det genomgående är fråga om här.

Herr ANDERSSON i Storfors (s):

Herr talman! Jag vill bara till sist säga till herr Hamrin i Jönköping att med den stora bredd som man skapat kring statsråden har man också skapat garantier för att man får ett språk som vi alla kommer att förstå, och det är väl det vi vill. Men herr Hamrin vill tydligt någonting annat.

Punkten 7**Förordnande för domare att fullgöra administrativa uppgifter**

Herr förste vice talmannen von FRIESEN (fp):

Herr talman! Då jag för en stund sedan fungerade som talman blev ett av mig tidigare hållet anförande apostroferat i debatten, och jag fäste mig särskilt vid vad handelsministern yttrade vid handläggningen av ärendet om lotteritillstånden då han menade att det inte kunde röra sig om en administrativ praxis utan gällde en engångsföreteelse. Han skulle därför, då han blev, som han ansåg det, prickad av utskottet, känna sig skyldig att för framtiden av-

stå från beviljande av sådana lotterier.

Jag skulle beträffande dessa tillkännagivanden vilja säga som komplettering till mitt tidigare anförande, att när oppositionspartierna inom konstitutionsutskottet har använt desamma har det berott på att vi ville försöka få en enig uppfattning inom utskottet. Vi har nämligen haft intrycket att de ärade regeringsledamöterna numera är utomordentligt känsliga och sensibla varelser.

Jag såg för en stund sedan förutvarande statsrådet Per Edvin Sköld här inne i kammaren. Jag skulle ha velat erinra honom om de bataljer som vi hade på 1940-talet, då statsrådet Sköld, som var försvarsminister, blev utsatt för en majoritetsanmärkning från utskottets sida — han hade glömt att fråga riksdagen om lov när han skulle låta bygga en pansarbåt och andra sådana småsaker och han hade vidtagit vissa åtgärder i samband med införskaffandet av de italienska jagarna, vilket föranledde en partivän till honom, herr Vilhelm Lundstedt, att ifrågasätta huruvida inte § 106 regeringsformen skulle vara tillämplig. Ja, se det var en tid det! Då var inte statsråden så känsliga, då var det roligt att sitta i konstitutionsutskottet och då var det roligt att ta upp en debatt med regeringsledamöterna! Nu måste man fara så varliga fram på grund av den känslighet som jag här har påpekat.

Jag skulle vilja ge handelsministern rätt då han säger att man inte borde ha använt tillkännagivandeformen i detta fall. Då det gällde en enstaka företeelse borde man, som jag tillåtit mig säga under tidigare liknande debatter här i kammaren, fortfarande ha använt sig av anmärkningsförfarandet. Men skälet till att man nu har försökt att gå denna mildare väg tror jag mig ha påvisat.

Herr talman! Jag skall nu övergå till att säga några ord om nästa ärende, förordnande för domare att fullgöra administrativa uppgifter, vilket redovisas på

Förordnande för domare att fullgöra administrativa uppgifter

sid. 19 i konstitutionsutskottets memorial. De senaste åren har vissa förändringar inträffat genom att magistratens tidigare befattning med vissa avstyckningsärenden för tomter automatiskt har upphört, eftersom magistraterna upphörde att fungera den 1 januari 1965. Man måste då försöka bestämma vilka myndigheter som skulle ta befattning med dessa ärenden, framför allt fastställandet av områdesavstyckningar.

Den allmänna regeln har blivit att länsstyrelserna tilldelas denna uppgift, men i lagen finns vissa förbehåll som innebär att någon annan, som Kungl. Maj:t förordnar, kan få hand om den, och detta har även skett. Det är här som kritiken från utskottsreservanterna sättes in. Domare har alltså ålagts förvaltningsuppgifter. Denna kanske lilla fråga får här ett mycket stort perspektiv. Redan före 1809 års stora grundlagsreform var nämligen den principen fastslagen att domarmaktens självständighet skulle vara en av hörnstenarna i vår förvaltning. Förvaltningstjänst skulle icke blandas in i domartjänsterna.

Denna uppdelning av de olika funktionerna kan naturligtvis i enskilda fall ändras genom att Konung och Riksdag gemensamt företar ändringar i lagen. Men vad vi har påtalat är att Kungl. Maj:t i ett visst fall inte har hört riksdagen. Det tycker minoriteten har varit felaktigt. Regeringen borde nämligen ha varit övertygad om att om den hade lagt fram en proposition i riksdagen hade denna också vunnit bifall av riksdagen. Regeringen har emellertid uraktlåtit att göra detta och, som jag tillåtit mig att påpeka många gånger, den bör inte ens i som det förefaller självklara fall gå förbi riksdagen. Beträffande en sådan fråga som åläggande för domare att förrätta vigsel gick man den riktiga vägen. I det fallet framlades en proposition, och därefter fattade Konung och Riksdag ett samfällt beslut i frågan.

För att gå till det konkreta exemplet,

har jag särskilt fäst mig vid att beträffande Borås stad ägodelningsdomaren skall få denna uppgift, och det har han också åtagit sig. Det finns en rådman i staden som har åtagit sig uppgiften att bl. a. sköta dessa fastställelser. Vi har ju nyss från justitieministern fått höra hur oerhört ansträngd situationen är för våra domstolar, hur mycket de har att göra i olika avseenden, och det är alldeles klart att denne rådman inte kan underlåta att ta hänsyn till också andra rättsvårdande uppgifter. Det finns ju häktade som behöver så snabbt som möjligt komma under åtal och andra liknande uppgifter för en domare. Frågan är därför om den som man ansåg praktiska utvägen att anlita en domare har varit särskilt lycklig.

Man kan vidare, som utskottsreservanterna säger, ifrågasätta om det kan vara riktigt, att denne domares beslut i dessa fastställelseärenden skall kunna bli föremål för en överprövning av länsstyrelsen. Här inför man en för hela vår förvaltning ganska främmande princip, nämligen att förvaltningsorganen skall bli överklagningsorgan för domares beslut.

Man kan naturligtvis från utskottsmajoritetens sida säga, att det inte finns några vattentäta skott mellan dömande verksamhet och förvaltning, och det är riktigt. Men varje gång som detta sker — ett övertramp enligt minoritetens mening — tror jag det är angeläget att man fäster uppmärksamheten på saken och påpekar den principiella vikt som ett sådant ärende har och att man inte i fortsättningen bör gå samma väg.

Jag skulle med den mest välvilliga tolkning kunna betrakta detta som en sorts olycksfall i arbetet inom departementet, och jag kan bara i detta sammanhang uttala den förhoppningen att det inte skall behöva upprepas utan att man skall följa den väg som av hävd varit den riktiga, nämligen att låta Konung och Riksdag gemensamt stifta lag på detta område.

Förordnande för domare att fullgöra administrativa uppgifter

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Herr von Friesen kom i början av sitt anförande in på en fråga som tidigare varit föremål för debatt här i kammaren, och då jag inte är så alldeles säker på att han förstått mig rätt i mitt anförande vill jag begagna tillfälle att här bara göra ett förtydligande.

I det återopade anförandet framhöll jag uttryckligen, att det låg mycket i det resonemang som lottmajoriteten i utskottet förde om riskerna med lotterier av det slag som jag givit tillstånd till och som påtalas i utlåtandet. Jag hade samma betänkligheter själv, men när jag väjde skälen för och emot kom jag till det resultatet till skillnad från lottmajoriteten i utskottet att jag borde medge lotteriet. Härav följer givetvis att jag delar utskottsminoritetens uppfattning på denna punkt.

Herr **WERNER** (h):

Herr talman! Även högerrepresentanterna i konstitutionsutskottet anser, att ärendet nr 7 i konstitutionsutskottets memorial gäller en väsentlig principfråga, nämligen spörsmålet huruvida domstolarna med sin dömande myndighet kan förena en förvaltande och administrativ uppgift. I regeringsformens § 47 uttrycks klart, att rättskipning och förvaltning skall hållas isär. Detta synes också vara ett renlighetskrav och en väsentlig princip i ett demokratiskt samhälle.

Beträffande vissa avstyckningsärenden i stad har, som vi nyss hörde, magistraten haft att pröva och fastställa avstyckningen. I och med att magistraterna upphörde den 1 januari 1965 överfördes dessa uppgifter till länsstyrelsen eller den Konungen i vissa fall förordnar. Sådant förordnande meddelades också genom konsedjbeslut den 17 december 1965, vilket innebar att från och med årsskiftet 1965/66 dessa administrativa uppgifter överfördes på ägodel-

ningsdomaren vid rådhusrätten i vissa städer, ordföranden i expropriationsdomstolen i Borås samt i vissa andra fall till överlantmätaren.

Reservanterna menar att det på detta sätt för domstolarnas del blivit en beklaglig sammanblandning av rättskipning och förvaltning. Nu anför visserligen utskottsmajoriteten att detta inte är någon nyhet; den pekar på jorddelningslagen och fastighetsbildningslagen som föreskriver ägodelningsdomarens och ägodelningsrättens handläggning av vissa avstyckningsärenden. Man erinrar vidare om inskrivningsdomarens handläggning av inskrivningsärenden enligt 1932 års lag och om den 1964 nya giftermålsbalken som ålägger lagfaren domare i underrätt att förrätta borgerlig vigsel. I detta sammanhang kan det vara intressant att erinra om att när det senare lagförslaget remissbehandlades opponerade sig Föreningen Sveriges kommunalborgmästare just av principiella skäl. Föreningen påtalade att det skulle bli en sammanblandning av dömande och administrativa uppgifter.

Nåväl, principen att ålägga domstolarna administrativa uppgifter skulle enligt utskottsmajoritetens mening vara knäsat. Härtill kan sägas att dessa administrativa uppgifter har tillkommit efter beslut i allmän lag, men i det nu aktuella fallet föreligger bara ett konseljbeslut av Kungl. Maj:t.

Domstolarnas handläggning av dessa nya administrativa ärenden medför också komplikationer med besvärordningen, vilket också herr förste vice talmannen framhöll. Domstolarna blir beroende av sidoordnade myndigheter. Inom domstolsväsendet gäller att ett överklagande självfallet går vidare till högre judiciella instans. Därför har inte heller domstolarna belastats med sådana administrativa ärenden som skall överklagas i länsstyrelsen eller statliga centrala ämbetsverk. Om så sker kommer domstolarna att underordnas dessa förvaltningsmyndigheter. I de ärenden

Förordnande för domare att fullgöra administrativa uppgifter

det här rör sig om skall domares beslut överklagas hos länsstyrelsen, vilket inte verkar rimligt.

I detta läge frågar man sig om det är alldeles nödvändigt att lägga dessa avstyckningsärenden på domstolarna. Av remisshandlingarna framgår att bl. a. Göta hovrätt anfört klara principiella betänkligheter, även om den inte velat motsätta sig det ifrågavarande beslutet. Länsstyrelsen i Örebro framhåller, att projektet synes stå i strid med principerna för stadsdomstolsreformen, som bland annat syftar till ett särskiljande av rättskipning och förvaltning. Tre olika överlantmätare framhåller i sina yttranden som väsentligt att fastställelseförfarandet blir koncentrerat och finner det lämpligt att förordnanden utfärdas för överlantmätare. Hade man följt dylika rekommendationer hade man bidragit till att hålla den dömande myndigheten intakt och därmed slagit vakt om en väsentlig rättsprincip.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Denna fråga intresserar mig som yrkesman ganska mycket, och jag har försökt att utreda vad orsaken kan vara till att behandlingen av ärendena är så olika på jorddelningssidan och fastighetsbildningssidan. Då ordalagen i utskottets utlåtande och i bilagan till detsamma kan föranleda missförstånd i framtiden, vill jag här säga några ord om saken.

Utskottet anger först ett exempel på administrativa bestyr, som handlagts av domare, t. ex. när det gäller tillämpning av jorddelningslagen i fråga om avstyckningar med sammanläggning. Men här är det den skillnaden, om man jämför med de i reservationen berörda fallen, att beslut i sådant ärende inte kan överklagas. Det beslut som en ägodelningsdomare fastställer i fråga om avstyckning med sammanläggning är alltså utan appell. Om han är tveksam om fastställandet, går ärendet till ägodelningsrätt, d. v. s. den judiciella vägen.

På sidan 20 i utskottets utlåtande återges emellertid ett annat exempel, där utskottet skriver följande: »Även ägodelningsdomare i rådhusrätt har, enligt 3 och 4 kap. fastighetsbildningslagen, att utföra fastställelseprövning av vissa jorddelningsärenden angående sammanläggning.» Enligt min mening är det fel att skriva så. I de kapitel som nämnes står ingenting om fastställelse. Där står att man *förordnar* om sammanläggning. Om någon är missnöjd med det förordnandet, går ärendets behandling den judiciella vägen. Utskottet behandlar alltså inte det exempel som angivits i reservationen, att man har en domare vars beslut skall överprövas av administrativ myndighet. De två frågor som angivits som paralleller i utskottets utlåtande tycker jag därför inte är paralleller, ty de har olika utgångspunkter.

Då kan man fråga hur detta skall klaras av i framtiden, om man vill ha möjligheten att förordna någon annan, till äventyrs en domare. Domarna har ju ändå sedan 1928 haft sådana uppgifter enligt jorddelningslagen, och de besluten kan som sagt inte överklagas. Ja, man kan i fastighetsbildningslagen för städer och motsvarande samhällen införa samma bestämmelse, alltså att beslut om fastställelse av en förrättning är utan appell och alltså inte går att överklaga. Och det kan sägas vara en lapsus att fastighetsbildningslagen inte har ändrats i den riktningen.

Nu pågår det emellertid ett stort lagskrivningsarbete i justitiedepartementet sedan drygt ett år tillbaka, och vi väntar oss framdeles en gemensam lagstiftning för land och stad, där även denna fråga torde bli uppklarad och vi får gemensamma regler. Då torde det också bli lagakraftvinnande av förrättningarna i mycket större utsträckning än nu, och vi får då bort fastställelseprövningen.

Bortsett från den konstitutionella sidan av denna fråga motiveras väl dessa

Förordnande för domare att fullgöra administrativa uppgifter

åtgärder av att de berörda parterna tidigare haft nära till sina magistrater och inte har velat ha förlängd väg. Givetvis ser man då gärna att en tjänsteman i den kommun där avstyckning sker får denna uppgift. Jag kan alltså förstå att kommunerna då gärna vill ha denna möjlighet att också kunna använda t. ex. en domare.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Jag lyssnade med stort intresse på herr Tobés resonemang i sakfrågan. Han företräder ju i utomordentligt hög grad sakkunskapen. Och såvitt jag förstod var han mycket försiktig med att fälla något omdöme om huruvida Kungl. Maj:t hade handlat praktiskt och riktigt i detta fall. Han ville inte heller uttala sig i den principiella frågan.

Nog om det.

Jag har också förståelse för herr von Friesens och herr Werners uppfattningar i denna fråga, och de har här inte agerat med utgångspunkt från det praktiska handlingssättet utan har mera fört ett principiellt resonemang. Jag tycker att debatten på denna punkt skiljer sig ganska mycket från den tidigare diskussionen, som i hög grad rörde sig om kriorättande. Jag har stor förståelse för ett rent principiellt resonemang. Men det finns anledning att uppmärksamma att det denna gång inte är lotten som har avgjort majoriteten i utskottet. Det finns sju reservanter, och följaktligen är det tretton av utskottets ledamöter som står bakom utskottets skrivning. Det ger mig anledning att innan jag går vidare, säga något om vad herr von Friesen i början anförde om utskottets arbete, vilket var en fortsättning av den diskussion han inledde i morse.

Jag har all förståelse för att herr von Friesen har upplevt dagar som ur både konstitutionsutskottets och hans egen synpunkt har varit roligare än den vi upplever i dag. Denna kammare är, mås-

te jag också säga till herr von Friesen, rätt praktiskt betonad. När jag under ett av mina första riksdagsår deltog i konstitutionsutskottets behandling, hade vi ett ärende som berörde dåvarande statsrådet fröken Nygren. Jag skall nu inte gå in på den rent praktiska fråga det gällde. Utskottet ansåg sig ur principiella synpunkter ha anledning att anmärka på statsrådets handläggning. Det gällde lärarnas tillsyn av barn på raster och vid liknande tillfällen. Det rädde då ganska stor enighet i konstitutionsutskottet, men jag tror herr von Friesen erinrar sig att det ändå inte var någon särskilt lyckad dag för konstitutionsutskottet. Alla i denna kammare som kände sig ha någonting med skolverksamhet att göra, oavsett vilka politiska partier de tillhörde, reagerade våldsamt. Detta gjorde mig mycket betänksam mot att bara ur rent principiella synpunkter göra anmärkning mot ett statsråd, om man finner att materiella och praktiska överväganden talar för att den handläggning som skett varit riktig.

Detta var en personlig bekännelse i samband med denna fråga.

Jag vill också, herr talman, ha sagt att jag tycker att frågans tidigare handläggning på ett korrekt sätt har återgivits av både herr von Friesen och herr Werner, och jag har därför ingen anledning att mera uppehålla mig vid den saken. Men vid bedömningen av ärendet kan man inte komma ifrån att de som haft den uppfattning som herr von Friesen och herr Werner företräder, hade 1964, vid behandlingen av frågan om magistraternas upphörande, haft anledning att reagera och ge uttryck för sin reaktion. Nu har herr Tobé anmält att vi kanske får ett nytt tillfälle att diskutera denna fråga i samband med den nya fastighetsbildningslagen.

Med detta, herr talman, har jag lämnat mitt svar och hänvisar i övrigt till redogörelsen i memorialet för utskottsmajoritetens syn på frågan.

*Punkten 8***Landshövdingarnas bisysslor**

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Jag återkommer på ännu en punkt. Det gäller nu landshövdingarnas bisysslor, en fråga som verkligen inte på något sätt är ny för riksdagen — den har ju här förevarit flera gånger till behandling.

Konstitutionsutskottet har i samband med sitt dechargearbete vid upprepade tillfällen berört dessa förhållanden. Det finns också klara papper som visar att riksdagen bestämt uttalat sig för största möjliga restriktivitet i fråga om länschefernas uppdrag vid sidan om den direkta tjänsten. Men likafullt står det alltså på sina håll ganska illa till. Så sent som i år — bara för några veckor sedan — kom ett mycket omfattande utredningsuppdrag att anförtras en svårt arbetsbelastad landshövding. Det lär inte, allra minst i våra dagar, vara möjligt för en landshövding att ens nödortfigt sköta ett län mer eller mindre på deltid. Om den saken kan vi väl alla vara överens, hur duktiga landshövdingar vi än har.

Nu skall erinras om att vid årsskiftet en ny reglering trätt i kraft på detta område. Men det hör också till bilden att det kungl. brev som återges i memorialet och som utfärdades den 30 december 1965, med stöd av 13 § statstjänstemannalagen, mycket nära ansluter till de tidigare bestämmelserna i statens avlösningsreglemente och att sålunda en mycket bestämt fixerad gränsdragnings stipulerats beträffande landshövdingarnas möjligheter att ta på sig s. k. bisysslor eller extrauppdrag, de må nu ha stor eller liten omfattning.

Så långt kan måhända allt sägas vara gott och väl, bortsett från att man alltså tycker att Konungens trommän ute i länen — *somliga* län, vill jag tillägga — likväl är engagerade i alltför många uppdrag utanför den egentliga tjänsten. Visserligen har väl på ett håll där och ett annat där ett uppdrag försvunnit från katalogen, men man har då när-

mast fått intrycket, att denna nedbantning mera beror på det enkla faktum, att en utredning eller vad det nu kan vara slutförts eller upphört och att en avveckling därmed automatiskt kunnat ske. Någon medveten trend mot en avveckling kan — det intrycket kvarstår — knappast spåras, såvitt jag förstår.

Men detta må nu vara en sak, där det naturligtvis alltid finns rum för olika tolkningsmöjligheter. Här har emellertid inträffat något annat som vi reserverar i utskottet finner utomordentligt betänkligt. Det dyker plötsligt i handlingarna upp en departementsskrivelse daterad den 11 februari, således knappt en och en halv månad efter utfärdandet av det nyssnämnda kungl. brevet, där inrikesdepartementets landsstatsavdelning »på förekommen anledning», som det heter — är det möjligen något landshövdingemöte som hunnit hållas under mellantiden? — låter meddela, att det uppenbarligen finns en möjlighet till *dispens* från gällande bestämmelser, ungefär som om avsikten vore — man kan i varje fall tolka det så — att stilla någon oro på något håll och jämna vägen för en uppmjukning av tidigare praxis.

Det skall då klart sägas ut — det har vi reserverar velat göra — att från synpunkten inte minst av de intressen som riksdagen i detta sammanhang ständigt hävdar och väl alltså hävdar, ter sig vad som här förevarit ganska allvarligt. Det får helt enkelt inte ske någon uppmjukning härvidlag av praxis. Länen måste kunna göra anspråk på att i största utsträckning får rå om sina länschefer — en synpunkt som i dag och för framtiden förvisso inte har mindre relevans än tidigare, snarare tvärtom.

Herr talman! Jag skall inte argumentera mer i detta ärende. Vi torde allesammans väl känna till hurudant läget är. Jag vill bara, som sagt, framhålla att vi reserverar bedömt detta så pass allvarligt, att vi velat bringa det till riksdagens kännedom.

Landshövdingarnas bisysslor

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Landshövdingarnas bisysslor har under ett flertal år varit något av en följetong i konstitutionsutskottets granskningsarbete. Låt mig med tillfredsställelse konstatera att vi vid årets granskning fått det mycket bestämnda intrycket, att man både inom Kungl. Maj:ts kansli och bland landshövdingarna tagit intryck av den kritik, som tidigare uttalats mot att landshövdingarnas arbetsbörda i många fall blivit alltför stor.

Herr Hamrin har sig bekant att antalet uppdrag för landshövdingarna har minskats långt utöver den katalog som presenterades vid utskottets behandling av ärendet. Enligt mitt bedömande, herr Hamrin, föreligger det en medveten trend till en minskning på detta område.

När sedan herr Hamrin kommer in på regeringsskrivelsen tillåter han sig att göra ungefär samma tolkning av denna som han gjort i ett annat sammanhang. Jag kan inte låta bli att på denna punkt komma att tänka på en viss potentats tolkning av en annan skrift. Om man är illvillig, herr Hamrin, och i en skrivelse vill lägga in en viss mening, kan det naturligtvis vara möjligt att göra detta. Jag kan inte finna att den skrivelsen som herr Hamrin åberopar på något sätt skulle innebära en ändring av den inställning, som regeringen i annat sammanhang givit uttryck för i dessa frågor. Jag tycker nog att man måste vänta och se hur praxis utformar sig innan man gör en sådan allvarlig erinran, som utskottsminoriteten ändå i detta fall vill göra.

Herr talman! Dessa frågor har varit föremål för diskussion vid flera olika tillfällen i denna kammare, och jag skall inte lägga ut texten ytterligare i detta sammanhang utan nöjer mig med de synpunkter jag anfört.

Herr HAMRIN i Jönköping (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Adamsson vill

se mitt agerande på denna punkt — och jag tänker mig att han även däri innefattade tidigare ärenden — såsom uttryck för illvilja. Jag har knappast den uppfattningen att det är min natur att agera från sådana förutsättningar. Det vill jag bestämt understryka.

Vidare tycks herr Adamsson leva i den föreställningen att allt är gott och väl på detta område, och jag tror mig heller ingalunda om att kunna rubba honom i denna uppfattning. Att det skulle föreligga någon medveten trend till en avveckling av landshövdingarnas bisysslor vågar jag ändå på goda grunder bestrida. I varje fall har jag svårt att se att den omständigheten, att en redan tidigare hårt arbetsbelastad landshövding helt nyligen beklåtts med ett mycket omfattande utredningsuppdrag, går att bringa i överensstämmelse med herr Adamssons optimistiska syn på dessa ting.

Herr ADAMSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller att utreda stora frågor bör regeringen givetvis, herr Hamrin, ha möjligheter att också välja bland landshövdingarna för dessa uppdrag. Det tror jag att vi ändå är överens om. Sedan vill jag, herr Hamrin, i motsats till vad Ni anför, framhålla att jag hoppas att det är en medveten trend som detta material ger uttryck för. För den händelse så inte är fallet kanske herr Hamrin och jag är ganska överens.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Som reservant under denna punkt vill jag gärna framhålla att det ingalunda är min mening — och, förmodar jag, inte heller de övriga reservanternas — att medverka till något förbud för landshövdingar att åta sig bisysslor. Säkerligen är det bara nyttigt även för hemlänet att en landshövding har vissa uppdrag på riksplanet; det bör klart sägas ut.

Enligt vår mening bör emellertid antalet bisysslor hållas inom relativt snä-

Utvecklingskredit till Sudan

va gränser. Denna uppfattning har också kommit till uttryck vid riksdagens tidigare ställningstaganden, senast vid behandlingen av 1964 års dechargememorial.

Mot denna bakgrund ter det sig underligt att flera av våra landshövningar alltså är överhopade av ofta mycket arbetskrävande uppdrag och att trots riksdagens ställningstagande nya uppdrag av regeringen överlämnats till en tidigare mycket hårt engagerad landshövding.

Särskilt anmärkningsvärd är dock den skrivelse — som herr Hamrin tidigare talade om — vilken skickades ut den 11 februari och tillställdes överståthållaren och samtliga landshövdingar angående dispens från de restriktiva bestämmelser som utfärdades i kungligt brev av den 30 december 1965, alltså helt kort tid dessförinnan. Genom departementsskrivelsen har, som det synes oss, skapats en oklarhet, som kan uppfattas som en uppmjukning i förhållande till gällande bestämmelser och praxis.

Vi tror att det är viktigt att landshövdingarnas bisysslor inte försvårar deras egentliga uppgift, vilken för övrigt under nuvarande samhällsomdaning ställer utomordentligt stora och växande krav. Därför är det angeläget att den av riksdagen begärda restriktiviteten verkligen upprätthålls. Det är detta reservanternas velat ge till känna.

Punkten 9

Utvecklingskredit till Sudan

Herr förste vice talmannen **VON FRIESEN** (fp):

Herr talman! Jag är övertygad om att kammaren snart börjar bli trött på denna litet utdragna dechargedebatt och skall därför fatta mig mycket kort beträffande frågan om krediterna till Sudan, som är anmäld på s. 24 i utskottsmemorialet. I anslutning härtil gör folkparti- och högerrepresentanterna i utskottet ett reservationsvis framfört utta-

lande; det är enbart fråga om ett tillkännagivande för riksdagen.

Jag vill bestämt hävda att det inte råder någon meningsskiljaktighet om det riktiga i att lämna krediter och annat stöd till länder av denna typ. Riksdagen har också fattat beslut i den riktningen. Enligt vår mening förelåg det dock icke någon tvingande nödvändighet för finansministern att träffa ett avtal med en regering i Sudan, när man svävar i stort tvivelsmål om huruvida den verkliga representerar landet.

Genom utländska journalisters ingripanden — inte på diplomatisk väg — har man lyckats få en bild av tillståndet i Sudan under de senaste månaderna, och det är väl knappast någon tvekan om att här rasar ett verkligt inbördeskrig och att man säkerligen kan göra gällande att det som kallas för en centralregering inte kan utöva myndighet i landet. Det som skiljer reservanternas uppfattning från utskottsmajoritetens gäller väl helt enkelt graden av dessa krigshandlingar och hur allvarligt vi betraktar dem. Reservanterna ser tillståndet som närmast kaotiskt. Det har enligt vad jag inhämtat de allra senaste dagarna inte på något sätt förbättrats. Journalister från franska och engelska tidningar har på mer eller mindre underliga vägar fått ta sig in i landet och där skaffa sig informationer om tillståndet.

Det är därför som vi reservanter tycker att det inte förelåg något tvingande skäl för finansministern att i samförstånd med statsrådet fru Lindström teckna ifrågavarande avtal. Det är det som vi för riksdagen velat tillkännagiva.

Herr **WERNER** (h):

Herr talman! När vi förra veckan diskuterade u-landshjälp var enigheten ganska stor beträffande behovet av ökad och effektiviserad hjälp åt den nödlidande världen. När högerens och folkpartiets representanter i konstitutionsutskottet i dag vill ge till känna sin

Utvecklingskredit till Sudan

otillfredsställdhet med utvecklingskrediten till Sudan, har detta självfallet inte någon grund i missunnsamhet. Orsaken är i korthet den att Sudan sedan länge befinner sig i ett blodigt inbördeskrig. Konflikten står mellan å ena sidan de tre sydliga provinsernas 4 miljoner färgade och å andra sidan de arabiska och färgade folkgrupperna i mellersta och norra provinserna med regeringen i Khartoum.

Alltsedan den militära kuppen 1958, som förde marskalk Abbond till makten, har de tre sydliga provinserna varit utsatta för ett mycket hårt tryck. För att åstadkomma enhet försökte militärdiktaturen få till stånd en »arabisering» av sydprovinserna. Med tanke på att de centrala och norra provinsernas folk representerar den mohammedanska religionen och sydprovinserna företräder kristendomen och primitiv religion förstår man vad »arabisering» kunde innebära.

Samtidigt började också angreppen mot de kristna kyrkorna och missionen. Eftersom kyrkorna i Sudan emanerar ur brittisk mission, identifierar man gärna denna kyrkliga verksamhet med brittiska intressen och därmed som en splittrande verksamhet. Av kyrkorna i södra Sudan är den romersk-katolska störst med 350 000 medlemmar. Därefter kommer episkopalkyrkan — d. v. s. den sudanesiska anglikanska kyrkan — med 150 000 medlemmar. Vidare har vi presbyterianer, ett par evangeliska kyrkor, ett par ortodoxa samt den koptiska kyrkan. Åtskilliga av dessa kyrkor är avslutna till kyrkornas världsråd.

Naturligt nog kom missionärer och präster i sydprovinserna att framstå som fiender till »arabiseringsprocessen» genom sin förkunnelse och sin skolverksamhet. Man menade att de försökte isolera sydprovinserna från landet i övrigt.

I oktober 1964 inträdde en avspänning genom militärdiktaturens fall, men vid en författningskonferens i februari

1965 var oenigheten åter remarkabel. I april 1965 hölls parlamentsval, men redan i slutet av samma månad blev läget oroligt, och regeringen utfärdade ett ultimatum att militära maktmedel skulle tillgripas om inte »uppviglingen» upphörde.

Den 13 juni omtalar Times att den sudanesiska exilorganisationen Azania sökt stöd hos premiärminister Kenyatta. Under juli kommer flera rapporter om fullt krig mellan armén och gerillan. Och sedan har kriget fortsatt och ödelagt byar och städer och tusentals människoliv. Detta skildras av tidningen Economists korrespondent i Khartoum och även av Daily Mail-journalisten Anthony Carthew, vilkas artiklar som bekant också varit införda i svensk press. De skräckskildringar Carthew ger av striderna, övergreppen, svälten och massakern i djungeln bekräftas också av den kyrkliga information som står till buds. Spillrorna av den kyrkliga organisationen försöker undsätta de nödlidande, främst kvinnor och barn, medan man inte får hjälpa männen, eftersom dessa efter hjälpen skulle kunna återgå till gerillan.

De senaste uppgifterna som i dagarna inkommit från Sudan talar om extermination; det är ett hårt ord som betyder utrotning — armén bedriver alltså en veritabel utrotning av befolkningen i de södra provinserna.

Vad som ytterligare torde bestyrka det skildrade prekära läget i Sydsudan är den stora flyktingströmmen ur landet. Den amerikanska publikationen US Committee for Refugees, som är synnerligen välinformerad om allt flyktingarbete i världen, lämnade i höstas en redovisning för antalet registrerade flyktingar från Sudan. I Centralafrikanska republiken fanns det 5 000 flyktingar från Sudan, i Kongo 10 000, i Etiopien 5 000, i Kenya 10 000 och i Uganda 40 000. Det gör tillsammans 70 000 flyktingar. Regeringen måste vara informerad om dessa förhållanden, eftersom

Utvecklingskredit till Sudan

den i fjol sommar anslog pengar till hjälp åt just dessa flyktingar och sedan torde ha fortsatt därmed.

Nu anför utskottsmajoriteten att uppgifterna rörande situationen i södra Sudan är »ehuru i och för sig oroande, fragmentariska och delvis osäkra». Man frågar sig vad utskottet stöder detta uttalande på. Det är klart att det alltid förekommer osäkert nyhetsmaterial, men här finns dessutom så många säkra fakta i målet att någon oklarhet om läget icke torde föreligga. Hade regeringen på någon punkt varit osäker hade det varit mycket lätt — när vi nu saknar beskickning i Khartoum — att ta kontakt med Kyrkornas Världsråd — denna institution som samlade en allkristen konferens i Genève i februari och där antog en resolution, som innehöll ett mycket kraftfullt uttalande mot regeringen i Khartoum.

I detta sammanhang återkommer jag till mitt enträgna förslag till statsrådet fru Lindström om ömsesidig samverkan med kyrkorna — att någon gång utnyttja de kyrkliga kanalerna.

Vi kom i delo om läget i Indien, vilket enligt mina uppgifter var alarmerande. Fru Lindström betvivlade detta. I förrgår träffade jag chefen för Svenska kyrkans mission, direktor Carl-Gustav Dhiel, som just då kom från Indien och kunde bekräfta mina uppgifter. Här finns alltså kanaler att ta vara på, kanaler som är opolitiska och därför mer pålitliga.

Det synes vara helt klart att det just under tiden från januari 1965 intill den dag då avtalet undertecknades, alltså den 6 januari 1966, rådde ett sådant inre tillstånd i Sudan att regeringen bort vänta med att underteckna avtalet.

Det är klart att man då man ger u-landshjälp aldrig kan få garantier för dessa länders politiska stabilitet; man får ofta så på en förhoppning. Ett rejält bistånd kan avsevärt bidra till den inre stabiliteten genom att de maktha-

vande får något konstruktivt att syssla med. Men det torde vara fullständigt självklart att ett bistånd i en krigssituation inte på något sätt verkar avledande. Man har inte tid att börja syssla med t. ex. ett bevattningsprojekt, och det måste i det läget framstå som ytterligt frestande att tills vidare använda pengarna till annat.

Utskottsmajoriteten anför att »man bör vara återhållsam med att vidtaga åtgärder som kan tolkas som inblandning i en annan stats inrikespolitiska förhållanden». De orden är sannerligen främst ett argument för reservationen. Man har alltså två möjligheter, antingen att göra någonting, d. v. s. i detta fall att ge 35 miljoner kronor som lån, eller att inte göra någonting. Ger man pengarna har man fournerat ena sidan i en inrikespolitisk tvist. Gör man ingenting har man inte med pengarna påverkat någondera sidan.

Den insats som rimligen borde rekommenderas i stället är en sådan insats som gjorts i Vietnam, en insats av humanitärt slag genom Röda korset eller Röda halvmånen.

Herr RUBIN (mbs):

Herr talman! Vid tidigare debatter i denna kammare har jag velat fästa uppmärksamheten på det blodiga inbördeskrig som utkämpas i Sudan. Jag har anfört att förhandlingarna om en utvecklingskredit på 35 miljoner kronor inte borde fullföljas förrän fred råder i landet. Jag vidhåller också min tidigare hemställan att man från svensk sida i Förenta Nationerna måtte uppmärksamma de hemska och vidriga förhållanden som råder i södra Sudan och att Förenta Nationerna om möjligt skall skicka en kontrollkommission till Sudan.

Enligt uppgifter i engelska och svenska tidningar håller ett helt folk på att dö i södra Sudan i ett krig som av många betecknas som Afrikas grymmaste hittills. Halva befolkningen i ett

Utvecklingskredit till Sudan

stort område i södra Sudan har tillintetgjorts genom mord, svält och sjukdom, eller flytt över gränserna. Personligen har jag träffat flera flyktingar, och vore endast hälften av vad de i sitt chockade tillstånd berättat för mig sant, så upplever vi i sanning en veritabel folkutrotning i södra Sudan.

Sudan har alltsedan självständigheten varit ett mycket oroligt land. Det räcker med att erinra om militärregeringen under tiden 1958—1964, då enligt uppgift över 5 000 personer från södern var politiska fångar, bland dem 8 parlamentsledamöter.

Södern tycktes vid den tiden vara krossad, men redan 1962 kunde man i rapporter utläsa stigande spänning och tal om sammanstötningar mellan regeringstrupper och grupper i södra Sudan. Under senare delen av 1964 fick striderna en allt större omfattning, men i oktober 1964 störtades militärregimen och alla hoppades på en lösning av söderns problem. En provisorisk regering bildades, och i denna ingick också representanter från södern.

I mars 1965 avslog dock norra Sudans representanter söderns krav på en folkomröstning gällande federation eller självständighet, och vid de efterföljande valen till parlamentet — jag vill minnas i april — bojkottade de sudanesiska partierna valen, varför dessa endast kom att äga rum i av regeringen kontrollerade delar av landet. Läget i Sydsudan försvårades, och under juli 1965 kom rapporter om stora strider — enbart i staden Juba massakrerades enligt uppgift omkring 1 400 människor. Tusentals och åter tusentals människor har flytt till angränsande länder, och enligt vad som tidigare berättats från denna talarstol har en engelsk journalist i tidningen Daily Mail sagt, att befolkningen i södra Sudan skulle ha minskat med en tredjedel, vilket skulle innebära att 1 miljon människor antingen har dött eller flytt ur landet — sannerligen siffror som talar, om man

jämför med andra länder, exempelvis Vietnam, som tidigare talare här varit inne på.

Trots vetskapen om allt detta fullföljer Sverige sin utlåningskredit, vilket även är märkligt ur den synpunkten, att SIDA redan 1965 uttalade sig för en starkare koncentration av den svenska u-hjälpen till ett fåtal länder. Men det kanske beror på att detta ärendet huvudsakligen har beretts inom finansdepartementet och på att SIDA kopplades in först i sista skedet, d. v. s. när allt praktiskt taget var klart. Jag har med andra ord för mig att SIDA i denna fråga av någon anledning mer eller mindre vid ärendets handläggning förbigåtts av herrarna i finansdepartementet.

Någon möjlighet att forska i detta finns inte, och riksdagens upplysningstjänst meddelade kort och sakligt när jag frågade om biståndsärendets planering, målsättning och villkor: »Någon möjlighet att närmare redovisa ifrågasvarande biståndsärendes beredning finns ej, då handlingarna såsom rörande rikets förhållande till främmande makt icke torde vara tillgängliga.»

I konstitutionsutskottets memorial nr 33, som vi behandlar i dag, finns därför inte heller en enda bilaga som utförligt redovisar hur den statliga hjälpen till Sudan motiveras. Ej heller kan man utläsa vem som tagit initiativet, planlagt hjälpen och på vilka experter man grundar sin uppfattning att bevilja Sudan en kredit på 35 miljoner — mycket pengar om man betänker att hela den svenska u-hjälpen i årets budget bara ökat med cirka 55 miljoner. Det är egentligen först i proposition nr 1 till 1964 års riksdag man kortfattat hört talas om ett eventuellt bevattningsprojekt i Sudan. Jag betonar att det stod eventuellt. I proposition nr 1 till 1965 års riksdag talas om att en utvecklingskredit till ett vattenförsörjningsprojekt i Sudan är under förberedande till en kostnad av 15 miljoner

Utvecklingskredit till Sudan

kronor och att Industribanken i Sudan skulle få 15 miljoner. Den 17 december 1965 godkändes den svenska utvecklingskrediten, som då stigit till 35 miljoner kronor. Detta skedde trots alla de oroande rapporter som under sommaren och hösten kommit från södra Sudan.

Konstitutionsutskottets majoritet säger i sitt uttalande, jag citerar: »De uppgifter som under sommaren och hösten 1965 inkom rörande situationen i södra Sudan är, ehuru i och för sig oroande, fragmentariska och delvis osäkra.» Hur kan man över huvud taget säga på det sättet? Räcker det inte att hänvisa till alla de skakande rapporter som ingått från bl. a. Kyrkornas Världsråd i Genève, för att nämna ett av de många exemplen? Det är inte precis några osäkra uppgifter, utan det är rapporter från ögonvittnen, missionärer och andra, som själva upplevt vad många kallar folkutrotningskriget i Sudan. Är det förresten någon som tror att jag skulle vädja här i kammaren om att Förenta Nationerna skulle uppmärksamma situationen i södra Sudan, om jag inte hade belägg för min vädjan och kom direkt resande från landet i fråga? Men konstitutionsutskottets majoritet drar sig inte för att beteckna rapporten om den hemiska situationen i södra Sudan som »ehuru i och för sig oroande, fragmentariska och delvis osäkra». Var rapporterna verkliga så osäkra?

Jag vill hänvisa till vad statsrådet Lindström sade i den senaste remissdebatten beträffande Sudan-hjälpen: »Det har förekommit militära operationer som har medfört svåra lidanden för den svarta befolkningen. Tusentals familjer har fått fly till angränsande länder. Svensk flyktinghjälp, både statlig och enskild sådan, har i samverkan med internationella organisationer satts in för att lätta dessa flyktingars lott.» Kort sagt, vi kände till den fruktansvärda situationen redan sommaren

1965, och rapporterna var därför inte alls osäkra utan tyvärr mer än sanna.

Utskottet säger också att man »bör vara återhållsam med att vidtaga åtgärder som kan tolkas som inblandning i en annan stats inrikespolitiska förhållanden». För mig framstår det inte längre som några inrikespolitiska förhållanden om tusentals och åter tusentals människor dödas och hundratusentals måste fly från sitt land. Då handlar det enbart om de mänskliga rättigheterna.

Visst vill jag hjälpa Sudan. Men vi måste många gånger noggrant avväga vår hjälp så att den kommer till största möjliga nytta. Att i ett rådande inbördeskrig och under synnerligen osäkra förhållanden satsa 35 miljoner kronor på en hjälp, som kan komma de makt-havande till godo, anser jag vara fel. Jag anser också att förhandlingarna om utvecklingskredit till Sudan inte borde ha fullföljts förrän situationen i landet stabiliserats och lugn inträtt.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! När man följt hela denna dechargedebatt har man nog fått ett intryck av att oppositionspartierna inte lyckats skapa något särskilt stort politiskt intresse kring de förslag till tillkännagivanden som de fört fram, antingen ett eller två av dem eller alla tre tillsammans. Mot den bankgrunden förstår man mer än väl herr förste vice talmannens reflexion att det kunde vara på tiden att sluta debatten. Man lär knappast från oppositionshåll kunna vinna så mycket politiskt matnyttigt ur den. Det har heller inte varit möjligt att följa det program som herr von Friesen ställde upp, nämligen att man skulle framställa anmärkningar när det gällde enstaka företeelser men begagna sig av tillkännagivandets form när det gällde administrativ och konstitutionell praxis. Här rör det sig i hög grad om en enstaka företeelse. Ändå önskar man göra ett tillkännagivande. Trots detta når man inte majoritet. Kanske

Utvecklingskredit till Sudan

är bakgrunden härtill helt enkelt riksdagens tidigare behandling av ärendet.

Herr Rubin drog in detta och anklagade konstitutionsutskottet för att inte ha gjort någon mera vidlyftig beskrivning av denna frågas tidigare behandling, men själva sakbehandlingen, herr Rubin, har företagits tidigare, vid 1964 och 1965 års riksdagar och dessutom så sent som i förra veckan.

Det förefaller som om det råder stor motsättning i fråga om sättet att agera inom statsutskottet å ena sidan och inom konstitutionsutskottet å andra sidan. Högerpartiet har uppträtt som motståndare i konstitutionsutskottet. Till statsutskottets utlåtande nr 46, som vi behandlade förra onsdagen, fanns fogad en högerreservation men den var blank. Endast tack vare ett inlägg av herr Björkman vet vi att denna blanka reservation avsåg kreditstödet till Sudan. Folkpartisterna inom konstitutionsutskottet har önskat ett tillkännagivande mot statsrådet och chefen för finansdepartementet, men folkpartisterna inom statsutskottet stödde inte ens den blanka reservationen från högerhåll och gav ännu mindre på annat sätt sin mening till känna. Vid behandlingen förra veckan ställdes inga yrkanden — inte ens av herr Rubin trots det anförande han nyss har hållit.

Man kan naturligtvis ha olika åsikter i denna fråga, men jag har uppfattningen att om man vill ha en ändring i sakförhållandet skall man föra fram sina invändningar vid sakbehandlingen i riksdagen och inte begära att Kungl. Maj:t eventuellt skall korrigera ett beslut från riksdagens sida som kan betraktas som oriktigt. Det bör finnas någon konsekvens i detta sammanhang. Alldeles särskilt förvånad är jag över att folkpartisterna har intagit så skilda ståndpunkter i de båda utskott som haft att behandla detta ärende, ehuru från olika utgångspunkter. Kanske får jag tolka det så att folkpartisterna i statsutskottet har en mening i denna fråga

och folkpartisterna i konstitutionsutskottet en annan — men det må vara deras sak.

Man har vidare anmärkt på att utskottet konstaterat att underrättelserna i vissa avseenden varit osäkra. Tiden tillåter inte att vi går in på en källkritisk granskning av de underrättelser som vi erhållit från Sudan. Det skulle i och för sig kunna bli ett mycket intressant seminarium men, herr talman, vi skall väl inte förvandla kammarens debatter till en akademisk seminariövning även om det skulle gälla modern historia. Man har åberopat uppgifter som lämnats efter det att Kungl. Maj:ts beslut fattades. Herr förste talmannen konstaterade att han under de närmast föregående veckorna hade inhämtat vissa upplysningar. Det är alldeles uppenbart att dessa uppgifter inte kunde stå till Kungl. Maj:ts förfogande i december månad. Man har åberopat rapporter som har kommit efter Kungl. Maj:ts beslut — man förutsätter tydligen att Kungl. Maj:t på förhand skall känna till vad journalister senare skriver. Men man måste ändå konstatera att det material som förelåg vid tidpunkten för Kungl. Maj:ts ställningstagande kännetecknades av en betydande osäkerhet. Det var ingalunda entydigt.

Det väsentliga i detta sammanhang är emellertid något annat, nämligen möjligheterna att genomföra de projekt som riksdagen hade uttalat sig för. Det visar sig då att oroligheterna ägde rum huvudsakligen i andra provinser än i dem där dessa byggnadsarbeten utförts. De rapporter som har lämnats och som i sig själva är skakande kommer väsentligen från södra Sudan, främst från provinsen Equatoria. De kommer vidare från provinserna Upper Nile och Bahr el Ghazal. Där har inte utförts några arbeten för det svenska kreditstödet. Insatserna har främst gällt provinserna Blue Nile och Darfur och i någon mån provinserna Kordofan, Kassala och Northern.

Utvecklingskredit till Sudan

Herr Werner var litet tveksam om hur pengarna har använts — om de har utnyttjats för projektet i fråga eller för andra ändamål. Vad har herr Werner för uppgifter om detta? Vilka källor berättigar honom att antyda att pengarna inte har kommit till den användning som riksdag och regering i Sverige har avsett? Jag påstår inte att herr Werner har sagt att medlen har kommit till annan användning, men jag frågar: Vad finns det för underlag för ett tvivel på den punkten? Det skulle vara utomordentligt intressant att få reda på det. Enligt underrättelser som jag erhållit har det varit möjligt att i dessa provinser fullfölja arbetena, så att 60 procent av de arbeten som beräknades bli utförda första året har kommit till stånd.

Till detta skulle jag vilja foga ytterligare två synpunkter. De föregående talarna, särskilt herr Werner och herr Rubin, har vänt sig mot utskottets uttalande om återhållsamhet när det gäller åtgärder som kan tolkas som inblandning i en annan stats inrikespolitiska förhållanden. Jag använder uttryckligen ordet återhållsamhet. Naturligtvis måste man med betydande noggrannhet följa vad som händer i olika länder, men för min del vill jag hävda att det är nödvändigt för oss att vid all u-landshjälp utgå från förhållandena sådana de är i dessa länder och inte utnyttja vårt bistånd till att försöka påverka där befintliga regimer i olika riktningar. Det är alltid en djärv satsning man gör vid u-landshjälpen. Det kan hända att regimer förändras, men så långt det är möjligt bör man enligt min mening fullfölja planerade arbeten. I det ena fallet utvecklas inrikespolitiken på ett sätt, i det andra fallet på ett annat. I vissa fall gillar vi utvecklingen, i andra fall ogillar vi den i hög grad. Men jag tror inte att det får vara utgångspunkten för vår bedömning av utvecklingsprojekten än mindre att ett projekt bör avbrytas därför att det inträffar händelser som vi ogillar.

Till det kommer den andra synpunkten som jag ville framföra här, nämligen den rent humanitära. Förra onsdagen underströks här från flera håll betydelsen av att vi gav u-länderna en hjälp till självhjälp. Såvitt jag förstår svarar det nu aktuella projektet i hög grad mot denna beskrivning, eftersom det gäller att åstadkomma bevattningsanläggningar, som kan förbättra jordbruket och därmed även livsmedelsförsörjningen. Man bör inte utan absolut tvingande skäl avbryta arbeten av detta slag. Man bör inte ens göra det på projekteringsstadiet, såvida inte något alldeles särskilt inträffar. De humanitära skäl som kan anföras till förmån för olika hjälpaktioner gäller i hög grad detta. Man kan inte föra ett resonemang som leder fram till att man i sådana här sammanhang enbart skall lita till hjälpsändningar och sådant, utan man bör också hävda principen om en satsning på projekt som kan vara till hjälp på lång sikt. Och det är väl ingen tvekan om att få saker är viktigare i Sudan än att åstadkomma bevattningsanläggningar som förbättrar jordbruket och därmed livsmedelsförsörjningen inom området.

Majoriteteten inom konstitutionsutskottet har därför ansett att det icke finns anledning för något tillkännagivande på denna punkt.

Herr WERNER (h):

Herr talman! Med anledning av herr Johanssons i Trollhättan ironiska påpekande vill jag framhålla att högern har följt en konsekvent linje i både statsutskottet och konstitutionsutskottet.

Herr Johansson i Trollhättan talade om osäkra uppgifter och att vi inte här bör ha något seminarium. Men nog har man anledning att motivera sitt yttrande även om det rör sig om »osäkra uppgifter». Och om uppgifterna skulle vara osäkra, kan de vara detta på två sätt. Läget kan vara bättre än vad som antages, men det kan också vara sämre.

Utvecklingskredit till Sudan

I varje fall har regeringen den absolut säkra uppgiften, att 70 000 flyktingar lämnat landet under fjolåret, och man har också lämnat flyktingstöd åt just denna folkgrupp. Detta borde väl ha föranlett regeringen att använda några av de kanaler, som jag har anvisat för att förhöra sig om läget i landet.

Man säger att de skakande uppgifterna bara har kommit från den södra provinsen. Tacka för det! Det är där kriget pågår och däri är också regeringen och armén inblandade genom en mycket aktiv verksamhet — »extermination».

Herr Johansson i Trollhättan dementar själv att jag skulle ha påstått att pengarna kommit på avvägar. Jag har heller inte sagt något sådant, men jag har framhållit att det måste vara mycket frestande i ett så prekärt läge att tills vidare använda pengarna på annat sätt. Man kan nog inte komma ifrån detta faktum, om man kommer till dessa länder och ser de kaotiska förhållandena.

Att man skulle göra sig skyldig till ingrepp i en annan stats inrikespolitik därigenom att man avstår från att ge pekuniärt stöd, det är för mig gåtfullt tal. Visserligen borde jag begripa att det finns någonting som heter underlåtenhetssynd, men om man inte ingriper på något sätt har man väl också undvikit att påverka inrikespolitiken, medan man just genom att ge ett bidrag till den ena sidan har tagit ställning inrikespolitiskt. Här finns just det som herr Johansson i Trollhättan efterlyser, nämligen »absolut tvingande skäl» att vara återhållsam med kreditgivningen.

Herr RUBIN (mbs):

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan talade om vad som är politiskt matnyttigt. Jag måste, herr Johansson, säga att jag tyckte det lät mycket tråkigt och fullt. I sådana här frågor, där det gäller hundratusentals människors liv, har frågan om vad som är matnyt-

tigt eller inte i politiken ingenting med saken att skaffa.

Herr Johansson säger att debatten här inte skall vara något akademiskt seminarium. Men det är just ett seminarium som jag skulle ha velat ha litet tidigare. Jag frågade nämligen från denna talarstol, hur man har planlagt projektet, vilka expertutlåtanden man grundat sin uppfattning på o. s. v. Då svarade herr Johansson med en hel del andra frågor och försökte på något sätt ironisera över vad journalister skulle ha sagt. Det är, som jag framhöll, inte enbart fråga om några journalister, utan om en mängd mäniskor som har levat och verkat där nere och som två år innan Kungl. Maj:t fattade sitt beslut rapporterat om de olidliga förhållandena. Det var, herr Johansson, först den 17 december 1965 som Sveriges regering beslutade sig för att hjälpa Sudan. Men redan under sommaren hade såväl den statliga som den frivilliga svenska flyktinghjälpen varit tvungen att ingripa för att hjälpa flyktingar från södra Sudan. Man borde alltså ha förstått att förhållandena var osäkra; annars hade det ju inte varit nödvändigt vidta sådana åtgärder.

Sedan var herr Werner tveksam om hur pengarna skulle användas, och jag måste erkänna att det är jag också. I alla länder där det råder inbördeskrig är förhållandena osäkra, och det är tveksamt huruvida man kan fullfölja de projekt man satt i gång. Här står herr Johansson i Trollhättan som något slags expert och säger att vi hittills har kunnat fullfölja arbetena med projektet i Sudan, men jag vill fråga liksom herr Werner: Hur vet herr Johansson det? Vi har ju kunnat börja först i år. Hur kan herr Johansson säga att vi under de tre första månaderna har kunnat fullfölja arbetena till 60 procent? Herr Johansson kanske har uppmärksammat hur man enligt den precisering som gjorts har använt pengar för att t. ex. köpa lastbilar? Kan herr Johansson

Utvecklingskredit till Sudan

inte tänka sig att lastbilarna i framtiden användes för krigiska ändamål?

Förhållandena i Sudan är osäkra, herr Johansson, och anledningen till förslaget att upprätta ett biträdande konsulat i Khartoum var just att vi skulle kunna kontrollera att hjälpen blev den avsedda. Jag gick visserligen emot det beslutet, men som herr Johansson kanske vet har jag vid senare tillfälle ändrat ståndpunkt där. För mig var det till en början fråga om en moralisk värdering, och jag sade mig att om vi upprättade ett konsulat därnere, så skulle det av de nödlidande människorna i södern kunna uppfattas som om vi från svensk sida sanktionerade regimens tillvägagångssätt där. Det ville jag inte medverka till. Men när jag sedan tänkte igenom problemet på nytt, förstod jag att det är absolut nödvändigt att få ett konsulat därnere för att kunna kontrollera att den hjälp som vi i all hast har satt in i Sudan användes på rätt sätt.

Sedan talade herr Johansson i Trollhättan om hjälp till självhjälp när det gäller u-länderna och liknande fullkomligt självklara ting. Men om vi i år endast satsar 55 miljoner kronor mer på hjälpen till u-länderna, hur kan vi då plötsligt illa förberett ge 35 miljoner kronor till ett land, där det råder synnerligen osäkra förhållanden? Jag understryker att man alltid måste räkna med osäkra förhållanden i länder där det pågår ett inbördeskrig. Om vi hjälper ett land, så skall vi försöka hjälpa hela befolkningen där, oavsett om den bor i söder eller norr.

Därför anser jag att vi från svensk sida har handlat totalt fel i detta fall. Vi skulle ha väntat med hjälpen till dess det blev lugna förhållanden i Sudan.

Herr förste vice talmannen von FRIESEN (fp):

Herr talman! Min ärade vän herr Johanssons i Trollhättan inlägg ger mig

anledning att göra en kommentar beträffande hans konstaterande av folktopartisternas inställning i olika utskott och i olika sammanhang.

I konstitutionella och rättsliga frågor tror jag inte att vi alltför mycket skall räkna oss som partimän. Själv har jag aldrig bedömt dessa frågor som partiman i första hand, utan jag har försökt att bilda mig en uppfattning om dem på grundval av de föredragningar som lämnats och det material som förelegat. Därför har jag varken nu eller tidigare talat med mina meningsfränder utanför utskottet i frågor av det slag det här gäller.

Jag vill därutöver bara konstatera att finansministern strax före jul gjorde ett avtalsutkast och att omedelbart därefter Kungl. Maj:t på hemställan av statsrådet Ulla Lindström lämnade vederbörande ett bemyndigande att underteckna ett avtal. Detta föranledde den reflexionen från min sida att statsrådet Ulla Lindström under inflytande av julfirandet ibland ger mycket egendomliga råd till Konungen. Förra året föreslog hon att statsministern skulle överlämna en lungmaskin till en marockansk läkare. Den frågan togs sedan upp i dechargedebatten. Senare erfarenheter visade också att det var ett helt förflutet och vansinnigt projekt. Det må förlåtas mig om min uppfattning i denna fråga något färgats av min erfarenhet av detta tidigare beslut.

Min uppfattning här är precis densamma som herr Rubin har givit till känna: Varför kunde man inte ha väntat med anledning av den politiska instabiliteten i landet? Det rör sig inte alls om någon ovilja att hjälpa dessa u-länder utan frågan är bara vid vilken tidpunkt man skall sätta in hjälpen.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! När jag talade om vad som var politiskt matnyttigt avsåg jag ingalunda det projekt det här gäller, utan de tillkännagivanden som de inom

Utvecklingskredit till Sudan

konstitutionsutskottet företrädde borgerliga partierna hade velat få till stånd och som de i vissa fall åstadkommit. Fortfarande måste jag nog konstatera att dessa inte varit särskilt matnyttiga.

Vad herr förste vice talmannen yttrade skall jag helt kort beröra. Jag tar honom på orden när han säger att han inte har samtalat med partivänner utanför utskottet om denna fråga. Självfallet må det vara hans bedömning som här kommer till uttryck. Jag har endast konstaterat att folkpartisterna i de bägge utskotten har intagit olika ståndpunkter. Vad jag har vänt mig mot är sålunda att man vid sakbehandlingen av ärendet inom statsutskottet inte har motsatt sig den utvecklingskredit det här gäller, men väl gjort detta vid behandlingen inom konstitutionsutskottet av Kungl. Maj:ts verksamhet under föregående år.

Herr von Friesen säger att i rättsfrågor bör vi inte följa partipolitiska linjer. Men här gäller det väl en lämplighetsfråga. Man kan inte påstå att regeringen eller något av statsråden har överträtt grundlagen, utan det rör sig helt om en bedömning av huruvida det var lämpligt att fullfölja riksdagens beslut eller inte.

Vidare ville herr von Friesen antyda att statsrådet Ulla Lindström i detta sammanhang tagit intryck av julhögtiden. Jag skall nu inte gå in på Marockofrågan; den diskuterade herr von Friesen och jag ganska ingående i fjol, och vi kan väl hänvisa varandra till vad vi då yttrade. Men i fråga om ett finansiellt bistånd till Sudan hade riksdagen själv tidigare tagit ställning, och det kan knappast ha varit under intrycket av julfirandet som 1965 års riksdag gjorde detta. Lika litet kan vi ha varit så påverkade av julstämningen att den levde kvar till onsdagen i förra veckan, när vi också sakbehandlade denna fråga.

Herr Rubin konstaterar att det hade kommit alarmerande uppgifter från Su-

dan sedan två år tillbaka. Följaktligen skulle dessa uppgifter ha förelegat vid riksdagens behandling av frågan 1965. Herr Rubins uppfattning strider härvidlag mot den som minoriteten inom utskottet har. Denna minoritet hävdar nämligen att det efter riksdagens behandling i fjol inträdde en sådan förändring i situationen att regeringen hade bort låta bli att fullfölja riksdagens beslut.

Beträffande möjligheterna att utöva kontroll vill jag säga att den uppgift som jag lämnade har jag fått från SIDA. Men jag har också fått uppgifter om att det utövas kontroll i detta fall. Man betalar inte ut på en höft, utan de utgifter för vilka det utgår kreditstöd måste redovisas. Det finns svensk ingenjör på platsen som kontrollerar verksamheten osv.

Men när det nu förhåller sig på detta sätt och uppgifterna kännetecknas av osäkerhet — utan tvivel som herr Werner säger »åt två håll» — är min bedömning, att man inte bör avbryta arbetet. Jag betvivlar ingalunda att både herr Rubin, herr Werner och herr von Friesen vill hjälpa människor. Men varför skall man i detta fall, när man har ett projekt, inte genomföra det?

Jag tror inte att man åstadkommer några förändringar i den politiska strukturen inom ett land genom att stoppa utvecklingsprojekt eller att man över huvud taget på det sättet påverkar händelseförloppet. Sådana spekulationer skall man inte avgöra, om ett projekt av detta slag skall fullföljas eller ej.

Efter härmed slutad överläggning lades avdelning C till handlingarna.

Utskottets i *avdelning D* gjorda anmälan, att utskottet från granskningsarbetet i övrigt velat för riksdagen redovisa tre ärenden (punkterna 10—12), oaktat några särskilda yrkanden icke framställts i desamma inom utskottet, lades till handlingarna.

§ 4

Reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter och av sockernäringen, m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter och av sockernäringen, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln (p. D 3 och 5) föreslagit riksdagen, att i avvidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1966/67 beräkna till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett förslagsanslag av 160 milj. kr. och till särskilt stöd åt det mindre jordbruket ett förslagsanslag av 92 milj. kr.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en den 4 mars 1966 dagtecknad proposition, nr 47, angående reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter och av sockernäringen, m. m., vilken hänvisats till jordbruksutskottet, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels godkänna de i propositionen angivna grunderna för reglering av priser m. m. på vissa jordbruksprodukter under regleringsåret 1966/67,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta ändringar i förordningen den 3 juni 1955 (nr 284) angående slaktdjursavgift m. m. i överensstämmelse med vad som angetts i propositionen,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta ändring i förordningen den 7 juni 1956 (nr 401) angående reglering av införsel av vissa levande djur och jordbruksprodukter m. m. i överensstämmelse med vad som angetts i propositionen,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd, att i övrigt vidta erforderliga åtgärder för att genomföra

prisregleringen under regleringsåret 1966/67,

dels godkänna vad i propositionen föreslagits om användningen av införselavgiftsmedel, som inflöte under regleringsåret 1966/67, och av andra i samband med jordbruksregleringen under regleringsåret inflytande avgiftsmedel,

dels godkänna de förslag som framlagts i propositionen rörande dispositionen av införselavgiftsmedel, som inflöte eller influtit under regleringsåret 1965/66 eller tidigare regleringsår, och av andra i samband med jordbruksregleringen under samma regleringsår influtna eller inflytande avgiftsmedel,

dels godkänna vad i propositionen föreslagits rörande dispositionen av återstående behållning i clearingkassan för fettvaror,

dels godkänna de i propositionen angivna grunderna för reglering av sockerbetsodlingen och sockertillverkningen under tiden den 1 maj 1966—den 31 augusti 1967,

dels på riksstaten för budgetåret 1966/67 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett förslagsanslag av 167 000 000 kr.,

b) till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket ett förslagsanslag av 86 000 000 kr.,

dels medge att de under fonden för förslag till statsverket för budgetåret 1953/54 anvisade investeringsanslagen Lagring av jordbruksprodukter, Ytterligare lagring av jordbruksprodukter och Inlösen av inhemskt oljeväxtfrö under budgetåret 1966/67 användes för de med anslagen avsedda ändamålen.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta och till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 660 av herr *Eskilsson m. fl.* och II: 812 av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att bemyndiga Kungl. Maj:t att

Reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter och av sockernäringen, m. m.

vidtagna ändring i förordningen den 7 juli 1956 (nr 401) angående reglering av införsel av vissa levande djur och jordbruksprodukter m. m. i överensstämmelse med vad som angetts i Kungl. Maj:ts proposition nr 47, varvid dock skulle gälla att restitution av införselavgift för levande häst icke skulle medges;

2) I: 661 av herr *Eskilsson m. fl.*, likalydande med II: 811 av herr *Hansson i Skegrie m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 47 måtte medge

dels att jordbruket efter överenskomelse med jordbruksnämnden utan den inskränkning, som förordats av departementschefen i anslutning till bortfallet av stödet till spånadslinodlingen, finge äga förfoga över de införselavgiftsmedel, som nästa regleringsår inflöte inom normalramen av 160 miljoner kronor, i överensstämmelse med den uppgörelse, som träffats mellan jordbruksnämnden samt jordbrukets förhandlingsdelegation och jordbruksnämndens konsumentdelegation; samt

dels att behållningen på i runt tal 12,4 miljoner kronor av införselavgiftsmedel på potatis, som influtit före den 1 september 1965 och som redovisats inom normalramen, finge användas i enlighet med vad som överenskommits mellan statens jordbruksnämnd samt jordbrukets förhandlingsdelegation och jordbruksnämndens konsumentdelegation, innebärande att 8 miljoner kronor skulle överföras till Fonden för främjande av forsknings- och försöksverksamhet på jordbrukets område för att av fondens styrelse användas företrädesvis för att stödja forskning och försök i fråga om potatis och produkter av potatis och att av sistnämnda belopp 2 miljoner kronor skulle reserveras för att av fondens styrelse i huvudsaklig överensstämmelse med en framställning, som gjorts av Sveriges utsädesförening i Svalöv, användas för att utbetala årliga bidrag till utsädes-

föreningens löpande kostnader för förädling av potatisutsäde samt att återstående 4,4 miljoner kronor skulle reserveras hos jordbruksnämnden för att vid uppkommande behov av nämnden efter samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation användas till regleringsändamål på jordbrukets område.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

1) i anledning av motionerna I: 660 och II: 812 bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder som kunde erfordras på grund av vad utskottet i utlåtandet anförde,

2) godkänna de i utlåtandet angivna grunderna för reglering av priser m. m. på vissa jordbruksprodukter under regleringsåret 1966/67,

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta ändringar i förordningen den 3 juni 1955 (nr 284) angående slaktdjursavgift m. m. i överensstämmelse med vad som angetts i utlåtandet,

4) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta ändring i förordningen den 7 juni 1956 (nr 401) angående reglering av införsel av vissa levande djur och jordbruksprodukter m. m. i överensstämmelse med vad som angetts i utlåtandet,

5) bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd, att i övrigt vidta erforderliga åtgärder för att genomföra prisregleringen under regleringsåret 1966/67,

6) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 661 och II: 811, såvitt nu var i fråga, godkänna vad i utlåtandet föreslagits om användningen av införselavgiftsmedel, som inflöte under regleringsåret 1966/67, och av andra i samband med jordbruksregleringen under regleringsåret inflytande avgiftsmedel,

7) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 661 och II: 811, såvitt de ej tidigare behandlats, godkänna de förslag som framlagts i utlåtandet rörande disposi-

Reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter och av sockernäringen, m. m.

tionen av införselavgiftsmedel, som inflöte eller influtit under regleringsåret 1965/66 eller tidigare regleringsår, och av andra i samband med jordbruksregleringen under samma regleringsår influtna eller inflytande avgiftsmedel,

8) godkänna vad i utlåtandet föreslagits rörande dispositionen av återstående behållning i clearingkassan för fettvaror,

9) godkänna de i utlåtandet angivna grunderna för reglering av sockerbetsodlingen och sockertillverkningen under tiden den 1 maj 1966—den 31 augusti 1967,

10) på riksstaten för budgetåret 1966/67 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett förslagsanslag av 167 000 000 kr.,

b) till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket ett förslagsanslag av 86 000 000 kr.,

11) medge att de under fonden för förslag till statsverket för budgetåret 1953/54 anvisade investeringsanslagen Lagring av jordbruksprodukter, Ytterligare lagring av jordbruksprodukter och Inlösen av inhemskt oljeväxtfrö under budgetåret 1966/67 användes för de med anslagen avsedda ändamålen.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar *Mossberger, Hedström, Magnusson och Augustsson*, fru *Lundblad* samt herrar *Johanson* i Västervik, *Persson* i Skänninge, *Lundmark, Eskilsson* i Likenäs och *Björk* i Påarp, vilka ansett att utskottet under 6) bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 661 och II: 811, såvitt nu var i fråga, godkänna vad i reservationen föreslagits om användningen av införselavgiftsmedel, som inflöte under regleringsåret 1966/67, och av andra i samband med jordbruksregleringen under regleringsåret inflytande avgiftsmedel;

2. av herrar *Nils Hansson, Hermansson, Isacson, Skärman, Lundberg, Hansson* i Skegrie, *Eliasson* i Moholm, *Rimås, Dahlgren* och *Berndtsson*, vilka ansett att utskottet under 7) bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 661 och II: 811, såvitt de ej tidigare behandlats, godkänna de förslag som framlagts i reservationen rörande dispositionen av införselavgiftsmedel, som inflöte eller influtit under regleringsåret 1965/66 eller tidigare regleringsår, och av andra i samband med jordbruksregleringen under samma regleringsår influtna eller inflytande avgiftsmedel.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman. Till detta utskottsutlåtande har fogats en reservation rörande en detalj i den överenskommelse som träffats mellan jordbruksnämnden, jordbrukets förhandlingsdelegation och jordbruksnämndens konsumentdelegation. Det gäller användandet av de införselavgiftsmedel som influtit under potatisregleringen — 8 miljoner kronor — som enligt överenskommelsen skulle få användas för att understödja forskning och försöksverksamhet inom potatisodlingen och närliggande områden.

Jordbrukets förhandlingsdelegation har uttalat att ifrågavarande belopp utan någon risk för regleringsverksamheten kan användas just för forsknings- och försöksändamål. Departementchefen har emellertid inte velat tillstyrka en sådan användning, utan ansett att ytterligare överväganden är erforderliga om medlens användning inom potatisregleringen; han hänvisar därvid till 1960 års jordbruksutrednings eventuella förslag till prisreglering.

Jag må säga att denna motivering inte är särdeles stark. Däremot anser vi reservanter att det finns en bärande

Reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter och av sockernäringen, m. m.

motivering för det förslag som innefattas i överenskommelsen. Forsknings- och försöksverksamheten på potatisodlingens område är mycket viktig. Inget annat födoämne förekommer i så stor utsträckning på våra matbord som potatisen. Därför måste det vara ett intresse för både konsumenter och producenter att arbetet med att få fram så goda kvaliteter som möjligt av detta födoämne understödjes.

Trots att det redan har gjorts betydande framsteg både när det gäller forskning och försök inom odlingen och när det gäller lagringsteknik etc., finns det ännu mycket övrigt att önska i fråga om den saluförda potatisens kvalitet, vilket alltså visar att det fortfarande återstår en hel del arbete på detta område i både konsumenternas och producenternas intresse.

Överenskommelsen mellan representanterna för de bägge parterna tyder också på att man på dessa håll är medveten om att det är en hel del ogjort på detta område. Därför tycker jag att det är något svårt att förstå att departementschefen inte kunnat godta denna detalj. Överenskommelsen får ju tolkas på det sättet att producenterna föredrar att medlen användes för forskning och försök i stället för att gå till prisreglering. Jag tycker nog att ett så pass vällovligt ställningstagande från deras sida borde tillmätas ett icke ringa intresse.

Riksdagen kan knappast anses ha varit särskilt generös när det gäller att stödja forskning och försök i vårt land på livsmedelsområdet. Det är emellertid att hoppas att man inte glömmer denna detalj när man efter kända mönster skall skapa den nya jordbrukspolitiken. Tyvärr lyser sådana synpunkter, som tyder på intresse för forskning och försök på detta område, med sin frånvaro i den aktuella debatten. Det borde finnas möjlighet att visa förståelse för vad odlarna tillsammans med konsumenterna eftersträvar i detta avseende.

Med hänsyn till att potatisen har en dominerande ställning bland livsmedlen torde det, såsom jag tidigare framhållit, knappast finnas något bättre användningssätt för dessa införselavgiftsmedel än vad de avtalsslutande parterna enats om att rekommendera.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till den vid föreliggande utskottsutlåtande fogade reservationen nr 2 av herr Nils Hansson m. fl.

Herr förste vice talmannen övertog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr RIMÅS (fp):

Herr talman! Jag kan efter herr Hanssons i Skegrie anförande fatta mig mycket kort.

Den behållning av införselavgifter för potatis på 12,4 miljoner kronor, som inflytit inom normalramen för införselavgifter, är medel som enligt statsmakternas tidigare fattade beslut skall tillföras jordbruket. I överenskommelsen mellan jordbruksnämnden, jordbrukets förhandlingsdelegation och jordbruksnämndens konsumentdelegation ingår att införselavgiften på potatis skall få användas för att stödja forskning och försök i fråga om potatis. Herr Hansson i Skegrie har närmare redogjort för hur man avsett att utforma detaljerna beträffande beloppen o. s. v.

Jordbruksministern har emellertid inte ansett sig kunna godkänna jordbruksnämndens, jordbrukets förhandlingsdelegations och konsumentdelegationens förslag, som innebär att medel, vilka i princip är avsedda att användas för att stödja priserna på jordbrukets produkter överföres till forsknings- och försöksverksamhet inom potatisodlingens område. Med kännedom om att försöksverksamheten på detta område hittills har bedrivits med otillräckliga medel och att det för både odlare och konsumenter är önskvärt att få till stånd en förbättring härvidlag har vi från

Reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter och av sockernäringen, m. m.

vårt håll funnit det riktigast att stödja det förslag, som överenskommelsen mellan jordbruksnämnden, jordbrukets förhandlingsdelegation och jordbruksnämndens konsumentdelegation innebär.

Jag ber därför i likhet med herr Hansson i Skegrie att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen nr 2.

Herr JOHANSON i Västervik (s):

Herr talman! Riksdagen har tidigare i år fattat ett beslut, som innebär att stödet till odlingen av spånadslin skall upphöra. Detta har tidigare inom normalramen på 160 miljoner kronor upptagits med 3 miljoner kronor. För 1964 års skörd utbetalades ett belopp av 1,9 miljon kronor.

De borgerliga i utskottet har med lottens hjälp blivit majoritet och alltså skrivit utskottets utlåtande. Socialdemokraterna har reserverat sig mot ett bifall till de motioner — nr 661 i första kammaren och 811 i andra kammaren — i vilka yrkas att det tidigare beloppet för stöd till spånadslinodling fortfarande skall kunna utgå utan att riksdagen skulle få tillfälle att ta ställning till frågan.

Jordbruksnämnden har i sin framställning konstaterat att förutsättningarna bortfallit för fortsatt användning av införselavgifterna på fettvaror och fettråvaror till stöd åt odlingen av spånadslin.

Departementschefen har förordat att under nästa regleringsår av ifrågavarande införselavgifter ett belopp som motsvarar kostnaden för stöd åt 1965 års skörd av spånadslin inte får tas i anspråk samt att frågan om användning av detta belopp bör prövas av riksdagen i ett senare sammanhang.

Motionärerna har åberopat att departementschefens förslag inte skulle vara förenligt med att normalramens storlek, 160 miljoner kronor, godtagits. De har därvid förbisett att, såsom på-

pekats i reservationen, riksdagen fattar beslut angående både normalramens storlek och frågan om vad medlen får användas till. Inom normalramen inflytande medel får nämligen inte, som motionärerna tycks tro, användas efter gottfinnande, utan här finns noggrant angivna regler som riksdagen fastställt.

Ej heller har departementschefen, som motionärerna vill göra gällande, förbisett att stödet till spånadslinodlingen utgått av medel inom normalramen. Att så inte är förhållandet framgår klart och tydligt vid läsningen av departementschefens anförande under denna punkt i propositionen.

Vidare anför motionärerna som stöd för sitt yrkande att nedläggning av odlingen av spånadslin medför ökad odling av andra vegetabilier, varigenom exportkostnaden för dessa produkter kommer att stiga med växande belastning på jordbruket som följd. Ökningen av exportkostnaderna kan beräknas uppgå till samma totalbelopp som stödet till spånadslinodlingen. Argumentationen är emellertid inte relevant, eftersom vid bifall till jordbruksnämndens förslag beloppet i fråga endast får användas för att täcka förluster i samband med inlösen av inhemskt oljeväxtfrö. Någon möjlighet att använda beloppet t. ex. för att täcka exportförluster på brödsäd har sålunda inte varit påtänkt.

Till slut väntar sig emellertid motionärerna i allt fall att de friställda arealerna till en del kommer att besås med oljeväxter, vilket skulle innebära att kostnaderna för inlösen av inhemskt oljefrö ökar och Sveriges oljeväxtintressenters förenings ställning försämraras. Vidare anges att föreningen under senare år tvingats ta i anspråk medel från sin konjunkturutjämningsfond för att täcka utgifterna. Det kan erinras om att jordbruksnämnden inte anfört några sådana skäl för sitt förslag. De konjunkturutjämningsfonder, som finns

Reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter och av sockernäringen, m. m.

hos prisregleringsföreningarna, är för övrigt till för att användas för sådana behov.

Såsom uttalas i reservationen kan alltså vad motionärerna och utskottsmajoriteten anfört inte utgöra tillräcklig grund för ett beslut rörande användningen av förevarande medel på ungefär 2 miljoner kronor.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen nr 1 av herr Mossberger m. fl.

Herr LUNDMARK (s):

Herr talman! Herrar Hansson i Skerie och Rimås har här argumenterat för reservation nr 2, som gäller dispositionen av uppkommen behållning från tidigare influtna införselavgifter för potatis. Det rör sig om ett belopp på 12,4 miljoner kronor. Reservanterna biträder, som vi hört, den uppgörelse som träffats mellan jordbruksnämnden och de två delegationerna. Det innebär, som här redan har relaterats, att 8 miljoner kronor skulle anvisas till försök och forskning och utgå med 2 miljoner per år till Sveriges utsädesförening till förädling av potatisutsäde.

Departementschefen har i propositionen inte accepterat denna uppgörelse, och utskottet delar departementschefens mening att anslag till forskning inte bör utgå av införselavgifter inom normalramen. Det synes utskottet också betänkligt och principiellt olämpligt att bevilja dylika specialdestinerade anslag. Frågor om pengar till forskning bör prövas mera översiktligt för att man därigenom skall få större möjligheter till en riktig prioritering mellan skilda forskningsobjekt och behov.

Utskottet finner därför inte anledning att frånga tidigare av riksdagen hävdade princip i detta avseende, nämligen att anslag till forskning bör anvisas över statsbudgeten. Dispositionen av ifrågavarande behållning, alltså hela

beloppet 12,4 miljoner, bör i vanlig ordning underställas riksdagens prövning. Det betyder inte att utskottet därmed på något sätt velat tumba på normalramens pengar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Fru LINDSKOG (s):

Herr talman! Det förslag till reglering av priserna på jordbruksprodukter som i dag föreläggs riksdagen bär i ännu högre grad än förra årets förslag provisoriets prägel. De debatter som har förts både i första kammaren och här ger också intryck av detta. Jag vill i denna debatt inskränka mig till att beröra några punkter och redovisa den ståndpunkt jag intagit i jordbruksnämndens konsumentdelegation.

I stort sett har departementschefen och utskottet följt jordbruksnämndens förslag. Men när det gäller de 1,9 miljon kronor som så att säga blivit över på grund av att stödet till linodlingen inte längre skall utgå, finner jag ingen anledning till att vi låter dessa pengar användas till stöd av annan produktion utan Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning. Riksdagens beslut i frågan om stödet till linodlingen fattades för övrigt efter det att jordbruksnämnden framlagt sitt förslag.

Jag yrkar därför bifall till reservationen 1.

Vad beträffar frågan om stödet till ökad forsknings- och försöksverksamhet på potatisområdet, anser jag det vara mycket viktigt ur konsumentsynpunkt att potatis av god kvalitet finns att köpa. Vi har hittills haft mindre goda erfarenheter av kvaliteten på den potatis som saluförts. Därför behövs det pengar till forskning beträffande såväl kvalitet som lagerhållning och saluföring.

Det framhålls att riksdagen både 1959 och 1965 sagt nej till forskningsanslag utanför statsbudgeten. Men riks-

Reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter och av sockernäringen, m. m.

dagens beslut i fjol gällde ett förslag till forskningsanslag av mycket större principiell räckvidd än det forskningsanslag beträffande potatisodlingen som föreslås i år. Det nu föreslagna anslaget avser att delvis ersätta anslag från privat håll som hittills kommit forskningen till godo. Jag har ansett att riksdagen genom att bevilja detta anslag inte binder sig för någon vidlyftig och kostnadskrävande forskning i framtiden.

Därför kommer jag på denna punkt i enlighet med mitt ställningstagande inom konsumentdelegationen att rösta för reservationen 2.

Vid flera tillfällen under de senaste åren har betydande överskott på ägg, fläsk och smör uppstått. Det är en angelägen konsumentönskan att produktionen så begränsas, att tillgång och efterfrågan kommer i balans. Såvitt jag kan bedöma måste detta vara angeläget också för producenterna. Jag har i jordbruksnämnden pekat på nödvändigheten av att man särskilt på mejeriområdet söker uppnå bättre balans och att man inte låter höga utjämningsavgifter medverka till en alltför stor mjölkproduktion och ett stort smöröverskott. En bättre lokalisering av mjölkproduktionen till områden, där större delen kan säljas som konsumtionsmjölk, är också en angelägen uppgift.

Med hänsyn till att förslaget endast avser ett år har jag kunnat acceptera Kungl. Maj:ts och utskottets skrivning på denna punkt. Jag vill dock understrika att jag anser, att den motivering jag anfört för en minskning av mjölkproduktionen är bärande och att den säkert kommer att vara lika aktuell när vi om ett år på nytt skall diskutera dessa frågor. Jag hoppas också att det då skall föreligga undersökningsresultat som visar hur förändrade utjämningsavgifter kommer att verka i olika delar av landet.

Jag vill därför i dag nöja mig med dessa korta kommentarer till det utskottsutlåtande vi nu behandlar.

Herr ELIASSON i Moholm (h):

Herr talman! Vi har ju alldeles nyss haft två jordbruksdebatter här i kam-maren, och det finns ingen anledning att dra upp en ny. Jag skall därför bara göra några reflektioner.

Jag vill först med anledning av fru Lindskogs anförande säga, att i varje fall vissa av jordbrukets interna regleringsavgifter har tillkommit just för att produktionen skall kunna regleras så, att den blir så jämn som möjligt. Det avtal som nu träffats ger oss jordbrukare inte helt de möjligheter vi hade önskat.

För övrigt är det rent principiellt så, att det till grund för det beslut riksdagen nu skall fatta ligger en överenskom-melse mellan jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation, en överenskommelse som tillstyrkts av konsumentdelegationen.

Jag har sagt förut — och jag har fortfarande den uppfattningen — att det då vore rimligt att statsrådet också fram-lade de förslag, som bägge parter är överens om. Det har statsrådet inte gjort. Som vi alla vet kommer vi så småningom att få en ny jordbrukspolitik. Detta lär vara det sista förslag som är baserat på de principer vi för närvarande följer. Det hade väl varit särskilt rimligt att statsrådet visat litet god vilja denna sista gång och tillmötesgått de förslag som parterna kommit överens om.

För övrigt är det med tillfredsställelse jag noterar att utskottet kunnat skriva samman sig, framför allt när det gäller stödet till hästaveln. Man har i varje fall nu kommit därhän, att det ges möjligheter att följa upp resultatet av att man tar bort stödet för import av levande hästar. Man har ett stöd för import av slaktdjur. Jag tror att det kommer att bli mycket svårt att skilja livdjur och slaktdjur åt.

Herr talman! Dessutom ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan med undantag för vad som omfattas av

Reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter och av sockernäringen, m. m.

reservation nr 2, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag skall först be att få uttala min beundran för herr Johanson i Västervik för att han med sådant allvar kunde framföra sitt försvar för reservation nr 1. För egen räkning har jag mycket svårt att uppbåda något större engagemang i samband med den fråga som berörs i denna reservation.

I propositionen säger departementschefen på ett par ställen att han godtar den uppgörelse som träffats mellan jordbruksnämnden, jordbrukets förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen när det gäller beloppet 160 miljoner, vilket är normalramen för den del av införselavgifterna som får användas för regleringar på jordbrukets område. Det har ju under flera år också varit så, att en bestämd summa avdelats till de olika regleringskassorna för att användas i den verksamhet de bedriver. Sedan riksdagen beslutat om uppdelning av beloppet har det varit regleringskassornas egen sak i stort sett att förvalta dessa pengar.

I år har samma rekommendation lämnats av de förhandlingsparter som jag här nämnde. Summan har bestämts till 160 miljoner och som jag sade har departementschefen på ett par ställen godkänt detta. Men plötsligt lägger han så att säga kvarstad på 1,9 miljoner av dessa 160 miljoner. Detta betyder att 158,1 miljoner får användas efter riksdagsbeslutet, men de där stackars 1,9 miljonerna anses på något sätt så säregna, att riksdagen på nytt måste pröva frågan hur de lämpligen bör användas. De har gjorts till något slags guldkantade pengar. Jag är medveten om att beslutet gäller både summans storlek och användningen av pengarna — den saken är fullkomligt klar. Och jag vill gärna erkänna att visst är 1,9 miljoner också pengar, men de utgör dock endast något över 0,01 procent av hela summan. Det

verkar en smula överambitiöst att sätta ett särskilt lås för detta relativt lilla belopp. Det kan inte hjälpas att man kommer att tänka på Albert Engströms koling, som blir serverad på restaurang och säger: »Mycket smör har jag sett i mitt liv men aldrig så litet.» Många förslag har man sett utgå från Kungl. Maj:ts kansli men sällan något av detta format.

Någon lättnad i fråga om prisregleringen uppstår sannolikt inte genom att spånadslinodlingen har lagts ned, ty på denna areal skall något annat odlas. Det är mycket möjligt, men inte helt säkert, att det som här odlas kommer att ge upphov till exportöverskott i en eller annan form. Där kunde lämpligen dessa pengar komma till användning. Jag har därför litet svårt att förstå det embargo som lagts på denna relativt lilla summa. För att komma från kanslihuset verkar det vara fråga om småtterier, och jag är därför mycket nyfiken på att en gång få se vad dessa pengar skall användas till och vilken särskild insats regeringen har för avsikt att göra med detta belopp. Det blir en grannlaga uppgift att finna en så klok placering, att det kan bli värt att på nytt komma till riksdagen i fråga om placeringen av dessa 1,9 miljoner.

Som jag tidigare har sagt har man litet svårt att hålla sig allvarsam inför detta avsteg från överenskommelsen mellan jordbruksnämnden, jordbrukets förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen, enligt vilken alla parter var överens om att beloppet inte skulle beläggas med någon särskild kvarstad. Nu vet jag inte om man skall tolka detta som ett utslag av något slags skämtlynne från jordbruksministern eller om det kanske är fråga om en kedjereaktion i samband med beslutet om spånadslinodlingens nedläggande och ett visst uttalande i denna fråga av herr statsrådet. Jag vet inte om så är förhållandet och begär heller inte att statsrådet skall erkänna det.

Reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter och av sockernäringen, m. m.

Men, herr talman, det är svårt att uppbåda något större engagemang för denna sak. Beloppet är för litet för att ryckas ut, även om statsrådet är i sin fulla rätt att göra det, eftersom beslut senare skall fattas om användningen.

Jag ber att med det sagda få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter utom punkt 7, som beröres av reservation nr 2.

Fru LINDSKOG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill nämna att konsumentdelegationen icke har behandlat frågan om spånadslinet, eftersom denna låg under riksdagens prövning när konsumentdelegationen och jordbruksnämnden hade sina sammanträden.

Till herr Eliasson i Moholm skulle jag vilja säga, att jag vet att det rör sig om interna regleringsavgifter inom mjölkområdet. Jag skulle med stor tillfredsställelse se om SMR och mejeriförningarna själva skulle kunna ordna detta med utjämningsavgifterna bättre under det kommande provisorieåret.

Herr JOHANSON i Västervik (s):

Herr talman! Jag fattade inte riktigt vad det var för beundran som herr Hansson i Skegrie hyste för mig. Var det att jag inte var tillräckligt engagerad i frågan? Jag förstår inte varför man skulle vara så oerhört engagerad i denna fråga. Herr Hansson framhöll ju sedan själv att införselavgiftsmedlen fördelas på olika områden, och när vi nu inte längre skall ge stöd åt spånadslinodlingen bör de pengarna finnas kvar och riksdagen senare få pröva huruvida de medlen skall användas på annat område. Jag tycker därför att vi kan vara helt överens på den punkten.

Jag vill citera vad reservationen säger i denna fråga: »Intet hindrar givetvis att jordbruksnämnden — om nämnden efter utredning skulle finna att det spärrade beloppet av införselavgifterna inom normalramen behöver tas i anspråk — under det kommande regle-

ringsåret framlägger förslag härom för Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning.»

Jag tycker att det är tillräckligt, och jag är mycket förvånad över att inte de som skrivit utskottsutlåtandet har kunnat ansluta sig till de synpunkter som framfördes från vårt håll i utskottet.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Mitt beröm till herr Johanson i Västervik berodde på att han i en så liten fråga som denna kunde hålla ett så engagerat anförande i så allvarlig ton som han gjorde. Här gäller det inte större belopp än att man mycket väl kunnat låta jordbruksnämnden redan nu få fullmakt att använda det. 1,9 miljoner av 160 är inte mycket att komma tillbaka till riksdagen med.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie och jag talade för någon vecka sedan om betydelsen av att leda studiecirklar och lära sig en massa nyttiga ting. Herr Hansson har tydligen inte lett någon studiecirkel i matematik, eftersom han kommer fram till att 1,9 miljoner av 160 skulle utgöra 0,01 procent. Det får väl ändå korrigeras, därför att det är väl i stället 1,1 procent eller någonting sådant. Om herr Hansson tänker efter behandlar han i jordbruksutskottet en rad punkter i huvudtiteln, där anslagen ligger betydligt under detta belopp. Jag föreställer mig att ungefär hälften av anslagsposterna inom huvudtiteln rör sig om mindre belopp än detta. Därför skall väl inte herr Hansson bagatellisera detta och mena att ett par miljoner inte är pengar som man behöver tala om.

Herr Hansson menade att detta var småtterier. Han sade också att han hade svårt att hålla sig allvarlig när han talade om detta, och han menade att förslaget kanske var en kedjereaktion från riksdagens behandling av frågan om stödet åt spånadslinodlingen. Visst kan

Reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter och av sockernäringen, m. m.

vi kalla det en kedjereaktion, om herr Hansson har behov av att finna märkli- ga ord. Det finns ett klart samband, tyc- ker jag. Det är naturligt att om riksdag- en inte hade fattat beslut om nedlägg- ning av verket i Laholm och stödet till linodlingen hade det aldrig blivit något att diskutera. Nu bortfaller emellertid det ändamålet, och varken herr Hansson eller någon annan av dem som förhand- lade hade klart för sig hur det skulle gå med nedläggningen av denna odling. Därför kunde ni inte heller förutse vad som skulle hända, och jordbruksutred- ningen har inte framlagt något förslag om hur dessa pengar skall användas. Vi har inte prutat bort dem.

När vi diskuterade frågan om stödet till spånadslinodlingen så frågade herr Hansson mig: »Vad skall man göra med dessa pengar?» Jag svarade att förmod- ligen kan man leta upp något nyttigt ändamål och så småningom använda dem härför. Herr Hansson tycks ha svårt att se att något sådant ändamål kan finnas. Om jordbruksnämnden får fundera på detta tror jag emellertid att den skall kunna framlägga förslag, när den nu vet hur läget är och att dessa medel inte behövs för det ändamål för vilket de tidigare använts.

Jag har inte behov av att förlänga denna debatt. Jag tycker inte att det be- höver betecknas som kläffingrighet om man handlar konsekvent, vilket jag tyc- ker att vi har gjort i detta fall.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag skall gärna erkänna att jag inte var exakt i fråga om mate- matiken. Men jag sade ju att det rörde sig om »något över» 0,01 procent.

Avsteget från överenskommelsen tyc- ker jag nog mera liknar ett olycksfall i arbete än en väl övertänkt åtgärd. Jag vill endast lika kort som statsrådet säga, att jag hoppas att det gamla talesättet att små olyckor banar väg för större inte skall vinna tillämpning i detta fall.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1—5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 6

Herr förste vice talmannen gav pro- positioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till re- servationen 1); och fann herr förste vice talmannen den förra propositi- onen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johanson i Västervik begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voterings- proposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. 6) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit re- servationen 1) av herr Mossberger m. fl.

Sedan kammarens ledamöter häref- ter intagit sina platser och voterings- propositionen blivit ännu en gång upp- läst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kun- na råda angående omröstningens resul- tat, varför votering medelst omröst- ningsapparat verkställdes. Därvid av- gavs 104 ja och 109 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reser- vationen 1) av herr Mossberger m. fl.

Mom. 7

Herr förste vice talmannen gav pro- positioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till re- servationen 2); och fann herr förste vice talmannen den förra propositi- onen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde emel-

Vissa preskriptionsbestämmelser i vattenlagen

lertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. 7) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Nils Hansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmanen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 108 ja och 107 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 8—11

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 5

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av väckt motion om ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser om förmyndaransvar.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6**Vissa preskriptionsbestämmelser i vattenlagen**

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckta mo-

tioner angående vissa preskriptionsbestämmelser i vattenlagen.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! I de motioner som ligger till grund för tredje lagutskottets utlåtande nr 32 erinras om oklarheter beträffande vissa bestämmelser i vattenlagen. I denna finns stadgande om rätt för den som på grund av byggande i vatten, anläggande av vattentäkt eller vattenreglering lider skada som inte förutsetts av vattendomstolen har att inom mellan fem och tjugo år framställa krav på ersättning. Emellertid har i kommentar till vattenlagen gjorts gällande, att den allmänna regeln om tioårig preskription skulle ta över ifrågavarande stadgande i vattenlagen, varför ersättningsanspråk inte skulle kunna resas efter längre tid än tio år. Föreskriften om viss anmälningstid för oförutsedd skada av här avsett slag måste under sådana omständigheter vara vilseledande för sakägarna.

Som motionär i denna kammare noterar jag med tacksamhet den välvilighet varmed utskottet har behandlat dessa motioner. Utskottet framhåller i sitt utlåtande att det finner det vara angeläget att undanröja den risk för rättsförlost, som föreligger på grund av att skadeståndsanspråk kan preskriberas under den tid en sakägare är bevarad vid rätten att anmäla oförutsedd skada.

Jag vill uttrycka förhoppningen att dessa frågor övervägs i samband med det arbete med översyn av preskriptionsbestämmelserna som enligt utskottet pågår i Kungl. Maj:ts kansli, och att resultatet härav blir att de aktuella lagrummen i vattenlagen kan undantas från reglerna om allmän preskription, samt vidare att utskottets skrivning måtte vara vägledande vid eventuella domslut under tiden intill dess att så sker.

Traktorsläpvagns utrustande med varningsskylt

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av väckta motioner angående de hygieniska bestämmelserna för import av vilt.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8**Traktorsläpvagns utrustande med varningsskylt**

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckt motion om traktorsläpvagns utrustande med varningsskylt.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag är medveten om att det nu inte går att åstadkomma någon ändring, eftersom utskottet har avstyrkt min motion, men jag är angelägen om att framhålla de mycket betydande risker som förekommer i trafiken på grund av de långsamtgående fordonen. Då tänker jag speciellt på de släpvagnar som drages av traktorer — som jag har tagit upp i motionen — och beträffande vilka man bakifrån inte kan se någon skillnad på släpvagnen och en lastbil.

Många trafikanter har säkert gjort samma erfarenheter som jag, i synnerhet om de bor i en landsända där det är vanligt med traktorsläp, att man gång på gång överraskas av att plötsligt ha ett fordon framför sig, som man tror vara en lastbil, men som man sedan finner vara en »väglus» — som de populärt brukar kallas. Förlåt uttrycket!

Dessa traktorsläp innebär mycket allvarliga risker, och jag är ledsen över att utskottet inte har haft så pass stor för-

ståelse att utskottet i varje fall kunnat fatta meningen med motionen. Jag var kanske litet försumlig när jag skrev den genom att inte förstå att utmärkningen skulle avse antingen ordet Traktor eller ett märke, till exempel ett stort T, som tecken på långsamtgående fordon.

Jag är säker på att man inte behöver gå till sådana ytterligheter som en remissinstans har gjort, när den förklarat att skylten för att observeras måste vara 3 meter lång. Den skulle mycket väl kunna göras som en rund skylt med ett stort T på. Eller också kan man på skylten ange den hastighet med vilken fordonet får gå. Under alla förhållanden kan märkningen göras på ett sätt som klart anger att man har en trafikrisk framför sig. Då skulle man inte lika lätt som nu förväxla ett traktorsläp med en lastbil, vilken senare ju går med helt annan hastighet.

Jag har med min motion velat framhålla nödvändigheten av att ägna denna fråga uppmärksamhet. Om jag inte kan nå mitt syfte på annat sätt får jag väl återkomma nästa år och då förklara att det går att göra en sådan märkning på annat sätt än med en 3 meter lång skylt på traktorsläpen. Vi borde inte ha fler dödsoffer i trafiken på grund av att vi försummar denna sak. Inte behöver det heller vara så besvärligt att göra en sådan utmärkning på de fordon som bakifrån ser ut precis som en lastbil.

Herr talman! Jag har tyvärr ingen möjlighet att med framgång yrka bifall till motionen, men om man i trafiksäkerhetssammanhang tar upp frågan igen efter detta förtydligande — det borde man ha gjort långt tidigare — så är jag givetvis mycket nöjd med det. Om inte så sker, lovar jag att återkomma nästa riksdag.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Herr Löfgren är tydligen missnöjd med utskottets sätt att behandla hans motion. Det var emellertid inte utskottet utan en remissinstans

Ökat samhälleligt stöd till motorsport bland ungdom

som framhöll hur svårt det skulle bli att över huvud taget utmärka ett traktorsläp på det sätt motionären föreslagit. Och den 3 meter långa skylten är inte utskottets uppfinning. Vi har bara hänvisat till vad en remissinstans har sagt.

Detta är ändå en rätt besvärlig historia, herr Löfgren. Även om vi får en bestämmelse om att traktorsläpvagnar skall vara utmärkta på något särskilt sätt, så är därmed ingalunda alla besvärligheter ur världen. Det behövs ju bara att en personbil eller lastbil saktar in och kör efter traktorsläpet för att en eventuell skylt på traktorsläpet skall skymmas.

Om det nu skulle vara så enkelt som herr Löfgren tror, kan jag inte tänka mig att remissinstanserna skulle ha ställt sig så avvisande. Man kan väl ändå inte fränkänna remissinstanserna intresse för trafiksäkerheten.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag skall erkänna att jag är ytterst tacksam för att utskottet har skrivit: »Motionärerna har sålunda enligt utskottets mening pekat på ett väsentligt trafiksäkerhetsproblem.» Men sedan, herr Levin, åberopar utskottet remissinstanserna och säger: »Som framgår av remissvaren skulle en skylt för att kunna läsas på betryggande avstånd få sådana dimensioner att fast montering av den inte är möjlig, eftersom skylten ofta skulle bli till hinder.» När man talar om sådana dimensioner har man alltså åberopat remissinstansernas yttrande att det är nödvändigt att ha skylten så stor. Jag hade hoppats att man skulle finna en möjlighet att föreslå en betydligt enklare form av utmärkning.

Herr Levin sade att man i alla fall inte löser frågan, eftersom personbilar och andra bilar som kör bakom kan skymma utmärkningen. Jag är fullt medveten om att detta kan inträffa. Men vad jag har tagit upp är den situation som så ofta förekommer, att man tror att det

är en lastbil som kör med någorlunda normal hastighet och alltför sent upptäcker att det inte är en lastbil, även om det ser ut precis som om det vore en sådan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9**Ökat samhälleligt stöd till motorsport bland ungdom**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckta motioner om ökat samhälleligt stöd till motorsport bland ungdom.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Till utskottsutlåtandet har jag fogat en blank reservation, och jag vill med anledning därav motivera detta.

Vi har en ständigt underhållen debatt om ungdomens anpassning i samhället, och denna debatt inriktas i väsentlig mån på förslag till vidgade sysselsättningar under fritiden. I skilda former ger samhället stöd åt fritidssysselsättningar bland de unga — genom organisationer, kommunala ungdomsgårdar och studieverksamhet. Det är en mycket omdiskuterad fråga i vilken utsträckning dessa verksamheter når och accepteras av den ungdom som genom andra aktiviteter anses utgöra ett ordningsproblem i samhället.

Ofta är det ju fråga om ungdomar utan bestämda intressen, med allmänt gatuliv som påtaglig sysselsättning. I betydande grad är det fråga om bilburen ungdom men det gäller även, i mera begränsad omfattning, ungdom med motorcykel. Även om man gör gällande att bilen bara är ett medel och att bilåkandet är ett sätt att få tiden att gå, så lär sig de flesta ungdomar genom miljö och umgänget med bilen åtskilligt om fordonet och trafiken. Aktivite-

Kungörande av röstlängd

ter med motoranknytning har samtidigt större förutsättningar att fånga denna gruppns intresse till fritidssysselsättning.

Men trots att vi har en så rik flora av organisationer på ungdomssidan har dessa tyvärr inte en motoranknytning som motsvaras av det stora motorintresset hos ungdomarna. Ser man på de mopedåkande ungdomarna finner man hur påtagligt det är att den form av verksamhet de bedriver sällan äger rum i klubbform med tävlingar och föreningsliv. Denna gruppns mycket stora intresse för motorfordon gör att man troligen lättare kan få dessa ungdomar med i föreningar som bedriver motorsport.

Hos den bilåkande ungdomen synes organisationsprocenten vara liten. Detta beror till stor del på att dessa ungdomar saknar spontant föreningsintresse. Genom bilismens allmänna expansion har motororganisationerna tillförts medlemmar i betydande grad, men de har inte haft utrymme för omfattande värvningskampanjer bland de yngre bilisterna.

De tävlingsinriktade motororganisationerna har ett större ungdomligt inslag. Ledarbrist och lokalbrist sätter emellertid snäva gränser för deras verksamhet. Därför ter det sig nödvändigt att de ledande motorklubbarna satsar huvuddelen av sin verksamhet på att hjälpa de förare som försvarar klubbens färger i stället för att satsa på den allmänt ungdomsvårdande verksamheten — den får komma i andra hand.

Det samhällsstöd som utgått till motororganisationerna har inordnats i stödet till idrottsverksamheten, men med den stora ansvällning som sker av de ungdomsgrupper som ägnar sitt intresse åt motorfordonsåkande synes det som om stödet till motorsporten varit påfallande svagt, trots att motorsporten förutom sin allmänfostrande verksamhet även ger ungdomarna en god utbildning och sålunda bör leda till ett trafikmässigt gott uppträdande. Därför har vi reservanter ansett att frågan om sam-

hällets stöd till motorsport bland ungdom behöver ses över.

Utskottet uttalar att det får förutsättas att 1965 års idrottsutredning även kommer att pröva frågan om stödet till motorsporten och att 1962 års ungdomsutredning torde framlägga förslag i samma riktning. Då vi reservanter förutsätter att utredningarna allsidigt kommer att belysa de frågor som sammanfaller med det samhälleliga stödet till motorsport bland ungdom, nöjer vi oss med detta. Men vi kommer i fortsättningen helt naturligt att bevaka frågan.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10

Föredrogs vart för sig

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckta motioner angående flygutbildningen m. m.;

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om förklaring enligt artikel 46 i Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, och

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk tillämpning av bestämmelser om privilegier och immunitet för organisationen för europeisk rymdforskning; samt

konstitutionsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 11**Kungörande av röstlängd**

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 29, i anledning av motioner om kungörande av röstlängd.

Vissa riktlinjer för en författningsreform

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! I föreliggande utskottsutlåtande behandlas ett motionspar, i vilket vi tagit upp frågan om kungörelseförfarandet vid röstlängdsframläggande och justering. Som bekant har fall inträffat, som inneburit att oförvitliga medborgare genom misstag vid röstlängdsupprättande gått förlustiga sin rösträtt. Detta sammanhänger ytterst med att man inte begagnar sig av möjligheten att kontrollera, om man finns upptagen i röstlängden, när denna ligger tillgänglig för allmänheten före fastställandet.

Att ytterst få medborgare begagnar sig av möjligheten till denna kontroll beror säkerligen på flera omständigheter. En av dessa är att tiden den 6—12 juli, när röstlängden finns framlagd för granskning, sammanfaller med den tid då många har semester och således inte vistas på hemorten. Den andra och kanske mest bidragande orsaken är enligt mitt förmenande att man inte läser kungörelserna i dagspressen och av denna anledning är ovetande om att röstlängden finns tillgänglig för granskning.

Vi har i motionen yrkat att den lagparagraf, som reglerar kungörelseförfarandet, skulle få ett tillägg i vilket det uttalas, att kungörelsen också på annat lämpligt sätt genom statens försorg skall bringas till allmänhetens kännedom. Detta sker nu endast genom tillkännagivande i dagspressen och anslag på kommunens anslagstavla.

Vi har, vilket vi också angivit i motionen, härvidlag tänkt oss att man genom radion och televisionen skulle kunna lämna meddelande om att justering av röstlängder pågår under den aktuella tiden, varvid en större allmänhet finge kännedom om justeringen och dess betydelse.

Utskottet uttalar att det för sin del kan instämma i motionernas syfte men

tillägger, att detta syfte bättre tillgodoses genom det förslag, som framlagts i proposition nr 71, än genom det under rättelseförfarande motionärerna åsyftar.

Det förslag som framlagts i nämnda proposition och som tillstyrkts av utskottet tycker också jag är bra och innebär ett steg i rätt riktning. Men inte heller en tillämpning av detta förslag undanröjer alla möjligheter till misstag. Allt kommer ändå att bli beroende av om vederbörande tagit del av röstlängdens innehåll.

Det kan visserligen invändas att röstkortet vid den tidpunkt — den 1 september — då sista möjligheten till rättelse enligt de nya bestämmelserna i realiteten föreligger, redan är utsända och att vederbörande, om han inte fått sitt röstkort, bör ha möjlighet att kontrollera röstlängdens rätta innehåll och att, om fel föreligger, använda sin klagerätt. Men tiden är då ytterst knapp och förseningar i postgång o. d. kan ställa till besvärligheter.

Jag vidhåller, herr talman, att ett kungörelseförfarande i enlighet med motionernas syfte, så att kungörelsen även på annat lämpligt sätt än vad som för närvarande sker bringades till allmänhetens kännedom, verksamt skulle ha gagnat saken. Man skulle då kunnat använda radions och televisionens möjligheter att nå den stora allmänheten.

Jag skall avstå från att ställa något yrkande med hänsyn till att utskottsutlåtandet är enhälligt. Vi får se hur denna fråga kommer att utveckla sig.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12**Vissa riktlinjer för en författningsreform**

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 30, i anledning av motioner om vissa riktlinjer för en författningsreform.

I de likalydande motionerna nr 251 i första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* och nr 321 i andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* yrkades, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att Kungl. Maj:t måtte låta de i motionen angivna riktlinjerna i syfte att fördjupa och stärka det svenska folkstyret ligga till grund för det utredningsarbete, som erfordras för *dels* ett beslut år 1968 om genomförande av en enkammarriksdag utsedd genom direkta val, *dels* ett framtida beslut om en slutgiltig och samlad författningsreform».

Utskottet hemställde, att motionerna I: 251 och II: 321 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Sveningsson, Svenungsson* och *Magnusson* i Tumhult, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om tilläggsdirektiv till den nya författningsutredningen i enlighet med de synpunkter, som framförts i motionerna I: 251 och II: 321.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr MAGNUSSON i Tumhult (h):

Herr talman! I högerens partimotioner om vissa riktlinjer för en författningsreform yrkas, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att Kungl. Maj:t måtte låta de i motionerna angivna riktlinjerna i syfte att fördjupa och stärka det svenska folkstyret ligga till grund för det utredningsarbete som erfordras för *dels* ett beslut år 1968 om genomförande av en enkammarriksdag, utsedd genom direkta val, *dels* ett framtida beslut om en slutgiltig och samlad författningsreform.

Som synes tar detta motionspar upp stora och betydelsefulla frågor, och i skilda avsnitt behandlas de olika problemen ingående.

Sedan motionerna avlämnades har

Vissa riktlinjer för en författningsreform

emellertid tillsatts en ny parlamentarisk författningsutredning, och därmed har frågan kommit i ett delvis annat läge. Jag skall därför inte gå in på någon längre diskussion. För att de olika spörsmålen skall tas upp av utredningen synes denna emellertid böra få vidgade direktiv. Vi har därför från högern anfört reservation mot utskottsmajoritetens beslut och hemställt att utredningen måtte erhålla tilläggsdirektiv i enlighet med motionernas syfte.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Jag delar den ärade föregående talarens mening att denna motion kunde vara inledningen till en ganska omfattande debatt. Som utskottet framhållit i sitt utlåtande har emellertid en rad av dessa frågor redan diskuterats, och just nu arbetar författningsutredningen.

Det må förlåtas mig, om jag ändå anser det finnas anledning att uppmärksamma vad som sägs i motionens inledning i fråga om begreppet demokrati. Jag hoppas att den utläggning som där har gjorts av detta begrepp samtidigt utgör en dödfoklaring av den i högerkretsar kända företeelsen ägardemokrati.

Jag skall emellertid inte inleda någon diskussion därom, utan ber med det anförda att få hemställa att kammaren beslutar i enlighet med utskottets förslag att denna motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan, *dels* ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Tumhult begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Anslag till bidrag till politiska partier

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Sveningsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Tumhult begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 177 ja och 30 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13**Anslag till bidrag till politiska partier**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1966/67 till bidrag till politiska partier jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade (bilaga 4, punkt G 8, s. 131) föreslagit riksdagen att till Bidrag till politiska partier för budgetåret 1966/67 under andra huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 23 milj. kr.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (I: 281) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 346), hade motionärerna — under åberopande av innehållet i de

likalydande motionerna I: 251 och II: 321 — hemställt att riksdagen måtte avslå det under andra huvudtiteln till Bidrag till politiska partier för budgetåret 1966/67 äskade förslagsanslaget av 23 milj. kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 281 och II: 346, till Bidrag till politiska partier för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under andra huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 23 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin, Strandberg* och *Bohman* samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 281 och II: 346, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1966/67 till bidrag till politiska partier.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **LJUNGBERG** (h):

Herr talman! Högerpartiet har i en partimotion i januari i år yrkat avslag på Kungl. Maj:s förslag i proposition nr 1, bilaga 4, om ett förslagsanslag av 23 miljoner kronor till Bidrag till politiska partier.

Motionen är kortfattat behandlad av utskottet, som nöjt sig med att hänvisa till beslutet av 1965 års riksdag. Jag kan, herr talman, fatta mig lika kort, eftersom denna fråga så sent som för en och en halv vecka sedan debatterades i denna kammare och den principiella syn som dikterar högerpartiets förslag då kom till klart uttryck.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr **BERGMAN** (s):

Herr talman! Jag delar fröken *Ljungbergs* uppfattning om att en debatt i denna fråga nu igen vore ganska över-

flödig, och jag nöjer mig därför med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Ljungberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 53, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen av herr Virgin m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteeringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen till-

kännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Ljungberg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 175 ja och 32 nej.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 31, i anledning av motioner om beaktande av den enskildes intressen vid utarbetande av en ny grundlag.

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammarén att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammaréns ledamöter åtskildes här efter kl. 17.05.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 27 april

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid av herr andre vice talmannen.

§ 1

Förbud mot retroaktiv lagstiftning

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 32, i anledning av motioner om förbud mot retroaktiv lagstiftning.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr MAGNUSSON i Tumhult (h):

Herr talman! I de motioner som legat till grund för detta ärende har hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag till sådan ändring i grundlagen att förbud infördes mot retroaktiv lagstiftning samt att vederbörande utskott måtte ut-

arbeta härför erforderlig författningsändring». Då emellertid frågan delvis har berörts i dagens dechargdebatt och den nya författningsutredningen, efter det att motionerna avlämnades, fått i uppdrag att pröva frågan om förbud mot retroaktiv lagstiftning, har jag icke något yrkande. Från högern har vi också nöjt oss med ett särskilt yttrande vid utskottsutlåtandet.

Till detta vill jag bara helt allmänt framhålla, att ett grundlagsförbud mot retroaktiv lagstiftning för den enskilde medborgaren skulle innebära en garanti för att bl. a. skatteuttag icke skulle kunna ske retroaktivt. Jag vill därför både ur den synpunkten och av flera andra skäl uttrycka den förhoppningen, att författningsutredningen skall komma fram till en positiv lösning av dessa spörsmål.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Sedan man från högerhåll nu så kraftigt tonat ned motionens krav på att en lagtext omedelbart skall skrivas, som innebär förbud mot all retroaktiv lagstiftning, kan jag fatta mig mycket kort. Kanske drar herr Magnusson i Tumhult dock alltför stora växlar på författningsutredningen. Utredningsuppdraget gäller nämligen inte all retroaktiv lagstiftning, utan utredningen skall pröva huruvida man i grundlagen skall skriva in förbud mot retroaktiv strafflagstiftning. I realiteten iakttar vi redan detta förbud.

Sedan kan man alltid diskutera om hur långt man skall driva förbudet mot retroaktivitet. Herr Magnusson i Tumhult lät förstå, att den enskilde medborgaren skulle uppskatta allt förbud mot retroaktivitet. Jag är inte alldeles övertygad om att han skulle göra detta, om det gällde att retroaktivt erhålla löneförmåner!

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 2

Utbildning i automatisk databehandling samt anslag till pedagogiskt utvecklingsarbete

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående utbildning i automatisk databehandling samt anslag för budgetåret 1966/67 till pedagogiskt utvecklingsarbete jämte i dessa ämnen väckta motioner.

I propositionen nr 1 (bilaga 10, punkt D 10, s. 212—216, av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1966) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Pedagogiskt utvecklingsarbete för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 3 510 000 kr.

I propositionen nr 41 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 25 februari 1966, föreslagit riksdagen att dels godkänna av chefen för ecklesiastikdepartementet förordade riktlinjer för utbildning m. m. inom ADB-området, dels utöver vad som föreslagits i propositionen nr 1 under reservationsanslaget Pedagogiskt utvecklingsarbete för budgetåret 1966/67 anvisa 100 000 kr.

I anslutning till behandlingen av Kungl. Maj:ts förslag beträffande medelsanvisningen under anslaget Pedagogiskt utvecklingsarbete hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 168) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 219), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta att anslaget till pedagogiskt utvecklingsarbete uppräknades med 500 000 kr. utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit och därför till pedagogiskt utvecklingsarbete för budgetåret 1966/67 under åttonde huvudtiteln

Utbildning i automatisk databehandling samt anslag till pedagogiskt utvecklingsarbete

anvisa ett reservationsanslag av 4 010 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Torsten Andersson m.fl.* (I: 380) och den andra inom andra kammaren av herr *Adamsson m.fl.* (II: 332);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m.fl.* (I: 381) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m.fl.* (II: 474), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte vid sin behandling av Bidrag till pedagogiskt utvecklingsarbete under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1966/67 bevilja ett reservationsanslag av 5 100 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Erik Filip Petersson* (I: 404) och den andra inom andra kammaren av fru *Nettelbrandt m.fl.* (II: 488), i vilka hemställts att riksdagen under ecklesiastikdepartementets huvudtitel till Pedagogiskt utvecklingsarbete för budgetåret 1966/67 måtte anvisa ett reservationsanslag av 5 100 000 kr.

Utskottet hade vidare i anslutning till behandlingen av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 41 framlagda förslag angående utbildning m.m. inom ADB-området behandlat en inom första kammaren av herr *Wallmark* väckt motion (I: 649).

Utskottet hemställde,

I. att motionen I: 649 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att riksdagen måtte godkänna de i statsrådsprotokollet över ecklesiastik-ärenden för den 25 februari 1966 förordade riktlinjerna för utbildning m.m. inom ADB-området;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 168 och II: 219, I: 381 och II: 474 samt I: 404 och II: 488, förstnämnda fyra motioner så-

vitt nu var i fråga, till Pedagogiskt utvecklingsarbete för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 610 000 kr.;

IV. att motionerna I: 380 och II: 332 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herr *Axel Andersson*, fröken *Andersson* samt herrar *Per Jacobsson*, *Bengtson*, *Thorssten Larsson*, *Nyman*, *Wallmark*, *Bohman*, *Larsson* i Hedenäset, *Turesson*, *Nelander*, *Mattsson*, *Källstad* och *Tobé*, vilka ansett att utskottet under III. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 404 och II: 488 samt I: 381 och II: 474 samt med bifall till motionerna I: 168 och II: 219, sistnämnda fyra motioner såvitt nu var i fråga, till Pedagogiskt utvecklingsarbete för budgetåret 1966/67 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 4 110 000 kr.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Jag har med tanke på vad som står i utskottsutlåtandet, ingen anledning yttra mig om den automatiska databehandlingen, men däremot anser jag det angeläget att säga någonting om anslaget till pedagogiskt utvecklingsarbete. Det finns nämligen mycket som talar för att vi i särskilt stor utsträckning skulle satsa på forskning inom skolans område för att kunna tillvarata utbildningsresurserna på bästa tänkbara sätt.

Om vi ser på näringslivet visar det sig att man satsar 2 å 2,5 procent till forskningsarbete och utvecklingsarbete och om vi ser på de statliga forskningsutgifternas storlek i förhållande till statsverkets samlade driftutgifter satsar man drygt 2 procent. Men

Utbildning i automatisk databehandling samt anslag till pedagogiskt utvecklingsarbete

när det gäller forsknings- och utvecklingsarbete inom skolväsendet anslås därtill knappt en tiondelns procent av de totala driftkostnaderna, och det kan väl ändå inte anses riktigt. Vi behöver få fram en mera rationell användning av våra resurser. Skolöverstyrelsen har antytt att det är möjligt att ersätta en del av lärarnas arbete med studiematerial, vilket skulle kunna öppna ganska lovande perspektiv för oss i en situation när frågan om bristen på lärare är så aktuell.

Skolöverstyrelsen har äskat ett sammanlagt belopp på 5,1 miljoner kronor, medan nuvarande anslag är på 3 miljoner kronor. Av detta belopp skulle 2,2 miljoner avse kostnader för pedagogiska och psykologiska undersökningar. Det gäller t. ex. flexibel elevgruppering, undervisningens individualisering, yrkesundervisning, undervisningsmetoder för handikappade samt studie- och yrkesorientering. Alla dessa områden anser jag vara mycket viktiga. Men departementschefen har endast gått med på en ökning med 500 000 kronor, vilket vi anser otillfredsställande.

Om skolöverstyrelsens utvecklingsprogram, sådant det skisserats, skall kunna förverkligas i varje fall till avsevärd del, anser vi att det behövs ett större anslag. Vi har därför i reservationen föreslagit en ökning av anslaget till sammanlagt 4 110 000 kronor, och jag vill därför yrka bifall till reservationen av herr Axel Andersson m. fl. om ett reservationsanslag på 4 110 000 kronor,

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Som redan många gånger framhållits har ecklesiastikministern tvingats vara mycket återhållsam i fråga om anslagsuppräknings inom hela undervisningsområdet. Statsutskottets andra avdelning har i regel haft mycket stor förståelse för denna hållning, även då

det gällt synnerligen angelägna ting. Detta kan emellertid givetvis inte tillåtas innebära, att alla bedömningar, som ecklesiastikministern gjort eller gör, är ofelbara. Man har ibland en känsla av att avdelningens och utskottets socialdemokrater är fångade i ett slags ofelbarhetsdogm, på sitt sätt lika doktrinär som den som gäller på det religiösa området för exempelvis påven; jag hoppas, att herr Edenman inte tar illa upp av jämförelsen. Det är ju hans partivänner, som upphöjt honom till något slags undervisningspåve, då de aldrig ifrågasätter hans och departementskardinalernas djupa vishet.

Nu har vi att behandla ett anslagsärende, nämligen anslaget till pedagogiskt utvecklingsarbete, som mer än de flesta påkallar frågan: Bedömer ecklesiastikministern verkligen riktigt härvidlag?

Ja, säger majoriteten av utskottets ledamöter tveklöst, om också under vissa krumbukter om att det är viktigt att ett oavbrutet pedagogiskt utvecklingsarbete pågår. Uttalandet har det självklaras underbara storhet och kostar ingenting. Reservanterna, som har klart för sig, att grundskolan släpar efter bl. a. rent pedagogiskt och arbetsmässigt sett, menar, att man i fråga om anslaget till pedagogiskt utvecklingsarbete måste väga statsfinanser och angelägenhetsgrad mot varandra på så sätt, att man här måste satsa mera pengar.

Vad reservanterna föreslår, en halv miljon kronor, är i och för sig inte mycket och man kan bagatellisera en sådan uppräkning. Det är dock en uppräkning med en sjundedel av vad Kungl. Maj:t föreslår och kan räcka till en hel del högst uppe på prioritetstegen. Jag vill endast nämna intensifierade undersökningar angående flexibel elevgruppering och undervisningens individualisering samt vidare snabbare utvecklig och framställning av undervisningshjälpmedel. Jag vill erinra om att ecklesiastik-

Utbildning i automatisk databehandling samt anslag till pedagogiskt utvecklingsarbete

ministern helt riktigt konstaterar följande i sina direktiv till hjälpmedelsutredningen: »Ansvar för att det inom vårt utbildningsväsende finns tillgång till effektiva pedagogiska hjälpmedel åvilar ytterst statsmakterna.»

Jag skulle vilja rekommendera alla klientrogn att läsa skolöverstyrelsens motiveringar för en uppräkningsanslag till pedagogiskt utvecklingsarbete, sådana de refereras i bilaga 10 till statsverkspropositionen, sid. 212 t. o. m. 215. Läs också i anslutning här till departementschefens försök att slingra sig undan på sid. 215 och 216. Det är en ganska belysande litteratur.

In i bilden beträffande pedagogiskt utvecklingsarbete kommer ett speciellt behov av undervisningsmaterial på ett område, som belyses i ett motionspar om anslag för skolmaterial angående vattenvård. Vården av våra vattentillgångar och kampen — ty man kan väl tala om en kamp — mot vattenförstöringen kan belysas redan i våra skolor i form av information, upplysning och undervisning. Men det saknas lämpligt undervisningsmaterial utöver det smutsiga vatten som vi redan har för mycket av ute i naturen. Kan ett högre anslag till pedagogiskt utvecklingsarbete medverka även till en snabb och effektiv produktion av åskådningsmaterial för vattenvårdsundervisningen bör man tveka ännu mindre att besluta sig för en ytterligare uppräkningsanslag.

Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen av herr Axel Andersson m. fl.

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Beslutet om grundskolan fattades under målsättningen att eftersträva en levande skola i ett samhälle under snabb och dynamisk utveckling. Reformerna av skolan på det gymnasiala stadiet har genomförts under samma motto. Skall emellertid målsätt-

ningen »en levande skola» bli en full realitet erfordras ett pedagogiskt utvecklingsarbete. Det gäller att ta vara på och bearbeta erfarenheter och rön som vinnes i det praktiska skolarbetet. Det gäller att få ett forsknings- och utvecklingsarbete på basis av pedagogikens och psykologiens landvinningar, att nå fram till ett ändamålsenligt utnyttjande av olika tekniska och audiovisuella hjälpmedel.

Ett pedagogiskt utvecklingsarbete bedrivs sedan länge av skolöverstyrelsen. Under en följd av år har emellertil anslagen till denna verksamhet inte uppgått till vad ämbetsverket räknat fram skulle behövas. Då detta anslag nedprutats år efter år har detta inneburit att olika projekt måst undan för undan uppskjutas.

Mot denna bakgrund framstår det som otillfredsställande att det föreliggande förslaget innebär en nedprutning av skolöverstyrelsens äskande med inte mindre än en och en halv miljon kronor. Den uppräkningsanslag i propositionen föreslagna beloppet med 500 000 kronor som föreslås i reservationen synes mig därför vara ett minimum.

I detta sammanhang har utskottet även behandlat dels en proposition om utbildning i automatisk databehandling, dels en motion om särskilt anslag till upplysning och undervisning i vattenvårdsfrågor.

Det råder väl ingen tvekan om att skyddandet av våra vattentillgångar är en framtidsfråga av den största betydelse. Därvidlag räcker det inte med enbart lagstiftning och övervakning, det är även nödvändigt med upplysning och undervisning. Givetvis kommer då skolan på ett markant sätt in i bilden. Att vårda våra vattentillgångar och att hindra en fortgående förstöring av våra vatten är framtidsfrågor av den betydelse att skolans medverkan och inkopplande i arbetet är nödvändiga.

Utbildning i automatisk databehandling samt anslag till pedagogiskt utvecklingsarbete

Om betydelsen av ett sådant arbete har det även rätt en viss enighet inom andra avdelningen liksom i det samlade utskottet. Däremot har meningarna delat sig om hur detta ändamål skall kunna tillgodoses. Utskottsmajoriteten synes anse att ändamålet i motionerna skall kunna tillgodoses inom ramen för det i statsverkspropositionen äskade beloppet till pedagogiskt utvecklingsarbete. Då detta emellertid, som jag här har nämnt, innebär en betydande nedprutning av vad skolöverstyrelsen begär för detta ändamål och då ämbetsverket väl redan får beräknas ha planerat verksamheten för kommande budgetår, får man befara, att genomförandet av majoritetens förslag medför, att inga pengar blir över för framställning av undervisningsmateriel i vattenvård. Om riksdagen däremot biträder reservationens förslag yppar sig en möjlighet därtill.

Får jag härutöver påpeka att det förhållandet att Kungl. Maj:t hemställt om ett extra anslag på 100 000 kronor till materiel för utbildning i automatisk databehandling, vilket ju även tillstyrks av utskottet, väl får tolkas som ett uttryck för att anslaget till pedagogiskt utvecklingsarbete i statsverkspropositionen är så snålt tillmätt att det inte gick att inrymma det behov som därmed yppade sig. Hur skall det då vara möjligt att inom samma anslag inrymma kostnaderna för framställning av undervisningsmateriel i vattenvård? Det rör sig om ett belopp som är något högre än de 100 000 kronor som inte rymdes inom anslagets ram. Skall detta angelägna behov, undervisningsmateriel i vattenvård, kunna tillgodoses räcker det nog inte med den skrivning utskottsmajoriteten presterat. Det behövs också pengar för ändamålet och möjlighet att tillgodose detta behov öppnas, om riksdagen beslutar i enlighet med reservationen, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Oppositionen har funnit denna fråga vara så viktig, att den inte har kunnat överlåta argumenteringen åt en enda talesman. En representant för varje parti har ansett sig böra gå upp och säga ungefär detsamma, nämligen att det är utomordentligt viktigt med pedagogiskt utvecklingsarbete. Det måste därför vara naturligt att också en representant för det parti som står bakom utskottsmajoriteten stiger upp och säger precis detsamma.

I själva verket är vi här fullkomligt eniga. Det är utomordentligt nödvändigt med ett systematiskt, pedagogiskt utvecklingsarbete — inte minst ekonomiskt med avseende på skolans framtid — men att hävda detta gentemot utskottsmajoriteten är att slå in öppna dörrar.

Utskottsmajoriteten har själv understrukit vikten av ett oavbrutet pågående pedagogiskt utvecklingsarbete men har tillfogat att den av departementschefen gjorda avvägningen av resurser och medelsbehov är sådan, att utskottet har ansett sig kunna godta den. Att hänvisa till skolöverstyrelsens petita och göra gällande att departementschefen skulle ha gjort ett fel genom att frånga dessa är väl ändå en smula orimligt med hänsyn till att det är nödvändigt att pruta vid nästan varje äskande av ämbetsverken. Det är alltså en helt normal situation det här är fråga om.

Det är inte så att utskottet betraktar ecklesiastikministerns avvägningar och bedömningar som sarkosankta. Herr Nordstrandh borde ju veta, och vet också mycket väl, vilken omsorg utskottet, inte minst dess majoritet, lägger ned på penetreringen av varenda fråga, och det finns också en rad spörsmål denna riksdag vid vilka justeringar har ägt rum, vilket dock inte kunnat ske denna gång. Utskottsmajoriteten har funnit att de medel som föresla-

Utbildning i automatisk databehandling samt anslag till pedagogiskt utvecklingsarbete

gits av departementschefen måste anses vara tillräckliga i dagens situation.

Vad speciellt vattenvården beträffar har utskottet inte funnit det förenligt med praxis och god ekonomi, att riksdagen söker dirigera användningen av medlen för pedagogiskt utvecklingsarbete för särskilda ändamål. Detta får bli skolöverstyrelsens sak i fortsättningen. Med mina personliga förhoppningar om att det skall bli möjligt att i framtiden få anslagen till pedagogiskt utvecklingsarbete, vilka för övrigt inte bara innefattas i denna proposition, höjda, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I och II

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. III

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Källstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. III) i utskottets utlåtande nr 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej,

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom

uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 105 ja och 101 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. IV

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3

Föredrogs vart efter annat statsutskottets memorial:

nr 54, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1966/67 till Förvaltningarna m. m. vid universiteten och vissa högskolor: Avlöningar,

nr 55, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1966/67 till Universiteten och vissa högskolor: Omkostnader,

nr 56, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1966/67 till Nordiska afrikainstitutet: Avlöningar, samt

nr 57, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om krediter för bostadsförbättringar.

Kammaren godkände de i memoriale föreslagna voteringspropositionerna.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Efter samråd med första kammarens talman får jag meddela att gemensamma omröstningar avseende frågorna i de nu godkända voteringspropositionerna kommer att anställas vid början av kamrarnas sammanträden onsdagen den 4 maj.

§ 4

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 31, i anledning av väckta motioner angående åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 204 av herr *Holmberg m.fl.* och II: 263 av herr *Bohman m.fl.*, vari hemställts,

1) att riksdagen måtte antaga i motionerna framlagda förslag till

a) förordning om bostadssparande,

b) förordning om utbildningssparande och

c) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa

dels om utredning och förslag rörande premiering av allmänt målsparende genom avdragsrätt vid beskattningen för medel som insatts å särskilt sparkonto enligt de i motionerna angivna riktlinjerna,

dels att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag om försäljning av obligationslån till allmänheten i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionerna;

II) de likalydande motionerna I: 515 av herr *Thorsten Larsson m.fl.* och II: 626 av herr *Jonasson*;

III) de likalydande motionerna I: 527 av herr *Harald Pettersson m.fl.* samt II: 603 av herrar *Antby* och *Antonsson*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om förslag till riksdagen med ledning av vad i motionerna anförts rörande premiering av personligt sparande på särskilt sparkonto i bank eller annan penninginrättning samt rörande skattelättnader för målinriktat bostadssparande; ävensom

IV) motionen II: 605 av herr *Antonsson m.fl.*

Utskottet hemställde, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 204 av herr *Holmberg m.fl.* och II: 263 av herr *Bohman m.fl.* om vissa sparstimulerande åtgärder,

2) de likalydande motionerna I: 515 av herr *Thorsten Larsson m.fl.* och II: 626 av herr *Jonasson* om höjning av beloppet för den skattefria kapitalinkomsten,

3) de likalydande motionerna I: 527 av herr *Harald Pettersson m.fl.* samt II: 603 av herrar *Antby* och *Antonsson* om premiering av sparande på särskilt sparkonto och av målinriktat bostadssparande, ävensom

4) motionen II: 605 av herr *Antonsson m.fl.* om stimulans av personligt sparande,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Gösta Jacobsson*, *Ottosson* och *Lothigius*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte antaga de i motionerna I: 204 och II: 263 framlagda förslagen till

a) förordning om bostadssparande,

b) förordning om utbildningssparande och

c) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

II) av herrar *Lundström*, *Gösta Jacobsson*, *Erik Filip Petersson*, *Sundin*, *Ottosson*, *Vigelsbo*, *Enskog*, *Larsson* i Umeå, *Lothigius* och *Börjesson* i Falköping, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 204 av herr *Holmberg m.fl.* och II: 263 av herr *Bohman m.fl.* i nu berörda del måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till riksdagen om försäljning av obligationer till allmänheten i enlighet med vad reservanterna anförte;

III) av herrar *Lundström*, *Gösta Jacobsson*, *Erik Filip Petersson*, *Sundin*,

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

Ottosson, Vigelsbo, Enskog, Larsson i Umeå, Lothigijs och Börjesson i Falköping, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 204 av herr Holmberg m. fl. och II: 263 av herr Bohman m. fl. ävensom de likalydande motionerna I: 527 av herr Harald Petersson m. fl. samt II: 603 av herrar Anthy och Antonsson måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen i enlighet med vad i motionerna anförts rörande premiering av personligt sparande på särskilt sparkonto i bank eller annan penninginrättning samt rörande skattelättnader för bostadssparande.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herrar Lundström, Erik Filip Petersson, Sundin, Vigelsbo, Larsson i Umeå, Enskog och Börjesson i Falköping.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! De frågor som nu kommer att debatteras har vi haft uppe i denna kammare flera gånger.

Det kan inte hjälpas att jag likväl måste analysera utskottets skrivning, därför att där förekommer påståenden som kan ge intrycket att oppositionen eller i varje fall högerpartiet skulle stå för dem.

Ingen skugga skall falla över våra utomordentliga sekreterare i bevilningsutskottet; betänkandet uttrycker väl snarare andan inom den socialdemokratiska gruppen. Det säges i betänkandet att »stegringen av de personliga inkomsterna och den därmed följande ökningen av konsumtionsefterfrågan har mer än tidigare riktat uppmärksamheten på betydelsen av ett ökat personligt sparande».

Så kan man ju säga, även om sparandet varit av betydelse också tidigare än när en så stor konsumtionsök-

ning var vid handen. Utskottet säger att »avsevärda investeringar inom såväl den enskilda som den offentliga sektorn erfordras, om näringslivet skall kunna hävda sig i den växande internationella konkurrensen och om de alltmer ökade kraven på samhället skall kunna tillgodoses». Vidare sägs det att »en betydande del av dessa investeringar måste finansieras genom de enskilda hushållens sparande. Med hänsyn till det personliga sparandets betydande andel av samhällets nettosparande samt dess värde för det ekonomiska framåtskridandet och den samhälls-ekonomiska balansen är det nödvändigt med personligt sparande. Härom råder också enighet i den politiska debatten.»

På den punkten skriver utskottet någonting som det är ytterst tveksamt om högerpartiet kan gå med på. Jag avser uttalandet om att de alltmer ökade kraven på samhället skall kunna tillgodoses. Högern har vid upprepade tillfällen i denna kammare försökt att förklara nödvändigheten av att man bantar ned den offentliga sektorn för att i nuvarande situation ge näringslivet bättre möjligheter att arbeta.

Visserligen är kraven på den offentliga sektorn stora, och riksdagen visar ett visst lättsinne vid beviljandet av anslag på olika områden. Men det är just nu som vi behöver lägga ned åtskillig kraft på att skapa förutsättningar för näringslivets produktion. Ett land kan inte leva på att dess invånare bara gör varandra offentliga tjänster.

Vi hävdar att avvägningen inte är den riktiga — på denna punkt råder alltså inte enighet. Utskottets framställning är felaktig, åtminstone enligt den uppfattning vi inom högerpartiet har.

Det heter i betänkandet: »I sammanhanget får emellertid inte förbises att en avsevärd del av det totala sparandet försiggår inom företagen i och med att vinstmedel användes för nyinvesteringar.» Ja, var skulle pengarna till erfor-

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

derliga nyinvesteringar tas, om inte vinstmedel stode till förfogande? Den offentliga sektorn ger väl inga medel som kan tillfredsställa näringslivet i detta hänseende. Näringslivet måste ju alltid självt skapa medlen till sina investeringar, eftersom investeringarna i sin tur skapar tillgångarna.

Vi skall också komma ihåg att staten tar över 50 procent av vinsten i skatt, förutom punktskatter och omsättnings-skatter. Och av den vinst som uppkommer måste ju något gå till dem som står för kapitalet, till dem som gör insatserna därvidlag — annars uppstår inget intresse för framtida investeringar inom näringslivet. Härvid kommer också dubbelbeskattningen, som direkt hämmar investeringsintresset, in i bilden.

På detta område är vi alltså sannernligen inte överens.

I nästa mening i betänkandet heter det: »Den gällande skattelagstiftningen erbjuder därvid företagen stora möjligheter till konsolidering och självfinansiering inte minst genom möjligheter till omfattande avsättningar till investeringsfonder samt förmånliga regler i fråga om varulagervärdering och om avskrivning på maskiner och inventarier.» Men här är det ju egentligen sator som berättas. »Stora möjligheter» — vem är det som tycker att sådana erbjuds? Inte är det näringslivet, inte är det de borgerliga i denna riksdag, om jag har förstått saken rätt — utan det är våra vänner socialdemokraterna som tycker detta. Men är det därför sant? Nej, de uttalade superlativen passar inte alls in i sammanhanget.

Det kan visserligen sägas att vi har något så när generösa regler för varulagervärdering och hyggliga regler för avskrivning på maskiner och inventarier. Men om vi inte hade det skulle vi, så belastat som näringslivet är i övrigt, ha haft mycket svårt att över huvud taget klara oss.

Utskottsmajoriteten anför i fortsättningen av betänkandet: »Av det totala

sparandet visar emellertid företagssparandet under 1960-talet en minskning, medan det enskilda och offentliga sparandet visar en ökning. För kreditinstitutens del har detta medfört att det enskilda sparandet övertagit företagets roll som dominerande sparkälla och inlåningskund.» Utskottsmajoriteten förklarar sig räkna med att företagssparandet kommer att minska i framtiden men anger att ett sparande sker genom fonduppbyggnaden inom ATP. Det är en form av tvångssparande som vi i praktiken inte accepterat i denna form och på detta sätt.

Det är för övrigt en ganska mörk bild som tecknas av företagssparandet, vilket enligt vad som anföres skulle komma att minska. Företagsamheten behöver nu under ett antal år framåt och säkerligen även alltfört investera för att vi skall få i gång en kraftfullare produktion och en bättre export.

Utskottsmajoriteten försöker vidare piffa upp anrättningen genom att skriva, att »det enskilda och offentliga sparandet visar en ökning». Bläddrar man längst bak i bevillningsutskottets betänkande finner man en del tabeller som belägg för detta påstående.

Skall man nu tro att vad som står i utskottsmajoritetens skrivning är riktigt och att det verkligen har ägt rum ett väsentligt ökat sparande i vårt land? Nej, så är inte alls förhållandet. I stället har den trend mot ökat lönesparande och ungdomssparande, som förekommit, gått nedåt, och den ökning av sparandet som man noterat kan möjligtvis bestå av de räntor vilka tillkommit på det kapital som varit inneslående under året.

Det är en mycket liten förändring som skett i fråga om det enskilda sparandet, och detta har inte tillnärmelsevis övertagit företagssparandets roll i det stora sparandet, vilket vi behöver i ett dynamiskt samhälle och i ett dynamiskt näringsliv. Ser man sparandet mot bakgrunden av utvecklingsdynamik

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

ken finner man att värdena i stället är starkt negativa.

Vidare tas målsparandet vid vissa sparinstitut och nyemissionerna upp till behandling. Denna form av sparande kan i varje fall inte statsmakterna ta åt sig äran för. Samtidigt har man under senare tid kunnat notera, att de nyemissioner som gjorts inte alls varit så attraktiva som tidigare. Detta är ett stort svaghetstecken och ett bevis för att de nya beskattningsformer, som regeringen lanserat har en negativ verkan på denna form av sparande.

Herr talman! Jag övergår så till att ta upp de reservationer, som högerpartiet tillsammans med folkbartiet och centerpartiet fogat till betänkandet. När det gäller vissa förslag beträffande bostadssparandet, nysparandet och extra avdrag på olika områden ställer sig utskottsmajoriteten som vanligt synnerligen kallsinnig. Detta är tydligen en principfråga för utskottsmajoriteten.

Man har fastnat i ett gammaldags dogmatiskt tänkande, och skälen härtill redovisas i stort längst ned på s. 15, där det heter: »Samhällsekoniskt är det nödvändigt att minska den privata konsumtionen till förmån för investeringsverksamhet.» Detta kan vara riktigt.

Vidare uttalar utskottsmajoriteten: »Med hänsyn till att skälen för samt viljan och förmågan till ett sparande är synnerligen individuellt betingade skall emellertid inte alltför stor vikt läggas vid värdet av förmånliga beskattningsregler för att stimulera sparandet. Även om beskattningen påverkar både viljan och förmågan att spara, torde denna effekt uppvägas av motivet för sparandet. Är motivet att skapa en framtida trygghet i någon form, torde beskattningens utformning vara av underordnad betydelse.»

Hur vet man för resten detta? Är det egentligen inte precis tvärtom? Finns det inte fortfarande i vårt samhälle ett starkt intresse för den personliga tryggheten, som ibland är något annat än den

kollektiva tryggheten? Att skapa sunda sparmål som är kapitalbildande är en speciell form av trygghetssparande som kan passa alla, särskilt dem som är i sin aktiva ålder. Det är intressant och värdeskapande och det uppmuntrar något i vårt samhälle så ovanligt som ansvar, om man försöker rikta in sparandet på detta sätt.

De arbetsformer för sparandet som vi föreslagit ger alltså inte bara kapital till både den privata och den offentliga sektorn, utan är också fostrande för de unga och aktiva generationerna samtidigt som de skapar framtidsvärden: mindre skuldsättning i eget hem eller jordbruk, kanske tillfälle till ytterligare utbildning som också är en form av kapitalinsats för framtiden.

Grunden till dessa förslag är att försöka införa en helt ny princip, ett lustbetonat sätt att spara, ett ansvarsbegrepp, en egen trygghet, en lojalitet mot den sparandes familj — ett införande av vad vi kallar en egenägande demokrati. Det borde inte vara stötande för den nutida socialdemokratien, om den inte alldeles har försvurit sig åt ett hel-socialistiskt samhälle, att acceptera de moderna formerna av sparande med tanke på framtiden.

Vad som är nytt i våra förslag är den reservation som bygger på en motion av herrar Holmberg och Bohman, vilka begär att »staten vid sidan av de i motionerna framförda sparstimulerande åtgärder skall utgiva ett omfattande och med betydande favörer förenat obligationslån att placeras i mindre valörer direkt hos allmänheten».

Utskottet menar att detta »knappast är ägnat att åstadkomma ett reellt nysparande. I stället kommer en sådan åtgärd sannolikt i betydande utsträckning att föranleda en omplacering av redan befintliga tillgångar.»

Hur vet vi att resultatet blir sådant? Om man gör obligationslånet, som bl. a. avser att skaffa fram nya, friska pengar till staten, attraktivt i den formen att

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

man släpper ut det i små valörer — vilket man inte hittills har prövat — kan det skapa ett intresse hos allmänheten, även småspararna, att delta. Utskottet tycks underskatta svenska folket. Vi borde kunna försöka den form av sparstimulans som här föreslagits.

Utskottets svar, herr talman, med avstyrkande av samtliga förslag som oppositionen framfört är också i sanning ett märkligt svar till herr Sträng och herr Lange — de två som i olika delar av vårt land har luftat sin oro över kreditläget och vår handelsbalans. Överallt sägs det ju att konsumtionen skall begränsas och näringslivet ges ett handtag. På vad sätt skall man göra det? Det har man aldrig deklarerat. Varför inte bl. a. genom sparstimulerande åtgärder? Inte genom ett sparande, säger man; inte genom åtgärder som skulle skapa förtroende för statsmakternas vilja till en mer stabil ordning som skulle göra det lönsamt att spara. Något sådant ville man inte vara med om.

Nej, herr talman, alla de negativa attityder och undanflykter som presenterats här visar ingen vilja att komma till rätta med den besvärliga situationen och att även med naturligt verkande medel skapa de kreditmöjligheter som behövs.

Det är bara en sak som utskottet inte har berört men som egentligen är grundorsaken till vårt otillräckliga sparande, och det är regeringens bristande vilja och bristande förmåga att komma till rätta med den fortgående inflationen.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna I, II och

III vid bevillningsutskottets betänkande.

I detta anförande instämde herrar *Wennerfors* och *Hedin* (båda h).

Herr ENSKOG (fp):

Herr talman! Frågan om åtgärder för att främja sparandet har vi diskuterat många gånger i denna kammare. I föreliggande utskottsbetänkande behandlas några motioner, som alla syftar till att främja ett ökat sparande. Vårt samhälle har stort behov av nytt kapital. Vi behöver kapital för ökade investeringar på olika områden, t. ex. bostadsbyggnad. Vi behöver det inom vårt näringsliv men också inom exempelvis sjukvården, där det speciellt för mentalssjukvårdens del krävs mer pengar till investeringar.

Tyvärr har det enskilda sparandet visat en tendens till stagnation, i synnerhet under det senaste året.

Till utskottets betänkande är bl. a. fogad, Bilaga 2, med en tabell över inlåningsutvecklingen i sparinstitut, där man räknat med 1953 års penningvärde och som visar att affärsbankernas inlåning från 1964 till 1965 t. o. m. har minskat från 19 590 miljoner kronor till 19 450 miljoner kronor. Sparbankernas inlåning har under samma tid ökat från 14 520 miljoner kronor till 14 993 miljoner, postbankens från 4 487 till 4 567 miljoner och jordbrukskassornas från 1 529 till 1 720 miljoner. Totalt har dessa sparinstitut ökat sin inlåning från 40,1 miljarder 1964 till 40,7 miljarder 1965.

Utvecklingen under tidigare år har varit följande:

1960	32,6	miljarder					
1961	33,5	»	= en	ökning	med 0,9	miljarder	
1962	35,3	»	»	»	»	1,8	»
1963	37,7	»	»	»	»	2,4	»
1964	40,1	»	»	»	»	2,4	»
1965	40,7	»	»	»	»	0,6	»

Det senaste årets siffror tycker jag är synnerligen oroande.

Majoriteten i utskottet framhåller dels att affärsbankernas siffra för 1965

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

är preliminär och förmodligen kommer att höjas något, dels att övriga sparinstituts siffror visar en fortgående ökning och att detta torde bero på de sparstimulerande åtgärder som hittills vidtagits av såväl sparinstituten som statsmakterna.

Herr talman! De siffror som här redovisats ger inte täckning för den bedömning som utskottsmajoriteten har gjort — såvida inte 1965 års siffror är så preliminära, att därtill kommer ytterligare en eller helst ett par miljarder kronor i ökning, och det tror jag inte det finns något hopp om.

Hittills framlagt material bestyrker alltså att det är all anledning att utreda frågan om hur man skall kunna öka det enskilda sparandet.

I reservationen III hemställs om en sådan utredning, varvid frågan om en viss premiering av personligt sparande på särskilt sparkonto i bank eller annan penninginrättning liksom frågan om skattelättnader för bostadssparande bör undersökas.

Jag yrkar bifall till denna reservation ävensom till reservationen II angående värdebeständiga obligationslån.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Jag bör kanske börja med att säga några allmänna ord om inställningen i denna fråga för att göra klart att vi inom utskottsmajoriteten inte resonerar på det sätt som herr Lothigius ville göra gällande.

Alla är ense om behovet av ett ökat sparande. Långtidsutredningen har ju också erinrat om detta behov. Det kommer inom överskådlig framtid att föreligga ett stort behov av ökade kapitalinsatser med hänsyn till de avsevärda investeringar som blir nödvändiga såväl inom den enskilda som den offentliga sektorn, om vårt näringsliv skall kunna klara sig i den internationella konkurrensen och om de alltmer ökande kraven på samhället skall kunna tillgodoses. Detta har också finansminis-

tern med skärpa framhållit såväl i finansplanen som i föredrag och andra sammanhang.

Utskottet påpekar att en avsevärd del av det totala sparandet sker inom företagen. Vår skattelagstiftning möjliggör nämligen konsolidering och självfinansiering; vinstmedel får och kan plöjas ned i företagen och användas till nyinvesteringar. Jag tillåter mig även att erinra om möjligheterna att göra avsättningar till investeringsfonder, om våra liberala avskrivnings- och lagervärderingsregler och om avsättningarna till AP-fonderna. Allt detta tillför sparandet ett stort och växande tillskott; bara AP-fonderna uppgår nu till över 10 miljarder kronor.

Men vi vet också, att det inte är nog med detta företagssparande; det krävs därjämte ett ökat personligt sparande om vi skall kunna tillgodose det ökade kapitalbehovet för investeringar. Den beräknade bristen på arbetskraft framöver medför att maskinerna i snabbare takt än hittills måste ersätta den mänskliga arbetskraften. Dessutom tillkommer att det under 1960-talet har varit en lägre grad av självfinansiering inom företagen än under den exceptionellt goda perioden i slutet på 1950-talet. Man förutser för övrigt en ytterligare nedgång i företagets sparande under perioden 1966—1977. Vi får därför räkna med att industrien i större utsträckning än hittills måste vända sig till kapitalmarknaden för att finansiera den av alla eftersträlvade ökningen av näringslivets investeringar.

Jag vill med skärpa understryka dessa fakta för att göra klart även för herr Lothigius, att vi inom utskottsmajoriteten är fullt på det klara med problemen. Men herr Lothigius, som är ny i utskottet, drar upp denna diskussion — en diskussion som vi fört varje år under lång tid — och talar om näringslivet som om det skulle vara en alldeles privat sak.

Herr Lothigius frågade: Varifrån skall

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

företagarna skaffa pengar till investeringar, om de inte får ta dem av vinsterna? Ja, herr Lothigius, de får väl försöka göra det på samma sätt som de företagare som inga vinster har; de måste klara sig de också.

Är de möjligheter till konsolidering och självfinansiering som medgivits i vårt land något alldeles självskrivet? Jag tycker att det är riktigt att vi har dessa möjligheter — det var ju finansminister Wigforss som införde den nuvarande skattelagstiftningen — men är detta något alldeles självskrivet?

Den väldiga fondbildning som tidigare förekommit inom näringslivet innebär ju ett tvångssparande. Antingen har man betalat för låga löner och därigenom fått stora vinster, som man har kunnat plöja ner, eller också har man tagit ut för höga priser, och man skulle alltså då ha kunnat producera varorna billigare. Jag säger inte detta som klander utan bara för att motivera min åsikt att vi inte kan resonera som om detta vore en privatsak och säga att företagarna skall få handskas med sina vinster precis hur de vill. Det är ingen privatsak.

Vi har ett gemensamt intresse av att det finns ett näringsliv som är väl utvecklat. Men även inom näringslivet har man på en del håll tidigare ansett att självfinansieringen gått för långt inom vissa industrier. Ty vad innebär denna självfinansiering, herr Lothigius? Jo, att en del grenar inom näringslivet kan plöja ner vinster och använda dem som de vill, höll jag på att säga, med resultat att dessa vinster — som antingen beror på för låga löner eller för höga priser — inte kommer ut i den allmänna kreditmarknaden, och andra företag som ur samhällsekonomisk synpunkt kan vara lika angelägna inte beredes samma möjligheter att skaffa skapital till investeringar och utveckling. Det går inte att resonera som så att företagen skall kunna använda sina vinster precis som de vill och att vi även skall se till att de

får vinster så att de kan investera. Nej, det angelägnaste för oss är att vi har en kreditmarknad som möjliggör för företagen att skaffa kapital till investeringar, och där bör konkurrensmöjligheterna vara i stort sett lika; i varje fall är det önskvärt att de företag som är mest angelägna ur samhällsekonomisk synpunkt i främsta rummet får kapital och möjlighet att investera.

Men detta ligger egentligen vid sidan av saken. Jag har emellertid velat poängtera att vi alla har ett gemensamt intresse av att det svenska näringslivet får möjligheter att skaffa kapital på det ena eller andra sättet för att investera, skaffa maskiner för att i framtiden ersätta den bristande tillgången på arbetskraft o. s. v. Och detta gör att det personliga sparandet på allt sätt bör uppmuntras; det är ju nödvändigt för att kreditinstituten skall få sparmedel för att tillgodose behovet av den ökade utlåning som blir nödvändig.

Så långt kanske herr Lothigius och jag är ense, men vi är inte ense om metoderna; det är inte heller utskottet. Vi inom utskottsmajoriteten har emellertid tillåtit oss att erinra om att det ändå tagits initiativ för att stimulera det enskilda sparandet och att dessa initiativ också har givit resultat. Detta kan kammarens ledamöter konstatera av den redovisning som lämnas i slutet av betänkandet. Även om inkomststegringen naturligtvis medverkat härvid, så har inlåningen i sparinstituten stadigt ökat — det är odiskutabelt. Även lönsparandet visar en glädjande ökning vad beträffar såväl antalet lönsparande som insatserna, d. v. s. sparandets behållning har ökat. Förra året gjordes en undersökning för att man skulle kunna bedöma behovet av en fortsatt statlig finansiering av propagandaåtgärderna i syfte att stimulera lönsparandet. Av denna undersökning framgår att lönsparandet har ett väsentligt värde som ett medel att aktivera det personliga sparandet.

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

Det visar sig att sparinstitutets aktiva insatser och kampanjernas allmänna propagandamedel hittills har haft en god effekt. Lönsparandet är nu ganska väl känt bland löntagarna. De uppskattar det, därför att det enligt deras mening möjliggör ett större regelbundet sparande. Lönspararna är allmänt av den uppfattning, att deras sparande annars skulle ha varit lägre än vad det nu är. I december förra året anvisade riksdagen 650 000 kronor till en sådan propagandakampanj under 1966, och under de senaste åren har riksdagen beviljat nära 3 miljoner kronor till propaganda av det här slaget.

Vi i utskottsmajoriteten tillåter oss också att erinra om de olika former av målsparande som lanserats av vissa sparinstitut och om att aktiebolagens kapitaltillförsel i samband med nyemissioner i börsnoterade företag inklusive fondhandlarnas företag samt utbud i samband med börsintroduktioner under förra året uppgick till 800 miljoner kronor och hittills i år har inbringat 163 miljoner kronor.

Herr Lothigius är, som sagt, ny i bevillningsutskottet och drar nu upp en diskussion och då får vi också lov att föra den fastän den har förts varje år förut. Men herr Lothigius bör väl ändå känna till att även om sparandet är för litet — jag erkänner detta — med hänsyn till alla våra investeringsbehov och ambitioner och till den utveckling som vi vill ha i framtiden — har ändå sparandet stadigt ökat totalt sett. Sparandet var på 1930-talet 25 procent av bruttonationalprodukten men har senare stigit till 32 å 33 procent, d. v. s. till omkring en tredjedel. Vilket annat modernt industriland i världen kan uppvisa att befolkningen avstår en tredjedel av hela bruttonationalprodukten till att ersätta försliten materiel och till ett nyskapan- de, herr Lothigius? Det finns inget annat sådant land! Inte heller kan något land i hela världen — inte ens Amerikas förenta stater — visa upp ett nettospa-

rande motsvarande det vi haft. Härvidlag kan jag hänvisa herr Lothigius till professor Lundbergs utredning.

Man får alltså ta hänsyn till att vi ersätter all försliten materiel och ändå har kvar ett nettosparande, som är lika stort som något annat lands i världen. Men därmed har jag inte sagt att detta är tillräckligt. Vi här i Sverige vill vara värst på alla områden både när det gäller produktion, sparande och investeringar, och därför behövs ett ytterligare ökat sparande.

Men att premiera sparandet genom beskattningen, tror vi på vårt håll inte mycket på. Därvidlag är och har vi varit försiktiga. Det finns exempelvis ett sparavdrag för kapitalinkomster på 400 och 800 kronor för ogifta respektive gifta personer och vidare ett försäkringsavdrag. Jag nämner detta för att visa att vi inte har ställt oss avvisande till åtgärder för att stimulera ett ökat enskilt sparande. Vi tror emellertid inte att en premiering av sparandet genom beskattning får någon avgörande betydelse. I regel föreligger det andra motiv för sparandet.

Det har nu föreslagits en hel rad åtgärder för att stimulera sparandet. Som jag nämnde har vi diskuterat dem många gånger tidigare, och de har också varit föremål för utredning. Jag tillåter mig i korthet erinra om den s. k. Eckerbergsska utredningen som ställde sig skeptisk till möjligheterna att premiera nysparandet. Vilket system man än använder har man ingen garanti för att uppnå något verkligt nysparande. Man riskerar att premiera även sådant sparande som ändå skulle ha kommit till stånd, och man kan få premiera redan verkställt sparande. Det sker helt enkelt en överflyttning av sparmedel i syfte att erhålla premier. Samtidigt skulle kostnaderna bli så stora att det kunde få betydande verkningar på statens och kommunernas finanser; det hela skulle kosta mera än sparandet ger. Tidigare sådana här sparsystem har vi-

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

sat att det inte har blivit något netto-sparande.

Sparpremier genom uppskjuten beskattning är ingenting annat än en inkomst- och progressionsutjämning. Sådana åtgärder har riksdagen hittills vägrat vara med om så länge det pågår utredningar om dessa problem. De bör alltså tas upp i samband med andra skattefrågor. Herr Lothigius har absolut fel, om han tror att herr Sträng skulle vara intresserad av att förhindra åtgärder av detta slag.

Yrkandet om avdrag för särskilt bostadssparande och för medel insatta på allmänt sparkonto har vi också sysslat med varje år. Det finns vidare reservationer som gäller bostadssparande, utbildningssparande och obligationsförsäljning. Enligt herr Lothigius' mening skulle alla dessa åtgärder medföra ökat sparande. Vi inom utskottet tror inte att det blir något nysparande på detta sätt. När man tidigare vidtagit liknande åtgärder har inte något nysparande kunnat upptäckas.

Herr talman! Jag skall inte gå närmare in på vad som föreslås i dessa reservationer och som diskuterats så många gånger tidigare, utan jag nöjer mig med det sagda och yrkar bifall till utskottets betänkande.

Herr LOTHIGIUS (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag är visserligen ny inom bevillningsutskottet — det har herr Brandt poängterat — men jag har mycket noga följt den diskussion om sparandet som pågått år efter år. Den har alltid varit likadan, men jag hoppades att det skulle finnas möjlighet att nu vända på det hela och få i gång en diskussion med utgångspunkt från vad vi inom högerpartiet anser att situationen kräver, nämligen ett sparande genom naturligt verkande medel, ett stimulanssparande. Herr Brandt säger att det vinner man ingenting på och att det hela egentligen kostar mer än det smakar. Men varför inte göra ett försök?

Sedan säger herr Brandt att det är på kreditmarknaden pengarna skall fördelas. Ja, hur ser det ut på den svenska kreditmarknaden i dag? Kreditmarknaden är sådan att den svenska företagssamheten inte kan utvecklas i den takt som den med hänsyn till vår export bör och måste göra — det har framhållits av finansministern åtskilliga gånger. Det är för att skapa en sådan kreditmarknad som vi vill göra det lustbetonat att spara de pengar som kanske nu används för onödigt konsumtion.

Därmed kommer jag in på ett område som jag vet är kontroversiellt — det berördes även av herr Brandt — nämligen frågan om inkomst- och progressionsutjämning. Det har många gånger sagts i denna kammare: »Vem är det som kan spara? Jo, det är de stora inkomsttagarna. Men inte skall vi ge dem möjlighet att spara, ty då blir det en vinning för dem.» Så enkelt kan man emellertid inte avfärda den saken. De små inkomsttagarna har ju mycket små möjligheter att spara, och för att skapa större möjligheter för näringslivet måste vi försöka suga upp en del av det kapital som finns hos de större inkomsttagarna! Det är dock inte de allra största inkomsttagarna detta gäller, ty de känner till andra möjligheter att skapa ett sparande, utan det gäller den mängd av löntagare i detta land som har en något så när hygglig inkomst. Det är den överkonsumtionen vi vill försöka suga upp till näringslivet.

Herr ENSKOG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte gå in på den företagsekonomiska debatt som herr Lothigius och herr Brandt här fört, utan jag skall fortfarande hålla mig till det enskilda sparandet.

Herr Brandt säger att vi behöver ett ökat sparande, och det är vi överens om. Herr Brandt är emellertid mycket belåten med förhållandena och talar om att sparandet har ökat. Siffrorna i dag visar emellertid att det inte har ökat

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

tillfredsställande. För sparbankernas del var t. ex. ökningen från 1962 till 1963 593 miljoner kronor, från 1963 till 1964 708 miljoner kronor men från 1964 till 1965 var den endast 473 miljoner kronor. För postbanken var ökningen från 1962 till 1963 235 miljoner kronor, från 1963 till 1964 143 miljoner kronor och från 1964 till 1965 endast 80 miljoner kronor — om jag i hastigheten har räknat rätt ur tabellen.

Det behövs ett ökat sparande och frågan är då hur man skall kunna åstadkomma det. Den frågan är naturligtvis mycket svår, men skulle inte herr Brandt och vi andra kunna bli överens om att den behöver utredas? Det är en utredning vi har begärt.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationerna II och III.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var inte mycket att replikera på herr Lothigius' yttrande. Han påstod att jag hade sagt att pengarna skall gå till kreditmarknaden för fördelning. Det var nog en sanning med modifikation. Jag underströk klart och tydligt att vi på vårt håll har medverkat till möjligheterna för företagen att »plöja ned» vinster i företagen för självfinansiering och konsolidering, och det är vi beredda att göra även i fortsättningen.

När herr Enskog påstod att sparandet inte är så stort som jag hade sagt, glömde han alldeles bort sparandet i ATP-fonderna som uppgår till över 10 miljarder kronor. Om man lägger detta till det övriga sparandet, tors jag försäkra att sparandets ökning står i relation till bruttonationalproduktens ökning och inkomstutvecklingen för människorna och att det inte har blivit någon minskning i det relativa sparandet.

Vidare ansåg herr Enskog att jag är mycket belåten med sparandet. Jag kan aldrig tänka mig att jag har givit uttryck åt något sådant. Jag började mitt

anförande med att säga att vi alla är fullt införstådda med behovet av ökat sparande. Är det att vara belåten, herr Enskog? Jag framhöll också att det inom överskådlig framtid blir ett stort behov av ökade kapitalinsatser med hänsyn till de avsevärda investeringar som blir nödvändiga såväl inom den enskilda som inom den offentliga sektorn för att näringslivet skall kunna klara sig i den internationella konkurrensen och om de alltmer ökade kraven på samhället skall kunna tillgodoses. Innebär ett sådant uttalande att jag är belåten? Men jag ansåg mig ändå kunna lugna er med att säga att sparandet inte är så dåligt som ni vill göra gällande.

Emellertid är ju frågan hur man skall kunna stimulera till ett ännu mera ökat sparande, och därvidlag har vi inom utskottsmajoriteten uttalat vår skepsis mot förslaget att använda skatteinstrumentet för detta ändamål. Den Eckerbergska utredningen klargjorde — och någon annan visdom har jag inte kunnat upptäcka därefter — att man inte med sådana manipulationer kan åstadkomma något nysparande. Man skulle genom anlitande av skatteinstrumentet endast premiera antingen ett sparande som skulle ske ändå eller också ett sparande som redan har ägt rum, varvid det bara skulle premieras att vederbörande plockar fram pengarna.

Det är precis samma sak med dessa förslag om obligationslån. Jag kan försäkra att det inte blir många korvören i form av nysparande. Folk köper obligationer för pengar som redan har sparats.

Det är, herr talman, skillnad på att säga detta och att påstå att jag är mycket nöjd med sparandet.

Herr ENSKOG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade inte att herr Brandt var mycket belåten med sparandet, utan att han var mycket belåten med förhållandena som de är.

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

Jag har också redan förut talat om att vi är överens om att det behövs ett ökat sparande, och det är bara i fråga om metoderna att få fram ett ökat sparande som reservanterna vill ha en utredning.

Vidare framhöll herr Brandt i sitt senaste anförande att sparandet i AP-fonderna är tillfredsställande och att det totala sparandet inte har blivit mindre. Men, herr Brandt, det är inte den saken vi behandlar här, utan frågan om att förbättra det enskilda sparandet.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles uppenbart att om man får ett sparande i AP-fonderna på 10 miljarder, kan man inte samtidigt begära, att sparandet i de andra sparinstituterna skall vara oförändrat. Så snabbt går inte ökningen av sparandet — det kan väl inte ens herr Enskog inbilla sig. Man måste ta hänsyn också till den ökning som har skett i AP-fonderna under tiden.

Herr VIGELSSBO (cp):

Herr talman! Både utskottsmajoriteten och reservanterna förefaller att vara fullt överens om att det behövs ett ökat sparande. Sparandet är inte i dag tillräckligt stort och bör därför uppmuntras.

I reservationerna har vi påvisat vissa möjligheter att göra detta, men utskottsmajoriteten säger sig inte kunna biträda våra förslag.

Det är riktigt att det fortfarande finns ett enskilt sparande; ett sådant har ju förekommit i alla tider. Intresset för sparandet har emellertid i någon mån minskat på grund av att tvånget att spara numera inte är lika stort som förr då man var nödsakad att spara både för sin försörjning under ålderdomen och för barnens utbildning. Det måste därför uppställas nya sparmål och det är den saken vi reservanter skulle vilja utreda. Varför inte göra en sådan undersökning, när alla är överens om målsätt-

ningen, nämligen att vi måste få ett större sparande och att nysparandet bör uppmuntras, vilket också herr Brandt medgivit?

Slutligen skulle jag vilja ifrågasätta, om inte riksdagen skulle kunna föregå med gott exempel när det gäller sparandet. Det heter att tid är pengar. Om andra kammarens ledamöter — herr Brandt inte undantagen — skulle försöka att själva spara tid, så kunde kanske detta i någon mån utgöra ett föredöme för dem vi uppmanar att spara i syfte att öka allas våra möjligheter att skaffa materiella ting för det dagliga livet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna II och III.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Jag fick inte förut tillfälle att bemöta herr Brandt på alla de punkter han tog upp i början av debatten.

Herr Brandt sade att inget land i världen har ett så stort nettosparande som Sverige, och så bad han mig att i annat fall komma med ett sådant exempel. Tyvärr kan jag inte göra detta. Men jag vet att det inte finns något annat land i världen där den offentliga sektorn har svällt ut så mycket som i Sverige.

När det gäller takten i produktionsökningen ligger Sverige näst sist i Europa enligt OECD:s statistik och detta sammanhänger med sparandet, d. v. s. vi behöver få fram ett sparande för att skapa en annan och kraftfullare produktionsökning. Vad prisökningarna beträffar ligger Sverige som fjärde nation från botten. Vi konsumerar så gott som allt sparande här i landet.

Det är en sak som man gärna hänger upp sig på i den pågående diskussionen om sparandet och som också herr Brandt var inne på, nämligen att förslagen om sparfrämjande åtgärder har en sådan inverkan beträffande inkomst- och progressionsutjämnningen att de högre inkomsttagarna gynnas.

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

Låt mig utveckla problemet bara ett ögonblick. Vad gäller saken? Jo, det rör sig om att skapa ett så stort nysparande som möjligt och att få fram nya friska pengar som skall kunna användas för att vårt produktiva liv skall få en ytterligare injektion, så att produktionen kan utvecklas och rationaliseras och exporten ske till konkurrenskraftiga priser. Vilka grupper, herr Brandt, är mest beroende av näringslivets utveckling? Jo, det är de små inkomsttagarna, som inte har något nämnvärt att falla tillbaka på. Dessa är direkt beroende av näringslivets förutsättningar och de kapitaltillskott näringslivet kan tillföras för att bl. a. utveckla sin verksamhet.

Vem drabbas mest, om näringslivet måste inskränkas och företag slå igen? Är det inte de små inkomsttagarna, de som inte haft tillfälle att spara? Och om man då stimulerar dem som har högre inkomst och kan spara för att därigenom skapa bättre förutsättningar för alla, är det något fel? Är det fel att gå den vägen? De sparförslag som lagts fram är mest intressanta för det stora flertalet medelinkomsttagare, för konsumenterna. Det är mitt påstående i detta sammanhang.

Nej det går inte att argumentera så som herr Brandt gör, om man vill vara saklig. Det går inte att i sparandefrågorna väcka strid mellan inkomstgrupper och samhällsgrupper. Det går inte att föra debatten i denna fråga på det sättet.

Vi är överens om att vi behöver ett kraftigt sparande. Det är metodiken härför som vi är oense om. Jag har försökt att förklara för herr Brandt vilken metodik som högerpartiet är övertygat om är den bästa i detta fall.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! När herr Lothigius sade att vi konsumerar allt sparande, kunde jag konstatera att han förvånade inte bara mig här i kammaren. Menade herr Lothigius verkligen vad han sade? Ef-

tersom jag inte vill vara elak, tolkar jag det som en felsägning, ty i annat fall begriper herr Lothigius inte ett dugg av denna fråga. Om han inte tar tillbaka det påståendet, är han totalt bakom när det gäller dessa ting.

Av en bruttonationalprodukt på 100 miljarder kronor investerar vi ju för 32 miljarder. Det konsumerar vi väl inte. Inte äter vi upp det, och inte kläder vi oss för det. Vi skaffar nya maskiner och bygger ut produktionsapparaten för 32 miljarder. Tidigare var det till och med 33 miljarder. Det hjälper inte att herr Ringaby bollar med siffror aldrig så mycket, vi avstår ändå från 32 å 33 procent, d. v. s. en tredjedel av hela bruttonationalprodukten, för att ersätta försliten materiel och förslitna produktionsmedel och för att bygga nytt. Det måste väl ändå herr Lothigius medge.

Finansministern har i finansplanen, i en mängd föredrag och i många andra sammanhang försökt att klargöra för svenska folket att det är nödvändigt att spara mera för att kunna investera ännu mer och därmed göra det möjligt för oss att klara oss i den internationella konkurrensen. Detta underströk även jag i mitt första anförande. Och sedan säger herr Lothigius att jag har en rakt motsatt uppfattning.

Herr Lothigius frågade vem jag tror drabbas mest. Jag skall inte ta upp diskussion om den saken. Men varför tala med oss om det, vi som var med på 1930-talet, när produktionsapparaten avstannade här i landet? Den gången var det socialdemokraterna som försökte sätta i gång näringslivet igen genom att släppa ut de pengar som låg oräntabla i riksbanken och sätta dem i händerna på jordbrukare och företagare för att få omsättning och fart på hela rulljängsen. Det är ju barnsligt att tala med oss om detta som om vi inte förstod det. Nej, dessa saker begriper vi. Det är att slå in öppna dörrar att påstå något annat, herr Lothigius!

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

Vi vill inte någon strid om sparandet som herr Lothigius säger, men problemet är att finna metoder som stimulerar verkligt nysparande.

Att dela ut pengar till människor skattevägen eller på annat sätt har sina risker. Man har inte någon garanti för att inte det allmänna betalar folk för ett sparande som skulle ha gjorts ändå eller för pengar som de redovisar och skall ha premier för fastän de redan tidigare har sparat dem. Detta klar gjorde den Eckerbergska utredningen och det föranledde riksdagen att inte godta den metoden. Det tjänar därför ingenting till med någon utredning i skattefrågan eller om andra sätt att dela ut pengar genom skattesystemet för att stimulera sparandet. Jag tror att vi funnit det riktiga sättet: med lönesparande, ungdomssparande o. s. v.

Herr talman! Jag yrkar nu bifall till utskottets betänkande, vilket jag glömde göra tidigare.

Herr LOTHIGIUS (h) kort genmäle:

Herr talman! Det kan hända att jag i stridens hetta inte uttryckte mig tillräckligt utförligt när det gällde konsumtion av sparandet. Herr Brandt förstår säkerligen att jag avsåg det hushållssparande som vi konsumerar i detta land. Det totala sparandet är något annat, och det är inte heller tillräckligt stort i det dynamiska samhälle som vi lever i.

Även om vi har diskuterat dessa frågor många gånger i denna kammare så är det ju, herr Brandt, just i fråga om tekniken, metoderna för att nå det nödvändiga sparandet som våra uppfattningar skiljer sig åt.

Högern har lagt fram en rad förslag beträffande sättet att öka sparandet. Vi är överens om att det behövs. Låt oss i alla fall försöka få fram ett sparande också efter de av oss föreslagna metoderna!

Det finns även andra motiv bakom de sparförslag som vi framlagt. Bakgrun-

den är ansvarsbegreppet, känslan av att göra en insats för familjen när man sparar t. ex. till en egen bostad eller när man sparar till en ökad utbildning för sina ungar. Då skapar man en alldeles speciell sammanhållning inom familjen för ett visst mål. När man sparar i lustbetonad form får också hela samhället i framtiden glädje därav. Och det är denna nya teknik som herr Brandt inte begriper.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara en kort replik. Nu säger herr Lothigius att han menade att man konsumerar allt hushållssparande, men det är ju lika tokigt. Man kan konsumera alla inkomster, men spar man så spar man, och det man spar, det har man. Förklaringen gör inte saken ett dugg bättre.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Anledningen till att jag begärt ordet är att jag också har en motion med i den här byken, motionen nr 626 i denna kammare.

I motionen har begärts att det skattefria beloppet för inkomst av kapital skulle höjas från 400 till 600 kronor för ensamstående och från 800 till 1 200 för gifta. Det innebär alltså en höjning av nuvarande belopp med 50 procent.

Om man sedan vill omsätta detta i kapital, kommer det att innebära att en ensamstående, som har en förmögenhet på ca 10 000 kronor, liksom makar som tillsammans har ca 20 000 kronor, skulle erhålla skattebefrielse för räntan på dessa belopp. De angivna kapitalbeloppen kan väl inte anses vara så stora i dagens läge, att det inte skulle vara berättigat att erhålla skattebefrielse för räntan, allra helst som vi vet att penningvärdeförsämringen tagit och tar en hel del av kapitalet.

Här har sagts att det är svårt att främja sparandet, och det skall medges. Men jag kan inte vara riktigt över-

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

ens med herr Brandt om att det inte har någon betydelse hur skattesystemet är utformat i detta fall. Vid deklarationen visar det sig ju hur människorna resonerar, och jag tror det har sin betydelse att det på skatteområdet finns en stimulans till sparande.

Detta är också en rättvisefråga. Vi skall ha klart för oss att de småsparare som inte har annat än ett visst sparkapital — ingen egen fastighet, ingen egen rörelse — förlorar mycket på penningvärdeförsämringen. De reagerar också kraftigt när restskattese delen kommer och det visar sig, att de trots att de inte har större förmögenhet ändå får restskatt i motsats till kompisarna i jobbet.

Jag skall inte, herr talman, ställa något särskilt yrkande. Centerpartiets och folkpartiets ledamöter har till utskotts- betänkandet fogat ett särskilt yttrande, där de uttalar förhoppningen att även frågan om en höjning av beloppet för den skattefria kapitalinkomsten skall bli föremål för behandling i den utredning, som enligt reservationen III föreslås bli tillsatt.

Och låt mig slutligen upprepa, herr talman, att detta inte är enbart en stimulansfråga utan även en rättvisefråga. Jag hopaps att problemen skall kunna lösas så småningom men ställer som sagt inget särskilt yrkande.

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! Herr Brandt och jag talades vid om dessa ting för ett år sedan, och jag hade faktiskt inte tänkt vara med i diskussionen i år. Men i sin kompakta oförbätterlighet är nu herr Brandt en gång så provokatorisk, att det är svårt att inte låta sig lockas upp.

Det är något mycket egendomligt med detta. Här deklarer herr Brandt emfatiskt och med stor styrka, att ett ökat sparande vill han ha till stånd, och han citerar med all rätt finansministern och andra, som också önskar ett

ökat sparande. Därefter underkänner herr Brandt vissa förslag till sparfrämjande metoder som har framlagts av oppositionen, men han har inget som helst att sätta i stället.

Om det nu är så att dessa förslag som framförts år efter år är så omöjliga från herr Brandts synpunkt, varför då inte någon gång, herr Brandt, föreslå någonting annat, så skall vi gärna vara med och försöka! Det finns säkerligen fler metoder än dessa.

Sedan är det också en märklig snålhet som kommer till uttryck i herr Brandts resonemang och som är svår att stå ut med. Jag kunde förstå herr Brandt när han för ett år sedan talade om att det är viss risk med sådant här skattepremierat sparande, därför att man alltid får räkna med att folk som har ett hyggligt sparkapital flyttar över pengar från ett konto till ett annat och därmed skaffar sig en sparpremie som vederbörande inte rimligen har rätt till. Det resonemanget kan man förstå. Men uppenbarligen var det en punkt där herr Brandt tog lärdom förra året, när det påpekades att det ju ändå inte kan vara alldeles omöjligt att kontrollera — vi har ju ett taxeringsförfarande — den totala ökningen av en persons förmögenhet, av en persons sparkapital, och att det är den faktiska ökningen som skall premieras och ingenting annat.

Men då kommer i stället den nya snåla inställningen in. Tänk om vi nu skulle råka premiera ett sparande, som kanske hade kommit till stånd utan premier — det vore förskräckligt! Men är det så förskräckligt? Vad det gäller är inget annat än att försöka ge folk ett slags åskådningsundervisning, ett bevis på att verkligen riksdag och regering är synnerligen angelägna om att det skall komma i gång ett ökat sparande. Något märkvärdigare är det inte.

Jag tror inte att det finns något oppositionsparti, som tror att vi löser våra samhällsekonomiska problem med dessa förslag till sparstimulerande åtgär-

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

der. De är detaljer i ett mycket större politiskt program. Men det är en åskådningsundervisning för att bevisa att detta är något viktigt, som samhället är berett att satsa generöst på för att demonstrera sitt intresse.

Behöver man då vara så förtvivlat rädd för att kanske någon, som även utan premie hade sparat några hundra kronor, råkar få en premie för detta? Jag tycker, herr Brandt, att detta är en synnerligen snål inställning.

Jag övergår så till de stora inkomsttagarna. Det är då först och främst tråkigt att hela vår debatt alltid skall bli så steril så snart någon över huvud taget vill använda tekniken med skatteavdrag, därför att vi har ett så omöjligt skattesystem. Det är inte sparförslagets eller avdragsförslagets fel att de får den effekten, att större inkomsttagare får en större rabatt i kronor räknat än mindre inkomsttagare. Det är vårt en gång för alla omöjliga skattesystem som medför detta.

Vi kan inte för den sakens skull avhända oss alla möjligheter att över huvud taget arbeta med skatteinstrumentet. Men det är detta man gör, om man såsom herr Brandt vill fränsäga sig alla chanser att genom justeringar uppåt och nedåt i den progressiva inkomstskatten nå vissa effekter, varvid man alltid får samma verkan, nämligen att de stora inkomsttagarna får något mer i kronor räknat.

Men det är mycket underligt att detta fel bara vidlåder förslag som framförs från oppositionen. Förra året genomförde vi i riksdagen på regeringens förslag en skattereform, den s. k. frivilliga särbeskattningen, som jag inte har något emot — tvärtom, det var en bra reform — men man bör märka att detta var en skattereform, som endast och uteslutande gav en förmån åt de största inkomsttagarna. Då var detta inte något fel.

Det är såvitt jag förstår från herr Brandts synpunkt inte fel att t. ex. en

direktör i högsta inkomstklassen, som åker spårvagn till arbetet — såsom demokratiska direktörer numera gör — och som betalar en krona för detta, får tillbaka 80 öre härav i skattelindring, medan hans arbetare som åker med samma spårvagn bara får tillbaka 35 öre. Men om andra förslag får samma effekt är det fel.

I detta fall är en sådan kritik osedvanligt malplacerad. Ty vad är det det gäller? Jo, det är mycket små ting, ett sparande av några hundralappar per år och familj.

Jag vill minnas att jag frågade förra året och jag upprepar frågan: Tror verkligen herr Brandt att detta är förslag som intresserar de mycket stora inkomsttagarna? Tror herr Brandt att de har problem med att placera 400, 600 eller 800 kronor om året på ett sätt, som ger avsevärt bättre utdelning än ett sparkonto — t. o. m. med skatterabatt — för en vanlig inkomsttagare i medelinkomstklassen?

Det är över huvud taget verklighetsfrämmande att tänka sig att förslag av denna storleksordning över huvud taget intresserar de stora inkomsttagarna. Förslagen är från början till slut konstruerade för att intressera människor med vanliga inkomster och vanliga förhållanden. För dem kan det bli en synlig lättnad. Den innebär inte något märkligare än att vi tar fasta på det förhållandet, att människor relativt lätt kan intresseras för att spara till ett mål — ett eget hem eller något annat — men att det är svårt att intressera dem för detta, om målet ligger mycket långt bort och det tar många år att nå det.

Det är precis detta förhållande som våra banker tar fasta på i sina sparlån. De flyttar sparmålet två, tre, fyra eller fem år närmare och gör det därmed mera stimulerande. Med dessa skatterabatter förkortar vi något den tid det tar att nå sparmålet och gör därmed detta intressantare.

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

Om man, herr Brandt, tar detta för vad det är, nämligen något så enkelt som några försök att demonstrera statsmakternas intresse för det enskilda sparandet, blir det inte så komplicerat.

Jag måste till slut, herr talman, undra om det inte är så, att herr Brandt med all sin entusiasm för sparandet — den tror jag på — ändå hyser ett slags misstänksamhet mot det enskilda hushållssparandet. Det skall sparas i samhället, men det skall ske i AP-fonderna, hos staten, hos kommunerna och i de redan existerande mycket stora förmögenhetskonzentrationerna. Det har herr Brandt ingenting emot, men att riskera att flera människor skulle kunna äga små förmögenheter passar liksom inte. Är det inte där skon klämmer?

I detta anförande instämde herrar *Ringaby* och *Fridolfsson* i Stockholm (båda h).

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Jag förstår att herr Lothigius måste få hjälp. Kanske man nu kan få litet mera reda i debatten med herr Carlshamre. Han har åtminstone pekat på att det skulle bero på något slags avundsjuka — eller vad han menade — när jag inte tycker att man skall införa ett sparande genom skattesystemet som medför att någon kan få en premie för ett redan verkställt sparande eller ett sparande som han skulle ha gjort ändå. Detta är inte mitt påstående; vi har ju haft den Eckerbergsska utredningen, och denna konstaterade att denna sorts sparande faktiskt kostade mera för stat och kommun än vad som vanns i nysparande. Så enkelt är det.

Det har alltså visat sig att denna metod inte går. Dessutom föreligger den orättvisan att det blir möjligt att redovisa ett sparande som redan finns och få premier eller skattelättnader för det, eller också får man premier för ett belopp som man skulle ha sparat ändå. Vad de som ligger högre i progressio-

nen på detta sätt vinner får oundvikligen andra betala, och det vill vi inte vara med om.

Vad beträffar förslaget om att sälja obligationer, herr Carlshamre, tror jag inte att många av kammarens ledamöter anser att vi får in något nämnvärt nysparande genom det. Bostadssparande, sparkonton o. s. v. innebär helt enkelt att man vill åstadkomma en inkomst- och progressionstjämnings mellan olika år, vilket riksdagen och bevillningsutskottet tidigare vågrat att vara med om, därför att vi har utredningar som sysslar med dessa ting. Då säger vi — det måste vara rimligt, ty det gör alla utskott i en sådan situation — att dessa utredningar bör få ta ställning till denna fråga. I samband med skattefrågorna i stort får vi sedan försöka lösa även problemet om inkomst- och progressionsutjämnings liksom resultatutjämnings och allt vad man nu talar om.

Herr Carlshamre frågar mig, om vi ändå inte kan försöka det man nu föreslår. Jag vill fråga herr Carlshamre om han är lika fattig på initiativ som han påstår att jag är; jag har ändå pekat på vad man företar sig i form av ungdomssparande, lönsparande och annat, för att inte tala om det kraftiga enskilda hushållssparande som sker genom egna hemsrörelsen o. s. v. Kan inte herr Carlshamre föra fram något annat uppslag än att man skall ha avdrag på skatten för att man sparar till någonting? Det verkar mera idéfattigt än vad vi har hittat på. Riksdagen satsar nu pengar på att försöka åstadkomma någonting med tanke på människor som verkligen känner att de har ett motiv för sitt sparande. Detta har hittills visat sig ge resultat utan att kosta nämnvärt för samhället, och det blir kapital över att nyinvestera, vilket vi är angelägna om. Herr Carlshamre litar väl på mig när jag förklarar att jag är fullt medveten om att vi måste försöka göra något? Jag tror emellertid inte på me-

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

toden att skattevägen stimulera sparandet.

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! Herr Brandt »tror inte». Hela hans senaste anförande, liksom även de tidigare, är fullt av uttryck som »jag tror», »vi tror» eller »jag tror inte» och »vi tror inte». Men just i ett sådant läge, herr Brandt, när vi här i riksdagen tror och inte tror, men ingenting vet, brukar vi försöka utreda för att få veta någonting och slippa nöja oss med att bara »tro».

Nu är ju frågan ändå rätt allvarlig. Herr Lothigius yttrade något om att vi förtär vårt sparande — och det gör vi ju. Om jag inte minns siffrorna alldeles felaktigt, står det i finansplanen, att den enskilda konsumtionen i Sverige under förra året ökade med 4 procent, och att de disponibla inkomsterna — d. v. s. det lilla som blev kvar av alla de storslagna bruttoökningarna, efter skatt m. m. — var 1,9 procent. Vi ökade vårt ätande dubbelt så mycket som vi ökade våra inkomster. Varifrån tog vi medel till det, herr Brandt? Vi måste ha tagit dem från sparandet, antingen så, att vi har förtärt gammalt sparkapital, eller så, att vi har minskat sparkvoten under förra året, så att vi sparade mindre då än vi gjort tidigare. Någon annan förklaring kan jag i varje fall inte finna till de två siffror jag nyss nämnde. Alltså är läget kritiskt. Det går utför.

Nu tror jag emellertid för min del att det är bäst att vi slutar detta meningsutbyte, ty jag fann av herr Brandts senaste inlägg, att han är på väg tillbaka, och det kan gå gale. Förra året lärde han sig, såvitt jag förstår, att det är möjligt att undvika premiering av det som inte är något nytt sparande utan bara är en flyttning från ett konto till ett annat. I år var herr Brandt till att börja med bara rädd för att man skulle premiera sparande som skulle ha kommit till stånd även utan premie-

ring, men nu är han tillbaka i uppfattningen att man skulle kunna få en premie utan att ha sparat alls, bara genom att ha flyttat pengar från en bankbok till en annan. Fortsätter herr Brandt att gå baklänges på detta sätt, kommer vi alltför långt tillbaka i debatten.

Jag tror att jag skulle kunna lägga fram ett eller annat uppslag till. Skall vi göra ett försök till nästa år, herr Brandt? Vi skulle kunna variera dessa teman med ytterligare nya uppslag.

Det är emellertid inte särskilt förvånande att uppslagen väsentligen tar sikte på skatten, ty det råkar nu vara så, att av de många komponenter som är verksamma i det samhällsekonomiska spelet — priser, löner, konsumtion och investering m. m. — skatten är ett av de relativt få instrument som vi här i riksdagen direkt har i vår hand och kan förfoga över. Vi kan inte direkt förfoga över löner och priser. Indirekta medel att påverka dessa har vi, men skatten hör som sagt till de relativt få ting som vi kan sitta här och besluta att vi skall göra någonting med. Därför är det ett smidigt instrument för oss här i riksdagen att använda, och det är inte särskilt egendomligt att man, när man i riksdagen skall lägga fram förslag i syfte att främja sparandet, griper efter det medlet.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! För att det inte skall uppstå något missförstånd mellan herr Carlshamre och mig på denna punkt skall jag gärna säga — det underströk jag för övrigt i mitt första anförande — att företagens självfinansiering har minskat. Huruvida herr Carlshamre lyssnade på det vet jag inte, men detta sade jag klart och tydligt.

Jag vet också att konsumtionens relation till sparandet har förändrats på ett sådant sätt, att finansministern har sett sig nödsakad att göra ingripanden för att få balans i vår utrikeshandel,

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

och det är uppenbart att detta beror på att konsumtionen är för hög i förhållande till produktionen.

Det må nu vara sant, men, herr talman, jag är inte helt övertygad om att herr Carlshamre och hans partivänner vill vara med om de åtgärder som finansministern och regeringen försöker vidta för att åstadkomma samhällsekonomisk balans och balans i våra relationer till utlandet.

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! Nej, herr Brandt, det är inte alldeles självklart att vi kommer att vara med på de åtgärderna, i varje fall inte om det blir i huvudsak samma åtgärder som nu med ständiga misslyckanden som följd har försökts år efter år, nämligen skattehöjningar. De åtgärderna har vi verkligen prövat, och ännu har vi inte sett något exempel på att man med dem lyckats åstadkomma stabilitet. Och varför skulle vi nödvändigtvis vara med på det som herr Brandt och regeringen kan tänkas föreslå, när herr Brandt inte ens vill diskutera och ännu mindre pröva något av de alternativ vi föreslår? Jag skulle omedelbart kunna komma med ett uppslag, om herr Brandt ville vara med på det. Det finns en spärstimulans som har större effekt än alla andra, och det är att folket återfår förtroendet för att regeringen verkligen tänker försöka upprätthålla ett fast penningvärde, ett förtroende som folket i dag i största utsträckning saknar. Det är det viktigaste av allt, och i åtgärder på det området är vi naturligtvis villiga att medverka.

För att bli mycket allvarlig ett ögonblick, herr Brandt, vill jag säga att det faktiskt är så, att vi har sprungit ifrån oss själva under ett ganska stort antal år. Vi har helt enkelt försökt konsumera för mycket. När man i en ekonomi som vår försöker konsumera för mycket, då slår själva systemet automatiskt bakut; det reagerar med prisstegringar. Om vi försöker öka vår kon-

sumtion utöver en viss gräns — och tyvärr vet vi aldrig i förväg exakt var den gränsen går — leder det inte till att vi konsumerar mer utan bara till att vi får betala mer för det vi konsumerar. Det finns alltså uppenbarligen en gräns för hur mycket vi även inom produktionsökningens ram kan ta ut som standardhöjning i form av konsumtionsökning. Däremot torde det vara uppenbart att det är möjligt för de många människorna att utan skadeverkan på samhällsekonomin tillgodogöra sig en något större standardhöjning, om man är villig att så att säga ta ut en del av denna standardhöjning i form av förmögenhetsökning, för att nu använda ett för herr Brandt fult ord, i stället för konsumtionsökning.

Det vi syftar till med våra sparförslag är bl. a. att handgripligt och åskådligt demonstrera för folket att regering och riksdag är så intresserade av och så medvetna om nödvändigheten att styra utvecklingen åt det hållet, att vi är beredda att försöka med vissa ting, även om det skulle vara så att vi tills vidare bara *tror* att det skall lyckas. Men vi vill ta reda på det, så att vi i fortsättningen *vet*.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten 1 såvitt avser framlagda författningsförslag

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lothigius begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) i utskottets betänkande nr 31, såvitt avser framlagda författningsförslag, röstar

Åtgärder vid beskattningen i syfte att främja sparandet

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit reservationen I) av herr Gösta Jacobsson m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Lothigius begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 171 ja och 30 nej, varjämte 13 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 1 såvitt avser försäljning av obligationer till allmänheten

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen II); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lothigius begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) i utskottets betänkande nr 31, såvitt avser försäljning av obligationer till allmänheten, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit reservationen II) av herr Lundström m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropo-

sitionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Lothigius begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 112 ja och 100 nej, varjämte 1 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 1 i övrigt samt punkten 3

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen III); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Vigelsbo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes.

Den, som vill, att kammarerna bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) i övrigt samt punkten 3) i utskottets betänkande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit reservationen III) av herr Lundström m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Vigelsbo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 111 ja och 103 nej.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Punkterna 2 och 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 5

Statsanslag till Jägarnas riksförbund

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om statsanslag till Jägarnas riksförbund.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 235 av herr *Helge Karlsson m. fl.* och II: 308 av herr *Wikner m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att ett årligt anslag ur jaktvårdsfonden tillerkändes Jägarnas riksförbund, att storleken av anslaget för budgetåret 1966/67 fixerades till 150 000 kr., samt att riksdagen hemställde att hos Jägarnas riksförbund få tillsätta en styrelseledamot för insyn i förbundets verksamhet.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte lämna motionerna I: 235 och II: 308 utan bifall.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag och några riksdagsmän till har i motion nr 308 i denna kammare och en likalydande motion nr 235 i första kammaren av herr Helge Karlsson m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta att ett årligt anslag ur jaktvårdsfonden tillerkännes Jägarnas riksförbund, att storleken av anslaget för budgetåret 1966/67 fixeras till 150 000 kronor samt att riksdagen hemställer att hos Jägarnas riksförbund få tillsätta en styrelseledamot för insyn i förbundets verksamhet.

Jordbruksutskottet har avstyrkt bifall till motionerna med motivering att led-

Statsanslag till Jägarnas riksförbund

ningen av jaktvårdsarbetet i landet utövas av Svenska jägareförbundet och dess lokalavdelningar. Beslut härom fattades av 1938 års riksdag efter förslag av Kungl. Maj:t och detta blev även riksdagens beslut år 1951. I och med detta anser utskottet att ingen annan jägarorganisation än Svenska jägareförbundet bör få använda jaktvårdsfondens medel. I detta fall bygger utskottet upp sitt avslagsyrkande på ett beslut som riksdagen fattade då det fanns bara en jägarorganisation i vårt land.

Jägarnas riksförbund bildades år 1938 och syftet var att åstadkomma större rättvisa i jakträttsligt avseende och främja en sund demokratisk utveckling på det jaktliga området. Antalet medlemmar uppgår för närvarande till cirka 9 000 och anslutningen ökar för varje dag. Fortsätter denna ökning, torde det inte ta så värst många år förrän förbundet är uppe i kanske 20 000—30 000 medlemmar. En stark opinion för en mera demokratisk jakt gör sig gällande bland jägarna i framför allt arbetarleden. Förbundets ändamål är att stödja viltvårdarnas och jägarnas intressen samt att bedriva skriftlig och muntlig upplysningsverksamhet. De medel förbundet erhåller i form av kontingenter från de anslutna jämte eventuella anslag och donationer skall användas så, att rationell viltvård, jakt och jaktkultur samt ändamålsenlig jaktlagstiftning främjas, men medlen räcker inte till.

Jägarnas riksförbund har skrivit in i sitt program att de vill främja humana jaktmetoder och fostra jägarna till förståelse och ansvar för vilt- och naturvärden i vårt land. Vi motionärer har ej begärt att förbundet skulle få sitta i ledningen för viltvården; vi har begärt ett anslag. Förbundet vill ha en jaktlagstiftning, som skyddar jakträttsinnehavarna på småmarkerna från att bli uppslukade av de större markägarna. Man anser också att licensjakten som den nu bedrives är en uppenbar orättvisa mot de mindre markägarna

Statsanslag till Jägarnas riksförbund

och jakträttsinnehavarna. Jägarnas riksförbund vill även medverka till förbättring av natur- och viltvården i landet.

Detta var, herr talman, några av de punkter som finns i programmet och som alla jägare i ett demokratiskt land bör kunna acceptera. Det är medlemsavgifter, lotterier och frivilligt arbete som upprätthåller deras verksamhet. Inom organisationen finns ett enormt intresse för att främja god jakt- och viltvård. Alla — utom vissa medborgare — som ägnar sig åt jakt i vårt land måste lämna jaktvårdsavgifter, och de bidrar därigenom till jaktvårdsfonden. Jägarnas riksförbunds medlemmar som deltar i jakten bidrar därigenom med pengar till fonden. Är det då inte helt naturligt att de erhåller anslag i förhållande till sitt medlemsantal?

Förbundet arbetar på jägarnas personliga ansvar och inre medkänsla för den omgivande naturen, och detta får anses som en god grund att bygga på framför allt när det gäller faunan och floran. Under hela sin historia har Jägarnas riksförbund och dess medlemmar gjort en stor insats i detta avseende. En rättvis, demokratisk syn på deras insatser inom de områden jag här nämnt torde göra dem berättigade till anslag ur jaktvårdsfonden.

Det torde vara av största betydelse att så många som möjligt deltar i skyddet och vården av våra viltstammar. Vi behöver bara tänka på den snörika vinter vi haft och svårigheten för alla rådjur och även annat vilt att klara sig. Här behövs stöd från allmänhetens sida. Alla jägare bör få möjlighet att erhålla ekonomiskt stöd för sin verksamhet från den fond de själva betalt in pengar ill, oavsett vilken jägarorganisation de tillhör.

Förbundet bedriver även en omfattande studie- och upplysningskampanj bland jägarna. Man leder för närvarande studiecirkel i jakt- och vapenförordning. Man har tillsammans med ABF startat studiecirkel i »Vi vårdar viltet».

Denna har till uppgift att lära jägarna att rätt handskas med den stora tillgång som vårt lands fauna utgör för alla människor.

Jägarnas riksförbund har anlagt ett stort antal älgskyttebanor och andra anordningar där kompetensskjutningar verkställs för att erhålla licens å älgvapen. Hela denna verksamhet är kostnadskrävande.

Jag ställer frågan till ledamöterna i denna kammare: Med det enorma intresse och de frivilliga insatser som medlemmarna lägger ned i form av både arbete och pengar, anser ni då inte att Jägarnas riksförbund är berättigat till de anslag som begärs för att ytterligare sporra intresset för en god jakt- och viltvård? Det är inte fråga om ytterligare anslag, utan om en fördelning av redan befintliga fondmedel till jägare med stort intresse för vår viltstam. Jag skall ärligt erkänna att Svenska jägareförbundet lägger ned ett värdefullt arbete för denna verksamhet. Men om jägarorganisationerna hjälps åt måste resultatet bli ännu bättre. Då borde även Svenska jägareförbundet vara positivt inställt till de anslag som begärs av Jägarnas riksförbund och som kommer till användning i ett gemensamt syfte för att främja jakt- och viltvård.

Enligt tidningsuppgifter har ett fristående jägaregille begärt anslag av en länsjaktvårdsförening för att bygga en älgskyttebana. Man svarade att om jägaregillet anslöt sig kollektivt till jaktvårdsföreningen skulle anslag beviljas. Är det verkligen riktigt att på detta sätt tvångsansluta jägarna? Det är uppenbart att hos många lever tankegångar kvar från feodalväldets tid. Detta skall vi väl arbeta bort i vårt demokratiska samhälle där vi kämpar för människornas valfrihet.

Jag har deltagit i en hel del jaktmöten inom Jägarnas riksförbund och även varit på jaktmöten i östgötadistriktet, där jag tagit del av verksamhetsberättelsen. I denna heter det bl. a.:

»Under året har anordnats 23 jaktstigar med 2 370 startande. — — — 7 tävlingar på älgbana har avhållits med sammanlagt 342 startande som skjutit 1 077 serier. På träning har 732 startande noterats som skjutit 5 049 serier. I älgmärken har erövrats 50 guldmärken, 84 silver och 111 brons. Utfärdade intyg för vapenlicens uppgår till 60 st. till egna medlemmar och 34 st. till icke medlemmar eller tillsammans 94 st.» Beträffande studieverksamheten säger man: »Studieverksamheten har varit livlig under året. Två kurser, den ena under rubrik Jakträtt och viltvård och den andra med titeln Vi vårdar viltet har studerats inom ett flertal avdelningar. Vidare har en ny kurs i ämnet Vi och vår natur utarbetats och stort intresse har aviserats för denna.»

Även inom de övriga avdelningarna, finns ett enormt intresse för jaktfrågorna. Det visar också den goda anslutningen. Östgötadistriktet har cirka 1 500 medlemmar, daladistriktet cirka 2 000, Gävleborgsdistriktet cirka 1 000 och västerbottensdistriktet cirka 1 000.

I likhet med övriga motionärer anser jag att det skulle vara berättigat att Jägarnas riksförbund fick det anslag som har begärts, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionerna I:235 och II:308.

I detta anförande instämde herr *Carlsson* i Göteborg (s).

Herr TRANA (s):

Herr talman! Herr Wikner har i sitt anförande redogjort för motionen. Hans inlägg överensstämmer i huvudsak med det remissutlåtande som Jägarnas riksförbund har avgivit i denna fråga. Jag behöver därför inte närmare redogöra för motionen, och jag skall försöka bli så kortfattad som möjligt.

Denna motion har, som brukligt är, varit ute på remiss. Den har remitterats till Jägarnas riksförbund, Svenska jägareförbundet och domänstyrelsen. Jag

Statsanslag till Jägarnas riksförbund

skall tillåta mig att läsa upp en del av domänstyrelsens yttrande.

Efter en inledning anför styrelsen: »I motionerna lämnad uppgift att i Sverige finns två större jägareorganisationer, Svenska jägareförbundet med ca 75 000 medlemmar och Jägarnas riksförbund med ca 9 000 medlemmar, synes i viss mån vara vilseledande. Svenska jägareförbundet har nämligen, utöver i motionerna angivet medlemsantal, som avser endast direkt anslutna, ännu fler medlemmar, som är indirekt anslutna genom lokala jaktvårdsföreningar och jaktvårdsområden. Jägareförbundets medlemsantal, inberäknat såväl direkt som indirekt anslutna, uppgår enligt uppgift från förbundet den 1 juli 1965 till ca 160 000. Att i samband med Svenska jägareförbundet nämna Jägarnas riksförbund som en stor organisation finner styrelsen ej alldeles korrekt.»

I siffran 160 000 är frånräknade de juridiska personer och enskilda personer som på grund av dubbelföreningar finns anslutna. Det bör alltså vara ungefär 160 000 jägare eller sympatisörer inom Svenska jägareförbundet.

Sedan fortsätter styrelsen: »Vad i motionerna anförts att Jägarnas riksförbund 'torde vara föregångare inom jaktskyttet' synes icke vara grundat på kännedom om de verkliga förhållandena. Riksförbundets verksamhet i detta avseende är ej särskilt omfattande och kan ju icke ha bedrivits längre än sedan tiden för förbundets tillkomst, alltså i högst 27 år. Svenska jägareförbundet däremot, som i detta avseende och även i fråga om jaktvården bedriver den dominerande verksamheten i riket, har alltsedan det bildades år 1830 eller i 135 års tid ägnat sig åt bl. a. höjande av skjutskickligheten bland jägarna. Någon föregångare inom jaktskyttet kan därför Jägarnas riksförbund icke sägas vara.»

Utskottet erinrar i sitt yttrande bl. a. om att jaktvårdsfonden inrättades ge-

Statsanslag till Jägarnas riksförbund

nom beslut av 1938 års riksdag, vilket herr Wikner för övrigt var inne på, och att syftet var att den efter Kungl. Maj:ts bestämmande skulle användas till främjande av jaktvården inom riket.

Huvudparten av fondmedlen har också genom årliga anslag tilldelats Svenska jägareförbundet och de till detsamma anslutna länsjaktvårdsföreningarna i enlighet med riksdagens beslut. Fondmedlen används också till att stödja viltforskningsrådets och Svenska naturskyddsföreningens verksamhet. Där emot har några driftbidrag till annan jaktorganisation än det av statsmakterna — man kan väl säga auktoriserade — Svenska jägareförbundet och dess lokalavdelningar hittills icke utgått.

Utskottet erinrar också om att ledningen av jaktvårdsarbetet i landet i enlighet med riksdagens beslut år 1938, som fattades med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 46, utövas av Svenska jägareförbundet. Riksdagen har ytterligare bekräftat detta genom beslut i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition nr 189 till 1951 års riksdag. Där uttalar departementschefen bl. a. följande: »I likhet med utredningen anser jag önskvärt att det allmänna erhåller större inflytande över ledningen av jaktvårdsarbetet. Detta önskemål synes mig emellertid bli i skäligen grad tillgodosett om Svenska jägareförbundet omorganiseras i enlighet med föreliggande stadgeförslag. Under denna förutsättning bör därför enligt min mening ledningen av jaktvårdsarbetet alltså anföras åt Svenska jägareförbundet och dess lokalavdelningar.»

I anknytning till detta beslut genomfördes också en viss omorganisation av Svenska jägareförbundet, innebärande bl. a. att Kungl. Maj:t utser förbundets ordförande, som tillika är självskriven ordförande i förbundets överstyrelse och förbundsstyrelse. Dessutom utser Kungl. Maj:t en ledamot i förbundets överstyrelse och en revisor i förbundet.

Utskottet erinrar slutligen om att tredje lagutskottet i utlåtande nr 14 till 1951 års riksdag anförde att det inte vore tillfredsställande, att två riksorganisationer som Svenska jägareförbundet och Jägarnas riksförbund, båda med jaktvårdens främjande på sitt program, under konkurrerande förhållanden verkade vid sidan av varandra.

Jordbruksutskottet anser också att ett bifall till ifrågakvarande motioner skulle medföra administrativ oklarhet, vilket vore orationellt även med hänsyn till att — såsom påpekats i domänstyrelsens remissutlåtande — administrationskostnaderna för jaktvårdsarbetet därvid borde komma att öka. På grund av anförda skäl har ju också utskottet avstyrkt bifall till motionerna.

Jag tror också, herr talman, att utskottets ställningstagande i nuläget är riktigt. Ingen som har följt med i den jaktliga debatten har väl kunnat undgå att märka att det sedan ganska lång tid tillbaka pågår en synnerligen irriterad debatt mellan Svenska jägareförbundet och Jägarnas riksförbund beträffande de jaktliga frågornas och jaktvårdens framtida utformning. Ingendera parten går enligt min mening helt fri från överdrifter och misstolkningar av och om motpartens vilja och avsikter. För min del är jag på det klara med att vad som beslöts vid 1938 och 1951 års riksdagar i dag säkerligen är moget för en översyn och anpassning till nuläget. Jag tror emellertid inte att man därvidlag skall sikta på att misskreditera och bryta sönder den stora organisation som i snart trettio år haft statsmakternas uppdrag att förvalta och bevaka jägarnas och landets jakt- och viltvårdsintressen.

Innan vi vidtar några åtgärder anser jag att vi bör avvakta 1949 års jaktutrednings slutbetänkande som, enligt vad som meddelats mig, skall komma ganska snart. Det vore illa om jägarnas och jaktvårdens intresseorganisationer inte skulle kunna ena sig om ett gemensamt handlingsprogram om dessa vik-

Statsanslag till Jägarnas riksförbund

tiga frågor. Härvidlag är jag alltså helt och hållet inne på herr Wikners linje. Eftersom splittring oftast betyder försvagad handlingskraft och försämrade möjligheter att kunna uträtta någonting, borde den första naturliga åtgärden vara att samlas i ett enda förbund för att därefter genom en intern diskussion i vanlig demokratisk ordning försöka utforma sådana riktlinjer för verksamheten, som är anpassade till nuläget och dess behov. En sådan utveckling skulle ge en helt annan tyngd åt jägaropinionen än vad som kan förväntas med nuvarande splittring. Jag har inte direkt velat polemisera mot herr Wikner, ty jag tror man då skulle dra upp en stor debatt som ingen önskar just nu. Jag tror mig emellertid med det sagda i viss mån ha bemött honom.

Herr talman! Jag ber att få sluta med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! För att man verkligen skall få reda på vilket enormt arbete som utförs inom Jägarnas riksförbund måste man också, herr Trana, delta i dess arbete. Jag har faktiskt gjort detta så jag vet vad jag talar om i detta sammanhang. Det går inte att nedvärdera detta genom att säga si eller så.

Skulle det innebära någon orättvisa om nu Jägarnas riksförbund finge ett anslag då vi vet att nykterhets- och studieorganisationerna erhåller såväl statliga bidrag som landstings- och kommunalbidrag. Jag anser att det inte skulle vara oriktigt, om man kunde förfara på samma sätt när det gäller jägarorganisationerna.

Herr Trana, jag har inte misskrediterat Svenska jägareförbundet, utan jag har t. o. m. berömt det för dess arbete, vilket kommer att framgå av protokollet när det utkommit i tryck. Jag har också i något sammanhang framhållit, att vi naturligtvis skall försöka åstadkomma ett samarbete mellan de olika jägarorga-

nisationerna, men under förutsättning att det inte dikteras av enbart en jägarorganisation. Man måste mötas på halva vägen och resonera. Jag har efterlyst detta samarbete, vilket den ärade ledamoten av Svenska jägareförbundet, riksdagsman Elias Jönsson kan intyga, men utan resultat. Vill man få till stånd ett samarbete, måste båda organisationerna vara med, och problemen måste lösas i samförstånd. Det går inte att samarbeta när det skall dikteras från en jägarorganisations sida.

Herr TRANA (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag betvivlar inte alls, herr Wikner, att det för närvarande pågår ett mycket intensivt arbete inom Jägarnas riksförbund — tvärtom är jag övertygad härom. Jag tror emellertid att det skulle gagna saken mycket bättre om det lilla förbundet, som åtminstone inom överskådlig tid inte kan komma att mäta sig med det stora, insåge att det kanske bättre och snabbare kunde vinna gehör för egna önskningar genom att helt enkelt ansluta sig till detta på ett eller annat sätt, kanske i form av en fusion, eller i varje fall genom att ett intimare samarbete komme till stånd.

Om herr Wikner uppfattade mig så att jag menade att han hade misskrediterat Svenska jägareförbundet, så var det fel. Jag sade väl inte heller så, men om jag gjorde det, var det oavsiktligt. Jag tror emellertid att protokollet kommer att visa att jag inte yttrade mig på det sättet. Om man däremot läser tidningen Svensk jakt och Jägarnas riksförbunds tidning — just nu kommer jag inte ihåg vad den heter — skall man finna att det där i varje nummer föres en animerad och polemisk debatt som alls inte gagnar jaktintressena.

Beträffande herr Wikners tal om att han och Svenska jägareförbundet vill ha ett samarbete vill jag slutligen säga att det tror jag visst att herr Wikner vill. Men det är ju så, herr Wikner, att Svenska jägarförbundet i dag är den jaktliga

Statsanslag till Jägarnas riksförbund

organisation som har riksdagens uppdrag att vara huvudman för jaktvårdsarbetet och jakten över huvud taget. Och så länge så är fallet får vi väl rätta oss efter det. Blir det någon ändring på den punkten, så blir väl läget också ett annat. Men som jag sade förut tror jag att vi gör klokt i att avvakta resultaten av 1949 års jaktutrednings arbete, innan vi börjar reformera på detta område.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har erkänt att vår organisation är den mindre. Men ordspråket säger ju att även liten kan bli stor, och jag är inte säker på att Svenska jägareförbundet om några år är den största organisationen. Var inte så tvärsäker på den saken, ni som tillhör Svenska jägareförbundet!

Sedan vill jag fråga vem det egentligen var som satte i gång debatten i jägarorganisationernas tidskrifter. Det kan ni själva läsa ut. Och det är en osmaklig debatt! Man gynnar inte jägarna genom att starta tidningsdebatter, i vilka man beskyller varandra för än det ena, än det andra. Då irriterar man i stället jägarna. Sådan debatt gagnar inte jägarorganisationerna. Det är min bestämda uppfattning.

Herr JOHANSSON i Dockered (cp):

Herr talman! I denna sena timme skall vi väl inte ta upp någon stor jaktdebatt. Men jag begärde ordet när herr Wikner i sitt första anförande gjorde en programförklaring och sade att Jägarnas riksförbund skyddade de små jakträttsinnehavarna.

Man kan ju ha ambitionen att tro det och att man därigenom utför en mission. Men som herr Trana framhöll med så stor inlevelse är Svenska jägareförbundet auktoriserat på detta område och har riksdagens uppdrag att förvalta de pengar det här gäller. Det förbundet har sin organisation uppbyggd på jaktvårdsområdena, d. v. s. på de jakträttsinnehavare som äger markerna.

Dessa ägare har sammanslutit sig i jaktvårdsområden, och av de 1 311 jaktvårdsområden som finns är det bara två som inte är anslutna till Svenska jägareförbundet. Det finns lokala jaktvårdsorganisationer i varje län, och landstinget i varje län har utsett en ledamot i Länsjaktvårdsföreningen. Hushållningssällskapen är representerade på samma sätt. Det är på det sättet en allmän anslutning till Svenska jägareförbundet har kommit till stånd. Denna har sedermera auktoriserats genom riksdagens egna åtgärder. Enligt senast föreliggande uppgift är över 160 000 jägare anslutna till organisationen. I och för sig tycker jag att denna diskussion är ganska överflödig. När man överväger detta problem kan man inte, som herr Wikner, sätta ett likhetstecken mellan studieorganisationerna och jaktvården. De värden som finns på det här området är så stora att de i både gången tid och nutid skapat irritation och försök till splittring. De flesta människor här i landet ser ej problemen med jägarnas ögon och därför riskerar man mycket med en splittring men man vinner mycket genom försök att samarbeta.

Jag kan säga från Svenska jägareförbundets sida att vi har ingenting emot att Jägarnas riksförbund ansluter sig till Svenska jägareförbundet och inom förbundet för den opposition som anses vara betingad av jägarnas legitima intressen. Men jag tror det är olyckligt ur jägarnas och jaktens synpunkt, att man tar upp en debatt som denna i riksdagen och i tidningspolemik. På så sätt kan man misstänkliggöra varandras organisationer som egentligen har samma idé och syftning.

Det är därför som jag begärde ordet. Jag kan med full övertygelse säga att Jägarnas riksförbund har möjligheter att ansluta sig till Svenska jägareförbundet och där driva opposition mot det nuvarande systemet. Men jag tror som sagt att det är olyckligt om vi här i riksdagen motionsvägen eller annorle-

des försöker få i gång en diskussion i detta ämne. Den stora massan av folket vet nämligen så litet om dessa frågor.

Av befinthliga jaktvårdsområden, som är en sammanslutning utav jakträttsinnehavare, d. v. s. markägare, är samtliga utom två anslutna till Svenska Jägareförbundet. Det är ett bevis för att även de små jakträttsinnehavarna har funnit med sina intressen förenligt att vara med i Svenska jägareförbundet. Jag tror att en splittring skulle skapa en konkurrens som i längden skulle skada den sak som vi avser att gagna, både herr Wikner och jag. Det jaktliga intresset bör skyddas i vårt land, och vi bör tillvarata de rika möjligheter till avkoppling och rekreation som vi har i jakten.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Kanske det är ofint att förlänga denna debatt, men då herr Johansson i Dockered verkligen förlängt debatten i kammaren, skall jag åtminstone ha möjlighet att bemöta honom i ett kort inlägg.

Han säger bl. a. att vi inte vill skydda de små markägarna. Jag åsyftade förslaget att man skulle införa reglerad älgjakt, vilket jag är motståndare till och även Jägarnas riksförbund.

Reglerad älgjakt innebär att man måste ha ca 500 hektar i södra Sverige och ca 1 000 hektar jaktmark i Norrland, innan man kan begära att få skjuta ett djur. Det måste ju innebära att man begränsar de små markägarnas rättigheter. Det är inte alltid så att alla markägare vill gå tillsammans och jaga. Det finns jägare som vill jaga på sin egen mark.

Om herr Johansson hade lyssnat på mig, så hade åtminstone en del av hans anförande varit onödigt. Lyssnade Ni på mig? Jag ville få till stånd samarbete, jag ville ha en god viltvård och jaktvård m. m. Det går inte att springa upp i

Statsanslag till Jägarnas riksförbund

talarstolen och påstå någonting annat. Jag vill samarbete, om det går att samarbeta.

Låt mig till sist bara läsa upp vad som stod i Svensk Jakt för någon tid sedan — det gäller den reglerade älgjakten och det system som infördes i Norge. Man säger att vi skall göra på samma sätt som i Norge. När det gäller beskrivningen av denna jaktform i Norge reagerar jag emellertid omedelbart inför ett yttrande av Knut Romm, som är ordförande i den norska motsvarigheten till Svenska jägareförbundet. Han säger följande: »Man kunde ha väntat att 'den lille mannens' reaktion mot minstearealen och bestämmandet av denna skulle blivit långt skarpare, än vad den i verkligheten blev. Han hade ju faktiskt blivit fräntagen en betydelsefull jakträtt till fördel för samarbetet och sammanslagningen med andra. Den lilles rätt blev åtskilligt inskränkt medan den stores rätt blev åtskilligt utvidgad.»

Herr JOHANSSON i Dockered (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag lyssnade verkligen på herr Wikner, och jag hörde nog att han ville samarbete. Men vad jag önskar understryka är att om vi splittrar resurserna på detta område, skapar vi ett konkurrensförhållande som inte är nyttigt i detta läge och inom denna intressesfär. Nej, jag tror att vi som är intresserade av jakten bör försöka att hålla våra strider — om vi nu har några — inom en organisation och inom en krets, där folk begriper vad vi talar om. Man förstår inte det i den allmänna debatten — och det är ju utomordentligt viktigt i en debatt att man förstår vad man talar om!

Herr Wikner säger att han är motståndare till den reglerade älgjakten. Men riksdagen har ju beslutat att *försök* med reglerad älgjakt skall genomföras i vissa län, och det är detta som nu pågår. Den saken kan man inte stämpla

Statsanslag till Jägarnas riksförbund

Svenska jägareförbundet för. Det är riksdagen som har fattat beslutet, och vi får se vad det blir av försöket och om vi kan få ut någonting som är användbart för framtiden. Men jag tror inte att vare sig den framtida utvecklingen eller de intressen, som både herr Wikner och jag strävar till att skydda, främjas genom en splittring.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är ändå så, herr Johansson i Dockered, att vill man ha ett anslag ur jaktvårdsfonden, så måste man gå till riksdagen. Herr Johansson i Dockered och jag kan alltså inte enskilt sätta oss ned och diskutera hur mycket pengar vi skall ha, utan vi måste vända oss till riksdagen. Det går inte att på ett symöte diskutera sådana här saker.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag tycker som herr Johansson i Dockered, att det i och för sig kan vara onödigt att det finns organisationer vid sidan av Svenska jägareförbundet, vilket sedan år 1830 har arbetat för jakt- och viltvård i detta land.

När herr Wikner talar om att t. ex. älgjaktsförslaget är ett hinder, vill jag framhålla att det kan råda mycket delade meningar också i Svenska jägareförbundet. Inom Södermanlands läns jaktvårdsförening har vi fört fram ett särskilt förslag, som vi för övrigt har fått stöd för från Jägarnas riksförbund. Vi är alltså emot den reglerade älgjakt som enligt beslut av riksdagen skall bedrivas på försök, men det kan vi diskutera även inom Svenska jägareförbundet, herr Wikner.

När jag säger att det är onödigt att det finns andra organisationer, är det ändå bara att konstatera att det finns sådana. Vi har Jägarnas riksförbund och även en del andra organisationer, t. ex. Riksförbundet Landsbygdens jägare, som också är en stor sammanslut-

ning. Vårt land är känt som organisationernas förlovade land, och självfallet finns det rent principiellt inget att erinra mot att de som inte trivs med en organisation går över till en annan. Det skall givetvis finnas full frihet i detta avseende.

Det var i detta sammanhang intressant att höra herr Wikner, som lämnade ett exempel, vilket han ansåg skulle tyda på en tendens till kollektivanslutning, medan han själv var helt emot all kollektivanslutning och i stället talade för valfrihet. Jag hoppas att herr Wikner också i andra sammanhang vill arbeta för att vi inte skall ha kollektivanslutning utan full frihet.

Men allt detta, herr Wikner, är ändå inte i och för sig något motiv för att det skall utgå statsbidrag. När det gäller Jägarnas riksförbund nämnde herr Wikner en del målsättningar som detta förbund har, men jag ställer mig för min del mycket tveksam inför en del andra målsättningar, vilka *inte* nämndes av herr Wikner.

Men bortsett från detta vill jag gärna erkänna att också Jägarnas riksförbund säkerligen vid sidan av Svenska jägareförbundet gör en stor insats för jakt- och viltvård i vårt land, i varje fall bland sina egna medlemmar. Detta är dock, herr Wikner, inte heller något motiv för att statsbidrag skall utgå.

I motionsparet understrykes framför allt att Jägarnas riksförbund ägnar sig åt studieverksamhet, men på denna punkt har man möjlighet att precis på samma sätt som alla andra organisationer få bidrag genom att bedriva organiserad studiecirkelverksamhet.

Vidare framhåller motionärerna att man inom Jägarnas riksförbund i stor utsträckning ägnar sig åt jaktskytte. Men därvidlag är det så, herr Wikner, att det inte heller utgår något statsbidrag till Svenska jägareförbundet för denna verksamhet.

Svenska jägareförbundet har med sina lokalavdelningar och länsföreningar

Statsanslag till Jägarnas riksförbund

fått statsmakternas förtroende att leda jaktvårdsarbetet i vårt land. Detta förbund är effektivt organiserat. Det har direkt eller indirekt en majoritet av landets jägare anslutna som medlemmar. Det står öppet för alla som är intresserade av jakt- och viltvård. Det förs en mycket frisk debatt inom Svenska jägareförbundet och medlemmarna fattar beslut i de frågor, som kommer upp, i vanlig demokratisk ordning.

Fältorganisationen i Svenska jägareförbundet, bestående av jaktvårdskonsulenter och andra tjänstemän, gör ett mycket värdefullt arbete för viltvården ute i länen. Deras tjänster utnyttjas inte bara av medlemmarna i den egna organisationen utan står även rent allmänt till förfogande för viltvårdsarbetet.

Om anslag skulle utgå till Jägarnas riksförbund, såsom herr Wikner och hans medmotionärer vill, bjuder konsekvensen att man också låter bidrag utgå till de andra organisationer, som finns och som kan tillkomma i framtiden. Men det kan inte ur statsmakternas synvinkel vara av intresse att på detta sätt splittra de medel som man vill satsa på jakt- och viltvård i vårt land.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! När jag hörde herrar Trana, Johansson i Dockered och den ärade siste talaren erinrar jag mig ett brev — det äldsta som jag tagit del av i denna fråga — daterat i Dagsberg i Östergötland den 6 mars 1488, där riksföreståndaren Sten Sture jämte några andra rådsherrar skriver, att »rådet vid det nyss hållna mötet i Arboga, likasom tillförene, beslutat förbjuda den olagliga jakt, som bönder och klerker bruka här i riket».

Jag har en känsla av att herr Trana och hans medtalare ännu har den uppfattningen att en demokratisering på

detta område är en fara för svenska folket och att man icke skall ge möjligheter även för den allmänhet, som saknar egen mark och som inte i likhet med herr Trana och andra kan överta dyra arrenden, att vara med i dessa sammanhang.

Jag finner det nästan generande när man här i riksdagen talar om demokratisering och fri konkurrens och säger att vi är medborgare i ett fritt land o. s. v. Nog går det an för herr Trana och hans medhjälpare att tala vackert om Svenska jägareförbundet, men någon demokratisk organisation är det inte.

Även om jag inte är jägare och inte kommer att bli det, eftersom jag har en annan syn på jakten, kan jag inte förstå varför inte riksdagen skulle kunna behandla Jägarnas riksförbund på samma sätt som den behandlar Svenska jägareförbundet, detta stora förbund, som representerar — om jag så får säga — ungefär samma mening som Sten Sture och hans herrar en gång i tiden hade, nämligen att jakt skall tillhöra en liknande klass som adeln. Jägarnas riksförbund är ju en organisation där både jordbrukare, arbetare och andra kan vara med och arbeta för jaktvård och naturvård men jämväl, precis som herremännen, tillgodose sitt intresse för att ta bössan på axeln och ge sig ut en söndagsmorgon.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Herr TRANA (s) kort genmäle:

Herr talman! Sedan den 6 mars 1488 har det runnit mycket vatten, herr Lundberg. Jag tror inte att vi skall basera våra beslut i dag på vad man sade på den tiden.

Herr Lundberg, som med stor pondus yttrar sig i frågor i allmänhet likasom i denna, är kanske ändå icke riktigt insatt i hur det hela fungerar. Han säger att vi skall arbeta för att skapa

Statsanslag till Jägarnas riksförbund

en organisation där bönder, arbetare och andra får vara med. Det är emellertid just den ordningen vi har.

Där jag själv är med — om man skall nämna en så liten räjong — är det just bönder, arbetare och andra som deltar av ortens folk. Vi har försökt bevara jakten åt dem i huvudsak.

Jag tror inte att det i denna fråga föreligger så stora principiella skillnader i åskådning mellan de bägge jägareförbunden. Vad jag och övriga som har yttrat sig opponerar mot är att det, när det finns ett stort, av staten auktoriserat förbund, uppträder småförbund som splittrare. Det gagnar icke saken. Vad som bör göras det bör diskuteras internt — som jag sade i mitt första anförande — inom en enda jaktorganisation. Därmed gagnar man saken, herr Lundberg, men inte genom splittring.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! För herr Trana vill jag påpeka att svenska bönder saknade jakträtt på egen mark i 300 år. Det utgjorde emellertid inte något hinder för att bönderna, när de tillsammans med andra fick möjlighet att påverka lagstiftningen, gjorde om jakträtten i detta land.

Även om det har runnit mycket vatten där nere i Roslagen, förefaller det inte som om herr Trana fått så mycket vatten på sig att han blivit ren från denna gamla konservatism.

Vidare säger herr Trana att Svenska jägareförbundet är en stor organisation och att vi skall respektera den. Skulle vi alltså inte respektera små organisationer eller små förbund? Jag trodde att herr Trana en gång i tiden var med och slogs för socialdemokratien. Vi utgjorde då en liten organisation, vårt parti var litet, men vi var övertygade om att också vi skulle ha medborgerliga rättigheter. Varför skulle herr Trana nu inte kunna inse att det inte bara rör sig om några jordbrukare i hans

bygd utan att där även finns industri-befolkning — och andra intressen som också skall ha rättigheter?

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Det händer ibland att människor, som är med i en organisation eller som tänker gå in i den, blir missnöjda med organisationen och bildar en egen. Det är självklart att man har rätt till det. I detta fall torde anledningen till att man gjort det ha varit att Svenska jägareförbundet icke ansetts vara en demokratisk organisation — som herr Lundberg uttryckte det — detta ord som missbrukas djupt och grovt i många olika sammanhang. I det här fallet kan jag inte förstå det skälet, även om det, när förbundet i början eller i mitten av 1800-talet bildades, var de stora markägarna som tog initiativet. För närvarande är det fullkomligt utslutet att Svenska jägareförbundet, med cirka 170 000 medlemmar, skulle vara en odemokratisk organisation. Jag tror att både Svenska jägareförbundet och Jägarnas riksförbund är demokratiska organisationer, som var och en efter bästa förmåga arbetar för att främja de syften som de är till för. Men att man därför skall behöva dra in begreppet demokrati i detta sammanhang har jag oerhört svårt att förstå.

Anledningen till att jag kommer att yrka bifall till utskottets hemställan är närmast den splittring man annars får av de resurser som statsmakterna vill satsa på jaktvård, upplysning och alla de åtgärder i övrigt som behövs på detta område. Vi har en stor organisation, som har visat sig kunna sköta dessa saker på ett lämpligt och riktigt sätt, nämligen Svenska jägareförbundet. Vi har i detta förbund haft av Kungl. Maj:t utsedda ombud, från denna kammare herr Sköldin som var väl känd av alla, och efter honom herr Boo i Borås som också är känd för sina insatser i riksdagen. De torde av alla som kände eller

Statsanslag till Jägarnas riksförbund

känner dem, alltså även av herr Lundberg, kunna betraktas såsom goda demokrater.

Jag tycker inte att vi skall behöva splittra våra insatser då det gäller de statliga medlen. Jag har emellertid ingenting att erinra emot att de som är missnöjda med någonting i en större organisation bildar en egen organisation om man tror sig vinna något på det sättet. Men därifrån och till att begära att man skall satsa statliga medel på två organisationer för att främja samma syften är steget långt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Såväl utskottets som Svenska jägareförbundets talesmän har sagt, att Svenska jägareförbundet varit verksamt sedan 1830. Det är onekligen en lång tid, och man har inom förbundet samlat stor erfarenhet. Sedan förbundet varit verksamt i 109 år tillkom Jägarnas riksförbund, som är 27 år gammalt. Skulle inte Sveriges jägareförbund med sin långa erfarenhet kunna tänka sig att de 27 000 medlemmarna i Jägarnas riksförbund representerar en opposition, som anser att man inom Svenska jägareförbundet arbetar litet stelbent och kanske inte motsvarar de önskemål dagens jägare har. Dessa skulle kanske kunna bli till hjälp i det gemensamma arbetet.

Vad har Sveriges jägareförbund emot att Jägarnas riksförbund får proportionellt samma stöd som man själv får? Jag tycker inte att det är smakligt med denna rivalitet och detta översitteri som Sveriges jägareförbund ger uttryck för genom sina talesmän. När det nu finns ett oppositionellt jägareförbund med 27 000 medlemmar, varför kan man då inte räkna detta förbund handen och vara med om att ge det samma möjligheter att arbeta? Och varför vill man inte ge Jägarnas riksförbund det bidrag det anser sig behöva? Detta skulle ju

kunna skapa den enighet som efterlyses.

Jag tycker att det är ett billigt rättvisekrav som Jägarnas riksförbund ställer och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionerna.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag skall be att få tala om att förslaget till 1938 års jaktlag utsattes för en oerhört hård kritik av jägarna. På grund av denna kritik kom förslaget också att mildras, men trots detta blev man inte nöjd med det. Detta var anledningen till att Jägarnas riksförbund bildades; det var ett stort missnöje som föranledde bildandet av Jägarnas riksförbund.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 235 och II: 308; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wikner begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 235 och II: 308.

Sedan kammarens ledamöter härfter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Wikner begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 160 ja och 37 nej,

Motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter

varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 30, i anledning av väckta motioner angående utbyggnaden av Södertälje kanal.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7

Motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 31, i anledning av väckt motion om motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter.

I en till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion II: 788 av herrar *Sjönell* och *Eliasson* i Sundborn hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning samt förslag till innevarande års riksdag rörande åtgärder för motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter i enlighet med vad i motionen anfördes.

Utskottet hemställde, att motionen II: 788 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Svanström*, *Johansson* i Växjö och *Josefson* i Arrie, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motion II: 788 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning samt förslag till innevarande års riksdag rörande åtgärder för motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herr *Enarsson*, fru *Hultell* samt herrar *Nilsson* i Bästekille och *Thylén*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JOSEFSON** i Arrie (cp):

Herr talman! I anslutning till allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 31 och den till detta utlåtande fogade reservationen av herr Svanström m. fl. vill jag säga några ord.

Under många år har bristen på bostäder utgjort ett allvarligt problem. Man har gjort ansträngningar för att åstadkomma en ökad nyproduktion av bostäder, men trots detta kvarstår en stor brist. Det totala antalet tillgängliga bostäder, d. v. s. de befintliga plus nyproduktionen, minskas ganska väsentligt genom rivning av äldre bostadsfastigheter.

Reservanterna har velat ta upp detta problem, och vi hävdar att man med tanke på denna bostadsbrist borde vara betydligt mer återhållsam när det gäller rivning av icke saneringsmogna bostäder. Anledningen till det förekommande rivningsraseriet finner man bl. a. i nu gällande förhållanden på hyresmarknaden. För de äldre husen gäller fortfarande 1942 års grundhyror. Jämfört med en alternativ användning av det insatta kapital lämnar dessa en låg förräntning och synes icke ge tillräckliga incitament till reparationer och förbättringar i det äldre bostadsbeståndet. En ombyggnad eller förbättring av betydenhet ställer sig som alternativ till nybyggnad oviss eller direkt ofördelaktig ur förräntningssynpunkt, detta trots att det med hänsyn till förhållandena på bostadsmarknaden och ur samhälls-ekonomisk synpunkt torde vara att föredra framför nybyggnad. För nybyggda hus gäller sådana regler för hyressättningen att de lämnar en mer tillfredsställande förräntning och kostnadstäckning för båda husen — både för det rivna och det nybyggda — än vad man nu erhåller för de äldre husen därest dessa moderniseras.

Enligt ett uttalande av inrikesminis-

Motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter

tern har regeringen för avsikt att ingripa och stoppa rivningen av bostadsfastigheter. Enligt uppgifter i pressen skall inga bostadshus få rivas utan tillstånd av arbetsmarknadsmyndigheterna. Inrikesministern säger vidare att dessa bestämmelser skall gälla i städer med 30 000 invånare och mer och att regeringen skall vara mycket restriktiv när det gäller att ge tillstånd för rivning.

Det är givet att vi reservanter hälsar denna regeringens åtgärd med tillfredsställelse, men för oss är det ändå ovisst vilket som är motivet till att regeringen nu äntligen på allvar velat gripa in på detta område.

Är ingripandet beroende på den akuta situationen på bostadsmarknaden och vill man genom dessa åtgärder för tillfället något lätta på trycket på bostadsmarknaden? Eller är man verkligen, såsom vi i reservationen har yrkat, beredd att vidta åtgärder för att också på något längre sikt lösa dessa problem?

Herr talman! Jag vidhåller det yrkande som framställts i reservationen av herr Svanström m. fl.

Herr SJÖNELL (cp):

Herr talman! Reservationen i anledning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 31 bygger på ett yrkande i motion II:788 om att Kungl. Maj:t skulle uppmanas att utreda och till inrevarande års riksdag framlägga förslag rörande åtgärder för motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter. I denna motion skisseras också vissa riktlinjer för hur problemet i varje fall inledningsvis skulle kunna angripas.

Välmotiverade och eftertryckliga skäl för de i reservationen framförda yrkandena är i dagens situation utomordentligt lätta att andra. Ett tungt vägande inlägg i frågan har i samband med remissbehandlingen gjorts av bostadsstyrelsen, som visserligen inte avslutit sig till utredningskravet men ändå i sak bl. a. konstaterat, att rivningen

av bostadslägenheter ökat successivt under den senaste tioårsperioden. Styrelsen meddelar också att det kunnat konstateras att rivning av modernt utrustade lägenheter i Storstockholm har förekommit av kommersiella skäl och anser därför att med hänsyn härtill och till bostadssituationen i storstadsområdena rivningsverksamheten bör följas med stor uppmärksamhet.

Det är just detta, herr talman, som såväl motionärerna som reservanterna haft som huvudgrund för sitt yrkande, nämligen att alltför många bostadsfastigheter rivs av kommersiella skäl och inte därför att de är tekniskt saneringsmogna. Till yttermera visso är det också uppenbart, något som belägges av bostadsstyrelsens statistiska utredning, att rivningstakten på nyssnämnda icke godtagbara grunder ökar, vilket innebär, att en helt oförsvarlig situation inträder, om inte snabba åtgärder sättes in för att stoppa utvecklingen. Inledningsvis hänvisar man till statsutskottets utlåtande nr 38 till denna riksdag, och detta sker med en citeringsteknik som är densamma som när en viss potentat brukar citera Bibeln.

Utskottsmajoriteten avvisar nämligen motionen i detta ärende, för vilken herr Eliasson i Sundborn och jag står, genom att hänvisa till att statsutskottet i sitt nyssnämnda utlåtande beträffande ett par andra motioner, vari yrkas på att rivningsproblemet skall angripas med andra medel än dem vi föreslår, uttalat, att utskottet icke blivit övertygat om att den ordning som föreslås i dessa andra motioner skulle främja ombyggnad framför en totalsanering. Utskottsmajoriteten avstår emellertid från att upplysa om vad statsutskottet i fortsättningen sagt i sitt yttrande, men det vill jag, herr talman, inte undanhålla kammaren. Utskottet säger:

»Enligt utskottets mening finns det skäl som talar för att en förbättring av produktionsbetingelserna för ombyggnad och modernisering inom det befint-

Motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter

liga bostadsbeståndet erfordras för att denna verksamhet skall få önskvärd omfattning. Även departementschefen har uttalat sig för att sådana förbättringar av villkoren för ombyggnadsverksamheten kan vara befogade och anmäler bl. a. sin avsikt att pröva om statliga krediter i form av bostadslån bör ställas till förfogande även för mindre genomgripande förbättringar i flerfamiljshus. Utskottet anser det angeläget att denna undersökning kommer till stånd snarast möjligt. Inom det äldre bostadsbeståndet finns åtskilliga lägenheter som företer väsentliga brister främst i fråga om utrustningen men som sannolikt med mindre insats av produktionsresurser än som går åt vid nybyggnad skulle kunna sättas i gott skick för att därefter under lång tid framåt göra tjänst på bostadsmarknaden.»

I herr Eliassons i Sundborn och min motion framför vi precis samma mening som statsutskottet, nämligen att produktionsbetingelserna för ombyggnad och modernisering av det befintliga bostadsbeståndet måste förbättras, och vi anvisar också som jag inledningsvis påpekade en metod, med vilken man kan börja att få den av statsutskottet önskade förbättringen till stånd.

I den av mig nyss upplästa men av utskottsmajoriteten icke citerade delen av statsutskottets utlåtande påpekas, att även departementschefen har uttalat att sådana förbättringar av villkoren för ombyggnadsverksamheten kan vara befogade och han har i årets statsverksproposition anmält sin avsikt att pröva, om statliga krediter i form av bostadslån bör ställas till förfogande även för mindre genomgripande förbättringar av flerfamiljshus. Som framgår av citatet kommenterar statsutskottet detta genom att betona angelägenheten av att denna undersökning kommer till stånd snarast möjligt. Jag vill, herr talman, erinra om att såväl motionärer som reserwanter i det ärende vi nu behandlar

föreslagit, att en utredning skall komma till stånd inte enbart rörande en detaljfråga utan beträffande hela frågekomplexet, och att utredningen bör göras så snabbt att förslag kan framläggas redan till årets riksdag.

Jag konstaterade nyss att departementschefen i årets statsverksproposition uttalat intresse för att förbättra villkoren för ombyggnadsverksamheten och sålunda ansett att de omfattande rivningarna bör ägnas speciell uppmärksamhet. I statsverkspropositionen tar sig detta uppmärksammande av rivningsfrågan det uttrycket, som jag nyss påpekade, att departementschefen säger sig vara villig att pröva, om viss kreditgivning för ombyggnadsverksamhet kan sättas in. I dagarna har emellertid inrikesministern gjort ett betydligt mera uppmärksammat utspel i rivningsfrågan, nämligen det offentliga uttalandet att rivningen av bostadshus skall stoppas med användande av byggnadsregleringens bestämmelser. Det innebär bl. a. att han med ett raskt grepp sopat bort allmänna beredningsutskottets i dess majoritetsutlåtande framförda argumentering mot herr Eliassons i Sundborn och min motion med dess krav på en snabbutredning i rivningsfrågan. Utskottsmajoriteten avvisar nämligen detta krav med att påpeka två i och för sig välkända förhållanden med vilka man söker motivera att utredningskravet och därmed också snabba åtgärder i rivningsfrågan måste avvisas.

För det första erinrar man om att statens hyresråd genom rundskrivelse den 18 januari 1965 utfärdat anvisningar till hyresnämnderna angående handläggningen av ärenden som rör uppsägning av hyresgäst vid planerad rivning. I detta cirkulär uppmanas hyresnämnderna bl. a. att särskilt uppmärksamma huruvida byggnad som skall rivas, utan att stadsplanemässiga eller trafiktekniska skäl föreligger, kan anses saneringsmogen. Det påpekas också

Motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter

att det för hyresnämndens bedömning skulle vara av betydelse, om rivningen med hänsyn till planerad nybyggnad kommer att medföra ett tillskott eller en förlust i fråga om antalet bostadslägenheter i orten.

För det andra erinrar utskottsmajoriteten om att hyreslagstiftningssakkunniga för närvarande utreder frågan om en ny hyreslag som skall ersätta den nuvarande hyresregleringen. Härvid skall de sakkunniga bl. a. undersöka vilka ändrade regler som kan komma i fråga för att möjliggöra en erforderlig anpassning av hyrorna till lägenheternas bruksvärde. Om en dylik anpassning kommer till stånd tror utskottsmajoriteten att ekonomiska skäl mera sällan kommer att föranleda rivning av icke saneringsmogna fastigheter. Slutsatsen av hela resonemanget blir att erfarenheter måste vinnas av hyresnämndernas tillämpning av de berörda anvisningarna från hyresråden, och att hyreslagstiftningssakkunnigas betänkande måste avvaktas.

Nu har emellertid inrikesministern slagit in på samma principiella linje som motionärer och reservanter i detta ärende och fastslagit att snabba åtgärder är nödvändiga. Med sitt tillkännagivande att rivningarna skall stoppas snabbt och eftertryckligt genom en restriktiv tillämpning av byggnadsregleringsbestämmelserna underkänner han, som jag nyss påpekade, utskottsmajoritetens hela uppskovsargumentation. Inrikesministerns utspel i rivningsfrågan innebär också ett underkännande av hyresrådets hittillsvarande roll som buffert mot ett omotiverat rivande av bostadsfastigheter. Han tror uppenbarligen inte, såsom några remissinstanser och även utskottsmajoriteten, att det lönar sig att avvakta erfarenheter av hyresnämndernas tillämpning av hyresrådets anvisning. Anledningen härtill har givetvis inte angivits, men det förefaller inte osannolikt att tilltron till hyresrådets vilja och förmåga till ef-

fektiv spärr mot omotiverade rivningar minskats på grund av att rådet »slagit benen av» sina egna anvisningar genom att i ett par besvärssärenden godkänna av hyresnämnderna för rivning vägrade uppsägningar.

Det förefaller sannolikt att inrikesministerns bebadade åtgärd att på ett restriktivt sätt använda hyresregleringen mot omotiverade rivningar åtminstone på kort sikt skall få önskad verkan. Men trots allt måste det bli fråga om en dellösning av temporär art, som dessutom måste komma att verka mer eller mindre schablonmässigt. Någon verkligt ingående bedömning av saneringsmognaden, vilken är nödvändig, torde med den metoden bli svår att få till stånd. Varken denna eller andra hittills med föga framgång prövade åtgärder mot rivningar utan tekniskt godtagbara skäl torde kunna ge en slutgiltig och nöjaktig lösning inom den nuvarande hyreslagstiftningens ram. Härtill kräves att hela problemkomplexet angripes skyndsamt och i ett sammanhang i enlighet med vad som kräves i reservationen.

Med en travestering av en gammal sentens kan sägas: Driv med paragrafer grävskopan ut, hon vänder dock åter! Vad man hittills har gjort och planerat att göra är att angripa symtomen på det skeva tillstånd som frambesvurits; en omotiverad användning av grävskoporna i alltför många fall. Det gäller att i stället angripa och undanröja orsakerna till detta tillstånd, annars kan vi aldrig hindra att grävskoporna återvänder till fel fastigheter och vid fel tidpunkt och därigenom bekräftar att fel politik återigen har förts.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Vi har till detta utlåtande fogat ett särskilt yttrande som jag skall kommentera mycket kortfattat.

Detta är inte någon ny fråga — den

Motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter

har debatterats i kammaren åtskilliga gånger. Vi har från högerpartiets sida under årens lopp resonerat om att vissa felaktigheter har begåtts på detta område. Vi tror att om inte den stelbenta hyresregleringen hade funnits, vilken varat under alldeles för många år, skulle dessa problem ha varit lösta långt tidigare än de nu kommer att bli.

Ett faktum som ingen kan förneka är att hyresregleringen har medfört att det inte varit lönande att rusta upp de äldre fastigheterna. Det hade tvärtom varit lönande att riva ned dem för att med de nya produktionskostnaderna få ut helt andra hyror. Vi har förfäktat den uppfattningen — och det har visat sig att den varit riktig, eftersom vi numera även fått medhåll från departementschefen — att man bör rusta upp de äldre fastigheter som kan rustas upp och därmed skapa möjligheter för människorna att bo till rimliga hyror. Vi vet alla att i de nya fastigheter som nu bygges blir hyrorna mycket höga trots omfattande statliga subventioner.

I en motion har begärts att vi till alla de andra utredningarna på detta område skall få ytterligare en utredning. För vår del anser vi att när nu hyreslagstiftningssakkunniga sysslar med frågan och därvid även ifrågasätter att vi skall få en ny hyreslag som tar hänsyn till lägenhetens bruksvärde kommer vi att få den utveckling som föreslogs från vårt håll för åtskilliga år sedan. Vi tror att de utredningar som nu finns kommer att slutföra sitt uppdrag så, att vi kan få en vettig lösning på denna fråga, varför vi inte behöver någon ny utredning.

Detta är anledningen till att vi har nöjt oss med ett särskilt yttrande, och vi kommer att rösta för utskottets hemställan om votering begäres.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Efter herr Sjönells utförliga anförande kan jag fatta mig kort.

Jag blev liksom han något förvånad

när jag läste utskottets utlåtande och det referat som gavs däri av statsutskottets avstyrkande av motioner i samma ämne tidigare i vår. När jag själv deltog i ärendets behandling i statsutskottet fann jag emellertid att det mera var ett formellt avstyrkande av ett konkret förslag till vissa åtgärder på saneringsområdet, som man näppeligen på en gång utan utredning kunde behandla i utskottet. Däremot är statsutskottets allmänna inställning i denna fråga synnerligen positiv. Den har dessutom, som herr Sjönell framhöll, utvecklats genom inrikesministerns nyligen gjorda utspel varvid han kan sägas ha anslutit sig till utskottets uttalande.

Man kan väl säga att vad som nu är på väg i viss mån står i överensstämmelse med reservationens innehåll i sakfrågan. I övrigt skulle jag med min kännedom om olika fall i Stockholm, där fastigheter blivit rivningsobjekt, beträffande vilka ingen människa utifrån och inte ens inifrån kunnat se att de var rivningsfastigheter i egentlig mening, vilja säga, att det uppkommit många upprörande fall, enär rivning skett.

Det är klart att detta, som beredningsutskottet säger, bl. a. beror på den hyreslagstiftning vi har. Men jag tror att man i denna fråga inte bara kan gå och vänta på hyreslagstiftningssakkunnigas kommande betänkande, utan att det är en så viktig och angelägen fråga att man behöver vidta snabba utredningsåtgärder av speciell natur som just koncentrerar sig på saneringsproblemen.

Jag yrkar, herr talman, för mitt vidkommande — jag hoppas att det finns flera inom det parti jag tillhör som gör detsamma — bifall till reservationen.

Herr BENGTSOHN i Solna (h):

Herr talman! Det äger sin riktighet att medan utskottet skrivit att någon utredning inte behövs och reservanterna har påyrkat en utredning, har inrikesministern handlat. Han har låtit tillsätta

Motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter

en utredning fem dagar efter utlåtandets datum.

Denna utredning på departementsplanen gäller en utvidgning av förordningen om byggregleringen; jag skall inte här gå in på någon diskussion om den. Frågan var uppe här bara för några veckor sedan, och någon som helst debatt i sakfrågan vill jag inte ge mig in på vid denna sena timme.

Men jag kan inte underlåta att påpeka hur egendomligt det är att man nu skall bygga ut den förordning om byggreglering som redan tidigare i år har kommit med ytterligare en påbyggnad. Där tillkommer punkt 11, utöver de många punkterna om socialvård och sjukhem och sjukhus kommer nu frågan om rivning. Det är inte bara detta att man skall använda byggregleringen för nybyggnader, man kommer nu också att använda den för rivningar.

Jag har inget annat förslag att framställa än utskottets, trots att jag vet att inrikesministern har för avsikt att desavouera utskottet eller kanske redan har gjort det. Men det rubbar inte min uppfattning att det behövs en helt ny modern politik på detta område och inte en detaljreglering in absurdum. Det rinner mig i minnet ett ord av Axel Oxelstierna till hans son, när denne skulle ut och resa: Vet du icke, min son, med hur liten vishet världen styres?

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag behöver inte framföra den argumentering som utskottet har anfört, ty den har herr Sjönell läst upp, fastän han använde den som motivering för ett avslagsyrkande, vilket var ganska osammanhängande. Han kunde till de argument som vi har anfört i utskottsutlåtandet lägga att ett särskilt beslut har fattats av inrikesministern att begagna sig av den fullmakt, som riksdagen har givit honom om en skärpning av byggnadstillståndsgivningen. Efter detta anser likväl herr Sjönell att det behövs en utredning. Jag vet inte av

vilka skäl han anser det. Jag hörde herr Josefson i Arrie säga att han tyckte att vad som har hänt var bra. Men nu ville han ha en utredning om av vilka skäl inrikesministern hade förfarit som han gjort. Då var det detta som var det intressanta och således inte att utreda på vilket sätt man skulle stoppa det s.k. rivningsraseriet. »Raseri» får kanske i viss mån skrivas inom citationstecken.

Enligt lämnade uppgifter är inte rivningen av den omfattning som man vill göra gällande. Många av de fastigheter som rivs är sannerligen sådana att de borde ha rivits för länge sedan, och det har visat sig att det i Stockholm har rivits färre fastigheter än i vissa andra tätorter. Det är alltså en viss överdrift när man talar om rivningen som en stor fara för kulturen och för möjligheterna att få många bostäder i Stockholm. De åtgärder som nu företagits är reservanterna tydligen helt nöjda med, och därför är det väl inte någon idé att ytterligare resonera härom.

Det är kanske på något sätt en besvikelse för reservanterna, att man har kunnat nyttiggöra de byggnadstillståndsgivningsbeslut som, såvitt jag minns, alla borgerliga motsatte sig när beslut fattades i höstas. Man har tydligen kommit långt med vad som skall göras, och alla anser också att man slagit in på en riktig väg, men reservanternas halsstarrighet är stor. Man vill inte ta något steg tillbaka när man en gång reserverat sig och håller därför fast vid en reservation, som nu verkar mer omotiverad än någonsin.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 31.

Herr SJÖNELL (cp):

Herr talman! Jag avundas verkligen inte fru Erikssons i Stockholm position i denna fråga. Vi har att ta ställning till ett utskottsutlåtande för vilket hon är den främsta talesmannen i egenskap av ordförande.

Motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter

Utskottsmajoriteten har två huvudargument som båda har underkänts av inrikesministern genom det utspel han gjort för kanske bara någon vecka sedan. Det är inte så lätt att stå här i kammarerna och försvara dessa argument som en kollega inom det socialdemokratiska partiet, och dessutom tillhörande regeringen, helt enkelt har slagit sönder och samman.

Om man höjer rösten aldrig så mycket i detta ärende tror jag ändå inte att utskottsmajoritetens argumentation kan stå sig efter inrikesministerns utspel. Det är bara att konstatera faktum.

När fru Eriksson i Stockholm talade om överdrift på detta område och att man mer eller mindre är ute i ogjort väder, vill jag bara erinra om bostadsstyrelsens uttalande, att »viss rivning av modernt utrustade lägenheter i Stor-Stockholm anges ha skett av kommersiella skäl, och med hänsyn härtill och till bostadssituationen i storstadsområdena anser styrelsen rivningsverksamheten böra följas med stor uppmärksamhet.»

Herr talman! Jag tror inte att ett ansvarigt ämbetsverk skriver på detta sätt i ett remissvar, om det anser att förhållandena är grundade på rena överdrifter. I så fall skulle inte ämbetsverket ha skrivit någonting alls eller också uttryckt sig på annat sätt. Det är alldeles uppenbart att detta är ett missförhållande som måste rättas till, och på ett eller annat sätt måste rivningen stoppas. Vad inrikesministern gjort innebär ett steg framåt men det är ändå bara en detaljlösning. Det krävs att hela problemkomplexet angrips i ett större sammanhang, vilket vi också begärt.

Herr talman! Jag hemställer därför fortfarande om att kammarens ledamöter måtte bifalla reservationen.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Om man läser utlåtandet från Hyresgästernas riksförbund,

ser man att hyresgästerna reducerar den stora fara som skulle ligga i att en del gamla hus i Stockholm rives. Det är alltså inte så helt med påståendet att alltför många hus rives.

För att bemöta herr Sjönell's argument borde man egentligen upprepa vad som står i utlåtandet, men jag trodde att herr Sjönell förstod vad han här läste upp. Ett av de skäl vi angivit är just att hyreslagstiftningssakkunniga kommer att lägga fram sitt betänkande ganska snart, och då får vi ta upp frågan om hyresregleringen. Det är tydligen den frågan som herr Sjönell tycker är så viktig i sammanhanget.

Jag kommer tillbaka till att det just är tack vare den fullmakt regeringen har fått som man kan handla så snabbt som nu tycks kunna ske, när det gäller att något bromsa rivningen av hus som inte är saneringsmogna. Och den fullmakten har såvitt jag minns även herr Sjönell gått emot att ge regeringen.

Vad skulle den utredning som reservanterna kräver kunna ge ytterligare? Skulle det vara ännu en utredning om hyresregleringen eller en utredning om hur man skall kunna få en broms på det s. k. rivningsraseri som nu råder? Det verkar mycket omotiverat att kräva en utredning ovanpå det som redan har utretts, och det är ännu mer omotiverat i dag än det var när vi skrev utlåtandet. Jag kan inte förstå att reservanterna håller fast vid sin reservation, som är helt oförståelig.

Herr SJÖNELL (cp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm hänvisar till vad Hyresgästernas riksförbund anfört och säger att det nog inte är så helt med uppgiften om de vådor som uppkommer genom den omotiverade rivning som äger rum av kommersiella skäl. Jag vill då än en gång hänvisa till vad bostadsstyrelsen framhållit, eftersom jag tycker att det är ett ämbetsverk som man har anledning att sätta tilltro till. Men dessutom kan jag

Motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter

citera vad inrikesministern anfört i årets statsverksproposition, och han kan väl ändå inte misstänkas för att prata rätt ut i luften i denna fråga. Han måste väl ändå ha någon bakgrund till vad han säger, nämligen att han blivit oroad av att det rivs för mycket och att han vill bevara det äldre bostadsbeståndet genom modernisering.

Under sin huvudtitel i statsverkspropositionen talar han bl. a. om vilken bedömning man skall göra av frågan vilket som är det lämpligaste alternativet, en total sanering med fullständig rivning eller en modernisering och ombyggnad av äldre bostadsfastigheter, och han kommer då till följande slutsats:

»Min uppfattning är att bedömningar av detta slag många gånger kommer att ge till resultat att en ombyggnad framstår som det förmånligare alternativet, i all synnerhet om en ökad rationalisering av moderniserings- och ombyggnadsverksamheten kan komma till stånd. Kan produktionsbetingelserna för denna verksamhet förbättras, bör den kunna ge ett värdefullt produktionsstillskott med mindre insats av resurser än vad ett nybyggande av motsvarande omfattning skulle kräva och följaktligen underlätta ett förverkligande av utredningens produktionsprogram inom ramen av givna resurser.»

Detta kan som sagt inte vara taget ur luften utan måste vila på en reell grund. Vi motionärer och reservanter har också försökt att få till stånd en utredning som skulle kunna ge anvisning på hur produktionsbetingelserna kan förbättras. Det är hela saken i korthet.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är ännu ett skäl att vara nöjd och belåten, herr Sjönell, och ett skäl som borde göra att ni inte kräver ytterligare en utredning och inte håller fast vid reservationen. Genom att läsa upp det ena utmärkta yttrandet

efter det andra av inrikesministern har herr Sjönell här anfört mycket bättre argument än jag själv skulle kunna göra. Och jag är tacksam för det, herr Sjönell!

Herr SJÖNELL (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag fattar det som om fru Eriksson var lika glad som jag över att utvecklingen tagit den vändning den gjort. Vad jag sagt är att det är ett steg i rätt riktning, men att detta inte räcker utan att man måste göra en ytterligare satsning för att behandla hela frågekomplexet, inte bara åstadkomma dellösningar.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag begärde endast ordet därför att fru Eriksson i Stockholm här talade om halsstarrighet och annat. Jag måste säga att det är en smula genant för en utskottsordförande att komma med sådana argument. Man kan väl ha en annan mening än utskottet utan att vara halsstarrig eller inte begripa saker och ting? Vi kan ju ändå komma till olika slutsatser.

Faktum är att allmänna beredningsutskottet har hängt upp sitt ställningstagande på skäl som delvis inte har någon bärkraft i dag. Eftersom lösningen med hyresmyndigheterna såsom beslutande, som i och för sig var en smula tveksam, inte visat sig effektiv, har man försökt koppla dessa saneringsärenden på arbetsmarknadsmyndigheterna. Jag har den allra största beundran för arbetsmarknadsstyrelsen och dess mycket expansivt inriktade chef, men jag hade knappast väntat mig att ideallösningen skulle vara att Bertil Olsson och arbetsmarknadsstyrelsen skulle sköta också ärenden av detta slag. Att låta bedömningen, huruvida ett hus är rivningsmoget, ske utifrån arbetsmarknadssynpunkt, kan möjligen vara en lösning på kort sikt tills man får en annan anordning. En långsiktig lösning kan det inte innebära.

Motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter

Jag skall inte nu gå in i någon längre diskussion med fru Eriksson i Stockholm. Hon förefaller tycka, att det som rivs nu ungefär normalt, och därför har hon tydligen inga bekymmer. Det omdömet får stå för fru Erikssons räkning. Andra kan ju bedöma saken litet annorlunda.

Till sist vill jag tala om för fru Eriksson att när riksdagen i fjol hade uppe frågan om förlängning av den här fullmakten för regeringen, så ansåg i varje fall centern, som hade en partimotion i frågan, att man med hänsyn till det samhällsekonomiska läget inte kunde undvara en fullmakt på byggnadsområdet. Så inte ens på den punkten hade fru Eriksson i Stockholm rätt.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Då ber jag om ursäkt, herr Eliasson i Sundborn. Jag hade glömt att centern fortfarande kan tänka likadant som socialdemokraterna. Men det var ju utmärkt; det var i alla fall ett motstånd mot en skärpning av denna möjlighet att hindra tillstånd till nybyggnader.

Vad jag förstår att centern åsyftar som det verkliga framsteget i denna fråga är att hyresregleringen skall upphävas, det kan väl inte bli tal om att nu tillsätta en ny utredning i den frågan, när de åtgärder som kan ske omedelbart redan är vidtagna och när de långsiktiga åtgärderna måste fordra att vi först får reda på de resultat som hyreslagstiftningssakkunniga har kommit till. Vad skulle den ytterligare utredning, som centern håller fast vid, kunna ge annat än möjligen ett uttryck för kverulans?

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Fru Erikssons i Stockholm senaste yttrande bekräftar vad jag sagt att hon tydligen vill företräda något slags statsbärande parti i denna fråga och att den som har en annan uppfattning bara är en kverulant. Jag tror

inte att hennes kolleger i kammaren ser saken på samma sätt.

Det är uppenbart att hyresregleringen har brister, men vi inom centern har inte talat om att slopa denna reglering, fru Eriksson. Frågan är bara, om det med den nuvarande hyresregleringen verkligen lönar sig att göra nödvändiga moderniseringar av husen. Inrikesministern och vi är överens om principen, att man måste hårdare satsa på modernisering av hus som inte är mogna för rivning. Det är detta vi velat understryka.

Eftersom det inte kan komma en proposition om mera genomgripande ändringar i hyreslagstiftningen förrän till nästa års riksdag, frågar man sig: Har vi inte så många duktiga jurister i kanslihuset och i detta land, att det kan göras en översyn av frågan om huruvida någon komplettering eller ändring av bestämmelserna behövs för att rivningarna skall kunna motverkas? Jag har i alla fall varit så mycket i kanslihuset, fru Eriksson i Stockholm, att jag tror att en sådan översyn kan göras. — Det är detta frågan gäller.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag har inte varit i kanslihuset och lär heller aldrig komma dit. Det förefaller mig emellertid egenomligt att man kräver en ändring i hyreslagstiftningen men förklarar sig kunna vänta på denna ändring, om en utredning nu tillsättes. Vi har ju en utredning som signalerat att den ganska snart skall framlägga förslag.

Det var inget starkt argument, herr Eliasson i Sundborn, från en som ändå suttit vid Konungens rådsbord.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag kan med anledning av vad fru Eriksson nyss sade inte underlåta att framhålla att jag inte kan tänka mig att hyreslagstiftningssakkunnigas betänkande vad gäller förhållandena på hyresmarknaden i Stockholm

Motverkande av rivning av icke saneringsmogna bostadsfastigheter

skall i samband med riksdagens ställningstagande till en ny framtida hyreslagstiftning medföra omedelbara åtgärder för just stockholmsområdet med dess stora bostadsbrist. Jag tror ändå att man i detta avseende måste gå en smula försiktigt fram och inte på en gång får ta snabba och stora steg vid en avveckling av hyreskontrollen. Detta innebär att när det gäller Stockholm och storstäderna i övrigt rivningsfrågan är ett kvarstående problem, som erfordrar en speciell utredning. Jag hoppas emellertid att det förslag, som inrikesministern kan komma att framlägga, skall innebära en allsidig belysning av problemet.

Egentligen skulle man, herr talman, med hänsyn till vad som hänt de senaste dagarna, begära återremiss till utskottet under förhoppning om att utskottet efter beaktande av vad som förevarit skall avge ett nytt utlåtande, syftande till att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller att problemet tas upp i hela sin vidd.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sjönell begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Svanström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voterings-

propositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Sjönell begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 123 ja och 55 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8

Till bordläggning anmälades

utrikesutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse mellan svenska regeringen och polska regeringen om reglering av vissa ekonomiska intressen avseende svensk fast egendom i Polen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre anslag avseende socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser allmänna frågor och bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om arbeten inom viss kostnadsram,

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde,

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad

propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde,

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde,

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1966/67 till informationsverksamhet om Sverige i utlandet jämte i ämnet väckta motioner,

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1966/67 till utförande av beskickningsanläggningar i Moskva och Stockholm,

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1966/67 till statskontoret,

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1966/67 till främjande av nordiskt kulturellt samarbete och till bidrag till den nordiska kulturfonden,

nr 72, i anledning av väckta motioner om viss ytterligare ersättning till förre värnpliktige löjtnanten A. F. Abrahamsson,

nr 73, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av utom-

lands verksamma forskare, såvitt motionerna hänvisats till statsutskottet, och

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett arbetsmedicinskt institut m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 32, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av utomlands verksamma svenska forskare, såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet,

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till särskilda bokföringsregler i beskattningshänseende för vissa yrkesgrupper, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

första lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckt motion angående lagligt skydd för kommunala vapen;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av väckt motion om kontroll över rulettspelsverksamhet,

nr 36, i anledning av väckta motioner om viss ändring i lotteriförordningen, och

nr 37, i anledning av väckt motion om ändring i lagen om åtgärder mot vattenförorening från fartyg; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckta motioner angående glesbygdernas kommunikationsproblem och om behovet av allmänna kommunikationsmedel samt angående taxitrafikens villkor och förutsättningar.

§ 9

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens

sedelutgivning, m. m., jämte motioner i ämnet; och

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt valuta-reglering jämte motioner i ämnet.

om ledighet från riksdagsarbetet den 28 och 29 april.

Stockholm den 27 april 1966

Lars Eliasson
i Sundborn

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 10

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

För deltagande i Kopparbergs läns landstings möte i Falun anhåller jag

§ 11

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 23.27.

In fidem
Sune K. Johansson

Torsdagen den 28 april

Kl. 16.30

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talman-
nen.

§ 1

Svar på fråga ang. besvarande av enkla
frågor

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat mig, om jag anser att den praxis som utbildats beträffande institutet enkla frågor med avseende å regeringsledamöternas insatser härvidlag är tillfredsställande och motsvarar de syften som motiverade reformeringen av frågeinstitutet år 1964.

Mitt svar på frågan är ja.

Vidare anförde:

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsministern för svaret, som vad gäl-

ler korthet inte lämnar något övrigt att önska. Jag är ingalunda missbelåten, ty det var i alla händelser ett mycket stort framsteg, om man jämför med förra gången jag frågade statsministern, då svaret helt uteblev.

I motsats till statsministern har jag en känsla av att frågeinstitutet inte alltid fungerar så bra. Låt mig genast tillägga att detta ofta nog beror på frågeställaren, som stundom blir alltför långrandig. Jag tror dock inte att det gäller mig, även om jag har varit en av de flitigare frågarna.

Enligt min mening har inte heller insatserna från regeringssidan alltid varit tillfredsställande. Jag syftar givetvis inte på att svaret ofta ger uttryck åt en annan uppfattning än frågeställarens, ty det är i och för sig naturligt. Det värsta är inte heller att svaret ofta är undanglidande, svävande och undvikande och alltså inte något svar i egentlig mening. Jag tänker inte heller på att det ofta framföres i en litet förörättad ton, som om man misstänkte att frågeställaren hade kommit på någon-

Svar på fråga ang. besvarande av enkla frågor

ting och som om man hade en smula dåligt samvete i något avseende.

Detta är alltså inte det värsta; det är när man inte får något svar alls. Jag skall ta ett mycket färskt exempel. I torsdags för en vecka sedan ställde jag en fråga till statsministern, som han av någon dunkel anledning inte själv svarade på, trots att den gällde en konstitutionell praxis, vilket jag tycker är en fråga för regeringschefen.

Statsministerns stand in svarade inte heller på den fråga jag hade ställt, nämligen hurudan principen var i detta fall. Jag fick i stället svar på hur systemet verkade. Sedan ställde jag en följdfråga, som inte alls blev besvarad. Statsrådet Hermansson har nu försvarat sig i Expressen med att jag inte fullföljde den konstitutionella debatten. Därför skall jag ta mig friheten att upprepa den fråga jag slutade med:

»Det beslut regeringen fattar är i dessa fall förenat med ett villkor, och jag skulle vilja veta: hur kontrollerar man att detta villkor också blivit uppfyllt?»

Detta anser jag vara ett fullföljande av den konstitutionella debatten. Riksdagen måste ha all anledning att begära ett svar på frågan om hur det kontrolleras att det villkor som är förenat med riksdagens beslut verkligen är uppfyllt. Det fick vi alltså inte alls. Tycker statsministern att frågeinstitutet då fungerar tillfredsställande?

Institutet med enkla frågor är enligt min uppfattning av så stort värde för en demokratisk ordning, att vi borde vårda oss om det litet bättre. Det erbjuder en möjlighet för oppositionens liksom för regeringssidans riksdagsledamöter att få svar på frågor som inte aktualiseras i samband med motioner eller propositioner.

Statsrådet Palme sade häromdagen i ett interpellationssvar att han inte kunde lyfta sig själv i håret — det finns alltså tydligen en kompetensgräns även för honom. Jag skulle vilja vädja till statsministern att försöka lyfta upp sina mi-

nistrar ur deras litet nedlåtande attityd när det gäller att besvara enkla frågor — eller kanske rättare sagt inte besvara dem.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag är ledsen, om herr Sjöholm eller någon annan av kammarens ledamöter har fått den uppfattningen, att vi tycker att enkla frågor är besvärliga och därför försöker undvika att besvara dem. Jag kanske kan få erinra kammaren om att det var jag själv som tog initiativet till frågestunderna. Det skedde vid en tidpunkt då det klagades allmänt över att den politiska debatten var matt och att man skulle försöka finna några metoder att få den att flamma till. Jag tror nu inte att syftet har uppnåtts alla gånger, herr talman, det har inte flammats så förskräckligt mycket om frågestunderna, men någon betydelse har det väl ändå haft för att stimulera den politiska debatten. Men det är klart att detta är en försöksverksamhet, och skall man strikt följa de regler som talmanskonferensen drog upp 1964, så blir det verkligen inte så lätt att få ut mer av frågestunderna än som vi nu har fått. Jag vill erinra om att de bestämmelser som vi försöker följa är att frågeinstitutet skall användas *endast* för inhämtande av upplysningar och påkallande av åtgärder, *icke* för att få tillstånd principdiskussioner, och att såväl statsråd som kammarledamöter bör respektera den i tidigare sammanhang gjorda rekommendationen om begränsning till två å tre minuter av tiden för anförande i frågedebatter. Jag har absolut ingenting att erinra mot att vi tar upp ett resonemang kring dessa principer för att se om det är möjligt att, som herr Sjöholm ville, under frågestunderna föra allmänna principdebatter kring viktiga spörsmål. Man blir kanske tvungen att hänvisa frågeställaren till interpellationsinstitutet. Jag tror att det är en kolossal missuppfattning,

Svar på fråga ang. besvarande av enkla frågor

om man från riksdagens sida inbillar sig att vi betraktar frågeinstitutet som något likgiltigt och betydelselöst.

Nu, herr talman, kommer jag trots talmanskonferensens order att tala något mer än två minuter, ty herr Sjöholm har en mycket charmfull vana att alltid fråga om en sak och sedan tala om en annan. Han gjorde det i torsdags, och i dag gjorde han det också på det sättet att det fanns dubbla askar i frågan. Han talade om sin fråga i torsdags och utvecklade den på ett sätt som gjorde den till en annan fråga. Det gör, herr talman, att det kanske ursäktas mig om jag säger ett par ord om torsdagens fråga. Herr Sjöholm frågade om principerna för beslutsfattande i konselj, när det gjordes reservationer för att beslutet skulle kunna bli annorlunda därför att det riksdagsbeslut som Kungl. Maj:ts beslut skulle vila på ännu inte hade fattats. Jag ansåg detta vara en fråga som berörde det statsråd som har hand dels om tillsynen och lagligheten av regeringens beslut och dels kontakterna med riksdagen. Det får därför inte uppfattas på något sätt som ringaktning vare sig mot kammaren eller herr Sjöholm att detta statsråd fick svara. Tvärtom skulle jag tro att ingen var mera kompetent inom regeringskretsen än herr Hermansson.

Nu säger herr Sjöholm att han fick inget svar på detta. Han fick ett absolut klart besked att enligt konstitutionell sedvanerätt, tillämpad sedan många år, så betraktar man ärenden, framför allt riksdagsskrivelser, som kommer in samma dag som konseljen hålles, såsom möjliga att behandla i konseljen. Det finns många skäl för detta, och jag skall gärna i en liten interpellationsdebatt ta upp motiveringarna närmare, men det vore ju omöjligt att nu så fresta talmannens tålmod, varför jag inte skall gå in på det. Det finns många skäl för att man gör på det sättet. Jag kan kanske ändå peka på *ett* skäl!

När regeringen beslutar att en för-

handlingsuppgörelse skall underställas förhandlingsdelegationen, så sker det ofta på det viset att man fattar beslutet i konseljen. Man vet att förhandlingsdelegationen är klar med sin ståndpunkt — det är kanske den som har gjort uppgörelsen — och att den kommer in under dagens lopp med sitt yttrande. Med den praxis som har utbildats — och jag skulle tro den fanns när jag var statssekreterare, den fanns under samlingsregeringens tid o. s. v. — så kan man arbeta med den enkla metoden, att man fattar beslutet under förutsättning att yttrandet kommer in under dagens lopp.

Vad vinner man på det? Jo, man vinner precis en vecka — och det kan ju betyda mycket när det gäller viktiga ärenden. Det skulle förvåna mig om inte herr Sjöholm, som lagt ned så mycket arbete på att skapa förenklingar inom förvaltningen, tycker att det är bra. Någon som helst olägenhet av att man på det sättet vinner en vecka kan väl icke finnas.

Precis på samma sätt har man alltid gjort när ärenden legat alldeles klara. Man har betraktat det som helt naturligt att riksdagsskrivelser som kommer in under dagen skall kunna expedieras. Beslutet i konseljen får då den formuleringen, att under förutsättning av att riksdagen fattar beslut i enlighet med utskottets hemställan och det under dagens lopp kommer en riksdagsskrivelse härom, så blir Kungl. Maj:ts beslut av den och den innebörden. Detta är mycket enkelt när det gäller riksdagsbesluten, ty när vi samlas till konselj vet vi precis vilka alternativa lösningar riksdagen kan komma till. I de flesta fall säger riksdagen antingen ja eller nej till ett lagförslag. Skulle det bli ett ja, så är saken alldeles klar — då är parallellen med remissen till lönedlegationen fullständigt uppenbar. Skulle det bli ett nej, är saken precis lika klar. Skulle riksdagen däremot mot förmodan göra ändringar i utskottets förslag,

Svar på fråga ang. besvarande av enkla frågor

så uppstår en annan situation. En sådan ändring bedöms sannolikt på det sättet, att riksdagen sagt varken ja eller nej. Det är alltså mycket lätt att konstatera, huruvida ett beslut kan expedieras eller ej.

Detta tycker jag är en mycket praktisk och enkel anordning, och den har som sagt tillämpats så långt tillbaka som jag minns. Och, herr talman, det är ingen liten tid.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Nu tog herr statsministern i sitt sista anförande verkligen revansch för det korta svaret i första omgången. Och statsministern svarar tydligen med fördröjd utlösning, ty nu fick jag ju det svar jag väntade på förra torsdagen. Jag anser emellertid inte heller detta svar vara tillfredsställande.

Jag menar inte alls att man skall ta upp principdiskussioner i anledning av enkla frågor. Jag frågade bara vilken princip regeringen följer i ett visst handlande. Den frågan kan man svara mycket kort på. Men jag har ännu inte fått något svar på frågan, varför det ärende jag syftar på placerades in i den kategori av ärenden beträffande vilka det är så nödvändigt att vinna en vecka. Man gör ju inte alltid på det sättet, utan det sker endast med vissa ärenden som man anser vara brådskande. Vad jag ville få veta var, om det är en viss sorts ärenden beträffande vilka man anser att det hastar. Den frågan har jag alltså inte fått något svar på. Jag har inte heller fått svar på frågan, hur man kontrollerar att detta villkor uppfylls.

Statsministern kan väl ändå inte tycka annat än att det är nonchalant mot en riksdagsledamot att han inte får det svar på en mycket klar fråga, som han kommer till kammaren för att få. Den fråga jag ställde är faktiskt viktig för riksdagen att få svar på. Frågan kan besvaras mycket kort, men den är alltså fortfarande obesvarad.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Herr Sjöholm fortsätter att leka med oss. Nu kommer han med en ny fråga: Varför var det så bråttom med piratradion? Det är den fjärde frågan han ställt. Den är i och för sig mycket intressant. Men skulle det inte vara ägnat att förenkla hela proceduren, att herr Sjöholm från början tänker igenom vad det är han vill veta?

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Nej, herr statsminister, det är inte fyra frågor; det är en och samma fråga. Om sedan herr statsministern tar upp den vid fyra olika tidpunkter, så är det en annan sak.

Är det så väldigt svårt att få svar på frågan, hur man kontrollerar att detta villkor uppfylls? Det är den fråga jag ställt sju, åtta gånger utan att ha fått något svar på den.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Det är märkvärdigt att herr Sjöholm kan påstå, att han inte fått något svar. Hans första fråga gällde principerna, och på den frågan lämnades ett svar. Därefter frågade herr Sjöholm: Varför tillämpas dessa principer? Det lämnades ett svar också på den frågan. Och nu kommer den tredje frågan: Varför tillämpades dessa principer i det speciella fall som gällde piratradion? Det är märkvärdigt om inte detta skulle vara tre frågor.

Herr talmannen är mycket hygglig; han klubbar inte herr Sjöholm och inte heller mig när jag talar om dessa speciella beslut. Det tycker jag han gör rätt i, och han får inte klubba mig nu heller med anledning av detta mitt påpekande. Det är en egendomlig form att diskutera innebörden av ett Kungl. Maj:ts beslut. Jag kan bara säga att ärendet behandlades precis som vilket annat ärende som helst. Vi har många, många gånger handlat på samma sätt.

Svar på fråga ang. besvarande av enkla frågor

Vill herr Sjöholm dessutom ha något motiv till detta förfarande, så kan jag ju säga att det väl ändå var ganska naturligt att vi försökte få fram ett beslut — eftersom det var fullt lagligt att göra det och riksdagen hade fattat sitt beslut — i så god tid att de som var anställda på denna piratradio innan verksamheten återupptogs fick klart för sig hur framtiden skulle komma att bli. Om vi nu skall diskutera detta fall så vill jag säga att jag tror att det var barmhärtigt mot dem som var berörda att de fick ett klart och entydigt besked. Under sådana omständigheter förstår jag inte varför vi inte skulle kunna använda ett förfaringssätt som vi har använt många, många gånger — och någonting annat har inte förekommit.

Nu väntar jag med spänning på att höra herr Sjöholms femte fråga.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det måste bli många frågor; om den man ställer dem till inte besvarar dem, så måste de upprepas.

Nu fick jag ju ändå veta något mer: att det var barmhärtigt mot de anställda att förfara som man gjorde. Men det var barmhärtigt också mot det socialdemokratiska partiet, helt visst. Om man senare hade gått ut och bordat detta fartyg, som det här gäller, så hade nog stämningen blivit ännu mer upprörd än den redan är.

Nu kommer en fråga till, herr statsminister. Det här börjar bli tjtligt, så jag fordrar inte att statsministern skall svara på den. Ingen har nämligen ännu sagt ett ord om hur man kontrollerar att villkoret har uppfyllts — villkoret var ju att riksdagen bifaller det förslag som behandlats. Hur kontrollerar man att det villkoret uppfyllts? Det frågade jag redan i samband med min första fråga, så det är ingen ny fråga. Herr statsministern kan möjligen benämna mina frågor a), b), c) och d), eftersom det ju egentligen är samma fråga hela tiden.

Hans excellens herr statsministern ERLANDER:

Herr talman! Det kontrolleras genom vanlig innanläsning. Man får en riksdagsskrivelse, och i den står det om riksdagen har bifallit eller avslagit Kungl. Maj:ts förslag. Det är inte så svårt att läsa innantill; det tycks vara svårare att förstå det talade språket, herr Sjöholm.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag ber om ursäkt, men jag vill veta vem det är som gör denna innanläsning och var den görs.

Hans excellens herr statsministern ERLANDER:

Herr talman! Det är fråga sex alltså; det är väl av symbolisk betydelse.

Vem som kontrollerar det och gör innanläsningen kan jag inte svara på. Jag kan emellertid upplysa om att han har minst grundskolebetyg eller motsvarande folkskolebetyg.

Härefter meddelade herr förste vice talmannen att herr Nordstrandh begärt ordet; och beslöt kammaren att beträffande denna fråga upphäva den i § 20 mom. 4 kammarens ordningsstadga föreskrivna inskränkningen i yttranderätten.

I enlighet härmed lämnades ordet till

Herr NORDSTRANDH (h), som yttrade:

Herr talman! Jag måste — då det jag har att fråga statsministern om har intimt samband med det vi talar om nu — gripa chansen att få någon form av svar av statsministern på en enkel fråga, ett svar som jag väntat på i snart två och ett halvt år.

Jag ställde en fråga till statsministern 1964 angående kyrkoärendenas handläggning inom regeringen — det var då dessa ärenden hade flyttats tillbaka till ecklesiastikdepartementet. Jag frågade om orsaken till detta, då det föreföll

Svar på fråga ang. användningen av viss inkomst av allmän varuskatt

som om systemet med en särskild föredragande, som man tidigare hade haft under några år, hade fungerat tillfredsställande. Jag fick inte något svar av statsministern, och inte heller av någon annan regeringsledamot. Jag tog upp saken en passant i en remissdebatt med ecklesiastikministern, men herr statsministerns enda svar var en lång tystnad, och jag tyckte därför att jag nu kunde få fråga vad det var för fel på den där frågan. Detta skedde alltså före reformeringen av frågeinstitutet — det medges gärna.

Jag skulle nu vilja fråga: Kan man numera räkna med att alltid få svar på sin fråga om den inte sårar tukt och sedlighet?

Vidare anförde:

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER:**

Herr talman! Jag hoppas att herr Sjöholm av den sista frågan får klart för sig vilka konsekvenser det kan ha att framställa frågor från nr 1 till 6. Nu har vi också fått in en fråga om kyrkordena.

Jag tror, herr talman, att det måste vara en liten begränsning. Jag kan inte hindra herr Sjöholm från att fortsätta att fråga hur mycket som helst, men jag känner mig däremot inte på något sätt förpliktad att besvara andra frågor som riktas från kammarens ledamöter. Om frågan framställs på nytt, kommer jag att överväga hur jag skall ställa mig till den.

Det finns emellertid ett skäl för att härvidlag vara en aning varsam; dels gäller frågan det interna arbetet inom regeringen och dels behandlar den ett område som man på annat sätt håller riksdagen informerad om. Jag kommer inte ihåg vilka skäl som förelåg för att jag för två och ett halvt år sedan inte besvarade frågan. Jag försöker alltid att besvara så många frågor jag har möjlighet till. Jag har i dag verkligen visat det, herr talman!

Herr **NORDSTRANDH** (h):

Herr talman! Jag kunde givetvis, herr statsminister, inte beräkna att hux-flux få ett svar på min fråga. Det var kanske heller inte meningen, men jag ville fästa uppmärksamheten på att man här kan ställa frågor utan att få något svar. Jag kunde åtminstone ha fått besked om att statsministern inte ville besvara min fråga. Jag har här bara kunnat konstatera en tystnad som varit formidabel.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2**Svar på fråga ang. användningen av viss inkomst av allmän varuskatt**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**, som yttrade:

Herr talman! Herr Nihlfors har frågat, om jag vill föreslå att den allmänna varuskatt som uttas på grammofonskivan från Belafontegalan utbetalas som statens bidrag till Martin Luther Kings fond.

Jag vill framhålla, att statliga bidrag av den typ som herr Nihlfors ifrågasätter endast kan utgå via anslag på riksstaten. Någon ansökan om anslag till förmån för Martin Luther Kings fond har inte inkommit till Kungl. Maj:t. Om så skulle ske, kan med hänsyn till prejudikatverkan starkt ifrågasättas, om framställning bör göras hos riksdagen om anvisande av medel för sådana ändamål.

Vidare anförde:

Herr **NIHLFORS** (fp):

Herr talman! Bakgrunden till min fråga är att någon befrielse från omsättningsskatt vid försäljningen av skivan »En gränslös kväll på Operan», vars behållning tillfaller Martin Luther Kings fond, inte har medgivits. Regeringen har alltså avslagit en framställning om befrielse från omsättningsskatt.

Svar på fråga ang. användningen av viss inkomst av allmän varuskatt

Skivan kostar 20 kronor. Enligt preliminära uppgifter har den till dags dato sålts i 48 000 exemplar. Den kommitté, som handhar försäljningen, hoppas kunna fortsätta denna ytterligare under fjorton dagar, varvid man hoppas på ett slutligt resultat av 60 000 försålda skivor. Den allmänna varuskatten på skivan skulle med dagens siffror uppgå till ungefär 87 000 kronor, och vid ett slutresultat på 60 000 exemplar skulle skatten uppgå till 109 000 kronor.

Jag tolkar tyvärr finansministerns svar som ganska negativt. Han påpekar visserligen det faktum att någon framställning inte har kommit in om något anslag. Detta sammanhänger väl med att kommitterade för aktionen inte har förstått möjligheten av att följa upp frågan sedan de fått avslag på framställningen om befrielse från omsättningsskatt. Om en sådan hade medgivits, hade detta inneburit större möjligheter att få in bidrag genom en ytterligare ökad försäljning, eftersom skivans pris hade kunnat sättas lägre. Finansministern ställer sig tydligen tveksam till vad som kunde hända i prejudicerande avseende, om ett anslag skulle beviljas för ifrågavarande ändamål.

Nu vet vi alla att Martin Luther King och hans betydelsefulla verksamhet åtminstone i Norge uppskattats så att han erhållit Nobels fredspris. Vid dr Kings besök i Stockholm nyligen togs han emot högst officiellt, vilket väl får anses innebära att också vårt land i hög grad accepterar hans betydelsefulla verksamhet.

År 1963 såldes över hela världen en grammofonskiva med internationellt kända artister till förmån för FN:s flyktingverksamhet. För denna skiva inlämnades en framställning om befrielse från allmän och särskild varuskatt samt tull — den framställdes nämligen i Norge. Ansökningen avslogs på samma sätt som beträffande denna Belafonte-skiva. Men Kungl. Maj:t föreslog i stället i propo-

sition nr 105 till 1963 års vårriksdag ett anslag till flyktingverksamheten om 750 000 kronor, vilket beräknades motsvara statens inkomster av försäljningen av den då aktuella skivan. Förslaget godkändes självfallet av riksdagen utan någon debatt. Det var ett förslag på tilläggsstat II. Det står i propositionen att för att intäkterna från försäljningen oavkortat skulle komma de avsedda, humanitära ändamålen till godo föreslås att staten lämnar compensation för skatt och tull med ett uppåt avrundat bidrag av 5 kronor för varje inom riket försäld skiva, vilket skulle innebära 750 000 kronor.

Nu vill jag ställa en följdfråga. Jag uppfattar inte detta som någon inledning till en ny frågesport, utan jag vill endast ställa den enkla följdfrågan: Anser finansministern att det föreligger en markant skillnad mellan vad som skedde 1963, då man gav ett bidrag till en humanitär verksamhet av det slag som jag nyss antydde, och det nu aktuella fallet?

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Jag måste nog erkänna att jag anser att det är en ganska distinkt skillnad mellan dessa båda ärenden. I fråga om de personliga sympatierna för Martin Luther Kings verksamhet finns det väl inte några delade meningar. Därför kan vi naturligtvis som individer mycket väl — och det bör vi göra — både köpa skivan och skicka pengar till Martin Luther Kings fond i överensstämmelse med vad vi själva anser vara riktigt. Men det är litet skillnad mellan å ena sidan en flyktingverksamhet med en renodlad, humanitär bevekelsegrund, som är stödd och organiserad av FN, och å andra sidan Martin Luther Kings verksamhet inom Amerikas förenta stater, av många ansedd som världens mest avancerade nation. I det senare fallet är det en inre, nationell tvist som har föranlett Martin

Svar på fråga ang. viss krigsmaterielexport

Luther Kings verksamhet för negrernas frigörelse.

Jag har en känsla av att det onekligen skulle se litet underligt ut, om den svenska riksdagen skulle anslå medel till en verksamhet som är en intern, politisk angelägenhet för Amerikas förenta stater. Det utesluter inte att våra sympatier är klara.

Herr **NIHLFORS** (fp):

Herr talman! Den senast lämnade upplysningen var så betydelsefull att jag måste begära ordet igen. Detta är självfallet inte en aktion inom FN:s ram, utan en tvist inom USA. Men, herr finansminister, vi har väl i alla fall möjligheter att ge till känna vår inställning, och det har vi gjort genom vårt sätt att ta emot Martin Luther King och ställa en statlig scen till hans förfogande vid den stora galan här för en tid sedan. Man undrar därför om vår räddhåga på detta område att ge ett statligt bidrag till denna fonds verksamhet verkligen skulle innebära några faromoment av internationell karaktär eller att det skulle kunna uppstå något spänningsförhållande mellan oss och Förenta staterna. Det är tydligen från det hållet det skulle kunna komma någon reaktion mot Sverige. Skulle verkligen Förenta staternas regering, som tagit så stora initiativ för att genom lagstiftning och på andra sätt åstadkomma en nationell frigörelse och skapa ett ökat skydd för negrerna i Förenta staterna, reagera om den svenska regeringen och riksdagen gav ett direkt bidrag till fonden och dess verksamhet?

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Jag kan lugna herr Nihlfors med att säga att jag inte tror att vi skulle utsätta oss för någon »fara», som herr Nihlfors uttryckte det, därest riksdagen skulle besluta om ett anslag för denna verksamhet. Men jag har sagt att man starkt kan ifrågasätta lämp-

ligheten av ett sådant beslut ur prejudicerande synpunkt. Det är inte bara i Förenta staterna som man har inre politiska strider — detta är ju en renodlad politisk konflikt — utan sådana strider kan finnas även i andra nationer. Om den svenska riksdagen tar för vana att votera fram anslag för stöd till den eller den gruppen i en annan suverän nation i liknande läge är jag rädd för att vi kanske kan flyta ut i en praxis som kan bli besvärande i fortsättningen. Det är således närmast ur prejudicerande synpunkt jag sett denna fråga och i mitt svar sagt att man starkt kan ifrågasätta om det är lämpligt att den svenska riksdagen lägger sig i denna konflikt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3**Svar på fråga ang. viss krigsmaterielexport**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**, som yttrade:

Herr talman! Herr Hermansson har frågat, om jag anser att en krigsmaterielexport av det slag som enligt uppgift är aktuell står i god överensstämmelse med de riktlinjer som regeringen tidigare redovisat för handeln med krigsmateriel.

Jag vill svara följande.

De riktlinjer för vår export av krigsmateriel som tidigare redovisats för riksdagen tillämpas alltså. Några avsteg från dessa principer har ej skett vid licensgivningen. Det aktuella fall herr Hermansson talar om känner jag ej till.

Vidare anförde:

Herr **HERMANSSON** (k):

Herr talman! Bestämmelserna i grundlagen har tvingat mig att inte framställa min fråga i klartext, men det kan jag göra här.

Svar på fråga ang. viss krigsmaterielexport

Den 19 april fanns i en svensk tidning en artikel med rubriken: »Bestyckade Drakenplan erbjuds till Venezuela». I fortsättningen heter det: »Flygförvaltningen har fått regeringens tillstånd att sälja 36 begagnade automatkanoner till Saab i Linköping. Kanonerna skall monteras i ett antal av Saabs flygplan av typ 35 Draken, vilka planeras att säljas till Venezuela.»

Det meddelas samtidigt att förhandlingarna om en eventuell export inte är klara — det finns andra företag som konkurrerar om leveransen. Rent formellt är det säkerligen riktigt, som handelsministern har sagt, att inga avsteg från principen enligt hans uppfattning har skett vid licensgivningen, eftersom någon licensgivning i detta fall ännu inte torde ha blivit aktuell. Men flygförvaltningen har enligt denna uppgift som inte dementerats fått regeringens tillstånd att göra denna försäljning av automatkanoner för ett mycket bestämt ändamål, nämligen för att monteras in på dessa flygplan som har offererats till Venezuela.

Jag vill erinra om de regler som enligt tidigare meddelanden från regeringen gäller vid försäljning av krigsmateriel. Man har sagt att gällande regler innebär, att licenser vägras till stater som för tillfället är invecklade i akuta internationella konflikter eller i vilka inbördeskrig råder eller där det internationella eller interna läget är så hotande att fara för oroligheter eller krig råder.

Hur förhåller det sig nu i detta fall med Venezuela? Enligt uppgifter som är tillgängliga i pressen råder det mycket hårda politiska motsättningar i detta land.

Herr *förste vice talmannen* avbröt här talaren med klubbslag och yttrade:

Jag får erinra den ärade talaren om att omdömen om utländska makter bör undvikas i debatten.

Talaren fortsatte:

Herr talman! Jag tar naturligtvis detta till efterrättelse. Vad jag sade var emellertid inte avsett som ett omdöme om förhållandena i Venezuela utan var bara ett referat av vad som uppgivits i tidningspressen. Det innehöll inget moraliskt eller politiskt fördömande utan utgjorde enbart ett försök att säga, att enligt vad jag kan förstå föreligger just ett sådant läge i Venezuela som har inneburit interna konflikter och som innebär risk för fortsatta interna konflikter. Det är alltså risk för att svenska flygplan kan komma att användas vid sådana konflikter, och det är anledningen till att jag har ställt min fråga till handelsministern.

Jag vill upprepa den i en annan form: Kan handelsministern efter dessa upplysningar svara på om en försäljning av bestyckade flygplan till Venezuela, som enligt vad jag refererat är under diskussion, står i överensstämmelse med de riktlinjer som regeringen tidigare redovisat vad beträffar handeln med krigsmateriel?

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag vill inte svara på herr Hermanssons fråga. Det finns ingen anledning för mig att besvara en fråga i ett ärende som ännu inte är avgjort. Men jag kan gå herr Hermansson till mötes så långt, att jag kan säga honom, att vi stöder vår bedömning av förhållandena i andra länder på de uppgifter vi inhämtar bl. a. och främst från våra beskickningar. De är mera avgörande för oss än de redogörelser som kan återfinnas i vissa tidningar eller lösryckta obestyrkta uppgifter. Jag måste säga att såvitt jag har mig bekant kan en licens beviljas för en export sådan som det nu är fråga om till Venezuela i dagens läge. Såvitt jag vet föreligger inte sådana omständigheter som herr Hermansson åberopar.

Herr HERMANSSON (k):

Herr talman! Jag vill bara konstatera

Svar på fråga ang. ledamotskapet i domkapitel

att herr Langes och min bedömning av det interna läget i Venezuela skiljer sig i mycket hög grad. Enligt min uppfattning är det interna läget i Venezuela just sådant att en export av krigsmateriel inte borde förekomma till detta land, och jag skulle vilja vädja till handelsministern att ytterligare undersöka denna sak och om möjligt se till att en eventuell försäljning icke kommer till stånd.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4**Svar på fråga ang. ledamotskapet i domkapitel**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Lönsboda har frågat när jag ämnar låta vidta sådan lagändring, att även innehavare av icke-ordinarie prästerlig tjänst skall kunna utses till ledamot av domkapitel, särskilt mot bakgrund av 1951 och 1957 års kyrkomötesbeslut samt pastoratsregleringens menliga inverkan på antalet ordinarie prästtjänster.

Kungl. Maj:t har åren 1952 och 1963 avslagit framställningarna om att innehavare av icke-ordinarie prästerlig tjänst skall kunna utses till ledamot av domkapitel. Kammarkollegiet hade avstyrkt kyrkomötets förslag.

Jag har inte nu för avsikt att föreslå en lagändring i de avseenden varom herr Nilsson frågat.

Vidare anförde:

Herr NILSSON i Lönsboda (fp):

Herr talman! Jag vill först tacka statsrådet Edenman för svaret på min enkla fråga — ett svar som jag måste beteckna som mycket negativt.

Såväl kyrkomötet 1951 som 1957 gjorde efter enhälliga beslut framställningar till Kungl. Maj:t för att få en ändring

av lagen av den 13 november 1936 om domkapitel, så att även icke ordinarie prästman skulle kunna bli vald till ledamot av domkapitel.

Nu kan varken stifts-, kontrakts-, kyrko- eller pastorsadjunkter väljas. Man kan härvidlag också peka på den stora pastoratsregleringen 1962 då antalet ordinarie prästerliga tjänster minskade med 201, medan antalet icke ordinarie tjänster ökade betydligt. (Vid 1951 års kyrkomöte nämndes siffran 800 icke ordinarie prästtjänster.) Särskilt i de större städerna finns många högst meriterade och mycket erfarna prästmän som inte kan komma i fråga på grund av denna föreskrift. Detta är en diskriminering och oriktigt från demokratisk synpunkt. På alla områden har vi eftersträvat att förverkliga en helt genomförd demokrati, men här synes det inte gå. Det är inte rättvist mot dessa extra ordinarie prästmän, utan en ändring borde komma till stånd, och jag kan inte förstå statsrådets motvilja härvidlag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag har ingen motvilja mot denna princip. Det är bara det att herr Nilsson i Lönsboda talade om detta som om det gällde stora, offentliga demokratiska val. Domkapitlet är emellertid en statlig institution där biskopen är självskriven, inte särskilt demokratiskt, där domprosten är självskriven, inte särskilt demokratiskt, och där Kungl. Maj:t utser två personer, inte heller särskilt demokratiskt. Det är en rent administrativ ordning. Sedan skall prästerna välja en person och pastoraten en. Det är alltså fråga om en enda plats. Jag vill inte påstå, att inte en extra ordinarie präst i och för sig skulle kunna vara lämpad att väljas till ett domkapitel, men eftersom Kungl. Maj:t två gånger dock inte på min fördragning, prövat detta ärende, först 1952 då jag inte tillhörde regeringen

Svar på fråga ang. rätt för kommun att tillskapa semesterbyar och liknande anläggningar

och sedan 1963 då min föresträdare som hade kyrkoärendena handlade detta, har jag svarat herr Nilsson att jag inte finner denna fråga lämplig att behandla nu i och för en speciell lagändring.

Det kan då kanske vara värdefullt att tala om varför t. ex. kammarkollegiet, så halsstarrigt enligt herr Nilsson, avstyrker framställningarna från kyrkomötet. Jag föreställer mig att ingen i kyrkomötet ett ögonblick hade räknat med att en icke ordinarie präst skulle kunna väljas av stiftets präster. Detta tror väl inte heller herr Nilsson.

(Herr Nilsson i Lönsboda: Jo.)

Nej, det kan jag aldrig tänka mig.

Man tror helt enkelt att i en sådan organisation som ett domkapitel, d. v. s. en statlig verksamhet, en person som är oavsättlig skulle ha större möjligheter att hävda sig än den som är beroende av sina överordnade, i detta fall biskopen och vice preses. Om man tror på denna ideologi eller inte är ju en smaksak. För mig är detta ingen stor fråga, men i princip delar jag herr Nilssons uppfattning.

Herr NILSSON i Lönsboda (fp):

Herr talman! Det är inte demokratiskt eftersom man inte kan föreslå en icke-ordinarie prästman.

I en mellansvensk stad hände det nyligen att en kyrkoadjunkt som är kontraktsprost, domkyrkosysselman och mycket erfaren, som har varit ombud vid kyrkomöten flera gånger och som mycket anlitats vid statliga utredningar, blev vald till prästernas ombud i domkapitlet. Valet överklagades emellertid och upphävdes av regeringsrätten, vilket var alldeles riktigt eftersom lagen är sådan. Det står nämligen i lagen att det skall vara en ordinarie prästman.

Under de senaste åren har det också visat sig, att det i städerna är många som inte får ordinarie tjänst. Det är många kyrkoadjunkter som stannar i

sin gamla tjänst och ej blir befordrade. De är fästa vid sina pastorat och sina uppgifter där, och sedan numera lönerna reglerats till det bättre, blir de kvar.

Nu säger statsrådet att några icke-ordinarie präster inte blir valda. Nej, man föreslår givetvis inte någon som inte är valbar. Därför behövs det en lagändring.

Detta är bara en liten fråga, men det vore ur demokratisk synpunkt riktigt om denna ändring företoges genom att ordet »ordinarie» utginge ur lagtexten.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5**Svar på fråga ang. rätt för kommun att tillskapa semesterbyar och liknande anläggningar**

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Larsson i Norderön har frågat om inrikesministern är beredd att meddela när förslag kan väntas om rätt för kommun att tillskapa semesterbyar och liknande anläggningar enligt riksdagens skrivelse 1964: 318. Enligt fastställd fördelning av ärendena inom inrikesdepartementet ankommer det på mig att besvara frågan.

Med anledning av bl. a. den riksdags-skrivelse som omnämns i frågan uppdrog Kungl. Maj:t den 5 mars 1965 åt kommunalrättskommittén att göra en översyn av reglerna om den kommunala kompetensen m. m. I direktiven uttalades, att kommittén vid översynen först borde pröva frågan om kommuns befogenhet att anordna och driva semesterbyar, turisthotell, linbanor och liknande turistanläggningar. Enligt vad jag har inhämtat har kommitténs arbete i denna del ännu inte hunnit så långt att man kan uttala sig om när förslag i frågan kan väntas.

Svar på fråga ang. rätt för kommun att tillskapa semesterbyar och liknande anläggningar

Vidare anförde:

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Då denna fråga har en viss bakgrund, ställde jag den till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet. När nu statsrådet Lundkvist har tagit över ärenden av detta slag och besvarat min fråga, ber jag att få tacka statsrådet för det.

Den bakgrund jag talade om är dels en interpellationsdebatt 1963 och dels en motion 1964. Efter nämnda motion av herr Grebäck och mig beslöt riksdagen våren 1964 att en utredning av frågan om den kommunala kompetensen skulle göras. Riksdagsbeslutet syftade till en sådan utvidgning av den kommunala kompetensen att kommun skall äga rätt att vidta åtgärder för tillskapande av semesterbyar och liknande anläggningar, och riksdagen begärde *skyndsam* prövning och förslag.

Konstitutionsutskottet ansåg i sitt av riksdagen sedan godkända utlåtande att borgerlig primärkommun bör ha rätt att äga, anlägga och förvalta semesterbyar i egen regi eller över ett för ändamålet särskilt bildat rättssubjekt, oavsett om anläggningen betjänar egna kommunmedlemmar eller ej.

Utvecklingen inom fritidslivet går snabbt. Detta har inte minst fritidsutredningens hittills publicerade resultat visat. Det är därför angeläget att kommunernas möjligheter att medverka till en rikare fritid för så många som möjligt ökas.

Vi har nu ett samhällsekonomiskt läge, där man i regeringen försöker reparera tidigare misstag genom att dra åt skruvarna här och var, framför allt på byggnadssidan. Vi kan väl vara överens om att semesterbyar är en form av fritidsanläggningar som har hög utnyttjandegrad och drar relativt låg kostnad per rekreationsdag. Samhällsekonomiskt är semesterbyarna i dagens läge bland de minst farliga fritidsobjekten.

Även ur lokaliseringspolitisk synpunkt är det angeläget att vi så snart som möjligt får den begärda utvidgningen av kompetensen.

Statsrådet hänvisar till att regeringen har anbefallt en viss förtur för ärenden av detta slag, men säger att det ännu inte är möjligt att ange när förslag kan föreligga. Det är bra att frågan utreds, men jag måste samtidigt säga att jag *inte* är nöjd med tidtabellen.

Jag hoppas att statsrådet gör så mycket som möjligt för att riksdagen snart nog skall kunna erhålla ett förslag i denna fråga. Jag vill hänvisa till vad inrikesministern bl. a. sade i interpellationsdebatten 1963, nämligen att den nuvarande ordningen, som innebär att fullföljandet av ett beslut om en subvention beror på om någon överklagar eller inte, ur allmän rättssynpunkt inte kan anses tillfredsställande; därför måste hela detta frågekomplex tas upp till bedömning inom en relativt kort tid. Det är nu, herr talman, i det närmaste tre år sedan dess, och jag skulle vilja lägga statsrådet Lundkvist varmt om hjärtat att verkligen försöka att påskynda ett förslag i denna fråga.

Herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Jag skall gärna säga att jag delar herr Larssons i Norderön mening om angelägenheten av att man snabbt kan lösa just denna fråga. Den kommunala kompetensen i sin helhet, som nu kommunalrättskommittén har att pröva, är ett stort frågekomplex. Jag förutsätter för min del att kommittén skall pröva möjligheten att åstadkomma någon form av provisorisk lagstiftning just för semesterbyarna intill dess att man mera definitivt kan lösa hela frågan om den kommunala kompetensen.

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Jag måste få uttrycka min tillfredsställelse över det senaste som statsrådet sade, att man skulle

Svar på fråga ang. kontrollen av industriellt tillverkade beredningar av grönsaker

göra ett försök att utbryta frågan ur hela det stora frågekomplexet. Vi har ju på vårt håll försökt hävda att detta är en så angelägen fråga att den inte rimligen kan tas upp i samband med en stor allmän översyn. Det är väl en sådan väg som även konstitutionsutskottet har anvisat i sitt utlåtande år 1964, vilket bifölls av riksdagen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6**Svar på fråga ang. kontrollen av industriellt tillverkade beredningar av grönsaker**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**, som yttrade:

Herr talman! Fru Torbrink har frågat jordbruksministern om han kan medverka till att sådana regler och kontrollmöjligheter snabbt tillskapas, som garanterar att industriellt tillverkade beredningar — i synnerhet av morötter — avsedda till föda åt spädbarn är fria från biocider.

Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

De biocider som det här skulle kunna vara fråga om är klorerade kolväten, däribland aldrin och dieldrin som hittills använts vid morotsodling.

Den 3 januari i år fastställde kommerskollegium — med giltighet fr. o. m. den 1 mars — den högsta tillåtna restmängden av aldrin, dieldrin m. fl. klorerade kolväten i färsk frukt, färska bär och grönsaker samt rotfrukter. Bestämmelserna är tillämpliga på både inhemska och importerade produkter. Beträffande aldrin och dieldrin fastställdes den högsta tillåtna restmängden till 1/10 000 gram per kilo.

Statens institut för folkhälsan har sedan våren 1964 analyserat ca 1 300 livsmedelsprov på innehåll av klorerade kolväten. I proverna, som utgjorts av bl. a. grönsaker och rotfrukter av både

svenskt och utländskt ursprung, ingick även barnmat.

De vid folkhälsoinstitutet utförda analyserna har visat, att 99,5 procent av alla prover var fria från biocider eller höll lägre halter än de som kommerskollegium ansett sig kunna tillåta. I de prover som utgjordes av barnmat kunde inte påvisas förekomst av klorerade kolväten i något fall.

Jag vill slutligen meddela att giftnämnden i dagarna har beslutat, att bekämpningsmedel som innehåller aldrin eller dieldrin och som är avsedda att begagnas som växtskyddsmedel inte får användas vid odling av morötter och vissa andra slags grönsaker.

Vidare anförde

Fru TORBRINK (s):

Herr talman! Jag tackar socialministern för det positiva svar han har givit på min kanske rent bokstavligt barnsliga fråga.

Vi blir ju i olika hänseenden påverkade av massmedia, där vi får veta att det och det är farligt att äta och att en hel del bekämpningsmedel inverkar menligt på våra livsmedel. Men vi som är vuxna tål litet mer än barnen. Vad som föranledde mig att framställa denna fråga var att jag läste en artikel om att en kommitté inom Världshälsoorganisationen uttalat sig rörande de olika besprutningsmedlens inverkan på livsmedel och då också på morötter, som innehåller eteriska oljor, vilka gör att moroten i särskilt hög grad suger till sig dessa biocider. Det hette i artikeln, att det en vuxen människa tål i detta avseende kunde vara ett riskmoment för spädbarn, och därför borde man vara så restriktiv som över huvud taget är möjligt.

Jag finner av statsrådets svar att man tycks ha varit mycket restriktiv. Jag har heller ingen anledning att misstänkliggöra våra livsmedelsindustrier — jag har själv besökt konserverindustrier och

Svar på fråga ang. signaler för vägunderhållsfordon

funnit att de kan få högsta betyg vad gäller både renlighet och noggrann kontroll. Men just på denna punkt finns det orsak att vara vaksam, ty spädbarnen är ju konsumenter som inte kan göra motstånd. De tycker om morotspurén och äter den, och då måste purén vara felfri.

Vad jag särskilt vill ta fasta på är uttalandet i slutet av statsrådets svar, att »giftnämnden i dagarna har beslutat, att bekämpningsmedel som innehåller aldrin eller dieldrin och som är avsedda att begagnas som växtskyddsmedel inte får användas vid odling av morötter och vissa andra slags grönsaker». Jag tackar på både spädbarnens och de vuxnas vägnar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7**Svar på fråga ang. signaler för vägunderhållsfordon**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Fru Renström-Ingenäs har frågat mig, om jag är beredd att med utgångspunkt från de försök som gjorts med optiska och akustiska signaler för snöplogar och andra vägunderhållsfordon medverka till att i första hand snöplogar obligatoriskt skall vara utrustade med en kombination av de båda nämnda signaltyperna.

Fordon som används i väghållningsarbete är undantagna från vissa bestämmelser i vägtrafikförordningen om fordons bredd, fordons plats på väg och i vägkorsning, möte och omkörning m.m. Undantagen är givna under villkor att nödig försiktighet iaktas. Det är uppenbart att en sådan försiktighet kräver särskilda varningsanordningar på fordonen. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har också utfärdat föreskrifter om hur sådana anordningar bör vara

beskaffade för olika fall. Dessa anvisningar är visserligen inte bindande för andra än verkets egna fordon men enligt vad jag inhämtat tillämpas de för praktiskt taget alla fordon som används i väghållningsarbete.

Traktor, väghyvel och skopplastare skall enligt anvisningarna vara försedda med apparat för ljudsignal. Lastbilar, väghyvlar och andra vägmaskiner som kan utgöra hinder eller fara för trafikanterna skall ha varningslampor av viss beskaffenhet. De tidigare använda trianglarna med blinkande gult sken håller nu på att ersättas med effektivare s. k. roterande ljus.

I fråga om snöplogningsbilarna, där behovet av varningssignaler kanske är mest angeläget, har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen utfört omfattande försök även med akustiska signaler. Det blev emellertid uppenbart av försöken, att akustiska signaler inte kunde rekommenderas. Dämpningen genom snö, skog, kurvor etc. var så stor att signalerna bedömdes som värdelösa också för trafikanter som inte befann sig i fordon. Ljussignaler med blinkande sken visade sig vara den enda acceptabla lösningen.

Den fråga fru Renström-Ingenäs berört är av stor vikt för trafiksäkerheten. I fråga om de akustiska signalerna har jag inte funnit anledning att bedöma saken på annat sätt än väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Även om för närvarande någon åtgärd från min sida inte synes vara påkallad när det gäller varningssignalerna på väghållningsfordon följer jag givetvis utvecklingen med uppmärksamhet.

Vidare anförde:

Fru RENSTRÖM-INGENÄS (s):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min fråga.

Vi har i mina hemtrakter haft en synnerligen snörik vinter och snöplo-

Svar på fråga ang. signaler för vägunderhållsfordon

garna har tidvis varit ute varje dag. Höga snövallar byggdes upp utefter vägkanterna, och särskilt på de smala byvägarna blev det rent livsfarligt för fotgängarna.

Det inträffade också en dödsolycka. En kvinna och en man, som gick längs en väg, överraskades av snöplogen, vilken kom bakifrån så att de inte kunde se ljussignalerna. Inte heller hörde de snöplogen — förrän det var för sent. Kvinnan kunde inte ta sig av vägen i tid och dödades av snöplogen.

Jag träffade för någon tid sedan på en konferens i Örebro en lärarinna från en skola i Bergslagen. Hon berättade hur ängslig man varit däruppe för att barnen inte skulle hinna komma undan från snöplogen i tid när de till eller från skolan gick på en väg med höga snövallar. Särskilt stor hade ängslan blivit sedan olyckstillbud inträffat.

Även om man från vintersäsongen 1966/1967 obligatoriskt kommer att förse snöplogarna med effektivare ljussignaler, är detta inte tillräckligt. Folk som går på vägen ser ej de roterande takfyrarna tillräckligt tydligt för att hinna undan om snöförhållandena är svåra och snövallarna utefter vägen höga.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uttalar, att de ljudsignaler som prövats inte varit effektiva. Jag vet inte hur omfattande prov som utförts, men om det är möjligt att från månen sända ljudsignaler, som blir klart uppfattade på jorden, borde det inte vara omöjligt att experimentera ut ljudsignaler, vilka blir effektiva i detta fall. Jag hoppas att man fortsätter att pröva sig fram till en lösning för att förhindra att nya olycksfall inträffar.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Detta är naturligtvis en viktig och allvarlig trafiksäkerhetsfråga, och det är därför som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har utfört omfattan-

de försök på området. Man har därvid kommit fram till att ett generellt införande av ljudsignaler i varningssyfte inte skulle ha den avsedda effekten.

Vad fru Renström-Ingenäs avsåg var speciella förhållanden, under vilka även en akustisk signal skulle kunna ha verkan. Jag vill dock erinra om att de fordon som används i detta sammanhang — traktorer, väghyvlar, skoplastare, lastbilar och andra vägmaskiner — skall vara utrustade med ljudsignal, som de i sådana fall, där detta är speciellt påkallat, kan använda.

Generellt sett har man emellertid kommit fram till att man skall använda förstärkta och förbättrade ljussignaler. Detta är i varje fall den ståndpunkt man för närvarande intar efter undersökningarna på detta område.

På förekommen anledning vill jag dock tillägga att jag naturligtvis varken sagt eller ropat nej till fru Renström-Ingenäs förslag. Sådana missförstånd vill jag omedelbart gardera mig mot.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Justerades protokollet för den 22 innevarande april.

§ 9

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 5, statsutskottets utlåtanden nr 58—74, bevillningsutskottets betänkanden nr 32, 34 och 39, första lagutskottets utlåtande nr 26, tredje lagutskottets utlåtanden nr 35—37 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 32.

§ 10

På hemställan av herr förste vice talmannen beslöt kammaren, att statsutskottets utlåtande nr 73 skulle uppföras närmast efter bevillningsutskottets betänkande nr 32 bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 11

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av giltighetstiden för 1962 års internationella veteavtal; och

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter och av sockernäringen, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Vidare anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om företagsinteckning m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 147, i anledning av väckta motioner angående vissa preskriptionsbestämmelser i vattenlagen;

nr 148, i anledning av väckta motioner angående de hygieniska bestämmelserna för import av vilt;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vad som är fast egendom;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till de svenska utlandsförsamlingarna m. m. i vad propositionen hänvisats till lagutskottet; och

nr 151, i anledning av väckt motion om ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser om förmyndaransvar.

§ 12

Anmäldes en till herr förste vice talmannen under sammanträdet avlämnad

motion nr 915, av herr *Lothigius m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 90, med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § 2 och 4 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Denna motion bordlades.

§ 13

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

För deltagande i sammanträden inom Europarådet anhålles om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden 2—6 maj.

Stockholm den 28 april 1966

Gunnar Hedlund

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 14

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Nordstrandh*, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående utbildningskompletteringen för klassiker, och

fru *Heurlin*, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående granskning av skolradions kurslitteratur.

§ 15

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.37.

In fidem

Ake Gustafsson

Fredagen den 29 april

Kl. 11.00

§ 1

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den å bordet vilande motionen nr 915.

§ 2

Föredrogs vart för sig

utrikesutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse mellan svenska regeringen och polska regeringen om reglering av vissa ekonomiska intressen avseende svensk fast egendom i Polen; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre anslag avseende socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser allmänna frågor och bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om arbeten inom viss kostnadsram,

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde,

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän bered-

skapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde,

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde,

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1966/67 till informationsverksamhet om Sverige i utlandet jämte i ämnet väckta motioner,

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1966/67 till utförande av beskickningsanläggningar i Moskva och Stockholm,

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1966/67 till statskontoret, och

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1966/67 till främjande av nordiskt-kulturellt samarbete och till bidrag till den nordiska kulturfonden.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 3

Viss ytterligare ersättning till förre värnpliktige löjtnanten A. F. Abrahamsson

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 72, i anledning av väckta motioner om viss ytterligare ersättning till förre värnpliktige löjtnanten A. F. Abrahamsson.

Sedan utskottets hemställen föredragits anförde

Herr **HYLTANDER** (fp):

Herr talman! Statsutskottet har i sitt utlåtande nr 72 föreslagit riksdagen att ge förre värnpliktige löjtnanten A. F. Abrahamsson en engångsersättning på 1 000 kronor. I det motionspar som ligger till grund för utlåtandet — I: 371 och II: 447 — yrkas en ersättning på 15 000 kronor.

För bakgrunden — sprängningsolyckan den 21 september 1945 och vad som sedan tilldragit sig — redogöres i sammandrag i motionerna. Motionärerna har hämtat vissa uppgifter om Abrahamssons förmåner i civilförvaltningens skrivelse den 28 april 1964.

Jag vill, herr talman, i korthet söka ge en bild av den man det gäller och av hans handlande sådant det mött mig sedan jag på eftersommaren 1963 började ta närmare del av omständigheterna kring fallet Abrahamsson. Jag gör det kanske bäst genom att citera vad chefen för Kungl. Bergslagens artilleriregemente sade den 19 december 1962 vid överlämnandet av regementets minnesmedalj:

»Styckjunkare *Axel Ferdinand Abrahamsson* torde gå i pension fr. o. m. årsskiftet efter lång och trogen tjänst vid regementet. Jag säger 'torde' därför att handlingarna ännu ej kommit regementet till del.

Styckjunkaren började sin militära bana den 15/11 1919 vid A 4, där underbefälsskolor och grader passerades intill 1925. Styckjunkare Abrahamsson tog då avsked för att ägna sig åt civil verksamhet, men därmed upphörde icke

styckjunkarens militära intresse. Tvärtom. Under civiltiden utbildade sig styckjunkare Abrahamsson till en skicklig specialist i sprängtjänst och deltog — tror jag — i den frivilliga utbildningen inom landstormen.

När krigsklockorna 1939 kallade svensk ungdom till fanorna, återfinner vi styckjunkare Abrahamsson i beredskapsförbanden.

Genom att under tiden 1939—1945 visa ett brinnande intresse för det militära och genom att deltaga i kurser av olika slag, avancerade styckjunkaren till landstormsofficer och värnpliktig löjtnant med tjänstgöring bl. a. som tygofficer i Åregruppen. Under denna tid inträffade i tjänsten den sprängolycka, som beklagligtvis berövade styckjunkaren ena armen.

Från 1946 har styckjunkare Abrahamsson tjänstgjort vid A 9 i arvodesbefattning och såsom frivillig. Det är naturligt att han blivit regementets expert i sprängtjänst.

Vi här på A 9 har under dessa 16 år vid regementet lärt känna styckjunkare Abrahamsson

såsom en lojal och plikttrogen man med en mycket stor arbetsförmåga och hårdhet, icke minst i fråga om sig själv; såsom en orädd man, alltid villig att fullgöra sina uppgifter, hur riskfyllda de än varit.

Dessa egenskaper har regementet till fullo utnyttjat för ett otal projektilröjningar och minsprängningar bl. a. på Villingsberg, och uppgifterna ha alltid lösts kunnigt och skickligt.

Men vi ha också sett något annat hos styckjunkare Abrahamsson. Vi ha sett en man, som varit stolt över sitt yrke och sin grad;

en man, som visat sin yrkesstolthet genom att alltid bära uniform.

Denna yrkesstolthet är något fördömligt, därför att i våra dagar finner man den alltför sällan.

Det är därför för mig en kär plikt att till styckjunkare Abrahamsson framföra regementets tack för god gärning,

Inrättande av ett arbetsmedicinskt institut m. m.

och ber jag att få överlämna regementets minnesmedalj. Den kan förvaras med heder.

Kristinehamn 19/12 1962

Sven Sandahl»

Låt mig även erinra om desarmeringen endast en dryg vecka efter olyckan då Abrahamsson — givetvis frivilligt — och med högra armen, utan hand, i förband — körde bil 93 km till desarmeringsplatsen i västra Jämtland och där ensam oskadliggjorde de 217 burkladdningar som fanns kvar. »Hur jag då personligen kände mig till mods torde vem som helst lätt kunna förstå», säger Abrahamsson själv i ett yttrande om denna händelse. Detta är inte, herr talman, ett enstaka tillfälle med exempel på plikt känsla och villighet att göra mer än vad som kunde beordras. Jag skulle kunna mångfaldiga beskrivningar om desarmeringar där Abrahamsson — ibland ensam sedan andra nekat att vara med — gjort vad han ansåg vara sin plikt med ett personligt risktagande, som ofta översteg vad man kunnat beordra.

Det är just denna vilja att göra en fullgod insats och inte söka slippa undan med ett minimum som imponerar, när man tar del av Abrahamssons livsinsats och som fyller betraktaren med respekt och gör, att man gärna såg att samhället visade sin uppskattning på ett generöst och med insatserna mera överensstämmande sätt.

Vet man sedan att det utgått 10 000 kronor i risksättning per man för vissa andra desarmeringsuppdrag och att Abrahamsson fått avslag på begäran om betydligt blygsammare risksättningsbelopp, måste jag beklaga att utskottet inte ansett sig kunna följa en mera generös linje vid behandlingen av motionerna och därmed givit Abrahamsson en välförtjänt uppskattning för de insatser han gjort i försvarets och samhällets tjänst.

Jag vill på detta sätt, herr talman, till riksdagens protokoll få fogat ett uttryck

av respekt och högaktning för en rakryggad och plikttrogen samhällsinsats sådan den mött mig i styckjunkare A. F. Abrahamssons livsgärning.

I detta anförande instämde herr *Westberg* (fp).

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4**Inrättande av ett arbetsmedicinskt institut m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett arbetsmedicinskt institut m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 (bilaga 7, punkterna F 13—16) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1966/67 beräkna följande anslag, nämligen till Statens institut för folkhälsan: Avlöningar ett förslagsanslag av 4 800 000 kr.; Statens institut för folkhälsan: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 860 000 kr.; Arbetsmedicinska institutet: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 700 000 kr. och Arbetsmedicinska institutet: Omkostnader ett förslagsanslag av 800 000 kr.

Därefter hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 62, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 11 februari 1966, framlagt förslag i ämnet.

I förevarande sammanhang hade utskottet haft till behandling följande motioner, nämligen

dels en inom andra kammaren av herr förste vice talmannen *von Friesen* väckt motion (II: 827);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Nyman* och *Sörenson* (I: 699) och den andra inom andra kammaren

Inrättande av ett arbetsmedicinskt institut m. m.

av fröken *Elmén m. fl.* (II: 861), i vilka hemställts att riksdagen måtte

a) besluta att benämna det föreslagna institutet »Institutet för arbetsvetenskaplig forskning och undervisning»,

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till 1967 års riksdag om utbyggnad av institutet med en avdelning för arbetspsykologi och arbets-sociologi.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 699 och II: 861, såvitt de avsåge föreslagen benämning av institutet,

a) besluta att den 1 juli 1966 skulle inrättas ett centralt statligt organ, benämnt arbetsmedicinska institutet, i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet förordat;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att upprätta personalförteckning för arbetsmedicinska institutet i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

c) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för arbetsmedicinska institutet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67;

d) till Arbetsmedicinska institutet: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 2 800 000 kr.;

e) till Arbetsmedicinska institutet: Omkostnader för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 780 000 kr.;

2. att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för statens institut för folkhälsan i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för statens institut för folkhälsan, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67;

c) till Statens institut för folkhälsan: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 4 895 000 kr.;

d) till Statens institut för folkhälsan:

Omkostnader för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 1 864 000 kr.;

3. att motionerna I: 699 och II: 861, såvitt de avsåge viss utbyggnad av institutet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

4. att motionen II: 827 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av fröken *Andersson*, herrar *Per Jacobsson*, *Harry Carlsson*, *Kaijser*, *Dahlén* och *Harald Pettersson*, fröken *Elmén*, herrar *Turesson*, *Nelander*, *Källstad*, *Nilsson* i *Tvärälund* och *Sjönell* samt fröken *Ljungberg*, vilka ansett att utskottet under 3. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 699 och II: 861, såvitt gällde viss utbyggnad av institutet, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört angående vikten av att en avdelning för arbetspsykologi och arbetssociologi snarast inrättades vid arbetsmedicinska institutet;

2) av herr *Kaijser*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja säga några ord med anledning av den reservation, som är knuten till statsutskottets utlåtande nr 74. I detta utlåtande behandlas Kungl. Maj:ts proposition nr 62 om inrättande av ett arbetsmedicinskt institut.

Förslaget innebär att i institutet sammanföres dels den yrkeshygieniska avdelningen vid statens institut för folkhälsan och dels vissa delar av de yrkesmedicinska och yrkesdermatologiska enheterna vid Karolinska sjukhuset samt arbetsfysiologiska institutet i Stockholm.

Det måste sägas innebära ett stort steg framåt när man har sammanfört dessa olika avdelningar och enheter för att

Inrättande av ett arbetsmedicinskt institut m. m.

kunna få en mera samlad forskning. Frågan om arbetsvetenskaplig forskning har ju behandlats i kammaren sedan femton år tillbaka, och man har motionsledes begärt att få en kartläggning av den forskning som bedrivs, att få den samlad, vidgad och fördjupad. Man har i olika sammanhang pekat på de snabba förändringar som sker i arbetslivet och som kräver framför allt att man på olika avsnitt får en vidgad grundforskning. Det är därför mycket glädjande att detta steg har tagits. Tyvärr är det emellertid en sida av arbetslivet som vi i en motion, vilken sedan upptagits i reservationen, inte anser ha blivit tillräckligt beaktad, och det är den mentala sidan, den arbetspsykologiska och den arbetssociologiska.

Motionen hade från början tagit upp själva namnet på institutet därför att man kan anse att uttrycket arbetsmedicin är för begränsat. Man måste ha en vidare aspekt på det hela, och man måste få till stånd både arbetspsykologi, arbetssociologi och en ordentlig grundforskning på dessa områden.

Vid behandlingen i utskottet betygade alla utskottsledamöter med stöd av de läkare som är representerade i utskottet att uttrycket arbetsmedicin täcker allt, och därmed fick man ge med sig på den punkten. De tyckte att arbetsmedicinskt institut var ett riktigt namn, men för min egen del anser jag att det innebär en begränsning. De olika avsnitten medicin, fysiologi, kemi, toxikologi m. m. har fått avdelningar utrustade med forskare och övrig personal som behövs för att kunna bedriva forskning, men för arbetspsykologi och sociologi har man nöjt sig med att arvodesanställa en sociolog och en psykolog.

Om man läser utredningen som legat till grund för propositionen framkommer det i flera olika sammanhang att det just är de mentala problemen som är framträdande i dagens arbetsliv och i dagens samhälle och att man naturligtvis behöver forskning och undervis-

ning på dessa områden. Vad som behövs är framför allt, som jag framhöll tidigare, en vidgad grundforskning.

I rationaliseringens spår följer olika mentala problem för de anställda. Man förändrar grundligt arbetsmetoderna och lägger på den enskilda, arbetande människan en optimal belastning, många gånger utan att fråga efter vederbörandes prestationsförmåga. Man tar inte hänsyn till dessa förhållanden och utreder dem inte tillräckligt. Fysiskt tungt arbete rationaliseras bort mer och mer. Därvidlag har tekniken kommit människan till ovärderlig hjälp, och på det arbetsfysiologiska området har i många år bedrivits och bedrivs alltjämt forskning.

Vad som är mera framträdande i det dagliga arbetet är den psykiska tröttheten. Alla framhåller att det är den som blir mer och mer framträdande ute i arbetslivet. Man vet inte hur alla dessa förändringar påverkar människan och hur man skall förhindra att dessa problem uppkommer.

Vi vet t. ex. inte hur monotonien påverkar människan eller hur stora anpassningssvårigheterna är för den enskilda människan att gå över till helt annat arbete eller helt andra arbetsmetoder än man hade förut. Vidare behövs anställningsprövningar och arbetsanalyser för bedömning just av trötthets- och stressfaktorerna. Att märka är dessutom att inom arbetslivet selsättes allt fler äldre personer, och deras anpassning till rationaliserade arbetsförhållanden måste undersökas. Här finns sålunda utforskade områden med problem som det många gånger är svårare att angripa än de rent fysiska.

Vilka faktorer påverkar trivseln i arbetet? Därom vet vi föga. Vad vet vi i fråga om hur de mänskliga relationerna på arbetsplatsen påverkar de enskilda? Vad vet vi om arbetsplatsens förhållande till samhällslivet i övrigt, förhållande till organisationer m. m.? Man kan även ställa frågan i vilken mån

Inrättande av ett arbetsmedicinskt institut m. m.

människor i dag blir onödigt bortrationaliserade, emedan de inte hänger med i den nuvarande arbetstakten och i utformningen av det nutida arbetslivet. Det har i allt större utsträckning visat sig att endast människor som kan fullgöra toppprestationer kan vara kvar i arbetet, varför allt fler ställs åt sidan.

Tidigare arbetade man i lag, och det kunde vara nog så påfrestande för de enskilda individerna att hänga med i arbetstakten. Numera arbetar mänskorna mer och mer isolerade. De sitter ensamma vid manöverborden, vid TV-apparater för övervakning m. m. Hur påverkar detta dem? Arbetslivet kan många gånger vara hårt och grymt, då det kräver ett alltför stort mått av prestation av genomsnittsmänskorna. Alla dessa problem och alla de förändringar som genomföres måste bli utforskade för att vi skall få fram metoder och vägar för hur förhållandena skall kunna anpassas efter människan, så att det inte blir så att människan alltid måste anpassa sig efter kanske svårbe-mästrade arbetsförhållanden.

Med hänsyn till att institutet skall bedriva undervisning och vidareutbildning av läkare och tekniker som skall ordna upp arbetsplatserna, vara arbetsledare m. m. måste institutet ge dem sådan utbildning att de kan lösa problem av dessa slag. Vi har alltför litet tagit hänsyn till dessa problem när vi byggt upp samhället. Den mentala folkhälsan släpar efter i alla avseenden, vilket har påpekats i många olika sammanhang. Folkhälsoinstitutet har t. ex. aldrig tagit hänsyn till den mentala folkhälsan, vilket förefaller mycket egendomligt.

De psykiska störningarna inom samhällslivet, neuroserna, blir alltmer framträdande, och detta har givit utslag i några ganska stora motioner i riksdagen som vi kommer att få ta ställning till senare. Arbetslivet utgör en betydande del av samhällssektorn, och de problem som uppstår kanske många gånger grundlägges där.

Enligt min uppfattning tränger denna forskning och undervisning på alldeles oerhört och pockar på en helt annan placering i dagens samhälle än vad den för närvarande har.

Framför allt när det gäller att få fram ett arbetsmedicinskt och arbetsvetenskapligt institut anser jag att dessa frågor måste bli föremål för en med övriga frågor jämställd behandling så att de inte blir eftersatta i fortsättningen med påföljd att det blir en eftersläpning på området. Det är därför man i motion har begärt att det skall inrättas en särskild avdelning för arbetspsykologisk och arbetssociologisk forskning, men i reservationen har man begränsat sig till att hemställa hos Kungl. Maj:t att ta hänsyn till vad som anförts i frågan och snarast möjligt framlägga förslag om att en avdelning för arbetspsykologi och arbetssociologi inrättas vid detta institut. Som jag sade förut gäller det här ett led i den mentala folkhälsan.

Jag ber med det anförda, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Westberg* och *Wiklund* (båda fp).

Herr förste vice talmannen *von FRIESEN* (fp):

Herr talman! Även jag skulle vilja instämma med fröken *Elmén* i hennes synpunkter och jag kommer också att ge min röst för reservationen.

Anledningen till att jag begärde ordet nu var att jag i korthet ville kommentera statsutskottets utlåtande beträffande en motion som jag själv har väckt och som berör vikten av forskning inom yrkesmedicinen, särskilt beträffande de invärtesmedicinskt allergiska sjukdomarna. Det är ett gammalt intresse från min sida som jag därmed aktualiserar. För många år sedan motionerade jag i riksdagen i frågan och hade t. o. m. företrädare inför vederbörande statsutskottsavdelning, där man visade stort intresse för just denna sak, som kallas invärtesmedicinsk allergologi eller lä-

Inrättande av ett arbetsmedicinskt institut m. m.

ran om överkänslighetssjukdomarna, som hör till invärtesmedicinen.

Nu har det emellertid blivit så, att tack vare ett senare initiativ i riksdagen tonvikten när det gäller överkänslighetssjukdomarna har kommit att läggas på gruppen hudsjukdomar. Det anser jag vara alldeles riktigt, då det är en mycket viktig grupp. Det finns i plaståldern just ett antal symtomkomplex av allergisk natur som uppträder i anslutning till de nya förträffliga hjälpmedel som vi har. Men man kommer ändå inte ifrån att det är den invärtesmedicinska allergologien som bör vara grundvetenskap i detta avseende.

Om jag skall konkretisera i detta fall, kan jag som exempel anföra bagarna och mjöllallergologien. Regeringen har ju en förträfflig representant för denna utomordentliga yrkeskår inom sin krets. Han bör säkert kunna bekräfta vad jag har sagt, nämligen vilken betydelse det har att man kommer till rätta med just denna typ av yrkessjukdomar. Man skulle kunna anföra många fler exempel. Det finns inom jordbruket sådana som sysslar med hästar eller andra kreatur som kan förvärva en överkänslighet för djurhåren, och var och en måste ju förstå vilken betydelse detta har.

Nu vill jag ge statsutskottets tredje avdelning det erkännandet att utskottet också kostat på sig — jag höll på att säga för ovanlighetens skull, men det var inte avsett som en elakhet — en mycket utförlig motivering i fråga om den av mig väckta motionen. Jag kan också säga att jag är mycket tacksam för vad utskottet säger på sid. 5 i utlåtandet, nämligen att utskottet »anser det mycket betydelsefullt att forskning och undervisning beräffande invärtesmedicinsk allergologi inte eftersätts».

Då jag nu ser socialministern närvarande i kammaren skulle jag bara med dessa ord vilja lägga honom på hjärtat betydelsen av att man mera ägnar sig åt detta spörsmål på forskningens och

undervisningens område än man hittills har gjort. Om socialministern visar sig intresserad för detta tror jag att han kommer att möta stor tacksamhet inte minst bland de många astmasjuka som finns i detta land.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Den fråga vi diskuterar i dag är otvivelaktigt viktig, och det beslut riksdagen nu skall fatta tror jag kan anses beteckna om inte en milstolpe så dock ett viktigt framsteg på ett område som i hög grad berör människan i arbetslivet.

Arbetsmedicinska nämnden har föreslagit att det nya arbetsmedicinska institutet skall byggas upp etappvis under en treårsperiod. Vid periodens slut kommer institutet att enligt förslaget ha 120 tjänster varav drygt 40 nyinrättade. Jag har i propositionen anfört att nämndens förslag bör kunna tjäna som ett riktmärke för institutionens utbyggnad. De personella resurserna inom arbetsmedicin, arbetshygien och arbetsfysiologi förstärks således inom loppet av några år. Samtidigt skall det nya institutets ledning åstadkomma en samordning av de för närvarande splittrade resurserna på området. Härtill kommer alla de nya, jag vill säga mycket omfattande, uppgifter på utvecklings- och undervisningsområdena som institutet har att i framtiden befatta sig med. Vidare skall institutet etablera en effektiv serviceverksamhet. En ny institutionsbyggnad för verksamheten planeras också.

Herr talman! Med bara några få sammanfattande meningar har jag velat understryka vad som nu gäller i själva uppbyggnadsskedet. Att härutöver inom bara några år föra in ytterligare ett vidsträckt verksamhetsområde och inrätta en helt ny avdelning vid institutet tror jag inte vore riktigt välbetänkt. Jag anser att det är väsentligt att institutets ledning och personal först får ta itu med

Inrättande av ett arbetsmedicinskt institut m. m.

alla de arbetsuppgifter som den nu föreslagna reformen ger upphov till innan man ytterligare utökar verksamheten.

Fröken Elmén tog upp frågor som onekligen ompänner mycket stora områden. Jag kan deklarera att jag delar hennes uppfattning att de psykologiska och sociologiska aspekterna måste tillmätas en allt större betydelse för människans anpassning till arbetslivet, men jag anser att det bör ankomma på institutets styrelse att efter uppbyggnadsperiodens slut pröva, om våra resurser på området behöver förstärkas och i så fall därefter lägga fram förslag i ämnet.

Herr talman! Jag skall nöja mig med det nyss sagda men vill dock göra ett tillägg. Det är givet att vi vet föga om de verkningar som förändringarna inom näringslivet har på människan. Det är sannolikt att rationaliseringstakten, de nya produktionsmetoderna och allt detta kommer att medföra ett ökat tryck på människan. I propositionen har jag också pekat på att vi står inför uppgifter i framtiden som vi måste gripa oss an på många olika sätt.

Jag har pekat på — jag vill säga det med anledning av herr von Friesens inlägg — att de allergiska sjukdomarna kanske är karakteristiska för vår tid. Ofta är de väl en följd av industrialiseringen, särskilt då på det kemisk-tekniska området. Inom exempelvis industri, hantverk och hushållsarbete användes ju numera kemisk-tekniska preparat i en omfattning som medför att allergierna i dag utgör en väsentlig del av yrkesmedicinen. Och om vi vidgar fältet, kommer även en så utomordentligt stor fråga som bullerproblemet in i bilden. Den är naturligtvis i hög grad aktuell, liksom även strålningsriskerna och den medelålders och äldre arbeidskraftens problem.

Det är mycket lätt att räkna upp en rad viktiga och angelägna ting, men det är inte sagt att vi handlar klokt om vi nu efter institutets inrättande griper oss an med problemen på hela detta

stora område. Jag tror det är klokt att följa propositionens förslag och börja med en klart preciserad verksamhet och ge institutets styrelse möjligheter att planera för en fortsatt utveckling i framtiden.

Fröken ELMÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till statsrådet Aspling att vi är mycket glada över detta instituts tillkomst, ty därigenom får vi ändå i viss mån en samlad syn på frågorna. Vad jag är rädd för är att de frågor som är så framträdande i dagens samhälle och arbetsliv får en underordnad plats i forskningsarbetet. De har tyvärr släpat efter hela tiden. Vi har inte tagit hänsyn till de psykologiska, sociologiska och mentala frågorna. Där får människorna hänga med så gott de kan i alla förändringar som sker — och vi företar ju mycket stora förändringar i samhället i dag utan att ta tillräcklig hänsyn till följderna.

Jag vill också hänvisa till att LO och arbetsfysiologiska institutionen framhållit att det behövs en avdelning för just de arbetspsykologiska och sociologiska frågorna, om fältet skall vara täckt. Jag är orolig för att de frågorna kommer att släpa efter också i framtiden. Jag skulle vilja att de ställdes i förgrunden, eftersom vi ser så allvarliga följder av den utveckling som pågår.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Min roll som utskottets talesman är om inte överspelad så i varje fall något annorlunda nu, efter vad som framhållits i debatten. Därför har jag ingen anledning att anföra några ytterligare synpunkter på den fråga vi här behandlar utan ber endast att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Beskattningen av utomlands verksamma svenska forskare**Mom. 1 och 2**

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 3) i utskottets utlåtande nr 74, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 104 ja och 97 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5**Beskattningen av utomlands verksamma svenska forskare**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 32, i anledning av väckta

motioner angående beskattningen av utomlands verksamma svenska forskare, såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! De tillägg till dubbelbeskattningsavtalet med USA, som riksdagen fattade beslut om för tre år sedan, avsåg ju att underlätta de kulturella förbindelserna mellan Sverige och USA. Utvecklingen har sedan visat att avtalet ingalunda har kunnat tillgodose detta syfte. Tvärtom har bestämmelserna genom sin utformning och genom den tillämpning de fått varit en direkt hämmande faktor.

Det måste för svenska vetenskapsmän vara av den största betydelse, i många fall helt nödvändigt, att ha ett forskarutbyte med USA. Genom gästforskning blir det möjligt att samla erfarenheter och nytt material samt att sörja för den egna vidareutbildningen.

Jag vill tro att utskottet helt är på det klara med att syftet med dubbelbeskattningsbestämmelserna måste tillgodoses på ett annat sätt än som hittills varit möjligt. Jag vill alltså inte — och jag kan inte — annat än utläsa en i hög grad positiv inställning till hela problemet hos utskottet. Det finns dock anledning att sätta vissa frågetecken i kanten, och det är angeläget att fortsättningsvis så bevaka denna fråga, att det verkligen i praktiken blir en lösning.

När utskottet hänvisar till de anvisningar som riksskattenämnden redan i vår kan väntas utfärda om avdrag för fördyrade levnadskostnader i USA vill jag framhålla att det först och främst är viktigt att komma ihåg att nämnden givetvis inte kan gå utanför den ram som bestämmelserna ger. Det skulle ha haft sitt intresse om finansministern i detta sammanhang eller tidigare hade besvarat den interpellation rörande des-

Beskattningen av utomlands verksamma svenska forskare

sa problem som jag för länge sedan framställt.

Enligt dubbelbeskattningsavtalet slipper man ju betala skatt i USA men får i ifrågavarande fall en mycket högre skatt i Sverige i stället. Utskottet förordar nu att vi skall gå på den linjen, att det blir tillåtet att göra avdrag för de högre levnadskostnaderna. Jag vill understryka nödvändigheten av att avdragsreglerna i så fall präglas av ett verklighetsbetonat synsätt. Det kan inte vara naturligt, att exempelvis en man som far till USA för en tid av upp till två år måste lämna sin familj i Sverige — och något annat alternativ finns inte, om det ej ges ekonomiska möjligheter att ta med familjen. Resekostnader och etableringskostnader för familjen är betydande, och dollarkurserna blir inte rättvisande med tanke på de mycket högre levnadskostnaderna i USA.

Så några ord om den begränsade frågan vad som skall hända när det gäller de forskare som under de två åren efter tilläggsavtalets ikraftträdande år 1963 vistats i USA och som tecknat sina kontrakt med utgångspunkt från den uppfattning om hur avtalet skulle verka som vi hade i riksdagen när avtalet antogs. De har drabbats av konsekvenser som riksdagen inte förutsatte och som de själva inte heller rimligen kunde förut-sätta. Enligt min mening skulle frågan enklast ha lösts genom en specialbestämmelse, som givit dessa forskare någon form av direkt compensation. Varken statsutskottet eller bevillningsutskottet har emellertid gått på den linjen; bevillningsutskottet har i stället valt att hänvisa till bestämmelsen om den extraordinära besvärsrätten. Det är ju mycket väsentligt att denna bestämmelse då också tillämpas i enlighet med utskottets önskemål. Detta förutsätter enligt min mening att taxeringsmyndigheterna på lämpligt sätt informeras — eljest blir utskottets uttalande ett slag i luften.

Herr talman! Jag framställer inget yr-

kande, men jag har velat i korthet stryka under att det är alldeles nödvändigt att de upptagna frågorna snarast löses på ett tillfredsställande sätt — lösningen må sedan nås på den ena eller den andra vägen. Kommer ingen lösning till stånd, har vi att räkna med att de forskare det gäller antingen avstår från att resa till USA eller också ägnar sig åt kommersiell forskning i stället för åt den fria forskningen. Det kan också hända att forskarna helt enkelt slår sig ned i USA för alltid, eftersom de i så fall inte behöver ha några bekymmer med vare sig dubbelbeskattningsavtalet eller Sveriges hårdare beskattning. Inget av dessa alternativ leder till annat än synnerligen olyckliga konsekvenser för det vetenskapliga arbetet här i Sverige.

I detta anförande instämde fru *Eriksson* i Stockholm (s).

Herr ENGKVIST (s):

Herr talman! Utan att gå in i någon detaljdiskussion av ärendet vill jag understryka ett par synpunkter som bevillningsutskottet har anfört.

Utskottet har varit enigt med motionärerna om det angelägna i att söka i möjligaste mån undanröja den negativa effekt som regeringsrättens tolkning av artikel X i dubbelbeskattningsavtalet med USA haft och kan komma att få för vissa forskare som är anställda utomlands, exempelvis på amerikanska forskningskontrakt.

Utskottet är emellertid inte berett att nu medverka till en lagstiftning av den innebörden att de compensationstillägg, som kan komma att utgå till forskare vilkas löner bestämts med utgångspunkt från att vederbörande skall vara befriad från beskattning i Sverige, skulle undantas från beskattning. Utskottet pekar på att compensationstilläggen inte utgör något annat än ersättning för mistad arbetsförtjänst och därför liksom grundlönen bör vara skattepliktiga.

Särskilda bokföringsregler i beskattningshänseende för vissa yrkesgrupper, m. m.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 73, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av utomlands verksamma forskare, såvitt motionerna hänvisats till statsutskottet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7**Särskilda bokföringsregler i beskattningshänseende för vissa yrkesgrupper, m. m.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till särskilda bokföringsregler i beskattningshänseende för vissa yrkesgrupper, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 4 mars 1966 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 49, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om ändrad lydelse av 20 § taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623);

2) förordning om skyldighet för tandläkare att föra vissa räkenskaper som underlag för taxering;

3) förordning om skyldighet för pälsdjursuppfödare, kreaturshandlare m. fl. att föra vissa räkenskaper som underlag för taxering;

4) förordning om skyldighet för den som driver taxirörelse att föra vissa räkenskaper som underlag för taxering.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I propositionen föreslås på grundval

av förslag som utarbetats inom riksskattenämnden särskilda bokföringsregler för taxeringsändamål för tandläkare, kreaturshandlare, pälsdjursuppfödare m. fl. och för dem som driver taxirörelse. Bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 september 1966. Därjämte föreslås ändring av 20 § taxeringsförordningen av innebörd, att skyldigheten att sörja för underlag för deklarations- och uppgiftsskyldigheten skall, liksom skyldigheten att bevara materialet, kvarstå under sex år.

Till utskottet hade hänvisats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna I: 662 av herr *Eskilsson m. fl.* och II: 813 av herr *Hedin m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte avslå de vid Kungl. Maj:ts proposition nr 49 fogade, under 2) — 4) upptagna förordningsförslagen.

Utskottet hemställde,

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 49 och med avslag på de likalydande motionerna I: 662 av herr *Eskilsson m. fl.* och II: 813 av herr *Hedin m. fl.* måtte antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) förordning om ändrad lydelse av 20 § taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623);

2) förordning om skyldighet för tandläkare att föra vissa räkenskaper som underlag för taxering;

3) förordning om skyldighet för pälsdjursuppfödare, kreaturshandlare m. fl. att föra vissa räkenskaper som underlag för taxering; ävensom

4) förordning om skyldighet för den som driver taxirörelse att föra vissa räkenskaper som underlag för taxering.

Reservation hade avgivits av herrar *Yngve Nilsson*, *Ottosson* och *Söderström*, vilka — under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 662 av herr *Eskilsson m. fl.* och II: 813 av herr *Hedin m. fl.* — ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen

Särskilda bokföringsregler i beskattningshänseende för vissa yrkesgrupper, m. m.

gen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 49 i vad avsåge vid propositionen fogade förslag till

a) förordning om skyldighet för tandläkare att föra vissa räkenskaper som underlag för taxering;

b) förordning om skyldighet för pälsdjursuppfödare, kreaturshandlare m. fl. att föra vissa räkenskaper som underlag för taxering; ävensom

c) förordning om skyldighet för den som driver taxirörelse att föra vissa räkenskaper som underlag för taxering.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SÖDERSTRÖM (h):

Herr talman! Skattefusk är ett begrepp som har en mycket dålig klang hos varje rättänkande människa. Men det har tyvärr blivit så att vi allt oftare får höra talas om dylika företeelser. Moralen på skatteområdet liksom på andra områden visar en tendens att uppluckras. Mycket har gjorts för att komma till rätta med detta problem, och riksdagen har vid ett flertal tillfällen haft möjlighet att debattera förslag som på detta område framlagts av Kungl. Maj:t. År 1960 framlade taxeringskontrollutredningen sitt betänkande och vid 1961 års riksdag behandlades ett förslag till förbättringar av taxeringskontrollen, vilken då inte ansågs vara tillfyllest för att effektivt stävja tendenserna till underdeklarerationer.

Bland de beslut som därvid fattades kan nämnas, att taxeringskontrollen fick avsevärda personalförstärkningar. En deklarationsskyldig skulle vidare efter anmaning vara skyldig att förete kontrakt, kontoutdrag eller kvitton, som befanns erforderliga för kontroll av deklarationen. Vid en taxeringsrevision skulle även få verkställas kassainventering och granskning av varulager. En skattskyldig ålades att lämna erforderliga upplysningar, bevilja tillträde till de lokaler som används i hans rörelse

och ge nödigt biträde för granskning av handlingar och av varulager. En taxeringsintendent fick rätt att själv bestämma tid och plats för taxeringsrevision.

Även straffpåföljderna skärptes. För uppsåtlig vårdslöshet som försvårar taxeringsarbete stadgades dagsbötesstraff eller, om brottet är grovt, upp till sex månaders fängelse. Därjämte infördes också vitesföreläggande.

Det blev med andra ord betydligt ökade möjligheter för taxeringsmyndigheterna att komma åt skattesolkare. I lagen skiljes mellan två former av skattesolk, för det första s. k. skatteflykt, som innebär att man undandrar sig skatt genom att utnyttja luckor i lagstiftningen, och för det andra det svåraste fallet, skattefusk, som består av illegala manipulationer.

Allmänt anses att underdeklaration förekommer i en omfattning som inte kan vara tolerabel.

Dessutom är man överens om att skattefusk utan tvivel förekommer inom alla samhälls- och yrkesgrupper och alltså inte kan hänföras till vissa bestämda kategorier skattskyldiga. Där emot har vissa kategorier större möjligheter än andra att genom en oriktig deklaration undanhålla belopp från taxering. Som ett exempel på detta anföres det alltmåra populära begreppet »extraknäck».

Taxeringskontrollutredningen har gjort en gradering av de grupper inkomsttagare som vållar regelmässiga svårigheter. Den nämner för det första läkare, tandläkare och veterinärer, för det andra advokater och yrkesrevisorer, för det tredje arkitekter och övriga konsulenter, för det fjärde försäkringsinspektörer och försäkringsagenter, för det femte handelsresande och bil- och traktorförsäljare samt för det sjätte författare, konstnärer, musiker och andra artister.

Vi är alla helt överens om att missbruk av gällande bestämmelser inte

Särskilda bokföringsregler i beskattningshänseende för vissa yrkesgrupper, m. m.

skall tolereras. Den som bryter mot bestämmelserna har gjort sig förtjänt av bestraffning. Jag anser dock att man inte enbart får anlägga fiskala synpunkter på problemet. Man måste även ta hänsyn till de psykologiska verkningarna.

I den motion, undertecknad av ledamöter från högern, folkpartiet och centerpartiet, som ligger till grund för reservationen, anföres bl. a. att en av de bärande principerna i vår skattelagstiftning är att bestämmelserna är likformiga och generella. Detsamma bör då även gälla skattekontrollen. Man bör således behandla alla skattebetalare lika och utgå från att ingen är skatteskolare. Man bör ej heller inrikta sig enbart på kontrollåtgärder av olika slag med skärpta straffpåföljder utan även vidtaga åtgärder för att stärka deklarationsmoralen. Trots allt är majoriteten av skattebetalarna icke försumliga och bedrägliga deklaranter, utan lojala medborgare som vill göra rätt för sig, vilket tyvärr kan vara litet svårt med ett invecklat deklarationssystem.

Den enskilde skall med fullt förtroende kunna vända sig till taxeringsmyndigheterna och få vägledning utan risk att bli behandlad uteslutande till fördel för statens fiskala intressen. Ärlighet skall mötas med ärlighet. Det skapar goodwill och ökad förståelse, och det förstärker också deklarationsmoralen och utvidgar solidariteten mot samhället.

Redan år 1962 tillsattes en särskild utredning för en översyn av bokföringslagen. Denna utredning skulle mot bakgrunden av förändringarna inom näringslivet och med beaktande av moderna redovisningstekniska metoder utarbeta förslag till ändringar av gällande lagstiftning. Dessa förslag skall enligt direktiven utformas med hänsynstagande till den funktion som bokföringslagen har att fylla i skattehänseende, varvid en samordning skall ske mellan näringslivets och skatteväsendets krav.

Utredningen skall bedrivas förutsättningslöst. Även frågan om en utvidgning av kretsen bokföringspliktiga skall övervägas i sammanhanget under beaktande av s. k. skattesynpunkter.

Då denna utredning väntas avlämna sitt betänkande nästa år synes det vara berättigat att ställa frågan om inte behovet av särbestämmelser av det slag vi nu behandlar kan vänta ytterligare ett år.

Genom förslaget kommer man utan tvivel att skjuta vissa yrkesgrupper i förgrunden genom särslagstiftning. Motionärerna anser att detta är rent diskriminerande. Intrycket måste bli antingen att dessa grupper anses i högre grad än andra söka undandra sig skatt eller också att de bör behandlas mera restriktivt än andra. Den psykologiska effekten härav lär icke bli gynnsam. Det kan också klart utläsas att man efter hand ämnar utvidga denna krets.

Utskottet anser inte att en skärpt övervakning av vissa näringsidkare i taxeringshänseende för dessa skulle innebära att de förutsätts göra sig skyldiga till skattefusk i större omfattning än andra grupper. Dessutom anser utskottet att det är »mycket svårt att i en författning utfärda bokföringsregler för taxeringsändamål, vilka tar vederbörlig hänsyn till de skiftande förhållandena för olika kategorier skattskyldiga».

Till det skulle jag vilja notera vad Föreningen Auktoriserade revisorer säger i sitt remissyttrande: »För de bokföringsskyldiga bör det givetvis vara angeläget att alla regler som berör bokföringsskyldighet finns samlade i en författning.» Jag tycker att det är egendomligt att man på detta område inte skall kunna samla reglerna i en författning, när det går bra att ha Svea rikes lag samlad i en författning.

Utskottet säger också att det är »medvetet om att de föreslagna reglerna kan komma att ersättas helt eller delvis av liknande bestämmelser i den nya bok-

Särskilda bokföringsregler i beskattningshänseende för vissa yrkesgrupper, m. m.

föringslagen». Enbart detta är väl skäl nog att skjuta på beslutet ett år.

Jag kan inte heller dela utskottets optimism beträffande de kategorier som skulle bli föremål för skärpt övervakning. De måste enligt min personliga övertygelse komma att känna sig pricked och suspekta i skattelagshänseende.

Det är ganska intressant att konstatera de nyansskillnader som finns i inledningen till lagförslaget.

Riksskattenämnden säger beträffande bokföringsregler för tandläkare bl. a. följande: »I av sådana tandläkare avgivna självdeklarationer har ofta upptagits anmärkningsvärt låga nettointäkter av tandläkarpraktiken.» Om bokföringsregler för kreaturshandlare heter det: »Riksskattenämnden har vid besök hos vissa länsstyrelser erfarit, att underdeklarationer relativt ofta förekommit hos kreaturshandlare, vilket många gånger lett till höjningar av taxeringarna och åtal för brott mot skattestrafflagen.»

I fråga om bokföringsregler för pälsdjursuppfödare framhåller riksskattenämnden »att det vid kontroll av pälsdjursuppfödare ofta förekommit underdeklarationer, vilket i ett flertal fall lett till höjningar av taxeringarna samt åtal och dom för brott mot skattestrafflagen».

Beträffande taxirörelse framhåller riksskattenämnden »att det vid kontroll av denna bransch visat sig att underdeklarationer ofta förekommit».

Av nämndens uttalanden att döma är pälsdjursuppfödarna de största syndarna, tätt följda av kreaturshandlarna, medan tandläkarna tycks ha tagits med på blotta misstanken och taxirörelsen inneha en slags mellanställning.

Herr talman! Med stöd av vad jag anfört ber jag att få yrka bifall till reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl. till bevillningsutskottets betänkande nr 34.

Herr ENGVIST (s):

Herr talman! Det betänkande av bevillningsutskottet, nr 34, som vi nu behandlar, bygger på en proposition från Kungl. Maj:t, vars förslag helt överensstämmer med de riktlinjer för en förbättrad taxeringskontroll som riksdagen vid ett flertal tillfällen har anslutit sig till. Nu har Kungl. Maj:t således föreslagit särskilda bokföringsregler för vissa grupper av skattskyldiga.

Enligt reservanternas uppfattning — det framgick också av herr Söderströms anförande — bör man avvakta den utredning för översyn av bokföringslagen som nu pågår. De menar att ett beslut nu om särskilda bokföringsregler innebär en diskriminering av de grupper, för vilka sådana regler skulle gälla.

Den första invändningen, att man bör avvakta en översyn av bokföringslagen innan man fattar beslut, kan enligt utskottets mening inte tillräknas någon betydelse.

I detta avseende erinrar nämligen utskottet, vilket även herr Söderström påpekat, om att chefen för finansdepartementet i samband med den nya deklara­tionslagens tillkomst år 1961 framhöll, att det kunde bli nödvändigt med särskilda preciserade bestämmelser om anteckningar m. m. beträffande inkomster för olika kategorier av deklarations- och uppgiftsskyldiga. Även bevillningsutskottet sade i sitt betänkande nr 50 år 1961, att den omständigheten att bokföringslagen blir föremål för översyn inte borde hindra att, om så befanns nödvändigt och ändamålsenligt, särskilda föreskrifter om räkenskapers förande meddelades i taxeringsförordningen.

Det är vad som föreslås nu. Det har ansetts nödvändigt att vidtaga dessa åtgärder.

Herr Söderström anser, att man borde kunna skjuta på dessa åtgärder ett år i avvaktan på att utredningen om den nya bokföringslagen blir färdig med sitt arbete och på att vi får nya bokföringsregler. Jag hänvisar därvid till vad ut-

Särskilda bokföringsregler i beskattningshänseende för vissa yrkesgrupper, m. m.

skottet sagt i sitt betänkande, nämligen att man måste räkna med att det kommer att dröja rätt många år innan en ny bokföringslag kan väntas träda i kraft och att det därför inte finns någon som helst anledning att uppskjuta införandet av de speciella bokföringsregler det nu är fråga om.

Motionärerna och reservanterna likasom även herr Söderström har gjort gällande att vissa medborgargrupper skulle bli utsatta för en diskriminering om riksdagen bifölle utskottets förslag. Jag tycker att man lika gärna skulle kunna vända på saken och säga så här: När det nu finns grupper av skattskyldiga beträffande vilka alla vet att de har mycket svårkontrollerbara inkomster — alla vet det och alla talar om det — så borde man väl kunna betrakta de föreslagna reglerna som ett skydd för dessa skattskyldiga; om det utfärdas bestämda regler för hur deras inkomster skall antecknas och för hur deras bokföring skall vara ordnad, innebär det enligt mitt sätt att se ett skydd för dessa skattskyldiga och inte en diskriminering.

Med dessa få ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SÖDERSTRÖM (h):

Herr talman! Det kan ligga något i vad herr Engkvist säger. Men om man nu utgår från att de grupper som uttågits inte skall betraktas som suspekta, varför väljer man då ut just dessa fyra grupper när åtskilligt flera ingår i samma kategori? Varför kopplar man ihop tandläkare med pälsdjursuppfödare, när man anser att pälsdjursuppfödare utgör en grupp för sig? Måste man inte då anse att tandläkare är precis lika suspekta? Borde inte i så fall tandläkare och läkare behandlas på samma sätt? Jag tycker att detta är inkonsekvent, och jag reagerar därför mot det.

När utskottet behandlade denna fråga fick vi från tandläkarförbundet en PM,

i vilken förbundet klart sade ifrån att tiden fram till den tidpunkt som angivits för ikraftträdandet är alldeles för kort för att man skall hinna reda ut dessa bekymmer. Förbundet hade begärt att reglerna i stället skulle träda i kraft den 1 januari, till dess skulle man möjligen kunna klara av saken.

Jag tror att det skulle medföra väldiga svårigheter att rent praktiskt lösa problemen på det sätt som anges i betänkandet.

Herr ENGKVIST (s):

Herr talman! Jag har inte använt något uttryck som skulle kunna tolkas som diskriminerande för någon av dessa grupper. Däremot har herr Söderström enligt min mening varit litet vårdslös när det gäller att karakterisera en del av dem. Han sade bl. a. i sin senaste replik att det är förskräckligt att tandläkarna här tycks bli ställda på samma nivå som pälsdjursuppfödarna. Jag vet inte om det är alldeles korrekt med en sådan värdering. Jag föreställer mig att det finns många pälsdjursuppfödare i detta land som är mycket hederliga.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Söderström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Söderström begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 168 ja och 27 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8

Föredrogs vart för sig

bevillningsutskottets betänkande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

första lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckt motion angående lagligt skydd för kommunala vapen;

trede lagutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av väckt motion om kontroll över rulettspelsverksamhet,

nr 36, i anledning av väckta motioner om viss ändring i lotteriförordningen, och

nr 37, i anledning av väckt motion om ändring i lagen om åtgärder mot vattenförorening från fartyg; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckta motioner angående glesbygdernas kommunikationsproblem och om behovet av allmänna kommunikationsmedel samt angående taxitrafikens villkor och förutsättningar.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtanden hemställt.

§ 9

Interpellation ang. lantbruksnämndernas fullgörande av viss inlösensskyldighet enligt jordförvärvslagen

Ordet lämnades på begäran till

Herr VIGELSBO (cp), som yttrade:

Herr talman! Lantbruksnämnderna har i den rationaliseringsverksamhet, som bedrivs inom jordbruket, getts stora uppgifter. Allteftersom verksamheten utvidgas krävs större kapitalinsatser. Kapitaltillgången är av avgörande betydelse för rationaliseringen.

Bristen på medel är en realitet för många lantbruksnämnder. Under en period i slutet av budgetåret är nämnderna nödgade att endast göra preliminära inköp på grund av brist på likvida medel. Detta torde gälla alla slag av förvärv.

Införandet av jordförvärvslagen, som trädde i kraft den 1 juli 1965, syftade enligt statsmakternas beslut till ett rationellare jordbruk. Genom den nya lagen fick lantbruksnämnderna nya uppgifter. Om en nämnd på grund av bestämmelserna i 5 § jordförvärvslagen finner sig föranlåten att för rationaliseringsändamål vägra enskild köpare förvärvstillstånd inträder enligt 10 § jordförvärvslagen nämndens inlösensskyldighet. Många nämnder har svårigheter att med de resurser som är dem anvisade fullfölja lagstiftarens intentioner. För att kunna uppfylla kraven på inlösen enligt 10 § är det ofta nödvändigt att nämnden är i stånd att inom relativt kort tid lösa egendomen. Om förvärvet vägrats kan man emellertid av likviditetsskäl, trots att inlösensskyldighet föreligger och förutsättningarna enligt 10 § uppfylles, inte inom rimlig tid fullfölja inlösen. Därest inte resurser skapas finns det anledning för nämnderna att ställa frågan, om man under hänvisning till brist på medel kan dels vägra förvärvet, dels underlåta att lösa in egendomen.

Det torde vara statsmakternas avsikt att de starkt begränsade medel, som

Interpellation ang. lantbruksnämndernas fullgörande av viss inlösensskyldighet enligt jordförvärvslagen

står till lantbruksnämndernas förfogande skall användas på ett sådant sätt att största möjliga rationaliseringseffekt uppnås för jordbruket. Det är angeläget att åtgärder vidtages för att avhjälpa den bekymmersamma medelssituation som ovan tecknats. En översyn bör ske av möjligheterna att för vissa åtgärder i rationaliseringssyfte använda andra medel än dem som nu anvisas för lantbruksnämnderna. Vad gäller kronojord bör övervägas, om inte medel för vissa rationaliseringsåtgärder kunde erhållas på annat sätt än över nämndernas budget. Det finns anledning att ifrågasätta lämpligheten av att lantbruksnämnderna av sina starkt begränsade medelstillgångar måste lämna lånegaranti för rationaliseringar av kronojordar, medan jordägaren använder sina rikliga medelstillgångar för förvärv av ytterligare skog och jord.

Med hänvisning till det anförda hemställes om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande frågor:

1. Vilka åtgärder är statsrådet beredd vidtaga i syfte att möjliggöra för lantbruksnämnderna att, på ett ur rationaliseringssynpunkt tillfredsställande sätt, fullgöra den statliga inlösensskyldigheten enligt 10 § jordförvärvslagen?

2. Är statsrådet beredd vidtaga åtgärder i syfte att möjliggöra att för rationalisering av jordbruk på kronojord andra medel än dem som lantbruksnämnderna fått sig anvisade användes?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Till bordläggning anmälades statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till folkhögskolor jämte i ämnet väckta motioner,

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående ökat statligt stöd till barnstugor m. m. jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 77, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om motionsvis väckta förslag angående riktlinjer för och planläggning av den internationella biståndsverksamheten;

bevillningsutskottets memorial nr 38, med föranledande av kamrarnas beslut om återremiss av utskottets betänkande i anledning av väckta motioner rörande alkohollagstiftningen;

första lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utvidgad tillämpning av lagen den 22 juni 1939 (nr 299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m. och av lagen den 21 mars 1940 (nr 176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg;

andra lagutskottets utlåtande nr 43, i anledning av väckta motioner angående vårdbidragen till handikappade barn; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckt motion angående utformningen av den s. k. frivården.

§ 11

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 125, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1966/67 m. m., överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 12

Till bordläggning anmälades talmanskonferensens skrivelse med överlämnande av ett från riksdagens organisationsutredning inkommet betänkande med vissa förslag rörande riksdagens förvaltningsorganisation.

§ 13

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning angående ny strandskoning på »Puckeln» i Norrström.

§ 14

Anmäldes följande till herr talmannen under sammanträdet avlämnade motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 90, med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § 2 och 4 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., nämligen

nr 916, av herr *Bohman m. fl.*,
nr 917, av herrar *Hedlund och*

Ohlin,

nr 918, av herr *Hermansson m. fl.*,
nr 919, av herr *Nordgren m. fl.*,
nr 920, av herr *Nordgren m. fl.*, samt
nr 921, av herrar *Sterne och Antons-
son*.

Dessa motioner bordlades.

§ 15

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden 2—6 maj 1966 för att bevista Europarådets session i Strasbourg.

Stockholm den 29 april 1966

Astrid Bergegren

Till Riksdagens andra kammare

Undertecknad anhåller om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden

24—31 maj 1966 för deltagande i en studieresa till Turkiet och Egypten.

Stockholm den 29 april 1966

Gunnar Carlsson
i Göteborg

Till Riksdagens andra kammare

För deltagande i möte med Europarådets rådgivande församling i Strasbourg anhåller jag om ledighet från riksdagsarbetet fr. o. m. den 2 t. o. m. den 6 maj.

Stockholm den 29 april 1966

Lars Eliasson
i Sundborn

Kammaren biföll dessa ansökningar.

§ 16

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts tre enkla frågor, nämligen av:

herr *Tobé*, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående oljeskyddsrådets ställning,

herr *Nilsson* i Bästekille, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående visst avdrag vid beskattningen av inkomst av kapital, och

herr *Andersson* i Örebro, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående utredningen om en bro över Hjälmare kanal.

§ 17

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 12.21.

In fidem

Sune K. Johansson